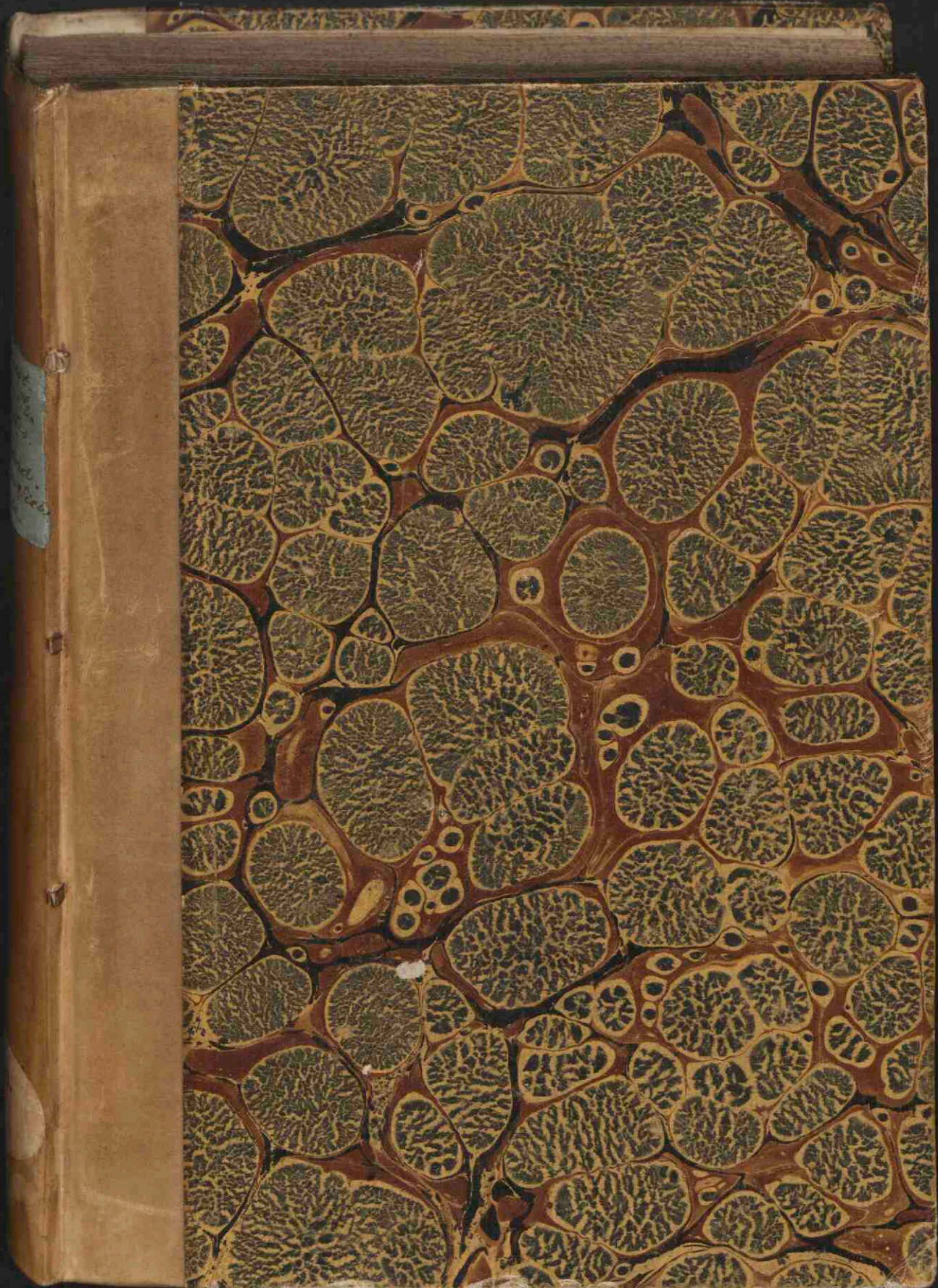

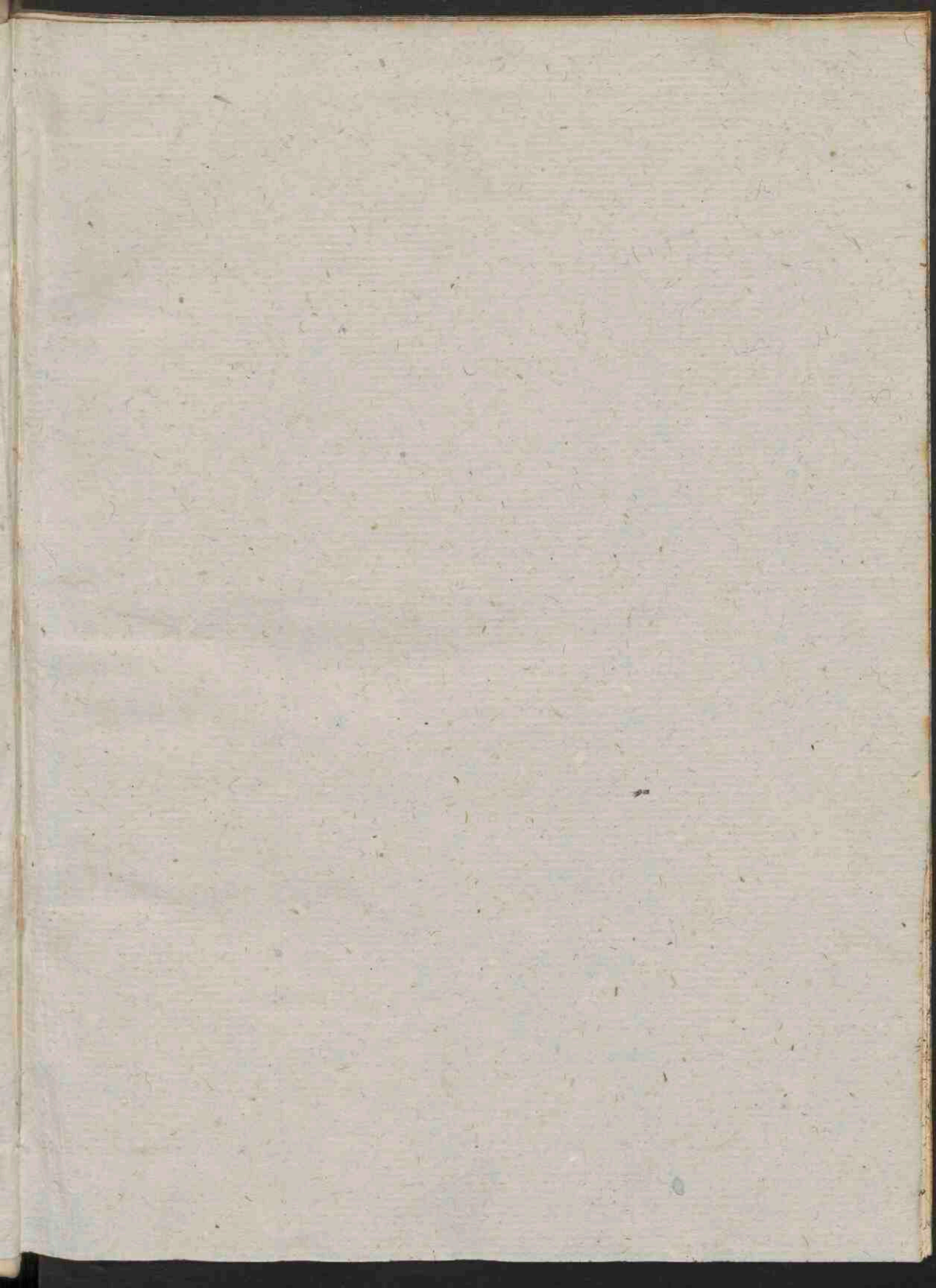
Richardi Stanihursti Dubliniensis De rebus in Hibernia gestis, libri quattuor ...

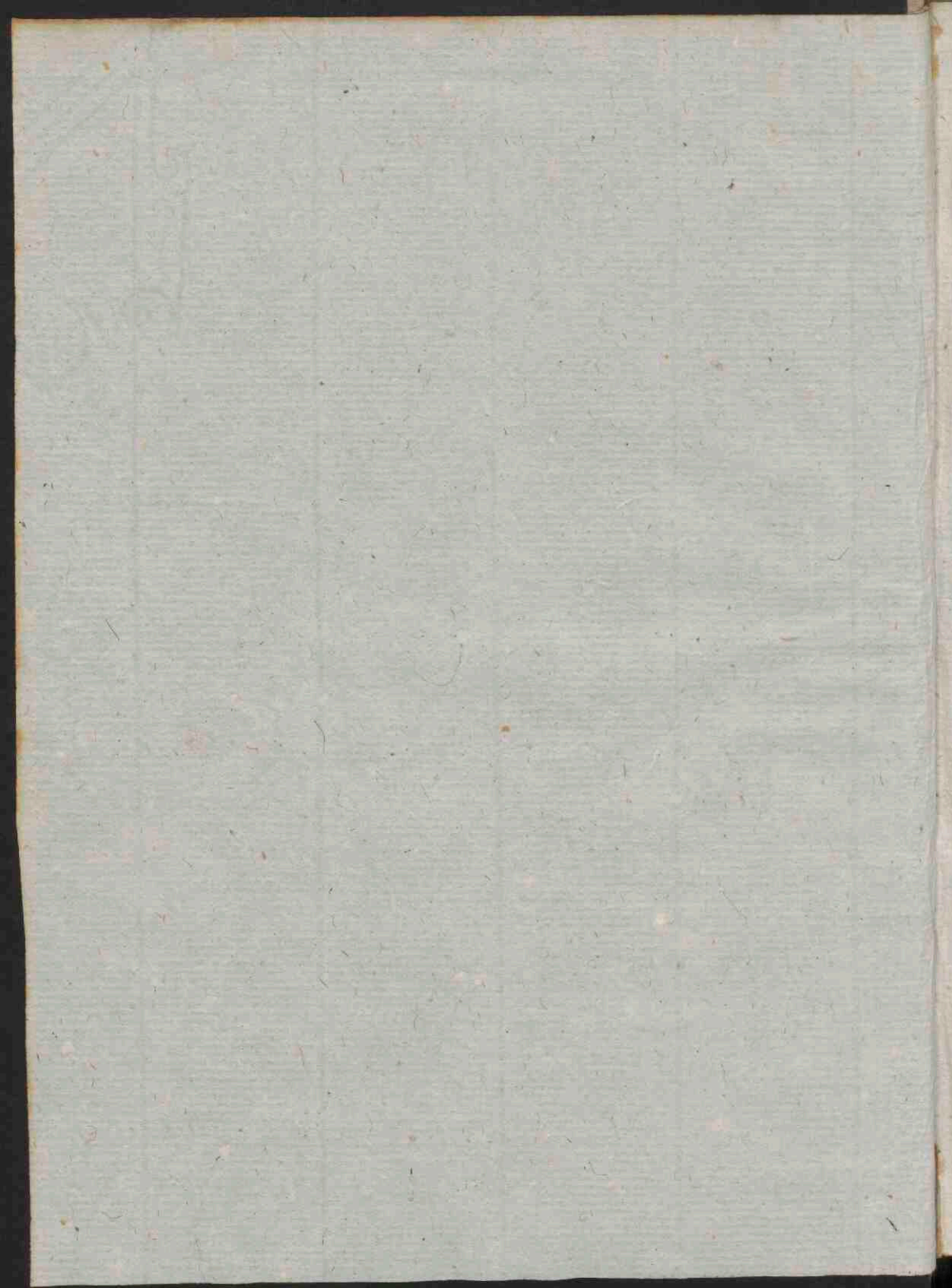
<https://hdl.handle.net/1874/342479>

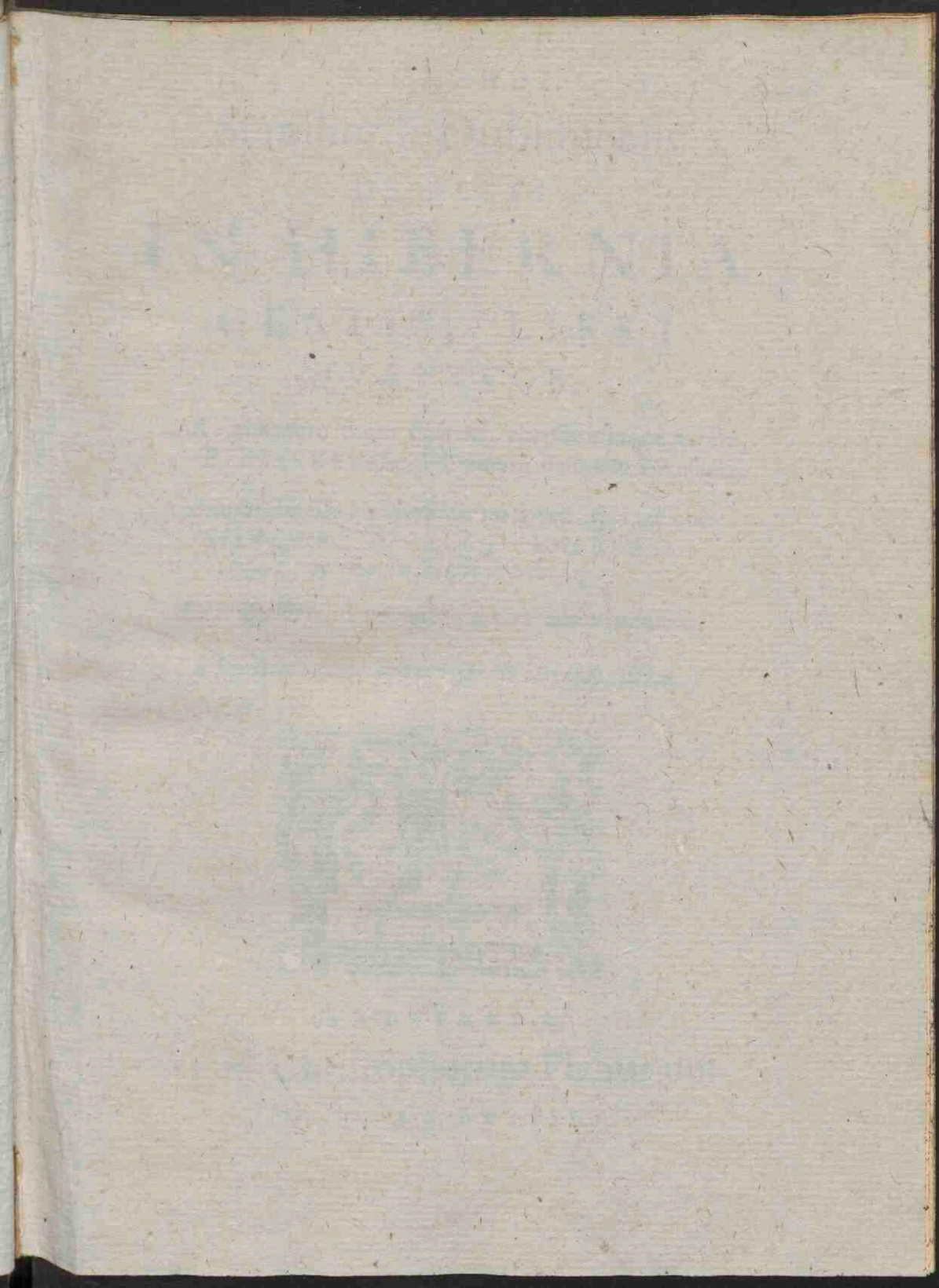

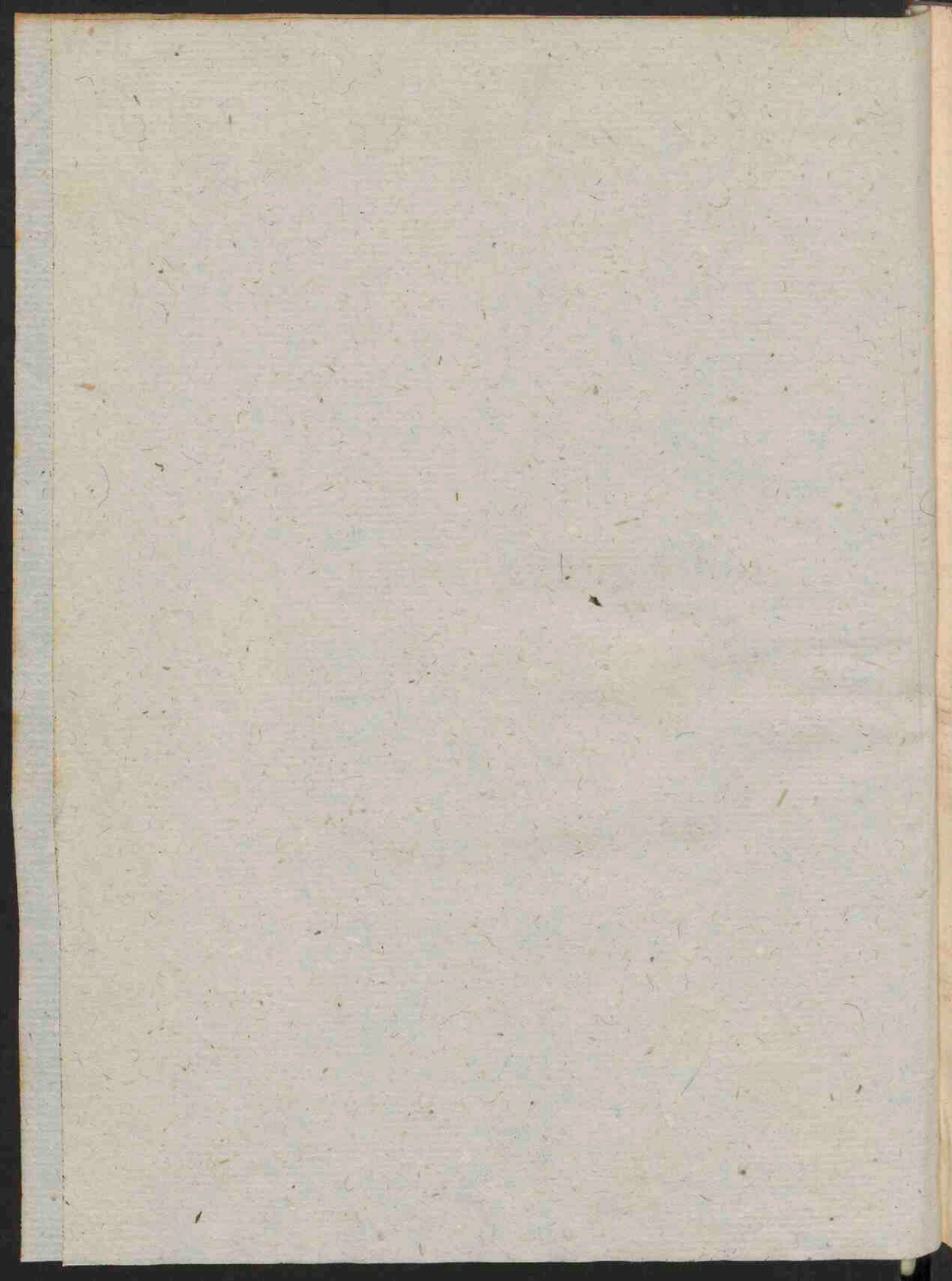
Historia Gentium.

Quarto n°. 662.

RICHARDI
Stanihursti Dubliniensis
DE REBVS
IN HIBERNIA
GESTIS, LIBRI
QVATTVOR,

Ad carissimum suum fratrem, clarissimumque virum,
P. PLVNKETVM, Dominum Baronem Dunsaniæ.

*Accessit his libris Hibernicarum rerum Appendix, ex
SILVESTRO GIRALDO CAMBRENSI
peructusto scriptore collecta;*

Cum eiusdem STANIHURSTI adnotationibus.

Omnia nunc primum in lucem edita.

Edidit Buzelin

ANTVERPIÆ,
Apud Christophorum Plantinum.

M. D. LXXXIIII.

RICHARDI

SENIORIS DUCIS BRACIENSIS

DE REBUS

IN HIBERNIA

GESTIS. LIBRI

QUINTUS

AD REVERENDISSIMUM PATRONUM HONORABILIS

AC SACERDOTIS BRACIENSIS

AC SACERDOTIS BRACIENSIS

AC SACERDOTIS BRACIENSIS

1692

AMBERIAE

APUD CHRISTOPHORUM PLANTINUM

M. DC. LXXXIIII.

3

RICHARDI STANIHVRSTI
DVBLINIENSIS, DE REBVS IN HI-
BERNIA GESTIS LIBRI QVATTVOR,
ad carissimum suum fratrem, clarissimum-
que virum P. PLVNKETVM, Domi-
num Baronem Dunfanix.

LIBER PRIMVS.

*S*ÆPE & multum, Plunke-
te frater, præcipuo dolore an-
gi soleo, quòd, cum extimi
orbis terrarum recessus ad
hominum scientiam magis
ac magis cottidiè, perueniãt,
sola Hibernia, perinde quasi
Cimmeriis tenebris hæctenus esset oppilata, in
crassa obscuritate ubique panè delitescat. Nam
vt eorum monumenta, acerrima ac attentissima
meditatione percurras, qui se totos in regionum
terrestrium, atque maritimarum rerum perue-
stigatione posuerunt; tamen vix aliquod ex eo-
rum scriptis verbum expiscari potes, (extra
Abrahamum Ortelium, clarum in Geographia
ac nobilem) quod ad nationem nostram, meritis
laudibus illustrandam pertinere videatur: contrã-
que, si quam tandem de Hibernia mentionem fa-

ciant, eam vel rumusculorum mendaciunculis im-
 prudenter onerant, vel importunis maledictis im-
 pudenter figunt. Ceterum à quo capite tam abie-
 ctæ ignobilitatis labem arcessas, non ita facile sta-
 tuere potes. Neque enim huiusce rei culpa in flo-
 rentissimam insulam est conferenda, cum qua qui-
 dem cali salubritate, agrorum fertilitate, uberta-
 te frugum, amœnitate fontium, opportunitate
 fluminum, portuosis stationibus, siluarum proce-
 ritate, ditissimis metallorum venis, pastionis ma-
 gnitudine, armentorum gregibus conferre pau-
 cas, anteferre nullas regiones valeas. Quòd si in
 huius insule incolas oculos inferre velis, illi qui-
 dem corporis commoditate, ingenij acumine, cete-
 risq; animi ornamentis usque eò præstant, ut ni-
 hil eis aut à natura non oblatum, aut ab indu-
 stria recusatum videatur. Ac mihi quidem in fa-
 talem hanc Hiberniæ (quam nimis diu hausit) ca-
 lamitatem cum frequenter, tum dolenter intuenti,
 duæ potissimum rationes obueniunt, è quibus, tan-
 quam ex impura vomica, huius colluisionis guttæ
 dimanant: quarum alteram in procerum socor-
 dia, alteram in quorundam scurrarum impuden-
 tia positam animaduerto. Hiberniæ enim optima-
 tes in nativæ patriæ gleba, tanquam in visco, ita
 mordicus inhaerescunt, ut exteras gentes peragra-
 re, in-

re, instar mortis arbitrentur. Hinc homines trans-
 marini minimè valent, vel Hibernorum nobili-
 tatem oculis colligere, vel insula dignitatem auri-
 bus accipere, vel honorificam praeclara nationis
 memoriam usurpare. Quòd si nostri heroës ex-
 iguis unius insulae cancellis minimè se circumscri-
 berent, sed in aliis etiam orbis terrarum partibus,
 insita virtutis & bellicae laudis tropaea constitue-
 rent: Hiberniae famam, per breui tempore, longè
 atque latè propagare potuissent. Tantum autem
 abest, ut ad tam praedicabile studium proceres in-
 cendantur; ut in domesticis elogiis, tanquam cu-
 mulatissimo rerum gestarum premio satiati, om-
 nino conquiescant. In quo quidem profectò, meo
 animo, magnus eorum existit error. Nam qua-
 lem habet dignitatem, in patriis tantum umbra-
 culis florescere, eamque gloriam, quae cum magnifico
 nominis ac praedicationis statu, per exteras gentes
 vagari debet, parietum veluti siparius admodum
 abiecte occulere? Par est enim, ut is, qui summo-
 rum virorum res gestas mira impigritate imita-
 tur, summorum etiam virorum famam, inex-
 hausta aviditate aucupetur. Quid est, mediis fi-
 dius, quòd eorum praemium non sit persimile, quo-
 rum meritum non est disparile? Verum enim verò
 hoc incommodum moderatiore animo esset feren-
 dum, si

dum, si non despiciatissimi plani, qui à teneris unguiculis bellum honestatis studiis indictum habent, Hibernorū dignitati labem in singulos dies aspergerent. Sunt enim, quod ipsum est miserabile, in nostra patria quàm minimè pauci, & inepti nebulones, terra filij, nec ingenuis parentibus orti, nec optimarum artium studiis exculti, nec urbanitatis blandimentis perpoliti, qui, tametsi in nulla re fortassis alia atatem contriuerunt, quàm ut, tanquam pullarū, gallina oua in materno auariorum numerare discant, Romam tamen intempestiui aduolant, ibique in hoc unum omnem curam, atque operam conferunt, ut, cum pontificia dignitate domum redeant. Quibus autem viis huiusmodi candidati aditum ad hoc honoris fastigium patefaciant altius videtur repetendum. Hic igitur noster Cornelius, simul illius animus ambitionis aestu tumet, ex patrio nidulo comatus ac braccatus, sed vix commodè calceatus in remotas nationes euolat. Et licet nullum argenti scrupulum, cum se in viam dat, pro viatico habeat, tamen, se satis pecuniosum fore auguratur. Cum enim ei natura pedes & vocem dederit, pedibus iter quod suscepit conficiet; voce, quam in questum conferre statutum habet, ex diuturna mendicitate citò emerget. Qualis enim cumque viator ei obuius

erit;

erit, eum, nisi pari paupertate adflictetur, ad liberalitatem importunissimis precibus flectet. Se mirum ab extremis Hibernia oris illuc aduenisse; à nefariis latronibus omni argēto spoliatum; Romam, religionis ergò, cogitare, non posse ad causponem, propterea quod sine nummis sit, diuertere; sibi igitur necesse esse sub dio, absque cibariis pernoctare, nisi vir aliquis ad Christianam pietatem insignis, illius egestatem in animum inducat sustentare. Hac verò tam lamentabili ululantique voce profert, ut nemo homo ad largiendum adeo possit restrictus esse, qui ad supplicem malè vestiti peregrini petitionem obdurescat. Cum igitur ad hunc modum os perfricarit, atq. viatici lacunam, suprà quàm quisque opinari potest, explerit (sunt enim Itali in egentes religiosa stipe cumulatissimè liberales) tandem ad urbem bene nummatus accedit, & in tabernam aliquam, quæ Græco aut Falerno vino abundat, se coniicit. Posteaquam ibi triduum, aut quatrimum, una cum circumforaneis gentis suæ combibonibus est commessatus, consilia cum conuiuiis sociat. Isti verò bene poti de Cornelij aduentu magna disquisitione inter se commentantur; quæ ratio ei sit ineunda, ut domum, quasi honorarius mystagogus, quàm celerimè reueniat. Nullus honor præter pontificis, ca-

pacem

pacem hominis mentem implere poterit. Huiusmodi verò importuna petitiones ita cottidie increbrescunt, ut iam nunc apud Romanos in proverbij consuetudinem veniat, quoties in mendiculum aliquè Hibernum incidunt perfacetam hanc ei quasi unculam ponere: Domine, visne Episcopi pari? Hic fortasse vir aliquis, Christiana quadam animi mollitia, ac lenitate præditus, non ita facile adduci poterit, ut de hisce hominibus difficillimè sentiat; contraque sibi persuadebit, eorum ambitionem improbandam, doctrinam verò colaudandam, qui, nisi essent omni litterarum genere affluenter instructi, nunquam se, tantis honoribus decorari flagitarent. Bona, & caritatis plena cogitatio. Habet quidem cordatus noster Cornelius in quo gloriari possit, atque etiam in quo veteres sanctos pontifices, qui heroicis temporibus floruerunt (quales erant, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, Martinus, & Gregorius) superare videatur. Quamquam enim illi litteratissimi patres in sacra scriptura admirabiles progressus habuerunt; infinitos, tum legendo, tum scribendo labores exantlarunt; curis & vigiliis callum obduxerunt; non tamen singulas tantorum studiorum sententias, ut hic nostras, memoriter poterant recitare. Quid ais?

Totam-

Totámne, amabo, ut alia omittam, sacram literaturam? Quí potest? Etiámne vetus instrumentum? Magnum, imò verò incredibile opus. Euangelion aliquod integrum? Audio. Epistolas verò Pauli? Quàm vellem numerare eas posset. Unam tandem? Nihil profectò minus. Jacobi, Petri, vel Judæ litteras? Utinam. Non Apocalypsim? risum moues. Quid ergo? Dic, oro te, celerius. Ain' tandem? igitur ausculta. Qui Episcopatum desiderat, Bonum opus desiderat. utrum hoc Petrus, vel Paulus scripserit, viderint Theologi. Hac est summa totius doctrinæ, hoc tantum Latinitatis habet, hanc sententiam mente sæpius agitura, crebris sermonibus usurpare solet. Verum illud esto. Qui Episcopatū, ais, desiderat, bonum opus desiderat. Et illud bonum opus bonum etiam, ac litteratum virum efflagitat. Quippe eandem cautionem huic tam præclaro operi diuus Paulus adhibet. Neque enim infitari possum, bonum opus, atque adeo perarduum esse, religionem moderari; cupiditates frangere; fluxis huius mundi lenociniis renuntiare; domum hospitibus patentem habere; te ad gregis tui curam reuocare; multorum animas, euangelij hamo, salutariter capere; Christi plebem numinis præceptis, institutisq; temperare; veram doctrinam hominum mentibus

inferere; falsas opiniones euellere. Fuit quoddam
 tempus, cum viri, omni virtutis & doctrina lau-
 de cumulati, ne tantum onus atque munus susci-
 perent, partim in solitudines discesserunt, partim
 in tesquis, ut se ab insequentis populi cursu dis-
 iungerent, multos dies latitarunt. Tunc igitur,
 qui sacrarum litterarum studia, ne primis quidem
 labris, gustaueras, qui nunquam ad academiam
 accesseras, qui ne extremis quidem digitis gram-
 maticorum crepundia attigeras, qui vix Lati-
 num librum manibus attrectaueras, audebis tanti
 muneris gubernacula capere, & tamquam teme-
 rarius Phaëton, solis habenas inconsideratissime
 tractare? Apage sis impudentissime furcifer.
 Non capiunt pectoris tui angustia, qualem pro-
 uinciam deposcas, quantum oneris tibi imponas.
 Nec enim ea, quae tu falso existimas, inanissima
 honoris insignia pontificem efficiunt. Insit oportet,
 in tam excelso magnificoq; magistratu, animi ro-
 bur, mira vitae integritas, ingenium acre, magnus
 usus, summum consilium, incredibilis quadam
 doctrina abundantia. Ea verò quam tuum os fer-
 reum adfert, scurrilis impudentia à tanti presu-
 lis moribus longissime debet abhorrere. Nun-
 quam enim procacitas cum religione permiscetur,
 nec ad sanctitatem impuritas admittitur. Non
 mirum

mirum est, multorum animas ad tormentarium
 inferorum gurgustium precipites ruere, ubi tales
 idiotæ Christianam repub. capessunt. Nulla
 enim diocesis tanto est religionis studio incensa,
 quam non improbi pontificis inscientia peruerte-
 re, atque violare possit. Sæpè quidem, optime at-
 que amantiſſime frater, cum acerbos nostra gen-
 tis casus inter nos ingemiscientes doleremus, sor-
 dem hanc & facem è repub. exhauriendam, sa-
 pientiſſimè iudicabas. Neque enim spem fore, pa-
 triam nostram in hominum gloriam venturam,
 quamdiu eius amplitudinem illiusmodi sumioli
 maculis adspergant. Etenim quem mihi ita bene
 natura constitutum dabis, qui non frequentius
 barbarum peregrina nationis nidorem, quàm pel-
 lucentem urbanitatis splendorem memoria repli-
 cet? Quocirca, ut extera gentes intelligant, sor-
 didam hanc montiuagi seruitij peregrinationem
 illis molestam & putidam videri, qui in repub. no-
 stra dignitate valent, non abs re duxi, erraticos,
 ac effusè petulantes hosce prodromos dentata char-
 ta exagitare. Atque hoc unum moderatos, &
 graues Italos, prorsus vehementer, etiam atque
 etiam rogo, & obsecro, ne Hibernorum nobilita-
 tem talium mendiculorum indignitate, qui nihil
 habent, præter dedecus, metiendam arbitrentur.

Ecquando enim aliquod peristylum tam vermiculato opere splendet, in cuius pavimento non aliqua quisquilia oblitescunt? Hoc autem loco, Plunkete frater, non necesse habeo, eas rationes propter tuos oculos ponere, quibus adductus, me ab occupatissimis meis studiis ad gentis nostrae historiam exscribendam abduxi; quem, ut tute compertum habes, de nationis nostrae laudibus celebrandis non mediocris semper cura attigit. Ut illud item in praeteritis non relinquam, me, sponte ac voluntate currentem, non ita pridem esse incitatum; partem ut senescentem domi maiorum nostrorum gloriam à nostratium obliuione vindicarem; partim, ut litterarum monumentis patriam ex diuturnis tenebris eruerem, atque exteras gentes ad memoriam praestantis insula excitarem. Adde etiam, alias nationes, propterea quòd haecenus nostri iuris minus retinentes fuimus, in laudatissima Hibernia ornamenta, tanquam in vacuam & caducam possessionem, inuolasse. Hinc Damiano Goëzio in mentem venit, Sedulium, suauem poëtam, in Lusitanorum numero reponere. In quo sanè Hibernia magnam iniuriam homo minimè malus infert. Erat Sedulius non Hibernus modo, sed totius etiam Hiberniae lumen. Nec patiemur tam praclarum virum extra suam patriam,

In descript.
 Hispan.

Vide Ap.
 p̄d. ca. 17.
 Adnot. 14.

patriam, contra fas, diutius exfulare; quin potius in pristina hereditate, quasi quadam cretione, erit collocandus. Quòd autem hos meos labores, iam nunc in vulgus peruagatos, sub tuo, frater, nomine apparere volui, multa me rationes in eam mentem impulerunt. Primum, quòd maiores tui, in constituenda, moderandaq; nostra repub. ad summos honores meritissimò ascenderunt. In quibus viris exstitit tam illiminata nobilitas, atque illiminata nobilitate amplificata virtus, ut & togati prudentia, & armati fortitudine repub. praclarè temperarint. Quis enim Dunsania dynastas in oculis non ferat? quæ etas de dominorum Killenia fama conticuit? Ecquæ diecula præteruolauit, in qua Louthia Barones non effloruerunt? Denique in quibus compitis pedem ponas, ad quem angiporum digitum intendas, in quas valuas oculos coniicias, in quibus Plunketorum collustrata insignia, & rerum non solum gestarum, sed etiam fortiter excellenterq; gestarum expressa vestigia circulanti non liceat contueri? Deinde hoc adiungo, in eadem patria, & in eadem etiam patriæ particula, ambos nos prognatos esse. Suggestum & item sit illud, familiaritatem nostram ab ineunte etate nobiscum creuisse. propius verò accedit, nuptiali, fraternaq; nos esse coniunctione, in

clarissima Barneuallorum familia, copulatos. Caput autem est, quod ita mirabiliter non solum mutuo amore, sed etiam iudicio nos inuicem diligamus, ut patria communionem vetus necessitudo, veterem necessitudinem coniunctissima affinitas, coniunctissimam affinitatem stabilis & perpetua amicitia quasi camentum conglutinet, & confirmet. Verum quò citius hoc, quod susceperam, negotij transigere atque expedire valeam, te ab Hibernica historia lectione diutius non retardabo, si prius hac clausula orationem meam terminaro, ut hoc meum tenue, ac leuidense munusculum illustri gratia excipias. Ego verò te tuosque omnes summa, ut par est, obseruantia colam. Alterum de facilitate tua sperare valeo, alterum de fidelitate mea prestare volo. Prius autem quam ad historia explanationem aggrediar, in institutum opus multum valebit, nonnulla, quæ ad terra situm, insula naturam, incolarum mores pertinent, litteris & monumentis consignare. Equidem talem præcationem summis placuisse historicis, video.

PLERI-

LERI QVE scriptorum, qui vel in Geographia, vel in Annalium confectio-
 ne elaborarunt, atque Hiberniam attigerunt, vna consensione affirmant, eam insulam cum dimidiata tantum
 Britanniae parte aequari. Quae sane as-
 seueratio ad veritatem videtur accedere, modò homi-
 nes litigiosi nullam, in nominis ambiguitate, conten-
 tionem ponant. Nam si in significationem Britanniae
 peruagatissimam considerationem intendas, quatenus
 Angliam, Scotiam, & Cambriam (quae vulgò Wallia
 dicitur) comprehendit, apertam cuius veritatem conti-
 net. Verùm si diffusam verbi vim ad certam aliquam
 Britanniae partem coarctes, vt ad Angliam solam, à Sco-
 tia & Cambria seuocatam, aut ad Scotiam & Cam-
 briam, ab Anglia disclusam, perspicuè falsum est, quod
 scribunt. Hibernia enim si non Angliam longitudine
 superat, ab Anglia tamen non superatur. Siquidem Gi-
 raldus Cambrensis, vir tam Britannicae, quam Hiber-
 nicæ antiquitatis scientissimus, ab hac sententia nihil
 dissentit, imò verò prorsus confirmat. Afferit, Britan-
 niam in longitudine 800. in latitudine 200. milliaria
 complecti: Hiberniam verò ab extrema Rendanicorum
 montium ora ad Columbæ promotoriam vsque, quod
 Thorach dicitur, trecentos mille passus supra viginti, si
 longitudinis mentionem respicias, habere, atqui ab vr-
 be Dublinio ad D. Patricij colles, & mare Connahti-
 cum 160. mille passus, modò insulae latitudo metienda
 sit, continere. Iam verò cum Hibernica milliaria Bri-
 tannicis maiora existat (quod ipsum omnes, qui vtram-
 que insulam peragrarunt, præclare intelligunt) si totam
 hanc

stardit
 abublar

Hiberniae
 cum Britan-
 nia compa-
 ratio.

Britanniae
 significatio
 duplex.

Lib. 1. Topo-
 graph. Hiber.
 dist. 1. vide
 infra apped. cap. 3.

Magnitudo
 & dimensio
 Hiberniae.

Hibernia
vnde dicta.

hanc mensuram ad calculos reuocemus, satis persuasum esse debet, Hiberniam Angliæ magnitudinem adæquare. Ceterum vnde Hibernia suum habet nomen ductum, difficilis apud nonnullos est quæstio. Quidam suspicati sunt, Hiberniæ notionem inde fuisse deriuatam, quòd aquæ ibi, hibernis temporibus, vehementissima frigorum magnitudine, congelant. Quod certò scio, aliter esse. Habet ea insula aërem mirificè temperatum, vsque eò, vt multos annos liceat in Hibernia hibernare, & in plerisque partibus vix aliquam glaciem, per totam hiemem, conspicias. Aqua quidem pluuia ibi frequentius abundat, non ea tamen, ex qua multum detrimenti incolæ capiant. Atq. hic falsus rumor Claudianum, optimum auctorem, in fraudem, vt verisimile est, impulit. inquit,

Claud. lib. 7.
paua.

Scotorum cumulos fleuit glacialis Hiberna.

Satyr. 2.

Iuuenalis hanc insulam Iuuernam appellat:

— *arma quid ultra*

Litora Iuuernæ promouimus, & modò captas

Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos.

In Britan.
Breuiar. & in
epist. ad A-
brah. Or. cl.

Hæc autem appellatio Humfrido Lhuido multum aridet. verum licet tantum huic vetustatis heluoni tribuam, quantum docto & erudito viro tribuendum censeam, in hoc tamen ab illius sententia non queo non discrepare. vetus igitur, & vera opinio nostrorum Animalium est, Hiberniæ nomen, vel ab Hiberno seu Ebero, Hispaniensi flumine, vel ab Ibero, rege Hispanorum secundo (quorum satu, sine controuersia, Hiberni sunt orti) fuisse iam olim traductum. Etsi enim hîc discordant Hispanici scriptores, tamè mihi Francisci Taraphæ sententia ad veritatem videtur propensior. Quòd verò

Vide Iohan.
Gerund. pa-
rap. lib. 1.
tom. 1. Hisp.
scrip. & Frâf.
Taraph. to. 2.
pag. 677.

Claudia-

Claudianus hanc insulam Hibernam, & nõ Hiberniam nominet; danda est hæc licentia poëtis. Talibus concessum est, quoniam numeris sunt astrictiores, vnam quandoque litteram delumbare, interdum quidem appingere. Hoc etiam nomen Hiberni, in hunc vsque diem, vernacula lingua, retinent. vocant Hiberniam Erinin ab Ebero, vel Ibero. Ab Anglis Irlandia appellatur, quasi Erin terra. Cùm igitur priscis temporibus Erinlandia diceretur, temporis progressu Irlandiæ nominationem, ab Anglorum posteritate, accepit. Quandoquidem multæ voces solent diuturnitate variari. Antiquitatum scriptores huic insulæ Scotiæ nomen imposuerunt. Duplicem fuisse Scotiam constat: Maiorem & Minorem. Hibernia Maioris, ea verò Britannia pars, quæ à nonnullis Albania, iam Scotia communiter appellatur, Minoris nomine signata est. Siquidem Scoti Albanenses in eam, quam iam nunc incolunt terram, ab Hibernia tamquam riuuli à fonte deducti, influxerunt. verùm à quo primùm initio Scotiæ nomen sit tractum, nondum planè perspectum video. Subinsulsa est eorum opinio, qui verbi vim ad Græcas litteras reuocantes, à vocula, *σκότος*, quòd obscuritatis tenebris fuerit opacata, insulam nominari confirmant. Quasi verò nullà alia orbis terrarum particula ab hominum cognitione, simili ignoratione, fuerit remota. Gaidelus Græculus (vt scriptum apud Hectorem Boëthium est) conflata militum manum adeptus, ad Pharaonem, regem Ægyptium, aduentauit, & quia is, cum sua cohorte, eorum & impetum fregit, & amentiam obruit, qui Pharaoni bellum fecerunt: rex, quo victori meritam gratiam, debitamque referret, filiam suam adolescen-

De his plura
lege in ap-
pend. cap. 17.
& 19.
Scoti ab Hi-
bernis oriun-
di.
Scotiæ no-
men vnde.

Vide append.
cap. 17.

tem, Scota, dictam, Gaidelo, libentissimo animo, despondit. Quare ut tanti connubij dignitas, ad posteritatis memoriam prodita, effloresceret, omnes isti Græci se Scotos, Hiberniam, in qua, post confederunt, Scotiæ nomine nuncuparunt. verum hoc totum, tamquam vanam poetiæ fabellam Georgius Buchananus, & ante illum Humfridus Lhuidus, cuius modò mentionē feci, rejicit & respuit. Et si verò Hector Boëthius huius seu rei factæ, seu fabulæ non est architectus, tamen totam narrationem mendaciunculis, more suo, perspergit. Magna quidem ambitione scriptor ille de gentis suæ gloria laboravit. In quo sanè conatu, & patriæ dignitati, & suæ existimationi parum consuluit. Hoc enim iam apud Doctos est adsecutus, ut cum veritatis gratia, omnia scripsisse, videri se velit, nihil ferè verum arbitrentur, quod scripsit. Quippe quorsum spectat, maiorum suorum gesta ad hominum memoriam tanta verborum maiestate, commendare? Illos nimirum Hispanos quatefecisse, Hibernos, solo seueritatis vultu, expugnasse; de finitimis Britannis, quoties voluerunt, triumphum egisse, vbiicumque pedem figerent, omnes his victoribus, ferocitate exsultantibus, ea summissione obtemperasse, ut Scotos non tam in alienas terras irrupisse, quàm in proprias immigrasse iudicares. Hæc quidem somnia fabularum aniculæ fortassis admirationem, Abderæ alicui applausum, intelligentibus verò risum mouent. Habuerint Scoti, sicut & plurimæ quondam nationes, quæ iam nunc celebritate famæ, in magno nomine sunt, sua quasi cunabula, aliqua barbarie infusata. Et hoc prudentius esset confiteri, quàm, commentitia hac rerum gestarum gloria, se ipsos apud imperitos venditare.

Buch. lib. 2.
rer. Scot.
Humf.
Lhuid. in
Breui. Britã.
Hector Boë-
thius infidus
scriptor.

venditare. Nec verò hæc ita accipi velim, quasi Scotorum famam, honoremque depeculari cupiam; quos sanè animi magnitudine, bellica virtute, insigni prudentia sempiternæ laudis famam confecisse agnosco. Neque enim hoc est, veram illis laudem adimere, falsam eis non adfingere. Adhæc tantum abest, vt debita gloriæ commendationem euertam, vt quidquid ab illis fortiter animoseq. gestum sit, in eo ipso Hibernos, qui Scotorum erant procreatores, riuales habendos statuas. Hoc tantum significandum putavi, ad summam Scotorum existimationem in primis pertinere, alicui inter ipsos acerrimo critico, & integerrima religione prædito, negotium imponere, Boëthij librum, qui vt verum fatear, politè eleganterque scriptus est, & vt leuissimè dicam, mendosior est, limatula seueritatis norma corrigere, & singulas narrationes, non inanis gloriolæ trutina, sed veritatis statera ponderare. Mentiri enim dedita opera, cum in omni re scædum sit, tum in historia scædissimum est. Nam quæ tale monumentum vetustatis tabellarium, scientiæ thesaurus, inscitæ deletrix, lumen veritatis nominetur, quod est vanitatis caligine obtectum & contaminatum? Sed iam ad institutum reuertar meum. Hibernia in quinque partes, seu prouincias diuiditur: in Lageniam, in oriente; Connatiam, vel Connactiam in occidente, Ultoniam in aquilonari parte, & Momoniam, in australi plaga sitam. Quinta pars Media appellatur, siue quod ex his quattuor aliquam particulam sibi adsciscat, siue quod in meditullio, & quasi insulæ vmbilico posita sit: quod ipsum non Geometrica decempeda, sed vulgari popularique coniectura accipiendum est. Huius autè diuisionis hæc caussa datur.

Diuisio Hiberniæ.

Vide appen-
di. cap. 14.

Primi reguli
Hibernorū.

Magis di-
stincta pro-
uinciarum
partitio.

Anno, ex quo totius vniuersitatis fabricator machinam mundi fuit architectatus, 2535. quinque germani fratres, amplissimi (sic enim est traditum) & clarissimi viri, vastissimum mare præteruecti, armata ac instructa classula ad Hiberniam nauigarunt. Horum nomina sunt Gandius, Genandius, Sagandus, Rutheragus, & Slanius. Hi cum terram incultam, & miram incolarum paucitatem reperissent (qui etiam in re militari inexerciti fuerunt) statuerant, totam insulam in quattuor prouincias, peræqua proportione, distribuere; vt singuli fratres in singulis prouinciis perpetuum imperium firmarent. Quod satis concinnè factum fuit. At verò ne Slanium, ætate minorem, prorsus indotatum relinquerent, vna voce consentiebant, aliquas, è quattuor partibus, glebas decerpere, iisdemque Slanium munerare. Ille quidem munus hoc à distributoribus, prompta animi voluntate, accepit: & exinde Mediæ appellationem emanasse, probabile nonnullis, & pænè verum videtur. Et si autem isti quinque fratres, in noui dominatus cunis, concordissimè vixerunt, tamen postea cœperunt, vi eorum corroborata, inter se digladiari (nam Venus, & imperium solent difficiliter riualitatem tolerare) atq. in hac dimicatione, ceteris partim fugatis, partim extinctis, Slanius nati minimus, victoria maximus euasit. Hunc ferunt humatum propter Mediæ montem, qui hodie no etiam die, Slanij mons vocatur. In hisce quinque prouinciis alia quædam notabilia territoria ponuntur. vt in Lagenia includuntur Fingallia, Offalia, Leisia, Offiria, & Orimundia. In Media reponuntur, Slania, Fournia, & Deluinia. In Connatia comprehenditur Claria. In Ultonia continentur Vrilia, Antrimmia, Lecalia, ac Treco-

Treconelia. In Momonia concluduntur Tripperaria, Keria, Cosmaia, Desmondia, Tomondia, nonnullaque alia, quæ nihil attinet nominare. Hiberniæ partes exposui, restat nunc, de urbibus & opidis pauca explicare. Dublinium est totius Hiberniæ, non Lageniæ solum princeps ciuitas: celebris quidem urbs & copiosa, multitudi-
 tudine ciuium, descriptione ædificiorum & pulchritudine, sumptuosa architecturæ magnificentia, nitida illa, ciuicaque vitæ & cultus munditia, reliquis omnibus longè plurimum antestare cognoscitur. Hic dicæ, hinc iudicia, cum vnus alteri litem intendit, constituuntur. Hic publica regni comitia (quæ vulgò parlamento dicuntur) frequentius celebrantur. In hac urbe insulæ procuratores, vt plurimum confident. Liffeus amnis illic præterlabitur, rarò autem rapidè fertur, nisi post ingentem pluuiæ vim: ceteroquin admodum sedatus fluit. Mare item propè est. verùm omnes ibi crepidines, & præsertim portus ostium tam immensis arenæ aggeribus obturatur, vt non, absque magno naufragij periculo, maiores naues ad ista loca possis applicare. Atque ex hac obstructione multum incõmodorum cum omnes ciues, tum præcipuè mercatores consequuntur. verùm non longo interuallo distat à ciuitate (nam septem solum milliaria Britannica numerantur) Hothia pænè incincta mari, vbi nobilissimæ Sanct-Laurentinorum familiæ primus (qui dominus Baro Hothiaë appellatur) habitat, & non procul inde sita est Malahidia, in qua, illustri-
 ssima Talbotorum stirps, quadraginta ferè annos, vt in legitimo patrimonio, hæsit: in vtroque, inquam, territorio receptacula reperiuntur vtcunq. portuosa, in quibus nauigia, anchorarú ad uncitate fixa, secure satis flu-

Dublinium
metropolis,
cuiusque de-
scriptio.

ctuari possunt. Quod ipsum de Polbegia, in parte altera aduersæ ripæ posita, & de Sono Dalkiæ est sentiendum. Præcipuum, in hac ciuitate, delubrum diuinitati, S. Patricij nomine, est consecratum, præclarum ac augustum templum, & amplissimis sacerdotiis locupletatum. fundator huius structuræ fuit Iohannes Ciminus, præful ad omnem virtutis laudem natus. Hoc etiam templum Anglorum rex, Iohannes, annuis congiariis amplificauit. Item exstat, in hac vrbe, per amplum castellum, pulcherrimo prospectu, ac firmissimo lapidum sepimento obuallatū. Ædificauit illud Henricus Loundreus, Dublinij quondam, vt Iohānes Ciminus, Archiepiscopus, omni pietatis genere excellens. Nostro autem tempore, dum Henricus Sidneius, satrapas dignitatis plenissimus, vicarium principis munus in insula sustinebat, ampla & præclara ædificia in castello exstructa erant. In hanc commemorabilem ædificationem nos iam olim hoc epigramma fecimus.

Circa an. Sa-
lut. 1197.

Anno 1220.

Circa an. Sa-
lut. 1570.

*Gesta libri referunt multorum clara virorum,
Laudis & in Chartis stigmata fixa manent.
Verum Sidnei laudes hæc saxa loquuntur,
Nec iacet in solis gloria tanta libris.
Si libri pereant, homines remanere valebunt,
Si pereant homines, ligna manere queunt.
Ligna q̄ si pereant, non ergo saxa peribunt,
Saxa q̄ si pereant tempore, tempus erit.
Si pereat tempus, minimè consumitur auum,
Quod cum principio, sed sine fine manet.
Dum libri florent, homines dum viuere possunt;
Dum quoque, cum lignis, saxa manere valent;
Dum remanet tempus, dum denique permanet auum,
Laud tua, Sidnei, digna perire nequit.*

Waterfor-
dia vrbs,

Secundas, inter Hiberniæ vrbes, fert Waterfordia, in
primis

primis honesta, & officiis fidelis ciuitas; propter angustiores vicos non admodum luminosa, prudentibus & bene moratis ciuibus referta. Habet tutum, & tranquilum portum, atq. exterarum nauium sæpenumero plenū. Frequentes etiā Waterfordiæ ciues sunt, qui mercaturas faciunt: in quo sanè negotio, vsq. eò prudenter re familiarem administrant, adeò cautè rationes subducunt, vt, breui negotiatione, magnas sibi opes soleāt comparare. In Hispaniā præcipuè nauiculariam faciunt. Nihil plerumq. æris alieni habent, in suis nummis plurimis sunt. Nullus ibi viuut mensarius, qui fraudulentò collybo aut intolerabili fœneratione (omniū rerum pub. busto) in ciuium bonis, ac direptionibus versatur. Ciues sunt faciles, benigni, frugi, perhospitales, priuatis & publicis rationibus vtilissimi. Appellauit hanc urbem antiquitas Manapiam, sicut & Dubliniū, Eblanam. Amellana rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Iuorus Limmiricum fundasse fertur. Erant isti Germani fratres, Ostomanni à nostris dicuntur, qui, in Hibernia, magnam olim dignitatem obtinebant. Limmiricum autem (de qua vrbe modò dictum est) in tertius consistit. verumtamen loci situ, fluminis dignitate huic vrbi palma est danda. Alluitur Sannonio fluuio, omnium Hibernorum fluminum, absque controuersia, princeps. Ab alto sexaginta milliariorum interuallo distat. Tamen onerarias naues ad ciuitatis muros nauarchi appellant: nec est, quòd scopulosas cotes, in toto illo cursu, offendere, multum pertinescas. Incredibile est, quantam piscium vbertatem, & copiam ibi reperias. Huius vrbs amœnitate captus Iohannes, Angliæ rex, quo de antè scriptum

Circa Annū
Salut. 900.

Vide append.
cap. 28.

Limmiri-
cum vrbs.

Corcagia
vrbs.

tum est, egregium castellum, & pontem illic construent-
dum curauit. Quarta Hiberniæ vrbs Corcagia dicitur,
ceteris minor, portu tamen excellenti, & tuto est ornata.
Hic etiam ciues, copiis satis locupletes, operam merca-
turæ nauant, res suas domi forisq̄ue frugaliter obeunt.
Atqui hæ tantum quattuor sunt, in Hibernia, vrbes,
seu ciuitates (neque enim horum verborum vim, curio-
sa distinctione, hic respicio) quarum tres vltimæ in Mo-
monia, Dublinium in Lagenia consistit. permulta ta-
men sunt ibi opida, ac municipia sat magna, mœnibus-
q̄ue cincta: vt in Momonia, Kinsalia, Cassilia, Yoghe-
lia, Rossia, Lisimoria, Clonmella, Kilmalochia. In Co-
nata est Galueia, opidum ab exteris negotiatoribus val-
dè frequentatum, & opulentis mercatoribus, suiq̄ue ne-
gotij bene gerentibus cumulatum. Ferunt, mercatorem
transmarinum, qui habuit multum cum his opidanis
commercium, olim percunctatum ex Hiberno quo-
dam, in qua Galueiæ parte Hibernia consisteret? Opi-
dum pro regione, contraq̄ue insulam pro municipio ali-
quo accepit. Galueiæ annumerantur Anneria, Claria,
Sligagia, Arctlonia, & Alonia, opidulum non contem-
nendum. In Media numeratur Pontana, quæ vulga-
riter Droghedaia nominatur, opidum lautissimum, por-
tum habet nauali stationi perappositum. Sunt tamen
qui mediam huius opidi partem, nimirum transflumen,
in Vltonia ponant. Insunt item in Media, Molingaria,
Fouria, Deluinia, Trimmia, Kellefia, Nauania, Aboia,
Dulekia, & Scrinia. In Lagenia sunt Nacia, Kildaria,
Catherlagia, Guesfordia, Arctlonia, Wiklonia, Thomæ
opidum, Kallania, & Kilkenia municipium perelegans,
atque mediterraneum, non procul ab his locis sedem
habet,

Plura alia o-
pida ac mu-
nicipia.

Kilkenia
municipium

habet, quæ Lageniæ extremitatem attingunt: loci situ cum primis excellens, nulla aëris crassitudine infuscata. Ex vna plaga camporum amœnitate, ex altera siluis abundat. Habet nobilem amnem, quo nihil æstate frigidius, Norum appellant. Huius putissimis liquoribus per reconditas terræ venas diffluentibus, horti ad ripam locati continuo irrigantur. Multis egregiis monumentis, & quod caput est, honestissimis opidanis illustratur. Exstat in hoc opido schola, exstructa opibus clarissimi viri, Petri Butleri, Ormondia, & Ossiria comitis, & vxoris eius, quæ Margareta Giralda vocabatur: femina fuit spectatissima; non modò summa generis nobilitate, quippe comitis Kildaria filia, sed rerum etiam prudentia, supra muliebrem captum, prædita. Hic ludum aperuit, nostra ætate, Petrus Whitus, cuius in totam Rempub. summa constant merita. Ex illius enim schola, tamquam ex equo Troico, homines litteratissimi in reipub. lucem prodierunt. Quos ego hinc Whiteos, quos Quemerfordos, quos Walsheos, quos Wadingos, quos Dormeros, quos Shethos, quos Garueos, quos Butleros, quos Archeros, quos Strongos, quos Lumbardos, excellentes ingenio, & doctrina viros, commemorare potuissem, qui primis temporibus ætatis in eius disciplinam se tradiderunt. Huic ego doctori operam, in eadem schola, puerulus dedi. Cui quidem homini tanto officio ac potius pietate sum deuinctus, vt haud sciam, quî remunerando esse possim, cum infinita eius in me merita ne numerando quidem percensere valeam. Sed hæc hæctenus, nunc ad propositum. Iam verò Ultonia, quæ Septentrionalem insulæ partem occupat, & Scotia citima est, (nam per angusto freto ab ea diuiditur)

In eo Schola.

Petri Wichi
formatoris
iuuentutis
laus.Ultonia pro
vincia.

D nullam,

nullam, nostra ætate, ciuitatem habet. Agrestis est ista prouincia (Vrilia territorium, aliosque perpaucos campos excipio) & ab hominum cultura ferè deserta. Nam non multos agros ibi obsitos videbis, & idcirco Vltionenses non sunt multi panis homines. Siquidem inter eos pecuarij plurimi, sed aratores rarissimi viuunt: qui glebam, natura bene fertilem, aratri vomere perstringunt. Stetit inibi quondam vrbs Dunensis, sed eam confecit ac consumpsit vetustas. Hæc, priscis temporibus, magno in honore fuit: nunc tantum villula, cum veteris structuræ parietinis apparet, in qua corpora D. Patricij, Columbæ, & Brigidæ fuerunt sepulta. Quo tempore, illum locum habuisse multum religionis, Annales referunt. De quorum sepultura peruetusti hi versus percelebrantur.

*Hi tres in Duno tumulo tumulantur in vno
Brigida, Patricius, atque Columba pius.*

In Catal. re-
gum Scot.

Exstat item in hac prouincia, Karregfergus, cui opidulo ideo hoc nomen erat impositum, quia Fergusius Hibernus, primus, vt Hæctori Boëthio placet, Scotorum Albanensium rex, ibi erat submersus. Nam Karreg Fergus, Hibernica lingua, scopulum Fergusij significat: De quo fatali exitu nos olim ita diximus.

*Icarus Icareis vt nomina fecerat vndis,
Fergusius Petra sic dedit apta sue.*

Armachia
Archiepisco-
pi sedes.

Episcoporu
Hiberniæ
ordo.
Vide apud end.
cap. 10.

In hac etiam parte sedem habet Armachia, quæ, multis abhinc annis, non mediocrem in Hibernia locum obtinebat. Neque profectò iniuria. Archiepiscopo enim Armachano omnes quidem primas tribuunt, cum sit totius Hiberniæ primas: secundas Dubliniensis, tertias Cassiliensis, vltimas Tuemiensis. Nam quat-

tuor

tuor Archiepiscopi in Hibernia numerantur. verum de huius Insulæ urbibus, & opidis satis dictum est: dein- cept ad aliam eiusdem partitionem transeamus; quæ magna cum curâ, & diligentia consideranda est, si quis huius terræ statum cognitum, ac perspectum habere aueat. Quare obseruare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes distributam esse, in Anglicam, & Hibernicam: hanc germani, & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio, plebeio sermone, Anglica prouincia nominatur, quod sit Anglorum territorii, quasi palis & septis circumfessa. Etenim posteaquam homines Britannici Dermicium, exactum regem, Hibernis hostibus armis castrisque oppressis, in patriam, atque adeo in regnum restituerunt (quibus de rebus agemus tum cum ad secundum librum peruenerimus) Britannici victores sedem stabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt. Deinde cum inter se & domitos Hibernos quædam quasi insulæ diuortia fecissent, tum illam partem in qua coloniam collocarunt, Anglicam prouinciam appellauerunt. Etsi verò primis annis longè lateque patuit: tamen temporis longinquitate, cœpit in exiguos quosdam fines constipari, partim posterorum socordia, qui dum in bonis, velut firmi possessores, hære non contenderunt, Hibernicos longius serpere ignauiter passi sunt: partim verò, quod Britannici accolæ, quibuscum vicinitas Hibernis erat, eorum moribus obliuati à pristina maiorum urbani- tate tamquam Ciræo poculo pedetentim degenera- rint. Maior Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Ultoniæ por- tio, quæ Vrilia dicitur, in Anglica prouincia continetur: sed præcipua Lageniæ particula, quæ Fingallia vocatur,

Alia Hiber-
niæ diuisio.

Anglica pro-
uincia.

Eius termini
& circum-
scriptio.

Dublinio, ad Aquilonarem plagam, finitima, primas tenet, secundas Media. Fingalliæ enim & Mediæ agricolæ rem rusticam laboriosissimè colunt. Eaque agrorum cultio & fatio ad multorum fructum redundat. Vtraque colonia Hiberniæ horreum meritò nominatur. Nam ceteris insulæ oris frumentum quotannis supeditat. Tametsi Momoniæ, & reliquarum prouinciarum agri, in quibus aratores solum stercoreant, & sementem faciunt, frugibus affatim obserantur. Glebam sanè habet Hibernia cùm natura frugiferam, tum industria culturaq. feraciorem. Qui in Anglica prouincia habitant, ab Hibernis, victu, cultu, & sermone differunt. Nam à pristinis Anglorum moribus, ne transfuersum quidem vnguè, discedunt. Anglicè item naturaliter loquuntur. Nullo alio cottidiano sermone animi sensa exprimunt. Quamuis verò à noua hac, & nimis peregrina magniloquentia, ex gentium exterarum linguis furacissimè collecta, longiùs absunt: tamè incorruptam Anglicæ linguæ vetustatem seruant. illam nimirum, quam Chaucerus vetus ac nobilis Poëta, & Anglorum sine dubio Homerus, in suis scriptis vsurpauit: qui ita Anglicè dixit, vt non ipsam Angliam magis crederes esse Anglicam. Nihil in illius libris lectori occurret, quod sputaticam (hoc enim verbum iam olim, nec sine causa, ille Romanus risit) nouitatem redoleat: ex alienis linguis verba non mutuatur, quemadmodum solent atate nostra, illi verborum opifices, qui Anglicè vel tum maximè colloqui se putant, cùm etiam minimè Anglicè dicant. Sed vt ad nostros prouinciales Anglos reuertamur, illi sanè simplici quadam voce, non curioso oris pressu verba faciunt. Feminæ non admodum

Mores Hiberno-Anglorum.

Chauceri Poëtæ laus.

dum delicatè loquuntur. Rustici satis vastè, ac hiulcè (quod ipsum in aliis regionibus fit) fermocinantur. Cùm itaque vltima hæc Hiberniæ partitio à transmarinis hominibus minus sit percepta, & cognita: magno quidem opere mirari solent, quoties cum Hiberno aliquo in sermonem se dant, qui se Hibernicè nescire confitetur. verùm si in ipsa insula essent, complures edentulos senes, in Anglica prouincia, conspicerent, qui vix vnum, aut alterum verbum Hibernicè loqui, ne dum intelligere possunt. Atq. ego quidem (subringantur alij licet, quantum lubet) eorum in ea lingua inscientiam valdè probo. Cur enim patriam locutionem, quam à natura hauserunt, respuerent, & ad aliam, illis hæctenus minimè assuefactam, derepente transuolarent? Idem ipse locus à me olim erat tractatus, in Hiberniæ descriptione, quam dictione vernacula edidi: meaq. ibi disputatio dedit sermonem inuidis, me laudes Hibernici sermonis minuisse. Sed in falsa hac criminatione suam produnt malevolentiam, non redarguunt meam. Nec enim ego tum oratione mea suscepi, linguam, cuius esse ignarus & insolens, minus consideratè vituperando, adfligere: imò contrà grauissimorum hominum auctoritas fidem mihi iamdudum fecit, eam, verborum granditate, dictionum concinnitate atq. dicacitate quadam acutula redundare; denique cum Hebraica lingua, communi conglutinationis vinculo contineri. Sed hoc, id temporis, docere argumentis institui, nostræ reipub. minimè conducere, Hibernicum sermonem nimis tritum & peruagatum habere, quem maiores nostri, tamquam scopulos, declinarunt. Nec in re minimè obscura, rationes proferre maximè apertas opus erit. Hoc

Hibernicum
idioma ab
Anglica prouincia ferè
exuliat.

Idque rectè
factū videri.

vnum libenter scitarer, & aueo audire, quid isti boni vi-
 ri ad hoc reperiant: quam ob causam Anglica locutio,
 in Hibernicis territoriis, despiciatui ducatur? Quos Hi-
 bernicos dynastas proferre poteris, Anglica colloctio-
 nis societate nobiscum coniunctos? imò nolunt men-
 tum, Anglicè loquendo, vt ipsi iocantur, intorquere.
 Atqui, hoc loco, festiuum illud Orelis responsum (est
 autem is, inter Hibernicos, clarus, & nobilis) præterire
 nolo. Hic, cum haberet infantem filium quattuor an-
 nos natum, qui balbus seu potius mutus erat, cumque
 alumni alitrix parentem huius hæsitantiæ admoneret,
 dixisse fertur: A nobis igitur ad Anglicam prouinciam
 amandetur, & ibi discat Anglicè loqui. Existimauit
 nimirum homo ridiculus, nihil aliud esse Anglicè dice-
 re, nisi vel prorsus obmutescere, vel mutila & hiantia
 verba rusticè atque inconditè balbutire. Sed vt ince-
 ptum opus persequamur, hi, quos iam in manibus ha-
 bemus, Anglo-Hiberni, adeò sunt ab antiquis istis Hi-
 bernicis dissociati, vt colonorum omnium vltimus, qui
 in Anglica prouincia habitat, filiam suam vel nobilissi-
 mo Hibernicorum principi in matrimonium non da-
 ret. Hæc autem domestica connubia inter se, ea diutur-
 nitate, coniunxerunt, vt vnus alterum iam nunc sangui-
 nis communiõne, vel affinitate plerumque tangat. At-
 que hoc idem in omnibus illis vrbibus & opidis (de
 quibus antè scripsi) obseruatur. Ciues & municipales,
 more institutoque Anglorum, viuunt: auctoritate nu-
 tuque Britannicarum legum repub. administrat, An-
 glicè etiam ac Hibernicè loquuntur, propter cottidiana
 commercia, quæ cum vicinis Hibernis habent: suos tan-
 tum ciues mutua affinitate deuinciunt, & Hibernicos
 procos,

Proceres Hi-
 berni & vul-
 gus ab An-
 glico sermo-
 ne auerfi.

Orelis dictū
 ridiculum.

Anglo-Hi-
 bni connubia
 non miscent
 cum germa-
 nis Hibernis.

procos, vehementissima animi contentione, repudiant. At de Anglica prouinciæ habitatoribus satis explicatū arbitror, reliquum est, vt de Hibernicorum moribus, atque consuetudine nonnihil exponam. Vehemens quædam, & peruagata opinio per animos multorum peruadere solet, Hibernicos istos, ad quos iam orationem conuertimus, omnem humanitatem abiicere, fufos per defissimas siluas ac dispersos vagari, deniq. ferina quadam inhumanitate effrenatos vitam horridam incultamque viuere. Sed qui illos his conuiciis infamant, à mendacio contra verum perspicuè stant. Quamquam enim ab Anglica prouinciæ vrbantate, & lauitia vtcumque abhorrent, non tamen omni ab humanitate, sicut fertur exuti, vitam traducunt. Sed vt homines, qui veri cognoscendi cupiditate ardent, inveterato hoc errore leuem, decreui quidem, fretus lectoris facilitate, præcipua quædam capita, tam moderato temperatoque calamo, quoad eius fieri potest, explicare, vt neque calumniatoris acerbis, neq. adulatoris bladi partes suscepisse, cuius æquo rerum æstimatori vlllo modo videar. Nam mei stomachi non est, contumeliarum aculeis in aliquem declamare: neque item dignitatis meæ, quantulacunq. tandem ea sit, agnosco esse, assentatoriis verborum lenociniis in hominum aures feruilliter influere. Hic igitur considerandum est, inter hos Hibernicos, esse primarios tyrannos, quorum imperio plures tenentur. Horum nomina à quarta ferè vocali exordium sumunt, vt, verbi causa, O Nelus, O Carolius, O Rorcus, O Morus, O Connorus. Item isti tyranni inferioris ordinis præfectos domitos & subiectos habent, qui cum magno euocatorum numero parati sunt, quoties

Hibernicæ
prouinciæ
mores & ritus.

Qui nō tam
agrestes & ferri,
quàm putantur.

Reguli Hibernorum,
eorumque
nomenclatura.

Imperium
eorum.

eorum

eorum princeps signum sustollit, ad bellum exire, eique, quibus possunt, viribus & lacertis opitulari. Quod si officium, vel indiligentia, vel perfidia præteritum sit (nam ad tale militare obsequium in illius fundis, seu ditione viuunt, quandoquidem nullum aliud stipendiarium vectigal illis imponitur) solet princeps, illos ad arma compellere; vel si eos perpugnaces aut refractarios inneniat, manum sibi & copias comparat, signa aduersantibus intendit, eos à propriis sedibus exterminat, bonis omnibus euertit. Talem itaque sibi principatum fingunt, neque Anglico sub iure, & imperio esse volunt, nisi quamdiu Angli milites eorum territoria depopulantur. Solent enim, in huiusmodi asperis temporibus, aut metu permoti, in lacus lucosue se abdere; aut se totos dissimulanter (nam præclare norunt, tempori inferuire) ad victorum nutum & voluntatem conuertere. vt primum rursus Angli arma deponunt, isti metu releuati, vetus imperium arripiunt. Hi igitur principes (semper excipio O Nelum, qui in Ultonia dominatur. nam is, quoniam est grauis aduersarius Britannici imperij, in faniculariis campis statua plerumque habet) castella possident, munitione ac mole lapidum fortiter exstructa, cum quibus aulae satis magnæ & amplæ, ex argilla & luto fictæ factæque, vicina adhæsiōe copulantur. Non sunt factæ tectæ aut saxorum laminis è lapidicina eratis, aut cæmentis, aut regulis, sed agrariis culmis vt plurimum conteguntur. In istis aulis epulari solent: raro tamen somnium, nisi in castellis capiunt: quoniam aularum integumentis hostes possunt ardentes faces, aëris flabello ventilatas, facillimè admouere. quandoquidem ista materies ignem percelerit-

Aegrè & cū
fraude parēt
Anglis.

O Nelus
perpetuus
Anglorum
hostis.

Aedificia
Hibernica.

perceleriter concipit. In primis autem castellano præsidio se tuentur, ne illis quiescentibus nocturna vis inferatur. Quare vt tale quiddam incommodi de nocte non accidat, habent in castelli vertice, tamquam in specula, excubias, quæ sæpissimè vociferant, & in frequentibus clamoribus maiorem partem noctis vigilant. Atque has vociferationes idcirco iterant, vt nocturnis furibus & viatoribus significant, patrem familiâs non ita arctè & grauius dormire, quin promptus & paratus sit (nam expergefaciunt eum vigiles, quoties inimicorum aduentum suspicantur) hostes à suis laribus viriliter reiicere, atque, si peropus sit, etiam in campo cominus ferro decertare. Habent item areas magnis aggeribus & fossis circumdatas, dumetis ac virgultis circumseptas. In has, quoties angustiis vrgentur, armenta detrudunt; vt melius à grassatorum incursionibus & à tagacium furtis, obuallata inclusione, vindicentur. Non igitur, vt multi auersi à vero opinantur, isti, nescio per quos siluestres anfractus, & paludes vagantur; sed prædia & domicilia certa habent, quæ maxima cottidie hospitem frequentia celebrantur. Sunt fanè homines hospitalissimi, neque illis vlla in re magis gratificari potes, quàm vel sponte ac voluntate eorum domos frequentare, vel illis inuitatum condicere. Prandere solent, hieme, antelucanis horis; æstate, circa horam septimam. Post, si vlla militiæ vacatio illis, ab hostibus detur, cum satellitibus in campis, otandi causa, spatiantur; aut ad montana conuenticula iter arripiunt. Nam statò die frequens hominum concursus fit ex tota vicinitate ad certum locum, qui, cum editus & præcelsus sit, vnus eminet inter ceteros. Ibi vnusquisque de iniuriis sibi

Excubiæ in
castellis, cum
clamore.

Areae septæ
fossis aut du-
mis.

Hospitalitas
Hibernorum

Prandia
matutina.

Iudicia co-
rum.

E

illatis,

illatis, queribunda voce, conqueritur. Tales autem iniuriæ, clandestinis furtis, frequentissimè inferuntur. Et si ipsi dynastæ tam abiecto ac imbecillo animo esse nolunt, nocturna incurfione latrocinari: tamen infimæ conditionis furunculi, subcessiuus noctibus, in omni genere furandi versantur, & dominorum ædes furtorum receptrices habent. Quòd si ipsi proceres à quoquam, capitali odio, dissideant, noctem ad prædas non adiungunt, sed exercitum ex sicariis, excursoribus, & seruitio conficiunt, atqui de inimici ac eius prouinciæ bonis, omni totius territorij pecore compulso, luce palàm prædantur; nisi alter, ad arma vocatus, paratus sit, suas rapinarum ministris vires opponere, atque prædonum impetum pugnacissimè propulsare. Nam in huiusmodi excursionibus, agri multorum sanguine sæpius natant, & rapta præda de manibus direptorum crebrò amittitur. Verùm si congregata pecuda in territoria sua adducere possint, alacres exultant in victoria, & præclarum illud facinus in album rerum acriter & animosè gestarum ouantes referunt. Etenim malunt Tyranni isti inter prædatores apertos, quàm latrones occultos numerari. Alterum in magna fortitudinis laude ponunt, alterum in homunculum tantùm semissem cadere, adfirmant. Ceterùm victi, amissis omnibus fortunis, nulla ferè via compensantur; quàm vel tempori cedendo, si viribus inferiores sint; vel parem victoribus gratiam referendo, vt primùm vlciscendi occasio datur. Interim præsentem infelicitatis quasi rutam, futuræ prosperitatis pulegio, mitigant. Minas non iactant. Latrare nolunt, mordere volunt. perrarò quidem dies illorum odium placat, præsertim si aliquis ex eorum curialibus ferro, in pugnis,

Occulta
furta.

Aperta pro-
cerum furta
& rapinæ.

Quæ dede-
cus non ha-
bent.

Inimicitie
inter eos im-
placabiles.

pugnis, sit interfectus. Et si enim simulatæ amicitia mi-
tella exulceratas simultatis reliquias, fœdere obstricti,
contegere videbuntur; tamen multos post annos (vici-
scendi occasione data) facillè intelliges, eos, in reconcilia-
ta gratia, animum semper retinuisse armatum: quando-
quidem sanguinem nullo modo, nisi sanguine, expiari
credunt. Atque non solum in homicidij auctorem im-
placabiles existunt; sed etiam in omnes, qui eius cog-
natione tenentur, odium, immoderata intemperantia,
conuertunt. Illis sanè prudentissimum videtur, quod
nonnulli stultissimum rentur, cum viuis, pro mortuis
belligerare. Atque ita, in hoc hominum genere, de die,
& in diem viventium, volubilis fortunæ commutatio
perspicuè cernitur. Qui enim, hodierno die, omni re
pecuaria amplissimè abundat, postera fortassis luce,
omnibus bonis expellitur. Et qui hodie ne libellam
quidem habet, crastino die, præda capta, cumulatissimè
ditatur. Atque ad hunc modum eorum status in lu-
brica, & variata fortunæ vicissitudine vacillat. Sed vt
ad priuata illa damna rursus accedamus, qui incommo-
do adficiuntur, acceptæ iniuriæ querelam ad coronam
deferunt. Et petitor eum sæpius nomine appellat, quem
in crimen vocat. Habent indagatores, qui, mercedula
adducti, solertissimè furta persequuntur, vestigiis pecu-
dum vel puluerulentis vel luteis diligentissimè insistant,
& si fures de tritis ac indagatis viis, ad extraordinarias
semitas declinent, facilius multò peruestigari possunt.
Sed qui reus est, seu cum falsò insimules, seu verè ac-
cuses, nulla alia iuris formula, præter sceleris inficiatio-
nem, se defendit. Quæcunq. illi crimini dantur, ad om-
nia respondet: **NEGO HOC.** Quòd si accusator, certif-

Ultio in ag-
natos & cõ-
iunctos.

Ratio cõue-
niendi & ac-
sandi.

Ratio defen-
dendi mira
& simplex.

simis criminibus fretus, prius oculis, quàm coniectura, furta non deprehendat, sed quadam tantùm probabilitate ducatur ad suspicandum; operam & oleum perdit. Quandoquidem talis suspicio, seu dubia opinio, tamquam frigida & ieiuna calumnia, omnium sibilis exploditur. Perfacetum erat illud Oliueri Giraldi, fortis & virilis equitis, in tali iam olim concione, responsum. Nam cùm criminator non modò Oliuerum vehemente suspicione perstrinxisset, verùm etiam clara voce asseuerasset, se vidisse eum, isto ipso temporis puncto, & item in eodem loco, vbi furtum erat factum, in suo expeditum equo, qui curtatam habuit caudam (iste autem equus, quoniam ceteris, mirabili pernitate, tamquam Pegafus, præcurrebat, omni illi frequentiaè notissimus erat) hîc Oliuerus, cachinnari incipiens, Audite, inquit, optimi viri, quàm grauiissimo scilicet argumento leuissimus conuitiator ductus, vana in me criminatione vtitur. Me huius furti affinem esse confirmat, quia equum decurtata cauda possideam. Valdè bene res se habet, bone vir. Non difficilem, ac morosum habebis reum: attende itaque, quàm me sis vsurus æquo. Percurras tu omnes compascuos agros, & singula viciatim stabula quæ in tota consistunt Hibernia: & vbiicumque inueneris equos, persimili pilorum breuitate notatos, compelle viiitum talium equorum dominos, aliquam damni tui partem refarcire; ego, pro rata portione, non grauatè pro meo etiam equo persoluam. Perfalso hoc responso auditores mirificè hilarati omnem risum in accusatorem conuertebant. At verò (vt eò iam reuocetur, vnde huc declinauit narratio) siquis signis luce meridiana clario-

ribus

ribus conuincat, reum manifestissimo in furto teneri; aut reddendum, aut multa pensandum est, quod commisit. vtuntur, ad tales lites æstimandas, quibusdam arbitris, quos illi, BREHONIOS, appellant. Isti sunt ex vna familia profeminati, intelligentiam iuris Britannici non habent, ciuilis etiam ac pontificalis imperitissimi. Retinent solummodo domestica quædam psephismata, vsu & diuturnitate corroborata, quorum animaduersione, artem aliquam, ex rebus fictis commentitiisque conflata, pepererunt: quam nullo modo, diuulgari patiuntur, sed sibimet ipsis, veluti abstrusa atque abdita mysteria, à communi hominum sensu remotissima, eam referuant. Atque ob vanam hanc reconditæ cognitionis opinionem eorum nomen ab imperita plebecula (quæ citius ficta ostentatione, quàm vera simplicitate capitur) valdè celebratur. Viuunt etiam, & vigent inter illos semidocti quidam legulei, à primis annis, ciuilis & pontificij iuris studio dediti. Latinæ linguæ intelligentiam, ex grammaticorum fontibus non hauriunt. Totum illud, tamquam luteum negotium, ac pueriles tricas, aspernantur. Quodcumque in solum, vt dicitur, venerit, effutire solent. verba grammaticorum arte non expendunt; syllabarum pondera non examinant; omnem periodum spiritus volubilitate, non artis iudicio determinant. Neque sanè mirum. Istud enim ædificium male materiatur, & ruinosum esse oportet; prius, cui, quàm iacta sunt fundamenta, fastigium imponere insipienter conaris. Sed hæc hæc hactenus; ad montanam concionem, vnde huc defluxit oratio, redeamus. Vbi igitur, post longam litigationem, solem præcipitantem vident, domum redeunt:

Arbitri in
æstimacione
furtorum.
Qui ex certa
familia.

lique in ma-
gno pretio
vulgo.

Iurisperiti
inter eos, sed
imperiti.

Solutio iuridici conuentus.

Cibi eorum & dapes.

Potus ex vino ignito.

Accubitus & ordo in mensa

& vt quisque est fortuna, ac auctoritate florens, ita hospitum numerum ad cenam inuitat. Cenitant magnificè & opiparè. Nam licet delicatis artolaganis minimè abundant, nec etiam illa vrbana in epulis lautitia adhibeatur; mensas tamen habent, boue, porco, & aliis cibariis, prout temporum obseruatio exigit, cumulatissimè instructas. Porcos, præcipuè opimos nimio opere appetunt: faciunt pluris omnium obsoniorum nihil. Interrogatus, à conuictore, quidam de O Neli satellitibus, an caro vitulina porco esset delicatior? id, inquit, perinde est, ac si quis percunctaretur, vtrum tu O Nelo sis honoratior? permolestè nimirum tulit, opinatorem de re minimè controuersa pueriliter dubitare. Nonnulli dictitant, illos crudis carnibus vesci; quod contra est, ac dicunt: tametsi non admodum coctis, nec plus satis assis delectantur, tamen cruditate minus sæpe nauseant. Utuntur, pro panchresto medicamine, ignito quodam vino, nullo alio liquore permixto, quod communiter Aqua vitæ dicitur, cuius ardore cibus facilius ad concoquendum redditur. Hoc potionis genus intimo artificio instillant: adeò vt, flammula admodum, totum, quasi bellicus puluis, raptim ignescat. Ingentem vini vim emunt in vicinis opidis, Hispani præsertim: quod regis Hispaniarum filium, per risum ac iocum, solent nominare. vtroque temeto, epotis plenis œnophoris, se obruunt. In epulis accumbunt, lectulis positis. primus in mensa locus tribuitur matrifamiliâs, talari tunica, & sæpe crocota, bene manicata, amictæ: mirum inter vtrumque coniugem, inspectante populo, silentium: sola eorum familiaritas cubicularis. Inter cenandum adest citharista, oculis sæpe captus, musicis minimè

minimè eruditus, qui chordarum pulsu (sunt autem ex ferreis aut æneis filis, non ex nervis vt alibi fit, contextæ) animos accumbentium relaxat. Non plectro aliquo, sed aduncis vnguibus sonum elicit. Atque licet in musicis neque numeros expleat, neque modum, aut sonorum accentum obseruet (siquidem teretes scientis aures perinde ac sarræ stridor, facilè offendit: ita omni ordini obstrepit) tamen vulgus hominum rudi eius harmonia vnicè delectatur. Quòd si aures tuas, pulsifilis, peregrinari intelligat, aut si hominis laudem, vlla ex parte, minuas, furere quidem, & tamquam rabiosulus, bacchari videbitur. Nam vt illius cognitionem ore laudes pleniore, non modo petit, verùm etiam exigit. Viuit, hac nostra ætate, Crusus, ad lyram, post hominum memoriam quàm maximè insignis. is ab illo incondito strepitu, qui incontentis, secumque discordantibus fidibus fit, plurimum abhorret: contraque eo modorum ordine, sonorum compositione, musicum obseruat concentum, quo auditorum aures mirabiliter ferit, vt eum citius solum quàm summum citharistam iudicares. Ex quo intelligi potest, non musicis lyram, sed lyre musicos hactenus defuisse. Utuntur etiam Hibernici, loco tubæ, lignea quadam fistula, callidissimo artificio fabricata: cui faccus ex corio compositus, & cingulis arctissimè complicatus, adhærescit. Ex pellicula laterè dimanat fistula, per quam, quasi per tubum, fistulator, inflato collo, & buccis fluentibus, inflat. Tum pellicula aëre sarctâ, turgescit: intumescentem rursus premit brachio. Hac impressione duo alia excavata ligna, breuius scilicet ac longius, sonum emittunt grandem & acutum. Adest item quarta fistula, distinctis

Crusi citharædi laus.

Musicum instrumentum
Hibernorum

locis

locis perforata, quam buccinator ita articulorum volubilitate, quâ claudendo, quâ aperiendo foramina, moderatur: ut ex superioribus fistulis sonitum seu grandem, seu remissum, quemadmodum ei visum erit, facile eliciat. Totius tamen rei prora & puppis est, ne aer per ullam aliam folliculi particulam, præter fistularum introitus, peruat. Nam si quis (quod hominibus faceret quandoque usu venit, quoties hisce auletis stomachum facere cupiunt) vel acu punctum in culeo rimaretur, actum esset de isto instrumento, quandoquidem follis subito flaccesceret. Hoc genus fistri, apud Hibernicos, bellicæ virtutis cotem esse constat. Nam ut alij milites tubarum sono, ita isti huius clangore, ad pugnam ardenter incenduntur. At verò quoniam huc declinauit oratio, non multum extrâ rem erit, eorum in præliis ordinem, & mores breuiter attingere. Primus ordo est equestris. Sed Hibernici equites ab aliarum gentium consuetudine multum dissident. Nam hastas bene ponderosas, circa medium manibusprehendunt, non ad latera sua, infra brachium, apponendo; sed supra capita lacertis viribusque vibrando. Habent etiam excellentes equos, & dociles, quibus in hostium manum multitudinemque se committunt, aut corporum declinatione, eorum impetum, si certamen non sit æquum, vitant. Totum istud absque magno equitis labore, fit, etiam si laxissimas habenas habeat. Nihil enim Hibernicis equis est tractabilius. Nunquam petasati in equis hærent: verum ita altè, in vnaquavis lutulenta via, furas attollunt, & ita placidè, sine villo succussu, equitant, ut caligas cæno atque sordibus nullo modo profus obliant. Ad hæc, ferreis scalis (quæ à nonnullis, stapides, dicuntur)

Quod ad
bella vsui.

Militia eorū
& ordo.

Equites ha-
stati.

dicuntur) in equos minimè ascendunt: neq. huiusmodi nugatoria (sic istorum opinio fert) ad minicula phaleris adhærescere permittunt. Sed eas iubarum setas, quæ frontibus imminet, aut equorum auriculas sinistra apprehendunt, atque dum equi, obstipis capitibus quietè inclinant (nam ad talem facilitatem, vt est eorum docilitas, à domitoribus finguntur) equites, etiam loriceis aut sagis amicti, mira corporis agilitate, se efferunt, diuarcatisque cruribus, ephippia clitellis non dissimilia, subito occupant. Talis autem ascensio ita in eorum consuetudine versatur, vt non sit tam laudabile illud munus præstare, quàm turpe non perficere. Canteriis, licet sint placidissimi asturcones, rarè aduehuntur. Equas, vt pariant, tantùm pascunt. Nihil ad equitis æstimationem turpius, nihil ad inspectantium cachinnos aptius, quàm in equa sedere. Proximus est equitibus ordo pedestris, qui constat ex quodam genere sagatorum militum, quos isti Galeglasios appellant. Homines sunt magnæ stature, præter communem morem corporati, fortes bustuarij, sanguinarij toti, ac minimè propitij milites. Humanum apud illos nihil tam est, quàm odium humanitatis. Habent tela pedalia, securibus similia & gemina, cultris tonsoriis panè acutiora, longiusculis hastilibus adfixa, quibus plagam grauem faciunt, vbi feriunt. Prius verò quàm aliquis in eorum collegiũ cooperatur, magna religione iurat, quoties in aciem dimicationemq. venit, nunquam tergiuersari: tametsi iste mos magis magisq. antiquari incipiat. In omni acri ac acerbissimo prælio, si ad manus veniatur, aut citò illi pereunt, aut citò perimunt. Sunt, sine controuersia, homines valentissimi, atq. Hibernici belli fundamentum & robur.

Pedites.

Pedites, qui
Kuni dicti.

Eorum ar-
ma, & pug-
na ratio.

Enses suos
amant.

In ea re ani-
motum di-
ctum.

Bombardis
etiam ma-
nuariis uti
incipiunt,

Adagium
Hibernicum

Tertius ordo comprehendit alios etiam pedites, ac leuis armaturæ machærophoros: ab Hibernicis Karni dicuntur. Isti quidem hastas amentatas toris viribusque adeo viriliter torquent, ut eas, instar circuli, in orbiculatum gyrum compelli existimares. Cetrīs aut manicis ferreis armati, pugnant: non admodum ponderoso vestitu tecti incedunt. Hastilium spiculis, equites vel equos eminus fauciant; cominus, districtis gladiis, certamen incedunt. Insignes sunt lapidatores: armis palæstricè uti, omnino nesciunt: nec in ludicra gladiatorum arte sunt exercitati. Rarò hostes, pungendo, effodiunt; ictibus crebrius vulnerant. Enses acuti & minimè scabri, mirabiliter illis in amoribus sunt: & ne in æruginem incidant, neue eorum acies hebescat, omni diligentia curant. Ferunt, quendam, de horum grege, è prælio reuertentem, plus quattuor periculosis vulneribus acceptis, gladium inspexisse; cumque ex nulla parte fractum, aut aduncum vidisset, maximas numini gratias egisse, quòd illa vulnera corpori, non ensi fuerint inflicta. Ferrearum usus fistularum iam tãdem apud eos increbuit. Etsi enim, primis temporibus, harum sonitum ferre tremefacti non poterant: multò minus eas inflammare audebant; tamen, nostra ætate, ipsi tormentarium pulverem conficiunt, & plumbeos globulos per istas fistulas, admodum dispositè ac expedite collinant. Horum posteriores cogitationes, deteriores ac immaniores solent esse. Nam si hominis salus in contentione ponatur, quò diutius consilium capiunt, eò propius captiui caput petunt. Proverbiū est Hibernico sermone celebratum, quoties de rebus deliberatis diffidunt: **POSTERIOR KARNORVM CONSULTATIO.** Si quem isti occidant,

occidant, semper ad stratum cadaver noua vulnera addunt. Nam vnusquisque interfecti sanguine, ne forte reuiuiscat, gladium cruentat. Neque vlla cæde occisum putant, quoadusque gladiatoris ictibus caput abscissum vident. Tum confectam rem colli fectores arbitrantur, imò pænè credunt. Quid hoc genere hominum cautius? Vltimus omnium ordo cursorum numero concluditur, quos Hiberni, Daltinos, nos Latine scurras velites, seu seruos à pedibus nominare possumus. Isti inermes incedunt; ministros se præbent equitibus, sparos etiam amentatos vibrant, phaleras sordibus maculatas mundant. Equos, in præsepibus, dentata strigili diligentissimè refricant, & pexis fetis, nitidos reddunt. Ad hanc poliendi curam, omnibus corporis neruis incumbunt; quantum detrahunt de hac industria, tantum amittunt ex gloria. Etenim hac elegantia, atque equina munditia specialis diligentia nomen inueniunt. Verecundiam loquendi isti, præ omnibus negligunt, scurrili dicacitate, & inquinatissimis sermonibus vt plurimùm illigati. Totus autem tam equitatus, quàm peditatus, quoties ad manus, & pugnam venit, alta voce, PHARRO, PHARRO, inclamat. vtum à rege Pharaone, Gandeli socero, an ab alia causa clamor iste natus sit, parum ad rem attinet explicare. Qui ex acie inuulnerati discedunt, faucios commilitones domum octophoro portat. Tum præsto sunt empirici, qui herbulis vulnere applicatis, ægritudinem abstergere conantur. Isti, vt etiam pragmatici, in aliquo esse numero volunt: cum tamen planè indocti, & omnino omnis chirurgiæ expertes sint. Habent suas similiter familias; hereditate, non eruditione medici euadunt. Cùm illud Hippocratis, memoriter

Sæuitia ergà
cæcios.

Quartus ordo
militum
qui Daltini
dicti.

Eorum munera.

Clamor Hibernorum
præliaris.

Cura in faucibus.

Audaces sed
impetiti chirurgi.

Quibus ars
ea Hereditaria.

Libri eorum.

Quæsitum
breuiter, tam
imperiti
cum sint,
quomodo
eurent.

Id fieri, vi in-
firi nobis ca-
loris.

possunt recitare: VITA BREVIS, ARS LONGA, se satis lucu-
lentè instructos arbitrantur. Inanes esse confirmant
hominum conatus, in hoc exiguo vitæ curriculo, se me-
dicorum libris inuoluere; quorum lectio est adeò infi-
nita, vt prius moriendo naturæ, quàm curatione ægro-
tis medicinæ studiosus satisfaciât. Lectitant tamen, qui
inter eos lectitare sciunt, peruetustas, & fumosas mem-
branulas, multis lituris interpunctas, Hibernicè scriptas,
quas in ore & in amore mirificè habent. Quando oua,
in schaphiis, agitare virgulâ norunt, cum digitos com-
primendo, succum ex herbis, minutatim concisis ac tri-
tis, exprimunt; cum vulnus specillo attentare, & fasciis
obligare discunt; tum se Asclepiadas, & Hippocratas
germanissimos opinantur. Et tamen, inquiet aliquis,
solent vulneribus mederi. Sanè quidem: etiamsi illa, vt
vt est, curatio naturali efficientiæ potius, quàm his em-
piricis, qui omni arte carent, sit tribuenda. Sed quo-
niam hic noster libellus in academicorum manus per-
uenturus est, in quorum auribus, propter crebras exer-
citationes, sagacissima laudatorum mysteriorum inda-
gatrix, Philosophia, scientiæ naturalis domicilium col-
locauit: de his studiis, quæ academiis egregiè nota, mi-
hi sunt non inaudita, fretus eorum humanitate, opidò
paucis disputabo. Natura igitur, cuius nutu, ac mode-
ratione cuncta existunt, in seuit, in omni re creata, quos-
dam igniculos, quorum calore singula conseruantur.
Hæc ignea vis à plerisque dialecticis calor naturalis ap-
pellatur. Etenim est in scholis res perrecondita ac mul-
tùm & sæpe quæsitâ, an ille calor vitalis ab homine, vel
alia quauis natura, vt ceteræ aduentitiæ res, cogitatione
seiungi ac diuelli possit. Quæ sanè dubitatio nihil ad
rem

rem facit. Neque enim homo proximum est huius caloris fundamentum, sed naturalis ignis in homine, ac in qualibet re, per omnem mundum, consistens: siquidem est proprium vnius ignis munus calefacere. Absque hoc igne sol calorem impertire nulli rei posset. Non enim, vt plebei philosophi affirmant, calor iste ex hoc tantum manat, quod solis radij reflectantur, sed naturalis flamma (quæ in sole maximè viget) hoc munus præstat; quæ si à sole abesset, nunquam radij percussio ardentem istam qualitatem procrearet. Etenim quæ sol elargiri posset, quod non habet? Quod autem in scholis peruagatum ac decantatum habeatur, cotem acueri, cum sit ipsa hebes: in eo etiam homines non satis scienter philosophantur. Nec enim acumen aliquod ex cote in ferrum transit, sed dum chalybem refricamus, paulatim extenuatur acies, & quò tenuior est, eò acutior efficitur: quod non coti, tanquam proprium est tribuendum; sed etiam arenulæ, umbilicis, pulueri, & aliis rebus, quæ nouacula aciem exulcerando corrodunt. Ego iam olim, in commentariolis meis, quibus Porphirij institutiones, ad Chrysaoriû scriptas, explanauî, nimis frigidè de hoc calore disputauî, cum tamen locus ad tractandum aptissimus mihi fuisset oblatu. Sed danda est hæc venia ætatulæ mex. vnde viginti solum annos fui natus, cum istas lucubrationes scripsissem, atque id temporis (dicam enim, quod verum est) de hoc naturali & vitali foco minimè somniaui. Quod non multum mirabile videri debet. Etenim nihil est, in locupletissimo præpotentis philosophiæ narthecio, tanta æstimatione dignandum, nihil in venis ac visceribus naturæ tam abstrusum atque reconditum, quàm exacta huius

In Sole igneum quiddam etiam esse

Admiratio & vera clatio huius ignis per omnia diditi.

ignis cognitio. Pretiosissimam fanè hanc margaritam, naturæ pala inclusam, velut incorruptam virginem, ab importuna insipientiû procûm sollicitatione, eius custos Philosophia solet disiungere, ex eo euênit, quàm minime multos naturæ venatores, propter angustiatis & interclusos aditus, ad eam, scientiæ peruestigatione, adspirasse. Quin etiam ipse Paracelsus, medicorum, vt eius fautores gloriantur, deus, ne per transfennam quidem, hanc nostram deam adspexit: dumque D. Thomæ sententiam lucifugus Andabata reprehendit, suam inscientiam manifesto prodit. Nam & inibi, vt sæpius alibi, veritatem mendacius Paracelsus contaminat, & qui sit de hoc igne, prorsus in media Philosophia retruso atque abdito, D. Thomæ sensus, in eius mentem & sensum non intrauit. præposterè verò aduersarium refellis, cuius mentem perperam intelligis. Sed ad propositum. Hæc igitur naturæ scintillula, per totum corpus fusa, membra salutari calore fouet; languentem naturam excitat; iacentem extollit; fessam recreat, mansa concoquit; cruda digerit; cibos in sanguinem conuertit; denique esculentas reliquias depellit, postremò naturam, omni, qua possit, tuitione tegit. Quod si homo (hoc idem de ceteris animantibus intelligi oportet) in morbum incidat, aut ei vulnus impositum sit; solet hic naturæ focus se colligere, iniustum dolorem fomentis mitigare, postremò ægritudine medicinam adhibere. Si artis efficacitas accedat breuiori temporis interuallo, ægrotus ex vulnere, aut morbo recreatur. Sin maior sit naturæ labor, quàm artis vis; tum diuturnior est curatio, dolor acerbior, periculum maius, ex vulnere item fanies emanat; quandoquidem luctator ignis naturæ, quasi cum igne

Ad quem
cæcutit pro-
sus Paracel-
sus.
In Aurora
philosoph.
cap. 19.

Doctorum
acutissimus
Thomas de-
fensus.
In curatione
corporum,
præsentanea
vis eius na-
turi ignis.

Qui iuuatur
& accenditur
tamen à pe-
ritâ medici-
nâ.

igne contra naturam, nec ita citò incendium per se re-
 stinguit. Horum tamen nihil contingit (nisi plaga sit
 insanabilis) vbi per artis suppeditationem naturæ vires
 integrantur. Nam tum vacuitas est ab angoribus, vul-
 nus purum ac mundum manet. Etenim nullum pæ-
 dorem medicina, germanæ artis particeps, in carne per-
 mittit: quoniam vitali igni opem fert, cuius auxilio re-
 calefcit, quocum mirifica operandi societate constringi-
 tur. Ex quo profectò intelligitur, ista empiricorum
 medicamenta penitus esse otiosa. Tantùm enim abest,
 vt conquassatam naturam commoueant, currentem
 quidem vix incitant. Cùm itaque naturæ ignis suo per
 se fungatur officio, plures illiterati idiotæ sibi arrogant,
 quod nullo iure vendicare debent. Etenim nulla est
 carunculæ particula, quæ, modò putrida non sit, hanc
 curandi vim à natura non arripuerit, quod à talium my-
 steriorum speculatoribus, *βάλοισμον*, peracutè nomina-
 tur. Sed hæc missa faciamus, quæ indoctis obscura,
 minutis medicis incondita, ipsis Physicis spinosiora &
 ad historię propositum non admodum necessaria vi-
 dentur. Iam verò si quis, inter Hibernicos, præsertim
 summo loco natus, à vita discedat, incredibile est, quan-
 to, & quàm fæmineo fletu, omnia loca circumsonare
 soleant. Atque vt lugubrem lamentationem, rationis
 temperamento modificatam, inagnopere non reprehен-
 dam; tamen peruersum anicularum morem non pos-
 sum non liberius accusare. Nam vt primùm vnus ex
 his, qui in honoribus populi versatur, halitū extremum
 efflat, videre licet, complures mulieres, per vicos & cam-
 pos cursare, lupino vlulantiq̃ clamore, omnium au-
 res obtundere. At verò vbi templum, in quo mortuo
 paren-

Nihilum
 autem ab
 impetitâ.

Ratio fune-
 rum apud
 Hibernos.

Præficarum
 natiæ & la-
 menta.

Et verè mi-
mici gestus.

Que omnia
spemenda à
Christiano
cora.

Lacrimas ens
nec veras esse

Iocundo ex-
emplo do-
ctum.

De moribus
Hibernorū,
paullo com-
munius.

Amor in nu-
trices & col-
lacaneos.

parentatur, ingrediuntur, quanto eiulatu sacram com-
plent ædem, non facilè dixerim. Buccis inflatis excla-
mant, perquàm flebiliter voces eliciunt, redimicula po-
nunt, capita nudant, crines lacerant, frontem ferunt, la-
tera intendunt, palmas dilatant, manus in cælum ex-
tollunt, mortuorum cistas versant, operimenta dilori-
cant, cadaver amplexantur, oscula infigunt, mortuum
humari vix permittunt. Hæc eò scribo, vt Christianæ
fidei præcones commonefaciam, deformem hanc con-
suetudinem, orationis flumine, & minarum fulmi-
ne, ex sæminarum mentibus stirpitis extrahere, ipsos
etiam mortuorum manes in effæminatam hunc plora-
tum testes laudare. Neque enim squalore vultus, aut
genarum laceratione, aut corporum percussionibus, aut
næniarum plangore exsequiæ, & funera celebrantur.
Talia viuis abesse valent, mortuis nihil prodesse solent.
Ex hoc lacrimarum fonte profluxit (vt arbitror) tritum
illud & celebratum, in Anglico sermone, prouerbium,
HIBERNICE LACRIMARI. Dicit mihi meminisse, nonnul-
las mulierculas, tantùm de more, se his lamentis lacri-
misque dedere. Cuius rei fidem fecit, non multis ab-
hinc lustris, vetula anicula, quæ cùm, diu multumque
vociferata, irraucuisset, de socia quæsiuit, quod tandem
mortuo nomen fuit? Quàm grauius notum lugeret,
quæ incognitum tam vehementer deplorabat? Hacten-
nus de Hibernicorum institutis distributius, ni fallor, est
explicatum; pauca etiam generatim adiungam. Sunt,
vt supra commemorauimus, perhospitales; prolixa, benefi-
caque natura; in laboribus, ex omni hominum genere,
patientissimi, omnium bellicosissimi; in rerum angu-
stis raro fracti. Nutrices, ad extremum vitæ spatium,
in lo-

in loco parentum habent. Earum natos, quos vocant
 Collactaneos, magis ex animo, quàm germanos fratres
 amant. Singula illis credunt, in eorum spe requiescunt,
 omnium consiliorum sunt maximè conscij. Collacta-
 nei etiam eos fidelissimè, & amantissimè obseruant.
 Nihil perfidiosum & insidiosum, nihil fallax in illis in-
 uenies: quin etiam parati sunt, offerre capita sua, pro la-
 cteorum fratrum, vt appellant, salute, periculis omnibus.
 Cæstibus hominem contundas, eucleo excrucies, ignitis
 laminis amburas, omnia exquisita supplicia, vehemens
 feroxque tortor, in illum expromas: tamen nunquam
 eum de insita mentis fidelitate deduces; nunquam vt
 officium prodat, induces. Hibernici etiam, magna ex
 parte, sunt religionis summè colentes. Quod certè lau-
 dandum est in iis, qui vitam, ad veram religionis nor-
 mam dirigunt: alioquin in spoliis, prædis, homicidio
 religio non valet. Sacerdotes apud illos magnam ob-
 tinent dignitatem: quorum salutari admonitione (vt est
 hominum genus tenerum & flexibile) auditorum con-
 scientiæ facillimè mordentur. Si omnia bello ardeant,
 religiosi, tamquam feciales caduceo ornati, vtrobique
 rufficari incolunes possunt. Nefas esse arbitrantur,
 vel teruncium de sacerdotis bonis, in vlla direptione, at-
 tingere, multò magis execrantur, eorum corpora vul-
 nerare. Idem honor rhythmicis tribuitur, quorum in-
 geniis subiectam vitam, famamque habent. Nam ho-
 rum laudationibus immortaliter gaudent; contraque
 eorum versibus violari, carnificinam existimant. Nam
 vt reliqua omnia æquissimo animo ferant, quî illud
 infamiæ frænum mordeant, non inueniunt. Nec sa-
 cerdotes & rhythmici solùm, sed omnes etiam, litteris

Er mira fides.

Pietas illorū.

*Verentur
 vnicè sacro-
 dotes.*

*A quibus in-
 iuriam om-
 nem belli
 abstinent.*

*Propensi ii-
 dem in lite-
 ratos.*

tincti, sunt in laude & gratia apud illos. Item ipsa op-
 timarum artium cognitio est in honore maximo. At-
 que vt veteres se, nullo modo, sapientes volebant no-
 minari, sed philosophos, qui sapientiam expeterent,
 eiusque decretis paterent; ad eundem modum, Hiber-
 nici, etiamsi hominem omnium litteratissimum, ad
 cælum laudibus efferre studeant, cum nunquam virum
 doctum, sed bonum doctrinæ filium appellant. Præ-
 terea si hostes, in armorum ardore, ad templa, animis
 tardati, confugiant, in istis asy-
 lis, omni periculo liberati,
 magis securè conseruantur, quàm si castellana maceria
 essent muniti, atque firmati. Rustici, & alij plebei ho-
 mines, in huiusmodi depopulationibus, in sacra loca,
 quæ omnibus bellis inuolata sunt, subuolare, cum to-
 ta familia, consuecunt, nisi direptores, omni celeritate,
 eorum migrationem anteuertant. Simplex & falsum
 quoddam, in tali euentu, comitis Kildariæ responsum
 litteris celebrandum existimo. Vir fuit honoratus, & no-
 bilis, summa potestate præditus. Nam Hiberniam, sub
 Anglico imperio, triginta & tres annos occupauit. ve-
 rum non deerant inuidi, qui eum à dominatione rei-
 pub. semotum vellent. Deferebant multa ad Henri-
 cum septimum, Angliæ regem: eius scilicet vicarium,
 Kildariæ comitem, ex quo tempore ad rempub. acces-
 sit, non tam prouinciam administrare, quàm regno, per
 se, vt! Omnium fortunas deuorare; ducem se, princi-
 pemque ad quoduis flagitium præbere, quin etiam, cer-
 to quodam tempore, initum fuisse consilium, ab ipso
 comite, inflammandi, sacrilegum in modum, Templi
 Cassiliensis. Giraldus, reus citatus, adfuit. Atque ne
 fortè, in rebus sitis ante omnium oculos, diuerticula
 flexiones-

Quos do-
 ctrinæ filios
 appellant.

Templa om-
 nia, pro inte-
 meratis asy-
 lis.

Kildariæ Co-
 mitis laus.

Circa annū
 salut. 1500.

flexionesque quæreret, accusatores vnumquodque crimen planum facere; in digitis suis singula flagitia constituere; atque in fani exultatione diu acriterque commorari; multi fide digni, quorum primus Archiepiscopus Cassiliensis fuit, testes in reum procedere. Rex ac Consiliarij, quid ad hæc comes haberet, percunctari. Ille, præter omnium expectationem, crimen fassus est. Hic rex exalbescere, adstantes oculos in reum conuertere, hominis audacissimi dicto obstupescere. Quid multis? Rex, comitem stomachans fastidiosè, interrogare, quæ fiebat, vt violarit, & imminuerit ius ac officium? aut quo ore auderet, illud confiteri, quod esset sacrilegium perpetrare? Ad hæc ille, ita me Deus, inquit, amet, nunquam ego faces isti delubro iniicere animum inducerem, nisi quidam nuntij liquidò dicerent, & mihi pro certo significarent, Cassiliensem Antistitem, id temporis, in tēplo fuisse. Hic risum continere rex nō potuit, cum virum simplicē, sacrorum religionisq. minimè hostem, eo argumento crimen diluere animaduertisset, quod eius crimen re vera duplicauit. Ista ergo omnis accusatio in risum conuersa est. In Hiberniam, cum imperio rursus mittitur. Nam cum aduersarij summum Henrici odium in illum transferre conarentur, dicebant, Giraldum tam furiosum ac effrænatum esse, vt eum tota Hibernia gubernare non possit. Itane verò, inquit Rex, tum ille totam Hiberniam gubernabit. Sed non vagabitur oratio mea longius: ad Hibernicos redeo, quorum mores satis, vt arbitror, enucleatè illustraui. Quod autem quorundam sermo increbruit, eos passim in siluis, inter feras, ætatem degere, fænumque, instar pecudum, esse; id tam abest à vero, vt nihil magis vero esse

Eius Comit-
tis ill' cri-
mæ simplici-
tatis dictum.

Hiberni à
barbara feri-
tate excusati.

possit contrarium. Sed ductum & conflatum hinc mendacium istud existimo, propter nonnullos exleges, omnibus flagitiorum maculis notatissimos. Etenim isti nulla fidei, nulla religionis iura retinent; nec Britanico imperio subiiciuntur, nec Hibernicis Dynastis morigerantur, sed desertissimas solitudines persequuntur; in rapinis & ex rapinis viuunt; villulas & pagos noctuabundi incédunt; omnem vitæ societate vi & armis disturbant. Quod autem in siluis, prohibiti cibis & tectis, delitescant, quod ieiunitate corpora adfligant, quod olusculis & aquatilibus herbis vescantur; hæc incommoda, seu potius calamitates, non voluntate inducti, sed necessitate coacti, perferunt: tamen si raro, absque obsoniis & vino, etiam in suis cauernis, inueniantur. Talis vitæ & victus asperitas, multorum iudicio, illis vituperationi est: ego tamen hanc duritatem in aliqua ponendâ laude duco. Nam licet nocturna ista prædandi atque rapiendi licentia accusabilis, imò verò execranda sit; tamen in istis perditis ac profligatis excursoribus, hæc duritia summopere est miranda. Quem enim potes mollem & eneruatum nouitium, aliquo in numero, putare, qui cum hoste non valet conflare, nisi dulcicula potione, & quibusdam sportellis sustentetur, imò nisi, abdomini natus, crapulam cottidie exhalet, nisi vnguentorum odore nares recreet, nisi sub pellibus interquiescat, nisi variis vestibis, & nescio quibus lacernis oneretur? Bellicosus quidem ille miles, & neruosus haberi debet, qui sudo & vdo cælo aptus est, qui ad omnes labores impiger inuenitur, qui famem pro condimento, nasturtium pro cibo, humum pro cubili, arbutum pro tabernaculo habet. Hanc autem vitæ acerbicatem isti spoliatores

Nisi quod
quidam inter
eos soliuagi
& exleges
prædones.

Quorum vi-
ta & victus,
aspera.

Eaque excu-
satione, imò
laude dignæ.

vexato-

vexatoresque ita seuerè ac vehementer consecretantur, vt cum iam olim par grassatorum, posteaquam totam noctem peruigilasset, somno se dare in publico parasset (hoc autem accidit brumali tempore, quo omnes passim agri pruina obriguerant) & vnus ex illis ingentem niuis globum capiti suo imposuisset, alter, contubernalis sui mollitiem agrè ferens, dixisse fertur, Næ tu quidem (excors, ac effæminate tiro) vapulare debes. Tantane, amabo te, mollitia fluis, vt non absque puluinari, ex nocturna lassitudine, dormire valeas? Hoc in libro, quorundam fortassis iudicio, lectoris expectationi satisfaciendū fuit, quæ nonnihil de purgatorio S. Patricij (nam hoc monumentum, in exteris gentibus, multorum sermonibus peruulgatum, & percelebratum est) atque de nepis, naticibus, aliisque venenatis animantibus, quibus Hibernia caret, libenter audiret. Sed hoc totum in aptiorem locum, approbante Deo, coniciam. Plura item huic libello, de insula viuentium, & multis Hibernicorum fontium prodigiis adfingere potui, sed quoniam ista loca nunquam perlustraui, neque ab hominibus fide ac religione excellentibus, quidquam de illis pro vero accepi, satius esse duxi, de dubiis portentis prorsus conticescere, quàm certos, de rebus incertis, sermones dissipare.

Insignis duritiæ & patientiæ exemplum.

Vana quædam prodigia sparsa de Hibernia.

G 3

RICHAR-

Diffinitio
Iulius
Ius

RICHARDI STANIHURSTI

DVBLINIENSIS, DE REBVS IN HIBERNIA GESTIS, AD CARISSIMVM suum fratrem, clarissimumq. virum, P. Plunketum, Dominum Baronem Dunsaniæ,

LIBER SECVNDVS.

TRVM prudentius aut optabilius esset, nullam antiquitatis memoriam colligere, an commentarios aliquos rerum nostrarum scribere, per diuturna dubitatione (Plunkete frater) estuavi. Nam prorsus à genere hoc toto narrandi refugere, tali praesertim, quod ad laudem honorémque maiorum nostrarum valere possit, vituperabile mihi profecto videbatur; & in eo explicandi munere multum opera laborisque consumere, vix rebar eius esse, qui in Annalibus nostris, modicè vel potius intra modum, esset versatus. Nam quid operosius esse possit, quàm acta, ab hominum cogitatione, longo interuallo antiquitatis, remotissima, & quorum memoriam auctores nullam reliquerunt, in Historiam includere conari? Etenim si quispiam priscorum

Difficultas
historiae hu-
ius scriben-
dae.

priscorum temporum memoriam cupiat recordari ultimam, quis sit ille, qui primus pedem in Hibernia posuit, quis illius reipub. fundamenta iecit; in nullam vetustatem, per totam monumentorum evolutionem, incurret; neminem Historiæ patrem leget; nihil, certis auctoribus, comperiet (quantum ego ex perantiquis rerum veterum libellariis suspicari unquam potui) à quibus instructior esse queat, ut quidquam pro certo, de his dubiis statuatur. Demus quadam mutilata atque muscosiora macrocola exstare: demus rumores, sine auctore & capite, præferri; demus anteaetas quorundam Diuorum vitas litterarum monumentis tradi; tantum tamen hæc absunt ab Historiæ perfectione, ut vix paucorum annorum rimas, in continuata narratione, explere videantur. Quod si ex Hibernicis poëtis, qui multorum præconia versibus mandant, subsidium, ad tanti operis confectionem, petas; illi quidem (sicut mihi videtur) pauca, atque admodum pauca adiumenta subministrant. Etenim mos est apud hoc genus scriptorum, ex vanitate plurima, ex veritate per pauca, narrando, explicare. Ipsi insuper qui inter illos poëmata faciunt, se mente ac voluntate, in certas quasdam familias omni prædicatione, litterisq; decorandas, coniiciunt: unde effectum est, ut

nulla

Quoniam
Annales nulli
apud Hiber-
nos.

Poëte quidē,
sed adulato-
res & vani.

nulla eorum narratio ad historia fidem scripta
 videatur. Nam qui poterit is sincerè ac religiosè
 res pronuntiare, qui alieno honori assentatorie ve-
 lificatur? Neque hac in eam sententiam dispu-
 to, ut nostrates, qui antiquitatis notitia delectan-
 tur, à veterum palimpsestis legendis & peruolu-
 tandis deterream; quandoquidem vetustatis in-
 dagatores non modo non contemno; verum etiam
 vehementer laudo; sed ad hoc unum omnis mea
 spectat oratio, ut miram esse significem, talium
 tabularum paucitatem, quarum sitybis, res ex-
 actis temporibus gesta amiciri videntur. Fam-
 verò si quis, ab hac veterum scriptorum penuria,
 ad res recentes & atate nostra confectas, recurre-
 ret, easque in publicum legendas, proponere cogi-
 taret; ego sanè, tamquam alieni periculi cautor, si
 dissuadere possem, nemini, ut tale munus susci-
 peret, persuadere vellem. Etenim quid maiores
 molestiarum moles continere possit, quàm unius-
 cuiusque idiotæ iudicium subire? Quàm in con-
 temptissimæ plebeculæ voculas incurrere? Quàm à
 stupidis & bardis reprehendi? Si quem dilaudes,
 adulator: si vituperes, calumniator iudicaris.
 Ego, inquit unus, in canponula garriens, & cum
 suis combibonibus mentem ac mentum in scyphis
 defigens, his pugnis non modò interfui; verum
 etiam

Res etiam
 noti & supe-
 rioris aui
 cū periculo
 & invidia
 scribendæ.

Ob futilia
 multorum
 iudicia.

etiam præfui. Malè hoc narrat; ineptè illud explicat; tricas nimis curiosè dilatat, æstus in simpulo excitat; lemniscatam palmam in hilo reponit; non in nigro, sed in fusco equo is vehebatur; pugna erat cum hoste commissa, non hora diei octava, ut ille monumentis mandat, sed circiter nonam. Ad hæc, ab historico memoria ac posteritati non est proditum, quid frater meus germanus eo in prælio viriliter gesserit; cognatum etiam meum, inquit alius mendax emendator, vel oblivione obruit, vel taciturnitate celat. Facilius enim vulgus imperitorum, quid negligenter prætermiseris, vituperare; quàm, quod diligenter scripseris, approbare solet. Cum igitur opus valde veheementer operosum esse sciam, antefacta, perlongo interuallo temporum à nobis disiuncta, & in oblivionem diuturnitate obducta, historia monumentis, ad omnem posteritatem; commendare; eiusque nomen, qui æqualem ætatis suæ memoriam in aspectum lucemq. profert, apud animos maioris partis hominum subinvisum esse: utrumque sanè laborem malui ad alios delegare, quàm ipse suscipere. Medium itaque cursum tenens, maiorum nostrorum, qui ex Britannia in Hiberniam demigrarunt, bella, & gloriosas victorias, his libris complexus sum. Atque huius

Quid hoc opere præfertim, & quod tempus cõtineatur.

voluntatis mea, non est difficile rationem subiicere. Primum domesticis antiquitatis monumentis testatum consignatumque est, nihil in omni memoria atatum & temporum magis memorabile, in Hibernia contigisse, quam eam Britannicis viribus reseratam, armis oppressam, praeliis subactam, triumphis & tropais notatam fuisse. Deinde illa historia cognitio, ad nos, qui in Anglica prouincia sedem habemus, atque ex Britannica stirpe generati sumus, in primis pertinet. Etenim quo studio viri, genere ac dignitate præcellentes, magis capi debeant, quam prisca vetustatis memoriam tenere? Aut quæ maior in cognoscendo suauitas & delectatio esse possit, quam maiorum consuetudinem vitamque ob oculos collocare? Ignorare enim, quid priusquam in lucem sis editus, in patria contigerit, id est perpetuo in patria esse peregrinum. Postremo hanc præ ceteris historiae partem attingere volui, propterea quòd Siluester Giraldus Cambrensis, qui recens à primo Britannorum aduentu in Hiberniam venit, haud ineptè harum rerum memoriam posteritati prodidit. Et si enim is nec nihil doctissime, nec omnia grauissimè scriptitauit, illius tamen labor meum ut cumque laborem minuit, quandoquidem valde quam pauca, seu potius nulla, quæ ad rem pertinent, tacitus videtur præterire.

Giraldus
 Cambrensis
 Historicus.

præterire. Nam adeò minutatim omnia minima mansa persecutus est, ut, ne in breuitatem offenderet; maluerit in historia videri nimis loquax, quàm parum diligens. Quare in nouo opere rediuuios lapides non abieci, imò præcipua quæque ex Giraldo, ac aliis adespotis commentariolis libani, atque ordine quodam, ac momento perquisitiuis dispensaui, ut historiam, quæ in nulla parte hiare debet, continenti narrationis tenore perpetuarem. De reliquo (nobilissime atque illustrissime frater) non est cur à te, more institutoque oratorum, contendam, hæc nostra benignè attentèque lectitare. Benignitatem, scio, vsitata tua humanitas præstabit; attentionem, spero, ipsius rei dignitas commouebit. Res igitur hæc est.

VM quinque Hiberniæ prouinciis, quinque vel plures reguli, per idem tempus, præficerent; inter istos, Dermicius, Murchardi filius, totius Lageniæ principatum tenebat. Hic cum ab incunabilis incredibilem quandam insolentiam, cum nutricis lactè, suxisset; pari animi fastidio, reliquas ætatis partes consumserat. Non enim modò non frequenter, verùm perrarò etiam accidit, adolentes nobili prosapia procreatos (si non bona institutio adhibeatur) inflato ac tumente animo non turgescere, ut eos, quibus fortunâ, plurimùm antecellunt, fastidiosa elatione insolenter contemnant. Quod cum in

Circa annum
fulutis 1168.

Quinque re-
guli Hiber-
niæ.

Dermicij
improbitas, à
natura & ab
vsu.

Eius in reg-
no nouo su-
perbia & in-
solentia.

Ideoq. pau-
latim à pro-
ceribus defe-
ritur.

inuenitur
So it enuigil

Dermicius
amoris im-
potens in cō-
termini re-
guli vxorem.
da & auuini
illy

multis perspicui potuit, tum in Dermicio maximè appa-
ruit. Posteaquam enim pater eius Murchardus Du-
bliniensium prodicione interfectus fuit, atque regia La-
geniæ prærogatiua ad Dermicium hereditario iure per-
uenit: gloriosa regalis tituli nouitate captus, sublatus
ac intolerantius se in regno iactauit, vsquedum nobili-
tatis contemtor, atque infimæ plebis oppressor habere-
tur. In eum itaque locum rem deduxit, vt prudentium
congressum declinarit, atque adulatorum blandimen-
tis (quo bestiarum genere nihil principum dignitati ini-
micius excogitari potest) aures suas studiosè dediderit.
Cum igitur prouinciæ dynastæ animaduertent, opti-
tium (quos publici consilij duces esse oportebat) aucto-
ritatem frangi, nouorum hominum potentiam, & im-
pudentiam corroborari, se ab eius familiaritate pedeten-
tim disiungere, atque non tam sacrosanctam regis au-
ctoritatem amare, quàm superbissimum Tyranni do-
minatum timere. Rex ad hunc modum à satellitibus
& consiliarijs prudentibus desertus, ad eam vitæ prauit-
tatem deferebatur, vt non modò suos acerbissimis tri-
butis vexarit, sed finitimos etiam principes omni iniuria
exagitarit. Nam dum Ororicus, Mediæ regulus, ter-
minales prouinciæ suæ oras, cum exercitu perlustrabat,
vti illos, qui vel aperto bello, vel occulto latrocinio eius
terras populabantur, ferro ac armis frangeret: Dermi-
cius hoc interim spatio, Ororicij vxoris amore, extra
modum, flagrabat. Hæc erat O Machelini filia: sæmi-
na quidem, quam natura formosam, fortuna reginam,
morum leuitas meretriculam effinxit. Atque hoc rei
exitus indicauit. Nam vbi Dermicius cum illa de a-
more, per impudicos ganeones, ad amasij libidines fa-
ctos, &

ctos, & per Ororicij domesticos, largitionibus corruptos, crebrius agebat, tandem horum importunitate imbecilli consilij mulier victa (molles enim ac cereæ sunt talium herarum mentes) in procū sollicitationes, voluntatis inclinatione propendebat, occultumque animi assensum, subobscura verborum circuitione, muliebri verecundia retardata, significabat. Dermicij lenones, in ganearum illecebris multū & assiduè exercitati, reconditos principis sensus, ex familiari nutu, lasciuo ocellorum coniectu, atque serimonis ansis acutè conii-
 ciunt: totam rem ad Dermicium deferunt, qui, nulla interposita mora, facta manipularium manu, fæminam amore sæuo fauciam, secum vnà, perinuitam scilicet, rapuit; vti ad matrimonij repagula perfringenda, non tam diuturnis præmiis allici, quàm repentinis pœnis compelli Menclai Helena videretur. Nuntius grauis adfertur huiusce mali ad Ororicij castra: quò audito, parū abfuit, quin ei zelotypiæ cruciamenta omnes mentis partes ademert. Fremere cœpit, omnes diras sibi ac suis imprecari, discindere vestem, adstantium aures vlu-
 lantibus querelis implere. Eius consiliarij, in quem tametsi perpetuò officiosissimi erant, tamen cū hominem ita tabificis furiis agitari perspicerent, in eum consolando, tanto præsertim doloris æstu, qui adhuc consolabilis non erat, frustra laborem ponere volebant. Nunquam enim zelotypia cum ratione copulatur, neque ad consolationis grauitatem furor adhibetur. Ast vbi regem, sensum resipiscere vident, eum adeunt, atque ingenuè fatentur, se & plurimū dolere, & vehementer gaudere. Dolorem capere ab hac insigni iniuria, gaudium autem gaudere, pessimam vxorem ab op-
 timo

Quam etiā rapuit.

Ea in re mariti dolor.

Quem consiliarij solantur.

timo marito dissociari. Nullam esse in vita pestem maiorem, quàm cum scorto ætatem degere. Lupam ingenium suum ad omnem fraudem versare, cum amore, quem fronte præ se fert, mente respuere; expilare ærarium; se in intima coniugis consilia fallacissimè insinuare, nihil filere; omnia amatoribus, quibus se per vulgat, enuntiare; neminem esse ad omnia consilia adeo prudentem, quem non meretriciæ blanditiæ infatuare valeant; non esse tutum mimulæ corpusculum amplexu circumplicare, dum eius animus in alieno grabato conquiescit; neque regium igitur, neque egregium esse, ob raptam meretriculam muliebriter cruciari; præsentis dolore præterita mala non sedari; ad extremum, friuolum esse, ea, quæ sobria meditatione sanari non possunt, lymphata recordatione exulcerare: aliaque plura in eam rationem loquebantur, quibus regem ægritudine leuandum censebant. Princeps hæc omnia patientissimis auribus accepit, palamque est professus, se in eorum prudentissimis fidelissimisque consiliis libenter velle conquiescere, integram rem illis referuare. Illi consilium de illata iniuria ineunt, firmo ac maturo decreto statuunt, litteras grauissimæ conuersionis plenas, in primis ad Rothericum dandas. Is erat Conuersionis præfectus, & totius Hiberniæ cum primarius, tum potentissimus princeps: ad quem Ororicius epistolam, ad hunc modum, exarauit.

Illis que regu-
lis se permit-
tit.

ORORICIUS ROTHERICO S.

Litteræ „
Ororicij „
ad Ro- „
thericum. „

Etsi non sum nescius, illustrissime princeps, huma-
nos casus æquo semper animo ferendos; & hominis
esse, virtutis præstantia excellentis, ob meretricis incon-
stantiam

stantiam mutabilitatemq. non effeminari, tamen cum
 atrocissimum hoc crimen, quod ad te, certò scio, prius
 omnium rumore, quàm meis litteris allatum est, ita sit
 hactenus inauditum, vt ante hunc diem non sit, nostra
 memoria, contra vllum (quod sciam) Hibernicum re-
 gem susceptum: seueritas me iubet, iustitiæ concedere,
 quod caritas monet, vindictæ recusare. Si dedecus spe-
 ctes, hoc ad me vnum, fateor, pertinet: si causam con-
 sideres, ea tibi mecum est communis. Qualem enim
 in nostris hominibus, nobis regia dominatione deuin-
 ctis, spem collocabimus, si mulierosus hic mæchus, ac
 potius pudicitia expugnator, tanti sceleris impunitatem
 fuerit consecutus? Quippe inulta principum flagitia
 (qui in omnium oculis habitant) perniciosam imitatio-
 nem exempli populo prodere consuescunt. In summa,
 meam erga te voluntatem satis exploratam habes. vi-
 des me fortunæ telis sauciatus, maximis incommodis
 adfectum, summis difficultatibus afflictum. Reliquum
 est, cum totus animo, & studio sim tuus, vt iniurias,
 quibus laceror, tam consilio togatus, quàm auxilio ar-
 matus persequaris. Hoc cum velis, & vt velis, non so-
 lum à te postulo, verum etiam flagito. Vale.

His litteris iterum atq. iterum perlectis, Rothericus sta-
 torè seuerè seducens, cum illo diligenter fermocinatur.
 vbi verò nuntius, totam rem, vti gesta erat, magis distin-
 ctè, quàm peruagatus hominum sermo, explicauit, Ro-
 thericus vehemente exarsit iracundia; grauissimis verbis
 Dermicium, peccato & exemplo rempub. vulnerantem,
 reprehendit; denique magna contendens voce, religio-
 sum iuravit iusiurandum, se, suasque vires, Ororicio tra-
 diturum. Cum istud idem in epistola, tabellario data,
 signifi-

Ira Rotheri-
 ci in adulte-
 rum.

Et fœdus
eius cum
Ororicio.

Agros Der-
micij incur-
fant.

Dermicius
resistere co-
natur.

Sed proceres
eum deserunt.

Ita Dermi-
cius ad fidem
regis Angliæ
confugit.

significasset; ambo concordissimi reguli armorum so-
cietatem coeunt, contra Dermicium, cum manu mu-
nitissima, de improviso, congregiuntur: eiusque agris
tam celerem inflammationem, vastitatemque intule-
runt, vt prius bellum gestum, quam comparatum, ho-
mines prouinciales ab omni suspitione tumultus antè
vacui, iudicarent. Atque hæc incurso non tam ipsi
Dermicio acerba, quam eius colonis fortunis omnibus
expulsis, fuit luctuosa. Quippe solet sæpe diuina ma-
iestas, inenodabili suo iudicio, pœnas à plebe, ob prin-
cipis delictum, expetere. Simul Dermicius audiuit (nam
huic malo, in meretricias sordes depressus & demersus,
non prospexit) confœderatos principes in illius prouin-
cia prædas facere, villas, succensis ignibus, cremare, to-
tum territorium permiscere: exercitum coepit, non me-
diocri cupiditate, conscribere. At verò proceres, quo-
rum odium, acerbitate & iniuriis tyrannidis suæ, vsque
ad sanguinem, incitauit, licet essent & precibus rogati,
& auctoritate arcessiti, non solum regem deseruerunt,
sed etiam palam oppugnarunt. Dermicius itaque per-
spiciens summa se esse miseria præditum; à suis, quibus
erat tuendus, derelictum; omnibus & pacis ornamen-
tis, & belli præfidiis orbatum; voluntatem bellandi, si-
mul cum spe vincendi, desperanter abiecit, nauemque
conscendens, ad Henricum Secundum Angliæ regem,
qui iam tum, in Aquitania, publicarum rerum occupa-
tione tenebatur, remis velisq; peruolauit. Posteaquam
rumore dissipatum erat, adulterum, omnibus inuisum,
& odiosum, solum vertisse, tota insula vehementius læ-
tabatur; atque Rothericus in fugitiui locum, tamquam
interrex, bene secundo populo, erat subditus. Dermi-
cius

cuius autem pullo amictu vestitus, sordidati exsulis partes suscipit, atque ad Henrici pedes peruolutus, apud eum de suis ætumnis deplorat: se repentino esse bello oppressum, vicinos regulos eius sanguinem petere, infestum odium prouincialium in illum excitare, patria eum expellere, vita, si possent, velle: se igitur, cum vndique solatia deficerent, ad Henricum, cuius benignitas in omnium gentium auribus est posita, confugere; prouinciam suam illi tradere; in eius fidem se totum conferre: porro autem reges, generosos ac potentes, nullo alio modo magis ad diuinam similitudinem accedere, quam perditorum fortunas leuare, adflictos erigere, rebus suis diffidentes ac desperantes confirmare, exactis regibus calamitatem detrahere, denique principibus, regio diademate iniquissimè spoliatis, pristinam reddere dignitatem. Ceterum de Ororicij vxore, ab eo attrectata, mirum silentium. Nam quotus quisque reperitur, qui suæ calamitatis enarrator, non sibi se æquiores præbeat, quam illis, à quibus vulnus acceperit? Quoquo modo autem se res habuit, lamentabilis Dermicij conquestio eos, in regis animo, aculeos relinquebat, vt vehementi miseratione permoueri videretur. Non sanè hoc quidem mirabile. Nam cum infimorum hominum adflictæ prostratæque fortunæ, si dolenter explicantur, multorum animos ad misericordiam ducant, tum regum calamitates, quorum nomen apud alios præsertim principes, magnam obtinet religionem, quam maximè miserabiles videri solent. Henricus itaque exsulem grauissimis verbis consolatur, cui firmam spem recuperandi regni iniicit, dummodo promissis stet, atque Britannico imperio suos regales fasces submittat.

Rex Angliæ
cum suscipit
& firmat.
Cum spe &
lege noui regni.

Hic cum Dermicius se firmissimo iureiurando obligasset, Henricus ad omnes, sub suo imperio subiectos, has litteras scripsit.

” HENRICVS REX ANGLIÆ, DVX
 ” NORMANNIÆ, ET AQUITANIAE, ET
 ” Comes Andegavia vniuersis fidelibus suis,
 ” Anglis, Normannis, Guualensibus & Sco-
 ” tis, cunctisque nationibus, suæ ditioni subie-
 ” ctis Salutem.

Litteræ
 regis ad
 suos, pro
 Dermicio

” CVM Dermicius, Lageniæ princeps, regno suo ini-
 ” quissimè expulsus, nostrum auxilium implorarit;
 ” nos, propterea quòd illum in fidem, atque amicitiam
 ” nostram recepimus, & prolixam, erga nostram dignita-
 ” tem, amicissimi regis voluntatem, multis nominibus
 ” caram apud nos habemus, omnibus, qui in nostra ditio-
 ” ne ac potestate sunt, licentiam damus, se in eius socie-
 ” tatem liberè offerre, & ad illius iniurias vlciscendas,
 ” quibus armis poterit, incumbere. Quisquis huic prin-
 ” cipis reductioni suum studium præstiterit, sciat, illud &
 ” nobis valdè probatum iri, & ipsi Dermicio pergratum
 ” fore. Exsul, his litteris à rege acceptis, in Angliam, vento
 ” vsus secundo, nauigauit, & ad ciuitatem Bristollensem,
 ” magna cum lætitia, tum gloria elatus, se contulit. Ibi
 ” pauculos dies commoratus, negotiatores Hibernos con-
 ” uenit, qui omnes rumores domi exceptos ad regem cot-
 ” tidie detulerunt. Dermicius interim natio patriæ vi-
 ” dendæ ardore inflammatus (nam in his rebus, à qui-
 ” bus arcemur, desiderium crebrius refricamus) nihil prius
 ” quidquam habuit, quàm vt ad vnum aliquem Hiber-
 ” niæ por-

In Angliam
 redit Dermi-
 cius.

nia portum, circumseptus lectissimorum militum viribus, adspiraret. Quocirca vt rem ocyus conficiat, a magnostæ suo dat negotiũ, Henrici regis diploma, cum ipsius Dermicij liberalitatis corollario, in magno ciuium conuentu ac frequentia, recitare, atque harum litteratum exempla, in valuis & columnis, propalam omnibus conspicienda, defigere. Adfuit, id temporis Bristolli, Richardus Strigulensis, qui vulgò Strangbous appellatur, vir honorificentissimus, Chepstovviæ ac Pembrociæ comes, & Gilberti comitis filius. Is ex antiquissima, nobilissimaque Clarenciæ stirpe ortus erat, ast apud Henricum Regem (nescio qua suspicione adspersus) omni gratia atque auctoritate carebat. Non omittens igitur, quam diu multumque optabat, oblatam occasionem, cum exterminato rege, de reditu in Hiberniam, agit: seipsum ad eius causam adiungere confirmat, modò fidem det, cum eum reduxerit, atque regno reddiderit, filiam suam Euam, reducenti in matrimonium collocare, totius item regni hereditatem vtrique coniugi, post suum occasum, dare possidendam. Binas hasce æquissimas condiciones exsul non modò non respuere, sed summa etiam voluntate comiti concedere. Strangbous igitur, regem, vt fit, manuprehendens, ei spondere, in seque recipere, ad Hiberniam, ineunte vere, cum auxiliariis militibus venturum, & regi & regno præsidio futurum. Etsi hæc Strangboi promissa Dermicij animum crexerunt; tamen quoniam mirum patriæ desiderium hominem tenuit, ad maritimas Meneniæ oras, in meridie sitas, iter habuit, vt in Hiberniam furtim tramitteret. Atqui illo ipso tempore Cambrensem prouinciam habuit Refus, Griffini filius; & David antistes, aucto-

Et regis litteras publicè recitat.

Richardus Strangbous.

Auxilium promittit Dermicio.

ritate grauis, sanctitate excellens, Meneniam (quæ dice-
 cesis S. Daudis communiter vocatur) Pontificia aucto-
 ritate administrauit. Vterque Dermicium satis libera-
 li hospitio accepit, quamdiu in maritimis, propter nau-
 gandi difficultatem, fuit commoratus. Ea tempestate
 Robertus Stephani filius, in hac reipub. parte, summo
 magistratu præditus erat. Quippe ad eximios hono-
 res, plurimis gradibus officiorum erga Henricum Se-
 cundum, peruenerat. Sed cum is quorundam perfido-
 rum dolosis consiliis esset comprehensus, atque Reso
 traditus, domum apud illum, totum pænè quadrienn-
 nium, vinculis districtus & deuinctus tenebatur. Qui-
 bus multò antè se laxare captiuus potuerat, si fidem
 Reso adstrinxisset, contra Henricum Secundum, cum
 illo armorum pactiones societatesque conflare. Cui
 quidem improbissimæ conspirationi cum vir fidelissi-
 mus, & optimo animo utens refragaretur, malebat per-
 petuis vinculis colligari, quam legitimi regis auctori-
 tatem, pro qua pugnare deberet, oppugnare. In quo sanè
 à maioribus suis, omni laude summaque fide præstanti-
 bus, non degenerauit. Nam cum progenuit Nesta, fa-
 mina illustri nobilitatis ac dignitatis laude celebrata, ex
 quo effectum est, ut cum Reso, Griffini filio, cuius erat
 consobrinus, sanguinis communionem coniungeretur.
 Erant huic Roberto duo fratres, eiusdem alui societa-
 te cum illo copulati. Daud antistes Menenensis, qui à
 me modo est nominatus, atque Mauritius Giraldu fil-
 ius: quorum alter cælestis sapientiæ diuinitate, alter po-
 liticæ cuiusdam prudentiæ acumine reliquis eius pro-
 uinciæ hominibus longè excellere asserabatur. Mauri-
 tius Giraldu venit eodem, regis salutandi ac uiscendi
 causa,

Robertus
Stephanides.

Qui falsò
regi suspen-
sus.

Eius stem-
ma, & cog-
natio.

Mauritius
Giraldu,
Roberti fra-
ter.

caussa, quocum, de reductione sua, multos sermones, in multas horas, habuit. Variis iam tandem verbis vltro citroque factis, Mauritius, vnà cum fratre suo Roberto adhuc vinculis adstricto, regij reditus sociũ adiutoremque se præbere, post brumam, promittit; modò Dermicius ambobus fratribus, cùm primum se in regnum recipiet, opidum Guesfordiam, & finitimum pomerium se daturum, spondeat. Commodum rex toto capite & pectore annuebat, cùm pontifex Menenēsis, & Mauritius Giraldus Resum adirent, precibus omnibus orarent, & obtestarentur, vt Robertum fratrem è diuturna custodia emitteret, ea tamen lege, vt patrias sedes relinquat, ac vitæ suæ cursum peregrè conficiat. Resus æquam & honestam supplicum obsecrationem repudiare non potuit, quin etiam eo grauiorem duxit, propterea quòd exulceratos iratorum fratrum animos, iam tandem demulcere, atque lenire laborauit. Dermicius, toto hoc tempore, domum spectans (nam mira fuit cupiditate incensus ad reditum) hominis priuati personam sibi imponere, in Hiberniam, ad calend. Sextiles, expedite nauigare, atque ab hominibus, religiosis ac solitariis institutis consecratis, tanquam peregrinus, acceptus, in eorum gymnasio, omnibus inscientibus, hibernare. posteaquam, circa primordium anni vertentis, verni temporis accessus turbulenti maris murmur sedauit, Robertus Stephanides, emissus è carcere, tum sua, tum Giraldi fratris promissa patrare cupiens, cum triginta equestris ordinis viris, qui eũ summa necessitudine attingebant, cum sexagenis velitibus bene armatis, & trecentis sagittariis, ex dilecto totius Cambrensis iuuentutis flore, tribus nauibus, in † Bannuam erat aduectus. Inter

Hi duo reducendum Dermicius suscipiant.

Robertus vinculis absolutur.

Dermicius clam in Hiberniã redit.

Ibi que hibernam vnã latitat.

Copiæ Roberti, quas in Hiberniam traiecit.

† Bannua est insula non procul ab opido Guesfordiensi distans: Guesfordia in Lagenia consistit, vt in lib. 1. est explicatum.

ceteros, Herueius de monte Maurisco, Roberti patruus, nepoti suo se comitem præbuit. Cùm autem huic homini fortuna, tanquam nouerca, semper inimicissima extiterit, ea fuit rerum tenuitate oppressus, vt homuncio omnium contemptissimus, & quasi de lapide emtus, per omnes anteaetatis gradus, haberetur. Sed diuturna hæc infortunati hominis calamitas, Roberti gloriæ segete ac materiam suppeditauit. Nam cùm ple-
 risque vsu venire constet, iacentem & inclinatum propin-
 quorum fortunam fastidire, Robertus de odiofo hoc insolentiæ curriculo deflectens, in aliam viam ingreditur, patruo suo omnibus, quibus potest, rebus commo-
 dat, & hominem neminem, victus ac vitæ consuetudine, secum ita coniunctum habet. Quippe fas esse non duxit vir moderatissimis moribus imbutus, eam consuetudinem, & amicitiam, quam sanguinis propin-
 quas coniugauit, aduersa, vel euerfa penitus fortuna, dis-
 iungi & diuelli. Vix quatrídu intercesserat, (vt redeam ad id, vnde cœpi) à Roberti aduentu, cùm Mauritius Prendelgastus, maximi animi vir, decem primariis equitibus, rerum gestarum gloria nobilitatis, & laudabili sagittariorum multitudine circumfessus ad istam ipsam insulam Bannuensem, passus velis, accessit. Britannica classicula in naualibus tutò collocata, Stephanides literas delectationis & solatij plenas, tabellario ad Dermicium dedit. Eredit se his Lageniæ regulus: ex diuerso-
 foriolo, in quo clam hiemauit, emerfit, atque regalem suam dignitatem, in solem ac hominum adspectum, produxit. vbi non vario hominum sermone per totam fuit Lageniam ditulgatum, Dermicium, cum innume-
 ris Britannorum copiis, aliarumque præterea gentium maxima

Accessus in
 Hiberniam
 Mauritij
 Prendelgasti

Litteræ Ro-
 berti ad Der-
 micium ad-
 huc latitan-
 tem.

maxima manu, in patriam rediisse (solet enim fama, dum per hominum ora, properans festinanſque, peruadit, rem, quam perfert ac dedit, cottidiana vanitatis accellione, exaggerare) maximus metus vniuersis Lagenienſibus (quibus principis reditus præuiſus, & præcautus non erat) propositus & iniectus fuit. Vix quidem credibile erat, quàm frequens ex omnibus partibus ad reducem concursus fiebat. Nam qui antea se totos, & animis & corporibus, ad principis perniciem contulerunt, iam nunc vbi eum vident cum fortuna in gratiam redire, prospero quodam flatu vti; illi etiam incipiunt velificationem mutare, ac regi, si non mente, saltem fronte lenocinari. Duuenaldus à Dermicio mandata sumſit, obuiam Britannis procedere, atque illis de eorum in Hiberniam aduentu, summa animi alacritate, gratulari. Duuenaldus fuit Dermicij nothus, in quem pater perhonorificus fuit, quòd se totum genitoris voluntati officiosus dederit: quin etiam apud omnem Lageniæ populum, ob vitam eleganter traductam, egregiè gratiosus vixit. Non prius Duuenaldus militibus erat obuius, quàm ipſemet Dermicius, cum magna equitum & peditum copia, filium in castra persequeretur. Hic cum princeps atque Robertus, inter se complexi, primam fœderis sanctionem, multis audientibus, iterassent, & exercitum prope Guesfordiam, quæ à Bannua duodecim millia passuum abest, directo ordine ad-mouerunt. Percurrit huius rei fama per omnes Guesfordiæ vicos. Municipales, acceptis sagulis, & eductis sudibus in hostium aciem irruere, & copias profligare statuerunt. verùm inani spe ad istum conatum prouehuntur. Nam cum municipio exirent duo panè millia homi-

Trepidatio
Hibernorū,
in hac muta-
tione & no-
uatiōe.

Quorum
plerique ite-
rùm Dermi-
cio se adiun-
guat.

Duuenaldus
illex Dermi-
cij filius.

Regulus ipſe
obuiā it Bri-
tannis, gra-
tulandi cauſ-
sā.

Guesfordiē-
ſes vincuntur
primi.

hominum, atque ad eum ferè locum, in quo Dermicius castra habebat, gradum facerent, animis subito obstupefacti cadebant, simul ac propè perspiciebant, novum quoddam bellandi genus, quod ante istum diem illis non inuisum modò, sed etiam inauditum fuit. Nam rutilus armorum splendor, inusitatus buccinarum clangor, novæ fistularum flexiones, instructio ad spectusque signorum, equitatus in quadrum redactus, peditatus ordinem tenens, non mediocrem novitiis bellatoribus, molæ quàm militiæ aptioribus, terrorem apposuit. Formidolosè ergo ad opidum concurrunt, suburbanis castris ignes inferunt, aditus claudunt, se mœnibus circumvallant. Dermicius ac Stephanides, dum fugientes opidanos prævertere cupiunt, ad ipsos ferè Guesfordiæ muros exercitum adducunt. Municipes verò, perinde quasi hostes in nullo metu ponerent, eorum aduentum, in speciem, parvi pendere, in suis præsiidiis consistere, hiulco rictu obsessores irridere. Stephanides, opidanorum pertinaciam ægrè ferens, gladiatores suos propius in lacunis, sat magnis aggeribus firmatis, sagittarios verò paullo longius, in præcella editaque statione, collocavit. Tum Britannici milites, buccinarum cantu ad pugnandum inflammati, vexilla tollere, tela iacere, hostes pilis & sagittis vulnerare. Municipes, ex contraria parte, acriter repugnare, magna & continua lapidatione hostes à mœnibus pugnaciter depellere. Merebat, eo tempore, in Britannico exercitu, Robertus Barrensis, adhuc panè ephēbus, egregia spe maximæ fortitudinis tiro. Id quod in hac oppugnatione non modò significavit, sed etiam declaravit. Omnium primus ad mœnia accessit: neque verò sibi ipsi satisfecit, dum manum

Opidum ip-
sum à Der-
micio & Bri-
tannis obsi-
detur.

Quod opi-
dani strenuè
defendunt.

Roberti cu-
iusdam, An-
glicani mili-
tis, virtus.

cum

cum hostibus conferuit, sed nimis iuueniliter exultans, ad municipij propugnacula, nullis vineis protectus, aduolauit, & vitam suam in magnum discrimen obtulit. Quippe ingenti disco, rapidè è muri pinna dilapso, illifus, in proximam fossam, non sine acerbissimo commilitonum sensu ac dolore, cecidit. Eum focij spirantem, verùm in maximis pœnis hærentem ad militare tabernaculum adducunt. Hæc saxi coniectio hominem adolefcentem longo tempore vehementer excruciauit. Et si enim lapis bucculam galex solummodo percussit, eo tamen ponderoso ictu capitis vertex satis periculose quassatus erat. Nec verò illud prætereundum arbitror, faucio genuinos, decem & sex post annos, concidisse atq. alios intimos dentes, perinde ac si reperuaseret, illis succreuisse. Primo itaque die Britannicus exercitus valdè acerbos Guesfordienses habuit. Nam cùm in opidi defensione acerrimè steterissent, grauiores plagas hostibus inflixerunt, quàm ab hostibus acceperunt. Milites expugnatione supersedent, ad proximum litus magno impetu concurrunt, nonnulla nauigia, torribus iniectis, inflammant. Quæ quidem exustiones risum opidanis mouent, stomachum illis non faciunt. Quare palmarum intentu, ac magno clamore probra hostibus obiiciunt, eos, nimirum, imitari ignauos & arthricos accipitres, qui in rapacitatis auiditate, auibus relictis, muscas capiunt. Ad hæc, nihil esse stultius, quàm, ubi hostium corpora, apta petitione, fauciare non possunt, extremos velle vnguuium apices, vti reduuiam exulcerent, scalpello refecare: non esse bellicosi militis, eminus nugari, quoties ei licet cominus velitari. Verùm Britannici milites, maledicas hæc ineptias ac stultitias deuorantes,

Eius periculum, & vulnus.

Britanni naues comburunt.

Præde caus-
sa, etiam Bri-
tannicam
aggrediun-
tur.

Quæ astu &
robore Gu-
bernatoris
seruata.

Deliberatio
reguli & Bri-
tannorum
super Gues-
fordiæ obsi-
dione.
Pium cuius-
dam, & non
pro milite,
consilium.

uorantes, res suas, acri Marte, persequuntur. Rosstratam nauem vino & frumento refertam, non ita procul à litore fluitantem, conspiciunt. venit, negotiationis causa, ex Britannia. Eam, sumtis scaphis, milites conscendunt, ac in mercatorum bona se immittunt. Nauis rector suos iniuriosius tractari perspiciens, clam, dum piratæ subter foros nauem exinanire cogitabant, ancoras præcidi, aplustria ordinari, & vela, omni celeritate, in altum dari, imperauit. Interea dum nauatæ, ad nutum parati, funguntur suo munere, ecce mare, subita ac immoderata tempestate agitatum, vectores gurgite propemodum inundat. Hic milites mirari, quæ fieret, ut in portu, quem se tenere putabant, tam turbulentis procellis nauis iactaretur. Sed aliter res cecidit, quam opinati sunt. Nam dum de illis aliqui, ad fidem faciendam, omnia oculis contuentur, salo quoquo versus circumscripti, portum conspicerere vix possunt. Hic milites tum terrorem nauis, tum spem ostendere, tum nauis præfectum minationibus insequi, tum amicè obsecrare, ut eos ad portum prouehat. Si quid detrimenti mercatores capiant, numerato nunimo, tantum damni affatim refarcire promittunt. Gubernator facile se exorari est passus, & prospero, quo ad eius fieri potuit, reflatu usus, nauim ad portum difficiliter applicuit. Istæ rerum asperitates valde regem, Robertumque momorderunt, cum milites suos, terra marique in tantas difficultates incurrere vidissent. Postero die Dermicius graues habuit ac difficiles deliberationes, de Guesfordiensium obsidione: ad quas ut adhibuit primos exercitus ductores, vnus ex illis, diuino quodam spiritu adflatus, oratione explicandum sumisit, haud quaquam sanè mirandum esse, deum

(quem

(quem venerari, quem precati, cuius opem implorare debent) eorum optatis non respondere; cum nullam religionis Christianæ rationem colerent, nullam curam, & cogitationem in numinis laude ponerent; sed prius se in vitæ pericula committerent, quàm diuinæ Maiestati, orationem suffimentis, litarent. Nam si, inquit, memoriæ proditum est, priscos illos, & vetulos bellatores, quorum mentes nunquam Christiana fides imbuerat, imò qui non habuerunt notitiam aliquam veri Dei, nefas duxisse, antè, cum hostibus, armis conflare, quàm flamines suos consulerent, deorumque numina victimis expiant: quî fieri potest, quin in illis, qui Christiano caractere sunt insigniti, & religionis præceptis, institutisque instructi, non horribile quoddam crimen inhæreat, quòd prius humana pericula adeant, quàm in diuinam clientelam se committant? Solum Deum (pene quem pacis, & belli est potestas) hominibus salutem dare, militibus, eius voluntati mancipatis, victoriam largiri: eos autem, qui primordia agendi à numine non capiunt, sed in militum numero, in armorum firmitate, in hostium imbecillitate, omnem laureolæ spem ponunt, viam, ad victorias obtinendas, expeditam ignorare. placuit hæc ratio & oratio principi; grata reliquorum approbatio consecuta est. Quemadmodum enim, in copiarum adfluentia, permulti diuinam religionem extingui facillè patiuntur; ita, qui dura fortuna, atque crudeli affliguntur, ad diuinitatis memoriam, persæpe renouandam, acriori studio excitantur. Hoc igitur castrensi cœtu dimisso, Demicius, & Stephanides sacerdotes accersi iubent, qui res diuinas numini instituant; publico edicto, per præconem diuulgato, militibus im-

A Deo placato omnis victoria.

Res aduersæ, pietatem ingerunt.

Sacræ igitur fuit.

Opidum de-
nuò oppug-
natur.

Episcopi ali-
quot, ciues
ad pacem
inclinant.

Belli mala
representata

Regum san-
ctitas.

peratur, tota mente, ac acerrima cogitatione, ad Christi laudes incumbere. Sacrificio sollenni religiosissime facto, Dermicius ac Robertus, ad ipsos ferè muros Guesfordiæ, castra iterùm locant, & opidum, extraordinariis quibusdam machinarum tormētis, verberare incipiunt. Opidani interim, tametsi obsidionis metum diutius sustinere non poterant, pacem tamen, prout erat hominum pertinacia, efflagitare volebant. Erant Guesfordiæ, per idem tempus, non sine aliquo, vt putabatur, diuino numine, duo vel tres pontifices qui obsidionis curam, magna sollicitudine, sustinebant. In hoc enim vno animos habebant occupatos, oriens formidolosissimi belli incendium restinguere, & municipes ad regis auctoritatem adducere. Quare eos iterùm ac sapius, ad pacem & officium, cohortantur. Infinita armorum detrimenta in eorum auribus defigunt: belli scilicet continuatione religionis mysteria pollui, spoliari ædes, funestari ciuium sanguine cloacas, viduas opprimi, virgines constuprari, vxores, etiam maritis intuentibus, ad inflāmatas militum libidines explendas compelli; matres à liberūm complexu excludi; liberis manus adferri; postremò omnia sursum versum inuerti: dumque his rebus exempla, ex omnibus sæculis repetita, adiungebant, tum in eam partem oratione ferebantur, in primis flagitiosum putandum esse, contra regem, cuiusmodicunque existat, & in cuius auctoritatem sunt iurati, arma contumaciter ferre. Regum dominationes hominum generi diuinitus esse datas: principes igitur, si boni sint, amandos; sin mali; tolerandos esse, ita vt ciues neque regum prauitatem, propter eorum auctoritatem imitentur, neq. regum auctoritatem (quæ apud omnes grauissima

sima esse debet) ob eorum prauitatē aspernentur. Quare
 cū constet, neminem hominem esse, cui aliquid aut
 sensus, aut sanitatis insit, qui iniquissimis armis æquissi-
 mum otium non anteponat, cūque opidani viribus &
 armis non sint pares, causā verò longè inferiores; pru-
 dentius esse, confirmabant, certas pacis condiciones ac-
 cipere, quàm incertos belli euentus periclitari. Opida-
 ni statim vt pontifices, hac exhortatione, partim eis ter-
 rorem iniecerunt, partim eos religione obstrinxerunt,
 audaciam minuere, & ad principis auctoritatem, sine
 cunctatione, redire statuerunt. Orant, atque obsecrant
 pontifices, ad castra, quasi interuentores, exire, regis vo-
 luntatem illis, quibus rebus possint, reconciliare, prodi-
 tionis liberationem ab eo impetrare. Legationis mu-
 nus antistites, libentissimis animis, obeunt, regem offi-
 ciosè persalutant, se pro opidanis supplices, profitentur,
 qui suam pertinaciam agnoscunt, vt rex ignoscat, seueri-
 tatemque dissoluat, orant. Leuiter pontifices, clemen-
 terque Dermicius accepit. Eum mirificè placabilem
 exorabilemque inueniunt. Supplicat, impetrant: optant,
 habent. Nam Dermicius ingeneratam naturæ suæ im-
 manitatem, ad tempus, suorum consilio ductus, tem-
 perauit. Quare graues municipum iniurias obliuio-
 ne contere, atque omnem simultatem in perpetuum
 deponere promittit, ea tamen lege, vt quattuor opidi de-
 curiones obsides habeat, qui fidem suam, in futuram
 municipum obedientiam, interponent. Opidani con-
 ditiones accipiunt, principi portas aperiunt, honorificis
 supplicationibus eum in opidum recipiunt. Perpaucos
 ibi dies commoratus Guesfordiam, & viciniam Ste-
 phanidi ac Mauritio Giraldo, qui adhuc in Britannia

Episcopi le-
 gati in castra
 veniunt.

Et pacem
 impetrant,
 sed infidam.

Dermicij
 dona & libe-
 ralitas in
 Anglos.

erat, in perpetuum dedit. Stipendium etiam militibus largè effusèque numeravit. Herucio item (quem, secundum Robertum, in primis præfectis habuit) circiter duo millia iugerum, cum variis prædiolis, inter Guesfordiam ac Waterfordiam sitis, dilargitus fuit: quorum prouentibus, ex egestate, in rerum affluentiam, breui temporis decursu, traductus erat. Hac liberalitatis magnificentia fidem suam Dermicius liberauit, atque militum animos, amabilissimo beneuolentiæ vinculo, sibi deuinxit. Confectis his rebus, rex, cum exercitu, Guesfordiensium supplemento bene aucto, ad Ossiriam viam perrexit. Duuenaldus, per hos dies, Ossiriam in sua potestate retinuit; quocum graues, & diuturnas similitates Dermicius habuit. Nam eius filium Duuenaldus iam olim in custodiam dedit, atque zelotypiæ amentia flagrans, vinctum vno priuauit oculo, cuius dolore consumptus fertur luscus. Dermicius igitur tempestatem oblatam, ad veteres iniurias vlciscendas, non amittens, sceleris memoriam excitare, & magna verborum acerbitate vsus, Duuenaldi ferociam, in militum conspectu, collocare. Qua quidem inuectione, in ipsum tyrannum acerbum odium, & in eius diritatem grauem totius exercitus offensionem concitare. Fama, tota Hibernia, percrebrescit (neque enim ista obscure gerebantur.) Lageniæ regem, in viam, quæ ad Ossiriam fert, cum magno & equitatu & peditatu, se demittere, ignem ferrumque incolis minitari. Hoc sermone celebrato, magna multitudo Ossiriensium, ad territorij fines concurrunt; introitus omnes, munitione ac mole aggerum operarij firmant, vti agros & fortunas, ab incursione atque impetu armatorum tueri valeant. Cùm tandem

Dermicij in
Ossiriam ex-
peditio.

Eiusque bel-
li causæ.

Ossirienses
parant se ad
repugnandâ.

Aditus om-
nes obsepiunt.

tandem regis milites prope Ossirienses aduentassent, & nullum sibi aditum, ad hostium statiuā expugnanda, munire potuissent (erat enim locus, in quo militaria habuerunt velabra, admodum lacunosus, arduis item tramitibus, & paludibus interclusus) vix in Ossiriensium confinia vexilla intulerant, cū receptui canere, atque tergiuersari, timidi scilicet ac trementes, simulassent. Ossirienses arbitrati, hostes, timore percussos, se in fugam dedisse, vincendi spe elati, eos in campum, ad præliandum amplissimum, acruatim persequuntur. Stephanides turmam hastatam celerrimè obuertit, reditum Ossiriensibus præcidit, inermes, & malè tunicatos tirones hastis transfigit. Quos autem equitatus semiuuios relinquare, peditatus confestim, gladiis & securibus, concidere. Ossiriensibus ad hunc modum, militum impetu percussis atque prostratis, victores occisorum capita, quæ numero erant ducenta, passim in acie dispersa, in vnum locum congregare, & ad principis pedes congregata abiicere. Is, dum acruis capitum exstructis, oculos pascit, vnum fortuito inspectat, quod valdè celeriter arripiens, repètino gaudio exsilit, & passis manibus, suspiciens in cælum, grates summo Deo ex intimis animi recessibus agit, quod inimicissimi sui caput (huius autem nomen ex omni monumentorum memoria reuulsum est) iam tandem videat amputatum: cumque hoc, maxima voce dixisset, caput rursus in manibus tenens, crudelitatem suam in eo exercuit. Nam stillantes nares, ac cruenta labra, madidis dentibus, corrosit, & sanguinem non solùm gustauit, sed etiam exsorbuit. Hanc ferinam lacerationem, factu turpem, visu foedam, exercitus tacitè obscureque perhorrescere, licet nemo

contra

Quos strata-
gemate ho-
stis perripit.

Ita Ossiri-
enses passim
caesi.

Dermicij
cruda crude-
litas.

contra eam apertè hisceret. Paruam inibi moram Britanni faciunt, intimas Ossiriæ partes percursant; nullum locum relinquunt, quem non incendij, rapinarum, depopulationis vestigiis imprimant. Dum ad hunc modum Britanni, in reliquiis Ossiriæ delendis, agrisque populandis, tempus consumunt; Duuenaldus, quem præfens timor, nullus præcedens amor flexibilem reddit, nuntios & obsides, ad pacem conciliandam, ad regem allegat. Eius petitioni, multis precibus non modò nuntiorum, sed summa etiam Stephanidis contentione victus, præsto est. Quare pacem cum Duuenaldo confirmat, nuntios, cum bona gratia, dimittit. In hac confictione Robertus Barrensis, quem paullò antè nominavi, & Meilerius adeò fortes, atque impigros se præbuerunt, vt eorum virtus aliorum laudibus obscuritatem adtulerit. Erant ambo homines adolescentes, ambo Stephanidis nepotes, quorum alter ex fratre, alter ex sorore erat; qui, cum in re militari peræquè floruerint, in persimili tamen laude, longè dissimiles exstiterunt. Meilerius, cupidus splendoris & gloriæ, ad hoc vnum, reliquis rebus posthabitis, mentem cogitationemque suam incitauit, vt omnes laudes colligeret, & in sermone hominum virtutis suæ monumentum perpetuum relinqueret. Verùm Barrensis, remotus ab omni inani laude, in minimis semper ponebat, auram popularem aucupari; nec tam fortis videri, quàm esse cupiebat. Erat adolescens pudicissimus, venditationis expers. nam famam suam malebat velis quibusdam obtendere, quàm hominibus conspiciendam, quasi in aperto theatro, collocare. Ex quo tamen hoc erat adsecutus, vt cum laudis gratia nihil gesserit, omnia tamen laudanda essent, quæ

Pax cum
Duuenaldo
inita.

Roberti Bar-
rensis & Mei-
lerij laudes.

quæ gessit. Solet sæpe gloria, fugaces persequi, procos
& persequentes subterfugere: & sunt nonnulli, qui vel
eò magis hominibus placent, quòd eis placere minus
laborent. Cùm omnia in Ossiria essent pacata, rex, &
duces, in castello peruetusto rimasque agente, perno-
ctabant. Milites, partim quòd essent de via fessi, par-
tim quòd de varia expeditione languerent, arctissimus
somnia complectebatur. Nocte autem intempesta,
horrifonus armorum strepitus; equitum sonitus, & ter-
ribilis fragor, cum quibusdam aliis metuendis rebus,
audiebatur. Quibus Robertus Barrensis, & Meilerius,
qui simul cubabant, de somno excitati, ad auunculi ta-
bernaculum, sumtis armis, cursim contendunt. Toto
confestim exercitu somno soluto, quidam suspicantur,
castellum, de cælo percussum, concidisse, eaque ruina
regem & duces obrutos interiisse. Alij opinati, hostes
inexpectatos aduentare, fugam præpopera celeritate
quærunt, & in vepribus noctu latitant. vt primùm po-
sterus dies albescebat, & diligenti disquisitione inuesti-
gatum erat, nocturnum hunc ac horrifera fremitum
ex cælo tantum fuisse auditum, rex & Stephanides, ad
iocandum prompti, non solùm ridere, sed etiam cachin-
nari, adeò vt facetè & commodè obiicerent militibus
(quippe iuuat in rebus seriis animos quandoque cura
relaxare) eos sua stipendia malè mereri, qui, spectris, ac
anilibus visionibus perterriti, se in salicta, ac potius du-
meta abderent. Verisimile esse, eos costarum oppositus
pertimescere, qui manias & umbras ita perhorrescerent.
De hoc subito timore maximus erat militum risus, qui-
bus principis ironia tum grata, tum iucunda accidebat.
Etenim non facile est explicatu, quàm mirificè conciliet

Panicus in
exercitu ter-
ror.

L animos

animos militum urbanitas festiuitasque imperatorum. Dum Britanni, satis fortunato ductu, rem in Hibernia gerunt, incolæ vbique locorum famam dissipant, Dermicium, cum magno exercitu, ex Britannis collecto, Guesfordiam & Ossiriam debellasse, inò amissam Lageniam recuperasse. Quod vbi Rothericus, Connaciæ rex, & primarius, vt antè dixi, totius Hiberniæ princeps, intellexit (intellexit autem, statim atque peregrina bella in insulam fuerunt inuecta) valdè vehementer anxius, cum proceribus, quos in consilio habuit, de inopinato regis reditu, atque de tam repentina victoria commentari meditarique cœpit. Nam cum maximum bellum ab exercitu victore impendere animaduerneret, ne in eius item fines, in hoc tanto motu, erumperet, subuerrari incipiebat. Rothericus fuit vir perspicax, ad coniecturam rerum futurarum cum primis sapiens: in omni re proposita, potius quid mali contingere posset, timebat, quàm quid boni euenire vellet, sperabat. vt ergo præmeditatione futurorum malorum protectior esset, proterendum adulterum, in patriam suam peregrinitatem infundentem; conculcandos aduenas, & prius fumantes torres, quàm ignescant, restinguendos iudicauit. Tabellarios ad vicinos reges, & omnes insulæ optimates mittit; quibus, sine procrastinatione, ad commune præsidium excitatis, magnus exercitus contra Britanos, circa Kinceliam comparatur. Simul vt de hoc Dermicius nuntium accepit, perturbato fuit animo de salute sua. Multi etiam Lagenienses, cum fortunam reflare viderent, principem in salebris hærentem, relinquere, & ad Rotherici legiones, tamquam perfidiosi desertores, se conferre. Verùm Robertus Stephanides ea fuit animi

aquitate

Rotherici
regis cōsilia,
contra An-
glos & Der-
micium.

Prouida eius
mens.

Hibernos
omnes con-
citat

Metus Der-
micij, &
multorum
perfidia.

Robertiro-
bur.

æquitate plerunque præditus, vt nec rebus prosperis extolli, nec aduersis frangi, multùm consueuerit. Ille, cum Britannicis copiis, Dermicio, desperatis rebus omnibus, præsto fuit, diffidenti animum addidit, ei persuadens, vieto corde non esse; contraque in his duris temporibus, inanem hunc metum, regia animi sublacione, sibi minuere: aut enim breui, inquit, communis mors, cum perenni laude, subeunda; aut communis victoria, cum sempiterna gloria, erit consequenda. Firmiorem regis animum hæc oratio fecit. Quare Britanni exiguas suas copias in pratulum, non longo interuallo Ferenesia disiunctum, denso etiam asperoque saltu vndique interclusum, compingebant. Adhæc, fodientes operarij, continuis fossionibus, omnem intrandi viam obsepiebant. His ad hunc modum negotiis confectis, à Rotherico ad Robertum legati litteræque venerunt, perhumaniter scriptæ, quarum caput erat: Britannis, per leges, non licere, exercitu & signis inferendis, in alienas possessiones, eiectis veris heredibus, irruere: quin potius domum, cum bona Hibernorum venia, repedandum esse. Facinus haberi Britannica dignatione indignum, flagitium infame iniquo iure defendere: eamque regalem potestatem, quam luxuriosus hic ac profusus nepos (Dermicium intellexit) per mulietarias libidines perdidit, per Britannorum subsidia recuperari non debere. Defensionem hominis turpis, defensoribus non posse non turpem esse. Quamobrem illis expedire, in Britanniam, quietissima mente, remigrare, & extorrem istum grauissimis ignominiis notatum, omni que auctoritate ac spe salutis spoliatum, deserere. Etenim credibile esse, eos, qui stantem & florentem regem per-

Rotherici
litteræ ad
Robertum.
Quibus dis-
cessum & re-
ditum suadet

Legati donis
Roberti fidē
tentant, fru-
strā.

Eiusque ad
legationem
responsio.

lerunt, iacentem & exilio multatum transfugum, nullo negotio, posse prosternere. Atque ut grauius in eam rationem legati Stephanidem inducerent, integerrimi viri fidem, omni ratione, labefactare conabantur. Ceterum Stephanides eorum dona aspernatus, respondit, non esse suae consuetudinis, argenteis crustis adulterari, atque instar cauponis, fidem, fidelissimo amico datam, pecunia captum prodere. At in patrias terras demigrandum est. Itane verò? Quorsum recidit haec legatio? Num talaria induenda? Si Rothericus amicus admonet, consilium eius non exquirimus: si vates hariolatur, oraculo non credimus: si princeps imperat, auctoritatem repudiamus: si hostis deterreret, minas nauci habemus. Malè mihi sit, si non ego multò malim (ut idem pro commilitonibus meis respondeam) inter cottidianos hostium impetus me obuiere, quàm, ob tam ridiculas minationes domumitionem semel meditari. Quare Stephanides legationem reiecit, & nuntiis imperauit, ad emporium aliquod conuolare, atque inibi mercatum fidei instituere. In illius castris integritatem venalem non esse, Britannos honestam laudem, non turpe lucrum spectare. Iter ergo ad Rothericum eos iussit capere, eisque significare, Britannos non esse infantulos, quos puerilia crepundia delectent. Atqui si pro causae aequitate, armis decertare voluerit (quod à Rotherico Britanni in beneficij loco & gratiae peterent) sentiet eos, non in alienum patrimonium, contra ius fasque, irrumperè, sed in suas possessiones pedem, optimo iure, ponere. Ad Rothericum nuntij, re inorata, redeunt. à quibus certior factus, Robertum Stephanidem eos asperis verbis accepisse, legationem repudiasse, fidem suam

minimè

minimè venalem proponere, iracundia permouetur, mittitque mandata ad ipsum Dermicium, plus animi, quàm consilij habentia. Protinus cum suis, qui eum in integrum, si velit, restituent, in gratiam redire: non esse causam, cur tantos spiritus, aut ex suis viribus, aut ex manca hac Britannica dextella capiat. Si reditum cum suis in gratiam expetat, se reconciliationis & concordiaë pactorem fore promittit, modò suam voluntatem ad communem causam aggregare non nolit, atque ab aduenarum amicitia (qui ad vastandam, quàm vincendam Hiberniam paratiores sunt) se totum disiungat. Hoc si non fecerit, imò si non libenter celeriterque fecerit, collum suum in istos laqueos inferet, ex quibus se expedire, dum anima spirabit sua, frustra sperabit. Ut primùm Dermicius, excussis internuntiorum vocibus, his legationibus, aperta animi despiciētia, illufit, & nuntios pluribus verbis malè acceptos, dimisit (nam minax hæc & acerba legatio stomachum ei mouit) illi, ad Rothericum, omnibus rebus frustra tentatis, profecti, Dermicij responsum retulerunt: quo grauiter commotus, apud suos orationem habuit, cuius summa fuit: Multas & graues causas vniuersos Hibernos, ad depugnandum cum peregrinis istis, debere impellere. Nam cum omnes, inquit, natura simus libertatis auidi, quò fiat, vt defendere turpe sit, quam appetere est honestum; & qua frui iucundissimum est, pro ea non gloriosum sit propugnare? Ita enim viuere, vt tuo arbitratu non liceat viuere, nihil aliud est, quàm in luctuosissimo omnium ærumnarum pistrino continuo mori. Iucundum est libertatis nomen, ipsa etiam res perbeata. Seruitus autem ab homine libero &

Altera Rotherici legatio, ad Dermicium.

Quæ spreta & reiecta à Dermicio.

Oratio Rotherici ad suos

Libertatis commendatio

In Dermiciū in-
uectio.

Mala que
Hiber-
nos ab
Anglis
mancant.

ingenuo nulla potest animi moderatione tolerari. Multis item verbis in Dermicium inuehebatur, eum importunum & impurum appellans propudium, omni vitiorum sceditate turpificatum, rerum nouarum cupidum, reipub. euerforem, pluraque alia in eum maledicta coniecit, quod hominibus inimicissimis, & Hibernorum genti perpetuo infestissimis se totum tradiderit. In quo sanè, inquit, intemperatissimæ pecudis & impudentiam detestari, & imprudentiam execrari compellor. Quid enim impudentius est, quam in adulterij factore, tanquam lutulentum suem in hara, volutari: cumque regno suo, conspirante & conflato omnium consensu, nudatus sit, perpetratum scelus non agnoscere? Spiritus non remittere? Hibernicis principibus se non reconciliare? Quid rursus imprudentius, quam vt nos luscos efficiat, geminos suos oculos effodere? Quasi verò regnum cum dignitate obtinere non posset, nisi se alienigenis daret? nisi novos dominos ac tyrannos in patriam, improbissima ratione, compararet? nisi se & suos omnibus fortunis extirparet? nisi rempub. penitus deleret? Sed perfuga hic, omnibus consiliis præceptis ac deuus, quantam pestem posteritati importet, modò ipse, iam egestate ac scelere perditus, in horam viuat, flocci facit. Præfagit mihi, multum in posterum prouidenti, animus, vel potius ante oculos meos obuersatur, quantis miseriis posterii implicarentur, si iste libertatis exterminator, cum suo mutilato exercitu victoriam (quod deus omen obruat, perhorresco enim nomen) de nobis reportaret. Videor mihi videre, quam tyrannicè in capite & fortunis omnium incolarum dominarentur isti accolæ, si colla nostra in seruitutis laqueos iniicere possent.

omnino

Quam

Quàm grande vectigal nostris prædiis imponerent? Quanti sectores, quot agripetæ in nostras fortunas imminerent? Quis sui iuris esset? Seruitus autem cum in omni loco sit misera, tû in patria miserrima est. Quam obrem, fortissimi viri, ad patriam nostram conseruandam, totis viribus, incumbamus: huic patriæ proditori, inconsideratissima mente prædito, dum in nostræ nationis faucibus & angustiis consiluit, resistamus. Dermicius, pestem nobis molientem, nullis suis domesticis neruis communitum, sed imbecillo aduenarum exercitu armatum, opprimamus: portentuosum hunc partum in aluo adhuc mobiliter palpitantem, armis abigamus, vel ipsam potius grauidam, & ad pariendam vicinam nouercam strangulemus. Facilius est, fibras, & surculos defringere, quàm ramos, & truncos amputare, scintillulas etiam quàm flammam restinguere. Restinguemus autem, si magnum animum, virtutemque capiamus; si alienigenarum consiliis, adhuc immaturis, armis & præsiidiis occurramus; si tela nostra in eorum pulmonibus figamus; postremo si fluxam mortem (modo ita fors tulerit) sempiternæ seruituti præferamus. Hæc ille. Ex altera parte Dermicius suorum militum animos confirmabat, dicens: Rothericum insaturabili regnandi cupiditate ardere, regum exagitorem existere, alienos fundos castris & viribus petere, reipub. pacem, per eum vnum, distineri: illius exercitum non esse timendum, quando quidem non tam militum multitudine, quàm causæ honestate victoria comparatur. Cum igitur, inquit, nobis non sit propositum, perniciosis telis aliena euertere, sed salutaribus armis nostra defendere, non est, quòd animos abiiciamus; quin etiam ea quæ ad timo-

Adhortatio ad robur & virtutem.

Oratio Dermicij, ad suos firmandos. In Rothericum inuectio. Causæ suæ equitas.

ad timorem ab hostibus proponuntur, contemnuntur
 at pro nihilo ducamus. Siquidem proprias possessiones defendere, pro patrita & auita iurisdictione dimicare, semper viri fortissimi est habitum. Quamobrem, commilitones fortissimi, cum pro nobis contra ambitionem humilitas, contra tyrannidem lenitas, contra iniuriam decertet æquitas, animos erigamus; omnem metum propulsemus; maiorum virtutes memoria replicemus; pro patriis focus, pro pristina dignitate, omnibus modis animi & corporis, pugnemus; cum libertate potius cadamus, quàm cum miseria exulemus. Multa etiam in eandem sententiam Stephanides dixit: Nihil scilicet, maius & gloriosius esse, quàm adfectum Principem extollere; vi & impressione agitatum armis tegere; regno naufragum in regno reponere, diademate nudatum diademati restituere. Porro autem rem esse, & causam eò loci, vt, hodierno die, aut tota Hibernia illis sit vincenda, aut tota Hibernia illis deferenda. Britanos igitur suos cohortatur, qui maximis belli periculis iamdiu perfuncti sunt, vt illis in memoriam veniat, partim à Troianis, partim à Gallis populum Cambrensem generatum esse; ex his usum, ex illis bellandi vires hausisse: non igitur, inquit, committamus, vt à maiorum virtutibus turpiter degeneremus. Et plura item adiecit, quæ in aliud tempus magis aptè reseruanda erant: siquidem omnis hæc oratio ad nihilum recidebat. Nam Rothericus, toto hoc interim spatio, per internuntios vltro & citro cursantes, certior factus, Dermicium ac Stephanidem animi altitudinem, etiam metu oblato, non inflectere, sed contrà, incredibili pugnandi studio flagrare (id enim ipsum quandoque est fortissimi imperatoris

Roberti
 ad Anglos
 suos ora-
 tiuncula.

Origo
 Britano-
 rum à
 Troianis
 & Gallis.

peratoris

peratoris, fortissimum imperatorem hostibus, etiam re in extremum perducta, videri) fortunæ rotam pertimescere, & incertos ac ancipites belli euentus acri cogitatione lustrare. Quare cautiore consiliis vsus, desistit stomachari, nuntios ad Dermicium legat, qui compositionem ei, sedatiore animo, offerunt, sub ea conditione, vt Dermicius, pristino imperandi more, Lageniæ regno vtatur: atque vt Rothericus totius Hiberniæ prærogatiuam sibi adsumat, eamque auctoritatem Dermicius agnoscat. Etsi verò Lageniæ princeps primarium hunc Rotherici dominatum, per quem, cum ceteris regulis se non pateretur æquari, molestissimè tulit, tamen fatius esse duxit, iniquis conditionibus pacem recipere, quàm præliis, cum tam robusto exercitu temerè decertare. Vbi hac pacis pactione alter ad alterius conditionem descendit, ne in posterum tempus Dermicius in promissis fluctuaret, filium suum Cnothurnium Rotherico obsidem dedit, quorum connubium coniungere, insulæ bellis restinctis, pro filia sua Rothericus promittebat: addens, vtrique parti vtile fore, nouis affinitatibus veteres inimicitias deponere. Cùm ambo principes mutuo iureiurando publicè fuerunt obstricti, Rothericus arcano Dermicium iussit, aut pacem vndique dirimere, aut pacem vsquequaque conseruare: hoc est, cùm omnia iam in integrum sint restituta, Britannicum exercitum dimittere, atque ex prouincia sua omnes aduenas exterminare. Huic conditioni Dermicius non tam libenter, vt fertur, assentiri voluit, quàm pugnaciter repugnare noluit. Ceterùm vtrùm ex animo, aut dolo malo ad istam pactionem venerit, solus ille cordium speculator nouit, à cuius adpectu abdita, & penetrales humana-

Rothericus
consilia sua
ad pacem
flectit.

Quam acci-
cipit tandem
Dermicius.

Obsidemq.
filium dat.

Rothericus
clàm horta-
tur Dermi-
cium, vt Bri-
tannos di-
mittat.

rum cogitationum latebræ non oblitescunt. Simulac Dermicius & Stephanides ex his periculorum cotibus enauigarunt, non verisimile est, quantus ex gratissimo nuntio, ad eorum lætitiã cumulus accesserit. Ecce enim tibi, Mauritius Giraldus, stipatus decem primariis equestris census viris, equitibus triginta, centum sagittariis ad opidum Guesfordiam appulit. Quò vt venit, Dermicius eius gratulationi se obtulit. Hic cum duces, simul collecti, de omni ratione belli consilium habuissent, Lageniæ princeps proclamauit, aduolandum Dublinium, vrbis muros machinis labefactandos, excindenda ædificia, ciues omni malo mactandos. Si quidem eius animus ea erat maleuolentia in Dublinienses suffusus, vt non tam victoriæ, quàm vindictæ incendio flagrarit. Interea Robertus in loco, Guesfordiæ citimo, quæ vulgò Karrekia dicitur, remansit, vbi in municipio ædificando cuius iam tum fundamenta iecerat, totus fuit occupatus. Quare distentus his castellanis negotiis, Britannicas copias permittè cum regis coniunxit, atque pro se Giraldum fratrem, alterum se, exercitui substituit. Vix ex primo die, quo rex & Giraldus apud Dublinij muros castra fecerunt, ad decimam lucem in obsidione hæserè, cum finitimæ vndique vicinitatis incolæ, hostium fortuna & potentia commoti, se in regis partes dederint. Neque enim castrorum disturbationem, omnium rerum spoliationem, frustra resistendo, ferre diutius poterant. Ciues etiam Dublinienses ad defensionem minus firmi, vbi omnia principi ex animi sententia suppetere vident, armis positis, se ad auctoritatem regis conferunt, deprecatores legant, qui à principe, quibus modis possunt, pacem, & veniam petant.

Mauritius
Giraldus in
Hiberniam
venit.

Dermicius
excidio Du-
bliniensium
imminet.

Dublinienses
fidei eius se
permittunt.

tant. Quorum summissis precibus, & Giraldi præcipue persuasum ac inductu, Dermicius placidus mollisque redditur. Urbem itaque, obsidibus à ciuibus acceptis, obfessione liberauit. In hac item oppugnatione Robertus Barrensis, & Meilerius tantis periculis corpora obiecerunt, ut summam rerum gestarum non modò commendationem, sed etiam admirationem fuerint consecuti. Sub idem tempus grauis & acerba contentio inter Rothericum, Connaciæ regem, & Duuenaldum, Limerici præfectum, orta fuit, quæ eorum animos ad pestiferum bellum faciendum incitauit. Rothericus magno equitatu ad expeditionem istam imperato, infesta signa Duuenaldi territoriis infert; agros exhaurit, & vastat, prædas ad suum usum referuat. Verùm ubi huius rei fama emanauit, Dermicius, per litteras Stephanidem obsecrabat, ad opem præsidiumque Duuenaldi generi sui, quam primùm concurrere. Stephanides, regis rogatu, cum equitatu satis idoneo Conactensium viribus se interposuit, quorum audaciam debilitauit, conatus repressit, omnem belli flammam sedauit. Per hos dies vixit mulier quædam in Duuenaldi aula, portenti atque monstrum simillima. Præterquam enim quòd toto fuit corpore pilosa, longam habuit & proceram barbam, à mēto ad umbilicum, cum intuentium stupore, extentam. Dermicius, post Lageniam bello domitam, in antiquum statum restitutus, omnia sibi pulcherrimè procedere prospiciens, cœpit in hac mente & cogitatione versari, nullum præclarum facinus ad existimationem suam magis pertinere, quam ut imperium suum, nactus amplam occasionem, latius dilataret. Quamobrem nihil ei deliberatius erat, quam totam in primis Connaciam

Bellum inter
Rothericum
& Duuenaldum.

Duuenaldum
Angli adiuuant.

Monstruosa
mulier.

Dermicius
animum ad
Hiberniæ
imperium
adiicit.

sub ius, & imperium suum subiungere, tum deinde reliquas Hiberniæ prouincias in suam potestatem redigere. Fœdus, quo fidem suam antè Rotherico obligauit, eius animum legibus frænare, & à tam fœda cogitatione reuocare debuerat. Verùm huius pactionis memoria, in mente dominatus facibus incensa, minimè infidebat. Ex quo intelligi potest, nihil esse tam sanctum, neque tanta iureiurandi religione stabilitum, quod non inordinata ambitio pollueret, atque violare valeat. Vbi huius instituti rationem cum Stephanide atque Giraldo communicauit, illi principis consilium, & pleniore manu laudare, & multis etiam argumentis confirmare. Ceterùm pro eo quòd magnum opus & arduum videbatur, vniuersam insulam, bellicosus viris refertam, sine maximis dimicationibus, subigere: vicinos Hibernos neque laceffendos bello, neque tentandos, sed hoc eius propositum eò vsque tacitum tenendum iudicabant, quoad plures auxiliosos milites ex Anglia sibi adsciscat, & se nouis copiis ac supplementis renouet. Approbat consiliũ rex, eos maximopere rogat, plures ex Britannia commilitones, omnibus quibus possunt inuitamentis, ad eius auxilium allectare. Atq. vt eorum animos, acrioribus industriæ stimulis, concitet, alterum collocatione filia obstringere, alterũ nobilissimis prædiis ditare, benignissimè adpromittit. Sed Stephanides & Giraldu, anticipatis nuptiis alligati, ad istam conditionem venire non poterat. Verùm post magnas ac difficiles deliberationes, vtrique duci optimum factu videbatur, cum Richardo Strangbo, quicũ Bristolli antè Dermicius de reductione sua egit, instituti sui consilia consociare, atq. hæc magnifica præmia comitis præsentie proponere. Strangboũ, si cum

Consilia cum Anglicanis proceribus confert.

Et Angli plures ex Britannia aduocantur.

Richardus Strangbo, quicũ Bristolli antè Dermicius de reductione sua egit, instituti sui consilia consociare, atq. hæc magnifica præmia comitis præsentie proponere. Strangboũ, si cum

si eum Dermicius litteris prolectet, velle, & si velit, posse,
 ceteras insulæ provincias ad Lageniensis imperij vecti-
 galia adiungere. De eorum fidelitate, consilio, vigilan-
 tia non dubitandum dicebant, cum omnes curas, ad
 regis dignitatem, quamdiu spiritu viuerent, tuendam &
 amplificandam, conferre iam dudum, optima fide, sta-
 tuerint. Horum consilium secutus princeps, epistolam
 bene ponderosam ad Srangboum scripsit: in qua, de pro-
 missione auxilij retardata, cum illo familiariter expo-
 luit, eoque magis, quod tam diuturnæ procrastinatio-
 nis rationem, vnis litteris, minimè reddiderit. Illud
 etiam in epistolam coniecit, se linum incidisse, in regno
 esse, ab omni bello, magnis rebus gestis, conuiuiscere:
 Stephanidem & Giraldum, propter quos triumphat,
 omnem illi fidem, & diligentiam, gratissimis animis,
 præstare. Ast cum tam quieto exitu victoriam non du-
 cat concludendam, ceteros Hibernos principes, qui eum
 acerbè ac penitus oderunt, atque inclusum odium, cum
 iam olim in turbidis rebus esset, in illum effuderunt,
 omnibus præfidiis oppugnare, atque adeò expugnare,
 prorsus statutum ac deliberatum habere. Quod si
 Strangbous suas copias & vires, ad hoc negotium con-
 ficiendum deferat, reliquas quattuor dissolutas diuulsas-
 que insulæ partes, eiusdem principatus societate, absque
 acerbis & diuturnis bellis, constringi posse confirmauit.
 Quare, inquit, cum satis sit, virum præstantem, cuius
 ut nobilitas est summa, ita existimatio est integra, pro-
 missi sui semel admonere: reliquum est, vt fidem tuam,
 qua nitor, serues; vt me, quem perditum defendere pro-
 miseris, iam florentem ornare matures, postremò vt fi-
 liam meam, & vxorem tuam inuisas. Verum quoquo

Dermicij ad
 eum epistola

Strangbous
accipit con-
ditionem.

tempore venies, mihi ac propinquis tuis gratissimus exspectatissimusque venies. Posteaquam Strangbous regias litteras, ex quibus maximam cepit lætitiā (erant enim erga ipsum plenæ suauissimi studij) semel atque iterum regustauit, in hoc vno omnem curam & diligentiam, noctes diesque, posuit, quibus modis & fidem retinere, & belli adiumenta amicissimo principi subministrare posset: eoque celerius aliquid suscipiendum iudicauit, quod apud Henricum regem, vt antè posui, magna ac diuturna fuerit in offensa. Etsi verò omnem suum conatum, impulsus summi officij ratione, ad Henrici beneuolentiā aucupandam comparabat, tamen inuidorum suorum sermunculis, quos fictè & simulatè in regias aures infusurrabant, effectum erat, vt nullæ preces eum, vlla apud principem auctoritate gratiæ, constituere possent. Quam quidem alienati animi & offensi indignationem eò immoderatus Richardus ferebat, quod ab omni culpa omnino abesset, & de rege (in quem eximio semper animo erat) omnia egregia ac præclara sentiret. Tandem ad Henricum accedit, precibus ab eo suppliciter petit, vel vt ei pristinam maiorum suorum hereditatem reddat, vel vt eum, in exteris nationibus, fortunæ periculum facere permittat. Hic Henricus, in stomacho ridens, hui, quò aut quâ, inquit, vagaberis, per me tibi licebit, in vltimas terras, tanquam pinnatus Dædalus peruolare. Hoc verò cum ea dissimulantia, atque ludificatione dixit, vt vultuosum subridentis os facilè Strangbous intueretur. Ast opportunitatem hanc, quam Henricus subobscura licentiâ ridiculè obtulit, Strangbous aperta audacia celerrimè arripuit, atque con sanguineum suum, Reimundum Giralduum, cuius auunculi

A rege Hen-
rico veniam
petit.

Et impetrat.

culi Stephanides & Mauritius Giraldus erant, in Hiberniam ad Maias calendas præmisit. Habuit sub signis Reimundus denûm numerum equestris ordinis militum, & septuaginta sagittarios. Is erat ita nobilis & bellicosus iuuenis, vt difficulter scires, vtrum nobilitas fortitudine, an virtus familia illustraretur. Reimundus itaque, secundis ventis, delatus est ex Cambria in quandam crepidinem, quæ plebeio sermone, Dundenolsia, nuncupatur. Hic locus tenui discrimine ab vrbe Waterfordia separatur: quattuor enim millearia numerantur. Inibi milites tabernacula, ex virgultis ædificata, habere, dolare robora, quorum paxillis, altisque fossis præsidia vndeque firmare, & locum ex quolibet aditu claudere. Vt omnium sermone nuntiatum fuit, plures adhuc etiam inquilinos in Hiberniam venisse, Waterfordiæ ciues, adhibitis in consilium vrbis decurionibus, quorum princeps erat Machlathelinus Ophellanus, partem illam Britannorum manum, dum adhuc, maris fluctibus agitati, ventisque circumflati, in caueis nauis, præproperis & repentinis armis extinguendam designant. Quorum deliberationi non multum temporis accessit, cum tria millia Waterfordiensium, ad Britannorum disperditionem, in agros coarceruatim aduolarint. Prius verò quàm ciues iter versus hostium castra arripuerunt, Herueius de monte Maurisco, qui non procul iam tum à Britannis abfuit, tribus tantum manipularibus stipatus, Reimundum salutandi causa inuisit. Vnde effectum est, vt in totam negotij flammam casu venerit. Nam Waterfordienses interim flumen transgressi Suirensis, quod Desmoniam à Lagenia, in Oriente, discriminat, ad Britannica castra certatim

Copie in hanc expeditionem, Reimundo duce.

Appellunt in Hiberniam.

Waterfordienses Anglos aggrediuntur.

concur-

Angli eos
strenuè exci-
piunt.

concurrunt, nullo prælij metu perterriti, sed spe triumphi elati, nam illos non præterit, quid militum alienigenæ habuerunt. Reimundus & Herueius subito ad arma excitati, suos ad pugnandum admodum viriliter acuunt. Verùm in castris nolunt consistere, sed per ligneum ponticulum, in angustissima femita infixum, proripiunt se à tabernaculis, & in acres dimicationes corpora obiciunt. Vbi verò tantas hostium copias & impetum excipere non possunt, se ex Waterfordiensium ferro non incautè eripiunt, ad castra recurrunt, præsidia, integerrimis viribus, tutantur. Britannica tergiuersatio falsam Waterfordiensibus spem ostendit; magnis animis, & erectis sunt, fugientes telis & clamoribus persequuntur. Reimundus in præsidiorum limine armatus stetit, & municipem, ad audendum proiectum (nam in castrorum ingressione pedem ponere, & se in medios hostes desperanter obicere conabatur) districto gladio iugulauit. Illius interitus celeritatem persequendi retardat, & omnem ferè victoriæ spem perturbat. Hic tamen casus aliquantum animi Britannis adfert. Se fortiter erigunt, cum ciuibus iterùm, in agris, ferrum ac manus conferunt. Anceps sanè, & admodum incerta fuit vtriusque partis victoria. Nam licet Waterfordienses numero hostes incredibiliter vicerint, tamen Britanni sagittarij, miserandum in modum, inermes fauciarunt. Duarum horarum spatio pugnabatur, cùm victoria in Britannorum partes sensim propendebat. Nam municipes ferratis sagittis vulnerati, & ab equitibus conculcati, locum diutius tenere nolunt: arma de manibus tremebundis fluunt: multi, in ipso dimicationis ardore, timore prolabuntur, alij se fugæ præpetes dant.

Waterfordi-
enses eadem
vincuntur.

Hic

Hic Britanni, lætitiæ elati, grauius in fractos & fugatos hostes incumbunt, excordes, incitato cursu, insequuntur, & valdè calamitosas strages faciunt. Quos autem à tergo iaculis non perfodiunt, è rupibus, & editis saxetis in mare præcipites volubiliter impellunt. Ne multa: tanto sanguine hæc victoria redundabat, vt ex ciuibus solùm septuaginta, quorum maior pars summum locum ciuitatis tenebant, viui caperentur. Inter Britannos solùm desideratus est Gulielmus Ferrandus, qui corpus & vitam suam hostium telis bene viriliter obiecit. In hunc totus exercitus, multis nominibus, valdè carè animatus erat. Iuuenis fuit carne strigosior, corde valentissimus bellator, naturâ lenis, & percomis; ita amicorum, & patriæ amplitudini addictus, vt eum cum gratia vixisse, & cum gloria cecidisse omnes vno ore prædicarent. Credo ego, nec iniuria, lectorem hîc mirari, tantam multitudinem hominum ab ista paucitate militum occisam esse. Nam vt demus, quod est dandum, Britannos istos animi & corporis robore præstabiles fuisse, tamen verisimillimum esset, à tribus hominum millibus, si nuda tantùm corpora hostium gladiis offerrent, atque cum colu & lana in aciem dimicationemque venirent, extenuatissimas copiolas opprimi, vinci, obrui facillimè potuisse. Verùm præliorum euentus ex numinis maiestate, non humanis neruulis pendent. Ast quàm intemperanter victoria hac Britanni sint abusi, operæ pretium erit explicare. Cùm igitur, confecta victoria, ad castra reuerterentur, longa & difficili deliberatione, quid de captiuis esset statuendum, inter se commentabantur. Nam à nonnullis hoc pugnabatur, captiuos nullo pretio reddendos, sed omnes in

Strages & cedes eorum magna.

E Britanni vnus cecidit.

Deliberatio de captiuis inter Anglos

vinculis necandos esse. Nitebantur contra alij. Horum primus Reimundus (vt erat hominis, in rerum potestate, modus) vbi rem in consultationem coniici vidit, milites ad clementiam cohortatus, hos apud eos sermones habuit.

Reimundi
oratio, pro
salute captiuorum.

Egregij commilitones, in quorum animis, & rebus gestis, ita virtus non fortuna luctatur, vt, vtrum fortior, an felicior vnusquisque vestrum sit, haud facile valeam explicare; tantam sumus, hodierno die, victoriam consecuti, quantam antè de nobis ipsis numquam prædicare, & de quouis alio nusquam commemorare potuimus. Verùm inexpectatam hanc victoriam ita mollitudine & facilitate debemus vincere, vt eam non nostris viribus, non hostium imbecillitati, non fortunæ temeritati, sed totam diuinæ clementiæ (quæ omnis victoriæ parens est, & effectrix) acceptam referamus. Quamobrem vt gratuita eius erga nos merita, grato animo, persequamur, nefas esse arbitror, tanta diuinitatis gratia, ad extraordinariam ferocitatem, immoderatè ac intemperatè abuti. Habemus hîc captiuos, quasi compedibus irritos; dices, hostes: verùm homines. Hostes in pugna, homines in victoria. Fortis autem viri est, & alta sufficientis, eos qui pugnas & strages edunt, hostes ducere, qui verò fracti & victi sunt, homines putare; vt possit belli incendium corporis firmitas restinguere, insolentem autem victoriam animi virtus temperare. Quandoquidem in maiore laude ponendum est, subactos conseruare, quàm repugnantes superare: quoniam hoc communi præliorum Marti, illud singulari vnus cuiusque virtuti est adscribendum. Hoc vno togati præstant vel maximè armatis, quòd eorum consilia plerumque misericor

misericordiæ & mansuetudinis sint focia. Quamob-
 rem diuinum quoddam mihi videtur adeptus is miles,
 qui, qua virtute togati armatis præstant, ea in virtute
 togatis ipsis antecellat. Siquidem nihil habet aut im-
 peratoris potestas maius, aut bellatoris voluntas me-
 lius,quàm vt quos in acie trucidare valuit, eosdem post
 aciem conseruare velit. Vt enim bellatoris honor est
 victoria,sic ipsius victoriæ laurea est clementia. Hinc
 maiores nostri, quibus diuina maiestas sanctam,& pro-
 pitiam mentem iniecit, ad hoc in primis consilia sua re-
 ferebant, vt captiuorum & precibus placati, & præmiis
 satiati, eos incolumes domum reducerent,ne de vita, sed
 de victoria contendere viderentur. Etenim mauult om-
 nis bonus, & misericors miles commemorari, se, cùm
 victos trucidare potuerit, victis temperasse, quàm cùm
 temperare potuerit, trucidasse. Hinc ad maiores nostros
 (quorum in præliis fortitudinem hostes, clementiam
 uicti sunt experti) dignitas confluxit, hinc imperij sui fi-
 nes propagarunt, hinc crudelitatis infamiam effugerunt,
 hinc hostium non modò corpora armis, sed etiam cor-
 da lenitudine deuicerunt. Nam vt atrocitas in perden-
 do odium procreare, sic lenitas in parcendo beneuolen-
 tiam comparare solet. Quamobrem & captiuorum
 misera conditio, & maiorum nostrorum laudabilis con-
 suetudo me potissimum in hanc sententiam ducit, no-
 bis multò commodius, & ad famæ propugnationem
 longè præstantius fore, vt potius Waterfordienses cap-
 tos suos ciues, grandi pecunia, è vinculis redimant, quàm
 vt nos ob eorum interitum ferinæ immanitatis famam
 subeamus. Et quoniam hominibus impotenti animo
 præditis, ac secundis rebus, præter expectationem, ef-

» frænatis aliorum calamitates vt plurimum fastidiis ad-
 » hærescunt, ne nos etiam in eandem intemperantiam of-
 » fendamus, in memoriam, quæso à vobis, reducamus,
 » quibuscum hominibus bellum suscepimus: neque enim
 » latronibus, archipiratis, aut patriæ patricidis, sed nimi-
 » rum reipub. defensoribus bellum indiximus. Quod si
 » ratio intelligentes, necessitas otiosos, natura vniuersos, vt
 » vim vi repellant, ad præsidia compellat, decetne, eorum
 » sanguinem atrociter helluari, quos decet pro patria, &
 » præcipuè in patria, se morti offerre? Nihil quidem cer-
 » tè minus. Quare cùm nobis sit propositum, non quis
 » viuat, sed quis vincat, armis decertare: habeat in animis
 » nostris locum potius lenitas ad clementiam, quàm cru-
 » delitas ad cædem: præsertim cùm tanta pecuniæ mag-
 » nitudo, & militibus multùm prodesse, & victoriæ pa-
 » rum obesse videatur.

Vix Reimundus causam perorabat, cùm grata com-
 militonũ admurmuratio sequeretur. Verùm Herueius,
 atrocitate animi motus, militum mucrones, vi & acri-
 monia dicendi, in captiuos exacuit, & Reimundo, ad
 hunc modum, obloquitur.

Contraria
 & incle-
 mens
 Herueij
 oratio.

» Nisi mihi, contubernales fortissimi, propinquus
 » meus Reimundus de facie notus esset, æditimum, nescio
 » quem, militari specie ac forma inuolutum, oculos meos
 » præstrinxisse, pro certo iudicarem. Etenim ante hodie-
 » num diem, adduci ad credendum, nullo modo, potui,
 » hominem sanguine imbutum, vel potius madefactum,
 » de caritate in belli præsertim furore, ad theologorum
 » consuetudinem disputare voluisse. Verùm si Reimun-
 » dus adeò ad misericordiam propensus sit, vt sempiter-
 » nos nationis nostræ inimicos, imò verò hostes in clien-
 » telam

relam suam recipiat, nequeo satis mirari, quam ob caus- “
 sam moderatus ac misericors vir ad saga iuit? Cur pe- “
 dem patria extulit? Cur pius patronus bellum cum “
 clientibus gessit? Ad quid effrenatius in eorum aciem, “
 in quos tam ambitiosus factus est, erupit? Miror, quid “
 causæ fuerit, quare mucronem suum in ciuium præcor- “
 diis fixit. Hæc enim inter se pugnant, in hostium corde “
 versari, & hostibus vitam dare, Hiberniam expugnare, “
 & resistentes Hibernos sinu recipere. Simus scilicet, in “
 animorum & armorum incendio, teneri, & molles; pa- “
 cem cum hostibus faciamus, omnem extinguamus dis- “
 fensionem; contrahamus appetitus; commigremus, vt “
 pote otiosi & monogrammi contemplatores, in patriam, “
 nutricum mammas, velut infantes pueri in cunis va- “
 gientes, appetamus; hominis figura stupiditatem asini “
 geramus; postremò caueamus, ne violentas manus, non “
 dico, hostibus, sed pullo columbino inferamus. Qua “
 (malum) ex disciplina militibus hæc anilis deliratio est? “
 Num ad hunc modum, mi Reimunde, cum præliari “
 debes, philosophari doces? Et quem ferum, ac ferreum “
 esse debet, muliebrem & eneruatam te præstabis? Ad “
 cælestium rerum speculatorem sic agi solet. Sis mitis, “
 sis lenis, iracundos animi motus reprime; noli te vlcisci “
 laceffitus; tracta eum clementer, à quo crudeliter tracta- “
 ris; ei, qui gladium tuo sanguine imbuit, tuam miseri- “
 cordiam tribue; illius vitam caram habe, qui tuam mor- “
 tem sitienter appetit. Quò, amabo te, hæc spectat sen- “
 tentia? Ferueat talis vox in templorum suggestis, fri- “
 geat in castris, cum ea nec militis, nec ad milites sit o- “
 ratio. Excute, Reimunde, intelligentiam tuam, pun- “
 ctum temporis. Defige te in furibundi hominis cogi- “
 tatione:

„ tatione: hostium diritatem, & nocentissimam victo-
 „ riam tibi ante oculos propone. Quid si isti prælium
 „ secundum fecissent? Quid si nos captos, & compre-
 „ hensos tenerent? Quid? Num pugnarum exitu victo-
 „ riam concluderent? Quid? Num salutem, quam nunc
 „ victi à victoribus poscunt, tunc victores victis darent?
 „ Quid? Num Britannos, pristinam pretio mercari liber-
 „ tatem, crudelitate imbuti, permitterent? Imo vero, Rei-
 „ munde, partim tuorum diuaricari, partim excarnificari,
 „ eorumque membra, tanquam in macello frustra, inci-
 „ sum dilaniari videres. At vendere cum possis, captiuum
 „ occidere noli: rationem reddis: quia grande pondus ar-
 „ genti magno militibus erit vsui. Sapienter id quidem,
 „ si negotiandi, non bellandi causa huc te contuleris. At
 „ verò augustissimi animi est, in bello, in quo gloriam
 „ & dignitatem spectare debes, raudusculo, instar sordidi
 „ tocullionis, incubare. Noli igitur supersticiosam hanc
 „ philosophiam militum auribus inculcare: quin potius
 „ effæminatas has ineptias deponis, & insitam tuam hu-
 „ manitatem ad tempus abiicis. Quantum enim miles
 „ amittit ex vindicta, tantum detrahit de victoria. Cle-
 „ menter aliquid facere, in religioso paracho fortassis ali-
 „ quid, in milite quidem nihil habet laudis. Via enim se-
 „ ueritatis eiusmodi esse debet, bellicis in rebus, vt nihil
 „ sit loci misericordiae. Vos autem, valentissimi milites,
 „ nolite ad eam clementiam muliebriter adduci, quæ mi-
 „ litarem licentiam coercet, quæ arma è manibus vestris
 „ extorquet. Ista ipsa mortis pœna, quam nobis hostes
 „ constituerunt, in truculentos auctores recidat. Vnius
 „ semihoræ vsuram hostibus nolite dare. Cæsi non vl-
 „ trà belligerabunt. Hostem non solum pugnantem, sed
 „ etiam

etiam victum, vinctumque tollendum ac interficien-
 dum, cenſeo, decerno, impero. Nulla foedior ignomi-
 nia nota militibus inui potest, quam in rebus feriis
 pueriliter tricari, & quos ex omni memoria euellere de-
 bent, eis inimicitias condonare.

Hæc Herueij oratio, si non artis fale perspersa, saltem
 Martis ardore incensa, milites ad crudelitatem acuit.
 Finem itaque, & modum tranſeuntes, captiuos omnes
 ad vnum occisionem occiderunt, contra dicente, & nihil
 proficiente Reimundo. Quorum lethum tantum do-
 lorem, seu potius marorem Waterfordiæ dabat, vt acer-
 biſſimus, tota vrbe, leſus & luctus verſaretur. Ex quo
 tempore Herueius graui diuturnaque infamia & inui-
 dia flagrauit: cum nemo repertus eſſet, cui non iſta ci-
 uium internecio prorsus displiceret. Sed nihil plerum-
 que eſt tam inſolens, & immifericors, quam ex mendi-
 culo fortunatus.

“
 “
 “
 “
 “
 Captiui
 omnes ne-
 cantur.

Cum magna
 & iuſta inui-
 dia Herueij.

RICHAR-

RICHARDI STANIHURSTI
 DVBLINIENSIS DE REBUS IN
 HIBERNIA GESTIS,
 LIBER TERTIVS.

Strangbous
 cum copiis
 Hiberniam
 appellit.

Is opidum
 ipsum Wa-
 terfordiense
 aggreditur.

IS rebus, propter Waterfordiam, in-
 consideratè ac temerè gestis: Richar-
 dus Strangbous, posteaquam diligen-
 tem præparationem in re militari adhi-
 buit, ex opido Milfurdico soluens, in
 Waterfordiæ portum, ante diem no-
 num calend. Septemb. vsus felicitate nauigandi, se con-
 iecit. Habuit sub signis ducentos milites primarios, in-
 ferioris ordinis mille: quos ex præcipua totius Meneniæ
 iuuentute, magna conquisitos cura, elegit. Vna, aut al-
 tera nox intercessit, cum Britannicus exercitus, probè
 instructus & armatus, signa sustulit, & ad vrbis mœ-
 nia, ordinem militare tenens, peruenit. Superstites
 ciues, in his reipub. parietinis, dupliciter ad dimicandum
 incendebantur: primùm, vt hostes ab vrbe arcerent, tum
 deinde, vt in præsentis Britannorum strage præteritam
 captiuorum cædem, totis, quoad eius fieri possit, viri-
 bus vindicarent. Necdum enim Britannicæ crudelita-
 tis memoriam, cum esset recentissima, abiecerunt. Bri-
 tanni tandem pugnaciter insistent, ciues contra eos,
 summa vi, impetuque contendunt, & à mœnibus acri-
 ter propulsant. Nam bis coacti sunt alienigenæ, lapidi-
 bus appetiti, & vi pulsati, nec quidem æquo animo, auer-
 sari. Tum demum, circumspectis locis omnibus, sub-
 urbanam casam Britanni adspectant, ad vrbis mœnia
 adhæ-

adhærescentem, quam vnus solummodo postis obtentat. Eo columine ferrula circumsecato, tugurium, cum non parua muri particula, labat. Britanni ad ruinam, satis decumanam, conuolant: nouum oppugnationis genus pertinaciter inferunt: balistis & missilibus ciues vehementissimè fauciant. Ad manus atq. ad pugnam res venit. Oppugnatoribus, impulsu scutorum irrum-pentibus, obsisti non potest, licet cædes lapidationes-que fiant, quo minus in urbem intrent. Resistentes trucidant, tecta disturbant, ædes exspoliant, ciuitatis principes capiunt, in quorum numero Raganaldus, & Mach-lathelinus Ophelanus reputantur: quos omnes Strang-bous communi luce priuasset, nisi Dermicius, Lageniæ regulus, qui, audito Comitis aduentu, cum Mauritio Giraldo, Roberto Stephanide, ac Reimundo Giraldo, ad urbem Waterfordiam accessit, eorum vitam à victore esset deprecatus. Hic Strangbous Dermicij filiam, cui Eua nomen fuit, in matrimonium duxit. Socer generum & filiam (vt promissi sui summam compleret) regno suo heredes instituit. Nuptiis, matrimonij dignitate, regiè magnificeque coniunctis, & firmo præsidio, in vrbe, posito, Dermicius ac gener, quàm possunt maximis itineribus, prope Dublinium exercitum ducunt. Is (vt antè est dictum) à Dubliniensibus vehementer abalienatus erat. Ex hoc autem seminario odium offensioque ortum habuit. Cùm Murchardus, Dermicij pater, Lageniam plurimis iniuriis læsisset, & præ omnibus, Dublinij ciues nimis tragicè vexasset, multum odij inuidiæque susceperat. Dublinij decuriones pestem & necem, consensu conspirante, in principem machinati, cum ad magnificas ædes, colligendi sui gratia,

Et tandem
expugnat.

Strangbous
Dermicij fi-
liam, nuptiis
sibi iungit.

Inde omnes
iunctim ad
Dublinium
obsidendum
properant.

Causa odij
Dermicio in
id opidum.

Cædes Mur-
chardi.

officiosissimis inuitamentis, perduxere. Atque ex hac extraordinaria inuitatione nihil suspicionis Murchardus elicere potuit, pro eo quòd antea basilicam istam creberimè frequentauit. Cum igitur in hemicyclo hilarulus fessitaret, varioque lepore animum relaxaret, proditores, qui principem circumstabant, eius iugulum subito petere, & pugiunculis, vagina vacuis, eum perfodere. Neque verò hîc furori suo tyrannoctoni finem imponere, sed occisum, in contentissimo sepulcro, vnà cum cane sepelire. Acerba tanti dedecoris infamia Dermicium implacabili odio flagrantem effecit. Etsi verò, in prima obsidione, quandam concordiam, Mauritij Giraldi hortatu, cum ciuibus confirmauit, tamen hæc tota placabilitas ad eam crudelitatem collecta fuit, vt non tam pacem facere, quàm bellum differre secum statuerit. Vbi itaque Dublinienses se rursus hostibus circumfessos vident, temporis difficultate adducti, à Laurentio, ciuitatis Archiepiscopo, antistite rebus omnibus præcellentissimo, enixè contendunt, ad castra exire, & eos, quanta possit diligentia, regi placare. Eorum legata, officij & submissionis plena, ad principem detulit pontifex: eos præteritæ perduellionis poenitere, ad illius misericordiam confugere; urbem illi clausam non esse; quidquid verbis rogauerit, sine armis, si velit, posse impetrare. Verùm tanta surditas Dermicij aures obturabat, vt omnes gratiæ & clementiæ aditus ciuibus durus & ferreus princeps præcluderet. Etenim eo spatio quo pontifex pro obsessis intercessit, Reimundus Giraldus, & Milo, cognomento Coganus, qui magnum in re militari nomen habuit, cum acerrimis militibus, ac prædæ cupiditate inflammati, ciues à fronte, à tergo, dextrà,

Laurentius
antistes pro
ciuibus in-
tercedit.

Inter collo-
quium, vrbs
capta.

dextrà, sinistra aggressi, signa cum illis contulerunt, & valuis extractis, multorumque strage edita, urbem occuparunt. Magna tamen municipum multitudo, cum principe Hasthulpho, in fugam se dedit, & sumtis cymbis ad aquilonares insulæ oras, cum re familiari, nauigauit. Nonnullos insequentis victoris celeritas urinari compulit, qui fluminis gurgite obruti, cum enare non valuerint, è vita migrarunt. Cruenta hæc victoria regem omni gaudio compleuit & affecit, qua tamen minimè satiatus, vt primum rem militarem in vrbe collocauit, atque Milonem Coganum ciuitatis præfectum reliquit, exercitum ad Mediam adduxit, vt Ororicium, hostem sempiternum, cuius iam olim vxorem raptauerat, repentinis armis opprimeret. Castella, parum munita, improviso aduentu, Britanni capiunt, Ororicij copulas vexant, magnam vndique vastitatem efficiunt. Hæc perturbatio, & rerum omnium confusio Rotherici aures mœstis sermonibus referfit. Quamobrem vt his excursionibus aditum celerrimè intercluderet, & hominis exsultantis audaciam frangeret, vnum ex suis ad Dermicium legauit. Cuius legationis sententia erat; Lageniæ principem pactiones rescidisse, quòd, contra impositam fidem externos sicarios in insulam ascierit, sese regionibus imperij sui non continuerit, sed cum finitimis principibus quiescentibus bellauerit. Quod si iniurandum, quo religiosissimè adstrictus est, nihil apud eum momenti habere videatur, meminerit saltem, filium suum obsidem esse, illo pignore se illigatum teneri; Rothericum in eum vitæ & necis potestatem habere. Proinde desinat, omniuagi ac foedifragi plani perfidiam imitari, & vicinos Hiberniæ regulos, contra pa-

Dermicius
Mediam in-
greditur &
aggreditur.

Rotherici le-
gatio adDer-
micium,

Qua valde
ille offensus.

tionem fœderis, vltro vltraue laceſſere, ne fortè Britan-
nis ſuis negotium, imò periculum faceſſatur. Dermi-
cius, ſimul vehemens hæc & imperatoria legatio per
eius aures percurrebat, ſpumas in ore agere, omni gene-
re conuictorum exardere, nec Rothericum Dermicij tu-
torem, nec Dermicium Rotherici pupillum eſſe. Se ambi-
tioſam hanc Rotherici ſuperlationem, qua tyranni-
dem occupare, animo conmittitur, non agnoſcere: per-
inde ac ſi nemini, in Hibernia, aut progredi liceat, aut
regredi libeat, niſi prius Rotherico, omni blandiloquen-
tia, ſupplicauerit, niſi ille viatori definiat, quò gradiatur?
Quis, inquit, illum finitorem? Quis caſtrorum meta-
torem? Quis alieni negotij procuratorem conſtituit?
Imperium meum in culcum, ſcilicet, inſuet? Quid? Ius
meum perſequi per eum non licebit? in quam partem
meas res geſtas, & gerendas accipiat, minimè laboro.
De ridiculis minis; puerilem lenitatem redolentibus,
ſuſque deque. Deliberatum mihi, & conſtitutum eſt,
dirumpatur licet Rothericus, imperium meum non La-
geniæ finibus, ſed Hiberniæ terminis definire, de quo,
& pro quo decertare volo, quandoquidem primas, imò
omnes inſulæ partes patris, aui, proaui iure mihi vindi-
care poſſum. Iuris mentio neceſſariò hic facienda erat.
Etenim nihil eſt, adeò perſpicuè à legibus interdictum,
quod ab homine, à legibus recedente, & inexplebili
ambitionis ſiti ardente, ementiti iuris pigmentis non fa-
cilè coloratur. Nuntius legationem renuntiauit. Rothe-
ricus hanc reſponſi contumaciam non tulit, ſed furenter
iratus, in ipſa iracundiæ flamma, quæ rationi, ac con-
ſilio ſemper inimica eſt, Dermicij filium morte mul-
tauit. In his extremis reip. temporibus, pontifices &
alij

Ius inſtū,
quod ſibi
vindicat
Dermicius
in totam Hi-
berniam.

Obſes Der-
micij filius
necatur.

alij antistites concilium Armachiaē celebrarunt, in quo, cum variis, concertationumque plenis coniecturis, de inquilinorum aduentu esset disputatum: tandem communi assensu, & concilij approbatione explicatum erat, diuinam maiestatem, quæ omnium flagitiorum vltrix est, Hibernos, merito atque optimo iure, punire, quòd cum generatim multis essent vitiis cooperiti, tum verò hoc scelere speciatim obstricti, quòd à vānalitiis, mangonibus, atque etiam piratis captiuos Britannos emerent, & eos passim in catastris, tanquam in nundinis pecudes, vānales haberent. Quæ omnia iam nunc in contrariam partem versata, ac mutata sunt. Ante hodiernum diem Hibernos sæpius Britannis molestos ac infestos fuisse, at Hibernos breui, nisi eos deus respexerit, in Britannorum potestatem peruenturos. Quam obrem concilij consensu decernitur, vt singuli seruatorum domini, atque iniqui plagarij Britannos per totam Insulam sine vlla recusatione, manumittant. Dum hæc in Hibernia geruntur, constante fama, & omnium sermone, in Anglia celebratur, Strangboum, cum suo Britannico sodalitie, Hibernicam gentem domasse, & domitas insulæ partes regali imperio temperare. Etenim rumor, vt ferè fit, hanc fortunæ redundantiam, verborum accretione, duplicauit. Henricus Angliæ rex, qui semper durus, & suspiciosus in Strangboum fuit, admodum indignè tulit, hominem, eius ditioni subiectum, altissimum Hiberniæ gradum obtinere. Quocirca, ne fortè Strangboum collegam haberet, huic aquilæ altius quam par fuit, euolanti, pinnas hoc cultro incidit. Sanxit peculiari edicto, ne quis in reliquum, quidquam frumenti aut militū, ex vlla iurisdictionis suæ crepidine, in

Concilium
antistitum
Hibernorū
Armachiaē.

Veteres Hi-
barnorum
iniuria in
Britannos.

AEgulatio
Henrici re-
gis in Strang-
boum.

Edictū eius,
quo Anglos
reuoocat.

Hiberniam exportare audeat. Item omnibus Britannis, qui in Hibernia fuerunt, diem præstituit, quo domum redirent, ceteroqui in proditorum numero, & loco ducendos fore, qui ab officio discrepant, debitamque obedientiam relinquunt, & abiiciunt. Interdictum hoc, Britannicis negotiis valdè inopportunum, in Strangboi, & militum animis, tanquam stilla muriæ in oculis, hæsit. Nam fallacem eorum spem, inanem conatum, denique omnia in nihilum redacta vident, modò secedant. Grauem igitur curam, maturo iudicio, suscipiunt, quibus modis hanc inuidiæ flammam reprimant, & in primis regem, quem iratum sciunt, propitium reddant. Consilium igitur expeditissimum sequentes, Reimundum Giraldum, cum legatis, officij & integritatis plenis, ad regem, qui tum etiam in Aquitania fuit, allegarunt: cuius orationis summa fuit, Comitem Strangboum, & reliquos Britannos paratos esse, illius imperio non solum cedere, sed etiam parere. Cùm bona eius venia in Hiberniam peruasisset, indidem ad statum diem reuenire velle: istam etiam vitæ, & victus maiestatem, quæ ad eius aures, improbissimis obtrektorum rumusculis, venit, non veritate, sed inuidia niti. Se ergo supplicem ad eius excellentiam accedere, vt fictis auditionibus, & iniquorum sermonibus, qui in Strangboi nomen, & fortunas erumpunt, grauemque ei inuidiam conflant, fidem non adiungat. Quascumque, in Hibernia, possessiones Strangbous habet, in regis manu ac potestate esse. Strangboum nihil aliud cogitare, nihil moliri, quàm improborum animos frangere, grassatorum audaciam comprimere, repugnantes Hibernos ad Henrici regis auctoritatem reducere, postremò laborum

Angli legatos ad eum mittunt.

rum fuorum vindemiolas principis vsui, vt par est, referuare. Vt tali summissione Comitem Henrico purget, homo promptus, & ad crimina dissoluenda diligens, operam dat: dumque ibi diem ex die expectat, qualem animum erga Hibernicas res Angliæ rex gerat, Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo, vita ferro eripitur. Cuius interitum cum magnus rerum tumor, & occupata Henrici tempora sequerentur, necesse habebat Reimundus minoris momenti negotium in præparatum regis otium differre. Per hæc tempora Dermicius, La- genia princeps, cum naturam expleret diuturnitate viuendi, nam tum admodum erat senex, morbo graui, & mortifero adfectus, Fernasia è vita recessit. Vir fuit magna statura, ingenti, & vasto corpore, pugnax, & la- certosus bellator; vocem habuit subraucam, non tam natura, quam perpetua vociferatione, qua vti, in pug- nando, solitus est, quoties milites ad prælium incita- bat, aut à dimicatione reuocabat. Timeri à suis, quam diligere maluit. Ceterum quibus aliis studiis deditus, quibus moribus imbutus fuerit, antea satis est explica- tum. Sub idem ferè tempus Hasthulphus, qui non ita pridem, in vrbe Dublinensi, cum summo imperio, ac potestate versabatur, sexaginta nauium numero classem ad istam ipsam ciuitatem appulit. Huius gentilitatis homines nostri Oostmānos nuncuparunt: quorum ge- nus est ex Danorum stirpe generatum. Sæpius illos in Hiberniam inuasisse, historici referunt. Ceterior eorum aduentus, nam de alio nihil ad hunc locum attinet scri- bere, numeratur anno, post nostrum sotera, & seruato- rem natum, 1050. quo tempore, instructa armataque manu, ad insulam venire, Hibernos bello laceffere, eorum

Thomæ Cā-
tuariensis epi-
des.

An. 1171.

Dermicij
mois.

Eiushabitus,
& mores.

Hasthulphus
Dublinium
tentat.

Oostmanni,
qui dicti.

Vide Appen.
cap. 28.

eorum aciem profigare, postremò magna multitudine incolarum occisa, eam Dublinij plagam, finitima suburbanitate, incolere, quæ aquilonem versus trans flumen consistit, eaque etiam nunc Oostmantown, id est, Oostmannorum opidum nominatur. Hasthulphus autem (redeo ad rem) & eius commilitones, ad Danorum consuetudinem satis commodè sagati, duce Iohanne Pewodo vtentes, infestis signis inferuntur ad vrbis portam, in oriente sitam, quæ porta Damensis, patrio sermone appellatur. Milo Coganus, qui iam tum ciuitatis principatum ferebat, milites suos in hostes armat, Danorum conatus, quantum viribus coniti potest, refutat. Verùm tanti exercitus vim, & impressionem diu ferre, perarduum erat. Cùm Milonis germanus frater, Richardus Coganus, istud idem animaduertisset, stratagemate laudabili, & expedito vsus, ex australi D. Pauli porta, cum quorundam equitum turmis, egrediens, in hostes à tergo tela intenderat. Isti, ob eius aduentum, à spe victoriæ ad metum traducti (noua enim, & aduentitia militum complementa ad Britannorum subsidium festinare arbitrantur) receptui signum audientes, fugam imbelles timidiq̃ue faciunt. Britannicos animos inflat hæc tergiuersatio, fugientes insequuntur, & multis fugatis, plurimis, cum duce Pewodo, enectis, Hasthulphum principem, sublatum è prælio, in ciuitatem ducunt. Atque hîc homo impotentissimus non poterat, cum fortunæ fragilitate, irato ac percito animo, non stomachari, quòd se in ea vrbe captiuum videret, cuius gubernaculâ, multos dies tenebat. Sed attende quæ sequuntur. Britanni in publico, hominem ambulare permittunt; eum perblandis verbis accipiunt, reapse quam

Repelluntur
hostes, strata-
gemate
Anglico.

Hasthulphus
capitur.

quàm honorificentissimè tractant. Neque enim fas esse putant, tali & tanto viro in isto calamitatis ictu, insultare. Hasthulphus tamen, totus morosus, nec iracundiam cohibere, nec linguam continere potuit: sed inspectante, & audiente Britannico exercitu, hac oratione, quæ minacem atrocitatem verborum habuit, vecordis ac furiosi hominis virus euomuit. Optimè res, amici mei, sese habet. Non est, cur, hanc victoriolam adepti, magno triumphetis opere. Hactenus leuis, & puerilis armaturæ excursionses vidistis: verùm breui tempore, cum multo, magnoque comitatu, per omnes Lageniæ partes peruademus, & corroboratam hanc Britannicam audaciam, animis & armis frangemus. At te, inquit Milo Coganus, imperatorem tam acres milites non habebunt. Quanta in victore erit feritas, cum in victo tanta sit asperitas? Nihil itaque illius iracundiæ permittitur: sed contrà conuocato carnifici præcipitur, & negotium datur, vt hominem, atrociter minitantem, morte multet. Id quod est factum. Nec mirum. Nam ne hoc quidem quidquam fuit stultius, quàm, dum in hostium potestate maneat, non moderari animo, & orationi; & quos ense excindere non poterat, inani eos voce conari vulnerare. Hasthulpho ad hunc modum securi percussio, Dubliniësis ciuitas minimè diu respirauit. Nam cum nemo nauta Britannicus ad Hiberniam vela dare auderet (quippe omnis talis velificatio Henrici regis decreto, vt paullò antè explicauimus, erat interdicta) Strangbous, & reliqui Britanni rei frumentariæ penuria laborabant. Atque hæc commeatus inopia indigenas non fugiebat. Communi igitur consensione ad spem recuperandæ libertatis erecti, pontifice Laurentio cumprimis instigan-

Eius ferox & contumax oratio.

Qua exasperatus dux Anglus ad mortem eum dat.

Angli inopia commeatus um laborant.

Dublinium
Hiberni ob-
sident.

Gottredo
ad auxilium
solicitant.

Is cum nau-
bus aduenit.

Duuenaldus
Britannis
alienus.

te, vti patriam suam ex miseris eriperet, Dublinium ob-
sident. Ne verò in tanti momenti negotio obsessores torpere viderentur, Rothericus, Connaciae regulus, & Antistes Laurentius vehementer, per litteras egerunt cum Gottredo, Maniae principe (qui maritimis rebus permultum valuit) suas cum illis rationes, & vires quàm primùm iungere. Ad hoc egregium facinus obeundum praesens tempus esse insignitè aptum: cui indormire non expediret. Consentientem Hiberniam, ad seruitutem propulsandam, excitari; inò omnibus Britannis, ob cibariorum inopiam, vires & pænè vitam deficere; nulli esse integrum, eorum pericula subleuare. Quamobrem singulari studio, ab eo contendunt, pro summo eius perpetuoque studio in Hibernos, se cum carissimis vicinis coniungere; cum ratibus suis aduentare; omnem comitatus aditum vastificis istis latrunculis, propemodum fame confectis & perditis, praepropera festinatione, claudere. Ad hanc expeditionem naues, & operam suam diligens, & amicissimus princeps pollicetur. Prouehitur ergo Dublinium versus cum triginta egregiis myoparonibus, militibus completis, quibus exitum Lifensis portus tenet. Obsidio hæc ad duos menses durabat, cum interim nihil periculi ex vrbe ostenderetur. Vnde effectum erat, vt obsessores tutissimè vndique volitarent, & ciues hostium copiis, terra marique circumuallati, atque ab omnibus aduentitiis alimentis inopes, magnam ferre inedia cogentur. Præterea in hoc extremo Britannorum fato, Duuenaldus Dermicij filius, qui, post genitoris obitum, hostili animo in Britanos fuit (nam patrimus summis studiis eos est prosequutus) nactus hoc tempus opportunissimum, se & suos è quibusdam

busdam latibulis intulit, & posteaquam Guesfordien-
 sium auxilia comparavit, Robertum Stephanidem, in
 nouo suo castello, cum nonnullis militibus inclusum,
 magna hominum multitudine cinxit. Ad Britannos,
 Dublinij interclusos, de hoc discrimine, summa cum
 difficultate, allatum erat. Ex quibus nuntiis intellexe-
 runt, actum esse de Stephanide, nisi & eius vitæ, & pu-
 dicitæ vxoris, infra biduum, aut ad summum, triduum
 cum ingenti exercitu socij succurrant. Addebat nouum
 vulnus ad præsentem calamitatem hic rumor. Inclu-
 debantur iam tum Dublinij Strangbous, Reimundus,
 antè triduo ex prima obsidionis die, ab Henrico rege
 reuersus, & Mauritius Giraldus; quorum pectora cum
 communis hæc Britannorum miseria effoderet, tum
 Mauritius Giraldus æquè Stephanidis fratris sui vicem,
 ac suam dolens, vt sanguinis propinquitate, ita cura &
 mærore proximus erat. Is igitur mentis aciem in hanc
 rerum inclinationem, acri circumspeditione, intendens,
 ducibus, & militibus conuocatis, hæc, apud cœtum
 verba fecit.

Stephanidẽ
 improviso
 oblidet.

Illustrissimi duces, & commilitones fortissimi, nemi-
 nem vestrum, vt arbitror, præterit, quid causæ nos in
 Hiberniam impulerit. Abdomen nostrum Lucanicis
 ingurgitare; sub tectis, atque adeò in lectis molliter re-
 cubare; domi fortasse, si vellemus, securi, & focordes
 poteramus. Pacifici, & otiosi istas delicias consecrari
 solent, armati, & actiuosi in spinosiores vias ingredi de-
 bent. Quid? Ad iocandumne, an ad dimicandum in
 has oras venimus? Quid? Num arma capere, an ad-
 clepsidram sedere, statuemus? Labentem, ac potius
 ruentem nostrum statum, acerbis oculis, intueamur.

Mauritij
 Giraldi
 oratio, &
 consiliũ.

» Rempub. nostram, quæ non ita pridem florentissima
 » fuit, iam nunc occidentē, imò certè quassatam cernimus.
 » Vbi sunt veteris dignitatis ornamenta? vbi pristinae sta-
 » bilitatis præsidia? an nō acerbos dies hîc nimis diu susti-
 » nuimus? Infestissimi hostes, à quibus, magna multitudi-
 » ne, obsessi sumus, non nisi sanguine nostro diuturnam
 » sitim explere volunt. Stephanidem, & eius coniugem,
 » quorum salutem, si non fortunas, quibuscunq. viis possi-
 » mus, tueri debemus, castello circumfœderi pro certo
 » scimus. Quid igitur faciamus? Quibus rebus acerbi-
 » tatem hanc à nobis, & nostris redimamus? Quid enim?
 » Ad hostium misericordiam confugiemus? At quæ cle-
 » mentia ab inexorabili iracundia expectetur? Quod si
 » hostes in nos implacabiles non essent, iniquissimam
 » mediis fidiis vitæ conditionem autumarem, victorem
 » ad victum supplicem accedere, & quem armis fregeras,
 » verbis mitigare. Horribile est nomen deditiois, res ve-
 » rò ipsa remis velisque fugienda. Quippe omnia prius
 » periclitari, quàm deditioem facere, bellatorem decet.
 » At Angli huc præproperè venient, atque frumento sup-
 » peditato, socios, propemodum fame necatos, cominea-
 » tu iuuabunt: deinde obsessos, corporum conflictu, à
 » periculo prohibebunt. Et quidem vide, quantæ curæ
 » illis nostra sit salus, cum, regis edicto, aqua & igni no-
 » bis interdicator. Ea enim iam nostra ratio est, & is
 » temporum cursus, vt sicut Hibernicis Angli, sic & An-
 » glis Hibernici sumus. Horum odio, illorum armis pre-
 » miamur. Quare cum in magnum, & graue bellum
 » ingressi simus, agaturque iam, liberine viuamus, an
 » mortem oppetamus, cum famem diutius perpeti non
 » possimus, nostræ & sociorum incolumitati consulamus.

Quod

Quod facilè fiet, si omnes prolatandi anfas amputemus; si in mediam hostium aciem irruamus; si belli fortunam tentemus; si nos morti, hostibus mortem offeramus; si cum fama mori, quàm fame confici multò præstantius iudicemus. Siquidem hoc ipsum homini desperanti salutem adfert, omnem salutis spem inanem, atque adeò desperatissimam ducere. Vbi Giraldus peroravit, vniuersi auditores, ad dimicandum incensi, admurmuraverunt: quibus animos Reimundus addidit, qui in eandem expeditionem milites ad arma tota concione vocavit. Quocirca decreuerunt, Britannicarum copiarum firmamenta ad illam ciuitatis plagam mittere, ad quam Rothericus, Connaciæ princeps, castra fecit, & cum illius militibus, omni animi ac corporis contentione, confluere. Quod si nostri, inquiunt, huius exercitus cornua commouere potuerint, de ceteris gregariis militibus non valdè laborabimus, qui, agminibus Connaciæ cæsis fufisque, animos compriment, atque priuatam salutem, in publica strage, armorum metuentes, respicient. Postero die, cum cælum nitesceret, Britanni tres turmas fecerunt. Primæ quasi alæ præfuit Reimundus Giraldus. Ceterùm viginti solùm Britannicos equites sub signis habuit. Mediam administravit Milo Coganus cum triginta equitibus, vltimam habuerunt ipse Strangbous, & Mauritius Giraldus, quæ quater denos equites Britannicos continebat. His inseruierunt adfectatores etiam equestres, cum nonnullis auxiliariis militibus, qui ex ciuibus dilecti fuerunt, quoniam se adiutores, ad obsessorum copias profligandas, valdè ex voluntate professi sunt. Ex vrbe subito armati euolant; cum hostibus improuidis, & semisomnis ferrum ac

Britanni ad
prælium se
parant.

Diuisio co-
piarum.

Præter opi-
nionem hos-
tes aggredi-
untur.

Quos semi-
sopitos repe-
riunt.

Reimundi
laus & forti-
tudo.

Hiberni ab-
iectis armis
fugiunt.

Ipsè rex se-
minudus a-
uolat.

manus conferunt. Etenim mirum videri non debet, si veterenus aliquis magnam obsessorum multitudinem occuparet, cum nemo ferè ita perspicax esset, qui pauculos homullos in firmum exercitum excurrere diuina-
ret. Reimundus autem, sanequam vehemens & violentus bellator, reliquis præliis reliquos milites, in hoc seipsum, viribus & lacertis, superauit. Statim vt in aciem venit, impetum in duos equites fecit, quos hasta raptim confixit. Meilerius item, non insolita sibi virtute fretus, multorum interitu exitioque gladium cruentauit. Militabant, in hac excursione, Giraldus, & Alexander, fratres germani, Mauritij Giraldi, valentissimi patris, animosi filij, ætatem fortitudine vincentes. Ceteri item Britanni in Connactensium aciem irruptionem faciunt furibundi, & præliorum pericula audacter ineunt. In summa, Hibernicus exercitus adeò importunè à Britannis premebatur, vt maior pars, metu repressa, non modò arma deponeret, verùm etiam abiiceret. Sedebat id temporis, ad se curandum, & ad calcifiendum corpus, Rothericus, minus valens, in balneo: deque hoc congressu certior factus (nam in totam illam manum, quam is habuit, equis incitatis se Britanni immiserunt) è labro profiliens, & vestibus in apodyterio relictis, fugæ, præter subligaculum, ferè nudus, se mandare. In cuius vestigia, admodum recentia, omnes Hiberni qui poterant, armamentis, & reliquis impedimentis amissis, incurrere. Britanni fugientes partim capere, partim interficere, in eoque ardore persistere, quoad solis occasus continuæ interneconis finem necessariò faceret. Nam à mane ad vesperam, ista occidio fuit continuata. Fugatus erat, eo die, cum Rotherico, & pontifice Laurentio,
magnus

magnus Hibernicorum dynastarum numerus: nimirum, Mathelanus, Machalenius, Gillemehelmocus, Otuetolius, Ororicius Medensis princeps, O Carelius Vriliensis praefectus, Machsalinus, Ochadefus, & alij plures, qui apud Hibernos erant in magno nomine, & gloria. Ut primum posterus dies illuxit, victores, nonnullis Dublinij relictis, ad castellanam obsidionem properare perrexerunt, eo consilio, ut Roberto Stephanidi subsidio venirent, salutemque insperanti redderent. Sed Britannicam celeritate Hibernica calliditas anticipavit. Nam cum Duuenaldus, & ceteri gregales, qui Stephanidem, & Gulielmum Nottonum, militem in castelli propugnatione, egregie strenuum, castris sepe serunt, obsessos oppositu interiectuque aggerum circumdatos, nullis viribus expugnare posse perspiciunt; veteratores vastri eos in fraudem insidioso sermone impellere conituntur. Adducunt, prope castelli muros, Guesfordiae, & Kildariae pontifices, togis & laenis amictos, & Stephanidi omni asseueratione, affirmant, Richardum Strangboum dedisse poenas temeritatis suae. Rothericum, & Ororicium Dublinium recepisse; omnes Britannos, quoniam se obsessis dedere volebant, vitam, propria pertinacia, amisisse. Ad haec, Connaciae principem exercitum, contra obsessos, iam iam huc missurum, qui Britannicas reliquias membratim lacerabit, & distrahet, ac insulam ab omni non modo bello, sed belli metu liberabit. Cum igitur imminens haec, & confatalis calamitas, in ore atque in sermone omnium esse inciperet, nihil illum celare volebant. quandoquidem eum non solum diligebant, sed etiam amabant, quod in eos plura, & maiora, quam ceteri Britanni, studia atque

Fugatorum
nomina.

Duuenaldus
callide Ste-
phanidem in
potestatem
accipit.

Persuadet ei
Dublinium
amissum, &
Anglos ca-
sos.

dia atque officia conferebat. Quare cum omnis ad-
 emta sit suppeditandi facultas, illum etiam atque etiam
 hortantur, pericula percurrere, crudelemque mortem
 celeri fuga subterfugere. Suam illi operam, pro eo quan-
 ti eum faciunt, cumulatissime liberalissimeque pollicen-
 tur. Atqui si egredi, & se conferre in eorum clientelam
 voluerit, fidem interponunt, eum & socios periculosa
 hac flamma eripere, & in Cambriam, solutis ancoris,
 quam primum reducere. His, & similibus blanditiis of-
 feriorum, homini, alioquin ad suspicandum sagacissi-
 mo, sed nimis tamen, in hac fraudatione, credulo, astuti
 circumscriptores imponebant. Quamquam hæc eius
 imprudentia, qua verba sibi dari, simulata versutaque
 amicitia, est passus, non multum culpæ habere videtur.
 Nam cum omnis ad eum aditus arduus, & obstructus
 fuit, Dublinensium rerum nullos habere nuntios po-
 tuit, quorum verissimis sententiis spem aleret, & dedi-
 tionem procrastinaret. His itaque astutum tradiculis
 Stephanides irretitus, se, & suos hostium tutelæ, atque
 patrocinio commendavit. Qui ubi inermes, & nihil
 mali suspicantes in Hibernorum potestatem venerunt,
 tantum abfuit, ut isti salutare patroni dedititios, ad eo-
 rum fidem confugientes, humanitate aliqua leuarent, ut
 omni quidem acerbitate violarent. Siquidem unum
 in arborem tollere, alterum præcipitem agere, illi cerui-
 ces frangere, alij oculos tundere, cuidam linguam euel-
 lere, huic lacertos præscindere, isti crura suffringere, non-
 nullos loris cædere, vinculorum sæuitiam in multos ad-
 hibere. Dum vario hoc cruciatu animos suos Hiberni
 exsaturant, permanent sermones ad eorum aures, victo-
 res Britannos ad Stephanidis castellum accelerare. Hi-
 berna

Stephanides
 fidei hostiū
 se permittit
 cum suis.

Quos Hiber-
 berna variè &
 crudeliter
 necant.

Inde fuga se
 proripiunt.

berni, disseminato dispersoque hoc rumore, candentes carbones in Guesfordiensium tecta iactant, & non admodum longo spatio interposito, ad Begeriam (quæ insula Sancta nominatur) propter introitum Guesfordiensis portus sitam, cum Stephanide vincto, & aliis Britannicis captiuis, in actuariolis, confugiunt. Interea dum Strangbous per angustatos Odroniæ anfractus Guesfordiam versus iter cōfert, nonnulli Lagenienses eum ad pugnandum inexpectati prouocant. Ad signorum collationes ventum est. Verùm Strangbous, cum suis scutatis militibus, ex istis angustis, & tortuosis flexibus in planitiem euolauit, cùm in eo prælio nec superior, nec inferior discessisset. In itinere communi fama atque sermone auditum erat, Stephanidem, & eius adsecclas ex insidiis captos fuisse. Nuntios etiam Roberti custodes ad Strangboum legabant, qui eum à captiuis recuperandis reuocarent. Nam si in insulam vestigium fecerit, inò si remum aut scalmum illuc accelerantem viderint, Stephanidem, & eius ministros in mortem tradere minitantur. Grauius captiuorum casus & praua inimicorum mens Strangboi animum percussit. Se in opidum Guesfordiam demisit. Ibi Herucius ei præsto fuit, qui rectà ab Henrico rege venit, à quo ad Strangboum mandata detulit, in Britanniam perceleriter redire: regem vllam excusationem, quæ nauigationis celeritatem morari possit, non accepturum. Strangbous, nullam habens moram, à Guesfordia in Britanniam nauis profectus est; ad Henricum regem omni festinatione properauit, qui tum fuit Niwehamiæ prope Glocestriam, cum magno exercitu, quem secum in Hiberniam traicere parat, vt Britannorum consilia impediatur, & omnem

Strangboi
cum Lago
nienibus
pugnas

Strangbous
deterretur ab
ingressu in-
sulæ.

A rege Hen-
rico reuoca-
tur in An-
gliam.

Q

Aquoparum
benignè ex-
cipitur.

Ipsè autem
contrà regi
supplex.

Pactum eius
cum rege, su-
per Hibernic
terris.

Rex Henri-
cus in Cam-
bria cum ex-
ercitu agit.
Incolas aspe-
rè habet.

& omnem Strangboo potestatem eripiat. Rex simulac
adspexit Strangboum oculis, frontem contrahere, acci-
pere malè verbis hominem, audaciam eius asperè & a-
cerbè increpare, quòd Hibernorum territoria rapinis &
compilationibus adfixerit, ac honorata conditione mi-
nimè satiatus in alienas terras, periniqua irruptione, in-
uolarit. His & aliis offensionibus cōmemoratis, Strang-
bous seipsum, omni officio, Henrico purgat. Si quid
offensum titubatūque sit, à rege impunitatem & ve-
niam petit ac precatur, adiiciens, eas, quas in Hibernia
possessiunculas tenet, sua voluntate regi concedere. Hæc
liberalitatis mentio principis aures titillauit, & diutur-
num odium vtcunque placauit. Quare de pactus est
Strangbous cum rege, Herueio præsentè, qui totius ne-
gotij conditor erat, Dublinium & citeriorem partem,
quæ cum Dublinio ad austrum continens est, quæque
hodie regis terra nominatur, maritima item opida, ac
singulas arces regi condonare, agros & pagos sibi ea le-
ge reseruare, vt ista etiam rusticana patrimonia ex regis
prærogatiua in perpetuum pendeant. His pactis, & con-
uentis in membranis, vt mos est, diligenter exaratis, mu-
tuo confirmatis chirographo, atque miniata cerula vltro
citroque obsignatis, rex, cum omnibus suis copiis pro-
fectus est Meneniam, vbi in Milfurdici portus statiuus
regiam magnificamque classem, rebus omnibus instru-
ctam, & paratam habuit. Dum in his Cambriæ oris
Henricus commoratur, valdè iracundè cum incolis agit.
Fulgurare enim, & tonare incipit, quòd Strangboum,
ex istis maritimis faucibus, in Hiberniam inuadere per-
miserunt, imò bellicis auxilijs probè ornarunt, perinde
ac si sui iuris essent, & aliarum gentium controuersia
ad eorum

ad eorum arbitrium iudicari compellerent. Quare cum à fide, obedientiaque discerent, eos crudelitate dominatu pretere minatur, vti Hennicū, non Strangboun, Cambriæ esse regem, deinceps intelligant, & agnoscant. Cœpit Menenia, cum Pembrocia, minace hac tempestate quassari. Verum terrestris quædam aura omnes hoste minarum nimbos subito sedauit. Siquidem Henricus iratus (sic est in rege dicendum, quando quidem placatus quam æquitatis speciem haberet?) vtriusque prouinciæ castella & arces publicauit, operibus ac munitionibus circumdedit, veteranis compleuit. His ita peractis, habitatores facilius cum rege in gratiam redierunt. Nam quis mortalium tam animo agresti ac duro vniquam fuit, quem non multorum fortunæ mollire, ac pacare potuerunt? Dum hæc in Cambria geruntur, Britanni in Hibernia non multos quietis & interspiratio- nis dies habuerunt. Nam cum Ororicius Mediæ regulus, Strangboun mare transisse, Reimundo Waterfordiæ negotium faceffitum audiuit, magis idoneum tempus expectare, nec voluit, nec potuit. Collectitium ergo exercitum in expeditionem adduxit, & castra ad Dublinij muros locauit. Paucos in vrbe, sed minimè impro- uidos & socordes milites inuenit. Oppugnatores, ad motis scalis, ad muros conscendere, initium configendi cum ciuibus facere. Milo Coganus, vir ad pericula depellenda admodum fortis, sociorum virtutem mœnibus & aggeribus cohibere noluit, sed militari choro, pugnandi cupido, succinctus, pedem vrbis porta extulit, & à tergo Hibernos concidens, minima manu maximas hostium copias fudit. In hoc conflictu Ororicij filius armâ contra Britannos tulit, qui, mortifero vul-

Ororicius
Britannos
inuadit.

Dublinium
oppugnat.

Sed eum fu-
dit fugatque
Coganus.

Rex Henricus in Hiberniam apulit.

Ann. 1172.

In eius gratiam Stephanides liberatur.

Sed criminibus apud regem oneratur.

Et in carcere conicitur.

tere accepto concidit; iuuenis cum in toga clarus, tum in armis strenuus. Nonnulli ex Britannis desiderati sunt; siquidem pugna ista viriliter & neruose pugnata fuit. Interea Henrico regi bellè flauit secundus, & leuissimus ventus, quo vsus, in Waterfordiensem portum trauctus est, eo scilicet anni tempore, quo dies festus D. Lucae nomine agi solet, anno humanæ salutis 1172. regni 17. ætatis 41. Summa cum gratulatione ciuium ac lætitia in urbem recipitur. Hic dum aliquid temporis ad reficiendum se, & curandum dat, Guesfordiæ municipes, uti regis gratiam aucupentur, Robertum Stephanidem catenatum Waterfordiam adducunt, criminibus grauissimis apud regem accusant, eum priuata audacia, non publica licentia prædonum impetus in Hibernos inflammasse. Et quoniam conuitiatores in malevolentissimis obtrectationibus tam diligenter rex attendit, in captiui maledicta pergunt, eum Hibernici belli tubam, sicariorum signiferum, communis incendij facem, pacis turbinem, potius maledicè quam accusatoriè nominantes. Regis animum à Stephanide hæc querelarum tempestas alienauit. Quare oculorum ardore in reum contumeliis opertum atque oppressum intuens: quis tu es, inquit, qui huius reipub. munia sustinere audeas? Nihil, præter regiam dignitatem ambitiosum tuum animum satiare poterit? Me doctore condisces optabilius esse nobis seruire, quàm alienis imperare. Mandauit ergo rex apparitoribus, indicta causa (neque enim mentis cogitata liberè eloqui Stephanides audebat) vinculis & carcere eum castigare. Regis mandata illi curant, in publicam Waterfordiæ custodiam eum tradunt. Hæc ad urbis muros adhærescit, & Reginaldi turris vulgari-

ter nominatur. Postridie quàm hæc gesta erant, Dermicius, vrbis Corragiæ princeps, Waterfordiam intrabat, & se ad Henrici pedes abiiciens, eos imperij sui fasces non dimicanti deferebat, quos multis antea dimicantibus denegarat. Rebus ad hunc modû gestis, rex, coacto in vnum locum exercitu, in opidum Lisnoriaam iter fecit, vbi biduum commoratus, Cassiliam petere perrexit. Ei Duuenaldus, Limmerici rector obuiam ad flumen Suirense venit, & ad regis arbitrium omnem suam iurisdictionem contulit. Adierunt simili obuiam itione Henricum Duuenaldus, Ossiriensium moderator, & Maclathalinus Ophellanus, cuius imperio ac potestati se, omni subiectione, dediderunt. Aduenientes principes Henricus perhonorificè accipit, eorum non modò salutem, sed etiam dignitati consulere pollicetur, denique illos optare muneratur. Familiarissima hac societate, & pecuniæ erogatione omnium ordinum studia & benevolentiam alliciebat. Etenim congiariorum largitas, affabilitasque sermonis vinculum adfert, ad voluntates copulandas, mirificum. Rex per Tiberariam reuersus est Waterfordiam, vbi dum se iucunditati dabat, multi intercessores, amplissimo loco nati, & regis benevolentia florentissimi, eum pro Roberti Stephanidis calamitate deprecari. Nam cum primùm aditum ad nouum hunc dominatum Stephanides aperuerit, neque vquam inofficiosus in principem, aut patriam suam extiterit, citò de illo credere, durum admodum illis videbatur. Bellorum, inquiunt, incommoda gratificantes principes, honoris compensatione, lenire debent. Accedit eodem, animam è corporis compagibus illos euellere, qui à militum benefactis principis benevolentiam

Corragie princeps Henrico se subiecit.

Item Duuenaldus.

Pluresq. reguli, & dynastæ. Benignitas & liberalitas Henrici erga omnes.

Deprecatores pro Stephanide.

Eorumque oratio.

disiungunt. Hoc iter ad omnem ignauiam proximum,
 & compendiarium esse, si bellatorum res gestas obtre-
 ctatorum calumniis reges obliterare velint. Quis
 enim in posterum reipub. curam susciperet, aut inter
 media hostium tela, committere se mortis periculo de-
 mens cogitaret, si regia dignitas virum de patria optimè
 meritum, & rei militaris scientissimum, in quem maxi-
 mos honores cōferre deberet, omni ornatu, sine causa,
 denudaret? Porro autem, si iuste, & æquè rem disce-
 ptare princeps velit, etiam sine eorum interpellatione, ab
 æquitate regis res ipsa hoc, quod rogant, impetrare de-
 bet. Quod scelus? quod facinus edidit Stephanides?
 Britannorum arma, exclamant Hiberni, contra nos ex-
 citauit. Damus. Instructa & temperata militum, ma-
 nu otium nostrum perturbauit. Fatemur. Acerbis, &
 diuturnis bellis totam insulam vexauit. Concedimus.
 Quid ergo? Quis huius profectiois approbator fuit?
 Quis conflandi exercitus suasor? Quis belli impulsor?
 Quis præliorum auctor? Quis victoriæ princeps? Solus
 profectò Henricus princeps, qui, in publicis litteris, om-
 nibus sub eius impetium subiectis, auctoritatem & gra-
 tiam suam detulit, ad Dermicium, Lageniæ regulum,
 patria vi pulsum, de exsilio reducendum. Num itaque
 rex (cuius effata sunt oracula) acta, quæ scriptis appro-
 bauit, verbis rescindet? Regum diplomata ciuium sa-
 lute[m] continent, incolumes fortunas seruant, illorum
 fide omnes nituntur, præfidiis muniuntur, firmamentis
 saluantur. Quocirca eorum auctoritatem infringere,
 debilitareque, nihil aliud esset, quam ciues ex omni spe
 salutis deturbare. Quamobrem summissè supplicabant,
 ut virum summo officio præditum, quem rex iratus
 contem

condemnabat, rex exoratus absolueret. Guesfordien-
 sium compellationem Stephanidis esse commendatio-
 nem, quibus idcirco odium est in illum, propterea quòd
 magnas res bellicas gesserat, quòd eos supplantauerat,
 quòd homines seruituti natos ad Britannicum impe-
 rium traduxerat. Invidia Robertum arguit, iracundia
 punit, innocentia purgat, innocentem igitur iustitia li-
 beret. Deprecatoribus & recta, & honesta petentibus
 nihil negare rex potuit. Etenim posteaquam ad se re-
 diit, eum huius iniuriæ suppœnitebat. Nullam ergo
 ampliandi moram interponens, vinctum ex custodia in
 libertatem vindicat, hac tamen exceptione, vt Guesfor-
 diam cum vicina, & finitima continente regi concedat.
 Præclarè secum agi putauit Stephanides, reconciliatum
 principis studium habere. Quare melius sibi esse no-
 uit, ius suum amittere, quàm perpetuis ergastuli clau-
 stris coangustari: quandoquidem regis animum patienti-
 entia molliendum, non proteruitate exulcerandum,
 homo prudentissimus, & maximarum rerum iam im-
 butus vsu perdidicit. His ita actis & decisis, rex Ro-
 berto, Bernardi filio, Waterfordiæ principatum, tanquam
 custodi, dedit, & per Ossiriam, Dublinium iter habuit.
 Complures Hibernici optimates ei obulam processerunt,
 & se ad eius imperium adiunxerunt: quibus hæc
 fuere nomina: Mathelanus Ossellanus, Mattaleuius,
 Oruetelius, Gillemeholmochus, Oadhesius, O Care-
 lius Vriliensis, Ororicus Medensis princeps. Verùm
 Rothericus, Connaciæ gubernator, ad amnem Sanna-
 niensem Hugoni Lacio, & Gulielmo Aldelini filio, re-
 gis legatis, præsto fuit, atque celeberrimo Britannorum
 Hibernorumque conuentu, Angliæ regis auctoritatem
 amplecti,

Rex Step-
 hanidem libe-
 rat plenè.

Alij Hiber-
 nici dynastæ
 Regi se sub-
 iiciunt.

Ipse etiam
 Rhotericus.

Tota Hibernia, excepta Ultonia, Anglicum imperium amplectitur.

Vaticinia Merlini. eaq. iure eleuata.

amplecti, vectigalia pensitare promisit. Ac ne multa, nullus dynasta non modò in Lagenia, sed ne vllò in angulo totius Hiberniæ fuit (solam Ultoniam excipio) qui in Henrici principatum vel præsens vel absens non iurauit. Litteris, memoriæque tradit Giraldus Cambrensis, quem in his libris præcipuè secutus sum, binas Ambrosij Merlini vaticinationes, quibus hanc Henrici regis victoriam, multis antè lustris, prædixisse Sibyllinus fatidicus videbatur: PRIMAM; **SEXTVS HIBERNIÆ MOENIA SVBVERTET: secundam; QVINQVE PORTIONES IN VNAM REDIGENTVR.** Huius diuinantis nomen apud hos amplissimum esse solet, qui anili superstitione obligantur: cuius scripta, ea præfertim, quæ his nugatoriis prædictionibus sunt referta, perinde ac si essent oracula, numinis concessu, & munere, hominum generi commendata, plurimum habent apud istos & fidei, & auctoritatis; cum tamen (verum dicam) non tam religiosi vatis pronuntiata, quàm fanatici harioli figmenta censerì debeant. At quæ prædixit, contingunt verè. Sit sanè ita; dummodo certos euentus, ad dubias, & flexiloquas præfensiones, contorta, atque violenta interpretatione, accommodes. Neque enim tanti laboris est, ambigua ænigmata, & quasi Apollinis opertis obnubila & inuoluta, in omnem diuinationis partem interpretari. **Quinque, inquit, portiones in vnã redigentur.** Cur hæc, fodes, verba, quæ innumeris rebus communia sunt, vni Hiberniæ propria tradis? Nam si quis architectus, quinque ædiculis complanatis, vnã amplam, & magnificam domum in isto ipso solo exstrueret, multò aptius in talem fabricam, quàm in Hibernicarum partium compactionem hoc

futile

futile mantis prædictum quadraret. Nam Ultonia, quæ est quinta insulæ portio, in Henrici imperium iam tum non recidebat. Sed superstitione nulla maior vanitas est. Longius progressus sum: redeo ad cetera. Adfuit anniuersaria illius dici commemoratio, quo humani generis liberator in lucem est editus. Henricus iustitium, per totum illud solennitatis spatium, indixit, apparatusissima spectacula, pugilum commissiones, varios triumphos, & compitalitias epulas instituit. Hoc cum sermonibus esset percelebratum, concursus Dublinium, ex omnibus Hiberniæ oris, mirum in modum, fiebant. Maximos sumptus princeps facere, blandissimè Hibernicos proceres appellare, cum illis in commestationibus compotor, in mensa compransor accumbere. Regia & patriciis, & plebeis hospitibus patebat, quorum frequentissimæ erant obuersationes, diurnis, nocturnisque horis. Multas perpotationes ad multam noctem producebāt. Ad hæc aurata, & gemmea pocula, vis maxima vasorum cælatorum, cæteraque toreumata, quæ in abacis fuere exposita, trullæ, & crateræ aureolis bullis punctæ; pateræ margaritis distinctæ; argentea candelabra, cereis oppleta, cōchiliata aulæa, carbaxæ, & gypsatissimæ mappæ; peristromata subterposita, ac dibapho tincta; obsonia conquisitissima condimentorum omnium varietate conferta; lautissimus cupediarum apparatus; designatorum, & discophorum multitudo; buccinarum clangor; neruorum, & tiliarum cantus, symphonix suauitas; coronati principis in sella inaurata sedentis maiestas; regalis purpura; & qua erat conuestitus auro trillex trabeca, postremo perhonorificæ omnium rerum pompæ conuiuias simplices, & tantæ magnificentix insuetos, ad

R R magnam

Natalitia
Christi splē-
didè cele-
brata ab Hē-
rico.

Hiberni p̄-
pam & diui-
tias admi-
rantur, non
antè solita.

Res Hiber-
niæ rex com-
ponit.

Initio facto
à sacris.

Gelasius Ar-
machanus
Antistes.
Eius vita re-
cta & sobria.

magnam admirationem traduxerunt. Pertæsum ergo est
domestici situs, & pristini tyrotarichi, dum regis orna-
mentis conuictores oculos pascebant, & voluptarias
tonfillas promulsidis dulcedine irrigabant. In his sym-
posiis Hiberni primùm grues esse ceperunt, cum ab
istis volatilibus, tanquam à cantharide, antea semper
abhorruissent. Postquam ad hunc modum Christi na-
talitia Henricus dedit, reliquis consecutis diebus, omnes
curas, & cogitationes in Hiberniæ repub. componenda
confixit. Cum igitur Christianam religionem, quæ om-
nis salutis hospita est, diuturna officij neglectione, in-
clinatam vidisset (quippe multorum mentes tenebricosa
quædam cæcitas obscurauit, qui relictis sanctissimis pie-
tatis studiis, scelerum se ministros dissolutissimis ani-
mis præbuerunt) his incommodis in primis occurrere,
& omnem suam auctoritatem ad tam præclarum nego-
tium, cogitatè conficiendum, deferre statuerat. Conue-
nerunt ergo pontifices, atque alij sacrorum antistites ad
opidum Cassiliam, qui rebus diuinis, magno consilio,
& optima mente, operam dederunt, labantem religio-
nem fulserunt, præteriti temporis caliginem, salutaribus
scitis, dispulerunt; lolium à frugibus, tanquam periti
messores, separarunt. Non interfuit his prouincialibus
comitiis Gelasius, Armachanus primas, morbo præpe-
ditus: tamen postea in collegarum sententiam pedarius
præsul iuit. Huius Pontificis vitam probatam, & con-
stantem posteritas accepit. Vixit ad tantam senectute-
m, vt eum vires profus deficerent, & in quam se cun-
que viam dedit, candidulam vaccam circumgestauit,
cuius lacte, pro mustaceo cotidianiano, exhaustum suum,
& vietum corpusculum, vsque ad vltimum tempus
atatis,

ætatis, decrepitis senex nutricari consuevit. Nebulosum erat, & admodum caliginosum totum illud brutale tempus, quo Henricus in Hibernia consistebat. Continuis nimbis, ac tempestatibus terra & mare, propter teterrimæ hiemis magnitudinem, personabant, ita ut, toto illo aduerso anni tempore, nemo esset, qui ex portu egredi, malum erigere, & vela facere pertentaret. In tam diuturna navigationis intercapedine nihil noui, aut ex Anglia, aut Normannia ad regem efferri poterat, etiamsi suspensio animo, & sollicito, quid utrobique ageretur, scire aueret. Tandem paullo post calendas intercalares, cum mare tranquillari cœpisset, traieci sunt ex vtrâque regione, qui regi nuntium parum exoptatum attulerunt. Siquidem duo Cardinales, quibus nomina erant Albertus, & Theodinus, par præsulum non dispar, (nam ambo habiti sunt commodi homines & moderati) missi ab Alexandro tertio, iter in Normanniæ fines fecerunt, & Henrico regi denuntiarunt, seipsum, de Thomæ Cantuariensis cæde, quàm celerrimè illis purgare, alioquin à Christianorum cœtu, atque ab imperij clauo, pontificia interdictione cum repellerent. Audiuit etiam alios sermones, nihil nisi insidias & prodicionem loquentes; filium suum, cui regni diadema non ita pridem pater imposuit, perditis, & profligatis coniuratoribus instigantibus, ab omni officio ac pietate, post Henrici in Hiberniam transmissionem, recessisse: item duos germanos fratres minores, duce & auctore maiore, huius sceleris socios, & consortes esse. Hos cum aliis proceribus, qui voluntates suas filiorum prodicioni adscripserunt, nihil habere propositi, præter paternam cædem, status conuersionem, & totius reipub. euersio-

Tempestat
tristis in Hi-
bernia.

Duo Cardi-
nales ad He-
ricum missi.

Super cæde
Cantuariensis.

Suspiciones
de filio Hen-
rici.

Aegre ex
Hibernia
rex discedit.

Necrebusex
voto com-
positis.

Principes &
duces sibi
conciliat.

Munera &
curaciones
dispartitur.

nem. Vtroque nuntio percussus est Henricus. In tanta etiam, ac toleratu difficili, domesticarum & publicarum rerum perturbatione, hoc illum vehementer sollicitavit, quòd ita celeriter ei discedendum ex Hibernia fuit: in qua aestiua conficere, & varia castella exaedificare, in animo habuit: quorum firmamentis victos in sua potestate, ac ditione teneret, improbis, qui in eius imperium contumaces essent, metum, & mortem facillè inferret. Sed horum malorum interuentu, non tantum ab instituti operis perfectione, sed à primis, quæ agere decrevit, fundamentis, multum absuit. In his tamen dubiis, formidolosisque temporibus, excogitat cautè & diligenter, quid decernat. Nam ubi perspexit, Strangboum magna esse cognatione munitum, opibus etiam, ac armis plurimum in Hibernia valere, eumque, si à re-pub. descisceret, posse facillimè rerum potiri; principes duces & veteranos, qui Hibernici status peritissimi erant, ad suas partes, omnibus & verborum blanditiis, & munificentiae incitamentis inuitavit. Vnde suam causam magis validam, Strangboi verò minus firmam reddidit. In his adscriptitiis seruis numerati sunt Reimundus Giraldus, Milo Coganus, Gulielmus Mascarellus, & plures alij, cum in ceteris rebus, tum in re militari singulares, qui regi officium, & diligentem cultum tribuerunt. Ad hæc ut insulae vrbes Britannicis praesidiis stabilitæ manerent, Hugonem Laciun, Dublinij rectorem, creavit. Hunc virum, in omnibus officiis retinendis diligentem, maiore honore augebat: nam ei integram Mediam in perpetuum dabat. Illi etiam constituebat corporis sui viginti satellites. Remanserunt item in vrbe, iussu regis, Robertus Stephanides, & Mauriti-
ritius

ritius Giraldus, quos princeps viginti administris stipavit. Waterfordiæ præfecit Humfredū Bohonensem, Robertum Bernardi filium, & Hugonem Gandeuillanum, cum viginti auxiliariis militibus, qui eos adsectarentur. Gulielmo Aldelini filio, Philippo Hastingso, & Philippo Brusao, Guesfordiæ præfecturam detulit. Hac insulæ procuratione constituta, rex in Britanniam, ad arbitrium suum renauigavit. Post eius transmissionem, Ororicius, Mediæ princeps, insidias Hugonis Lacij vitæ, omnibus modis, parare enitebatur. Etenim facilè diuinabat (qua fuit is sagacitate in suis negotiis) omnem suum principatum dolendum fore, modò Lacius Mediam, cui eam rex donauit, potestate amplecti semel potuisset. Cùm igitur nouum hoc, ac insolens collègium Ororicio impatibile videretur, competitoris interitum perditum non cunctandum, sed cruentum quiddam confestum conandum duxit. Ergo vt hanc, quam animo versabat, rotam, affabrè & ex sententia tornaret, ad pacis pactionem Hugonem inuitabat, vti fictis induciis factas insidias occultatius, & cautius obnuberet. Constituta fuit inter illos dies, qua in campestrum congressum, & colloquium venirent, vti omnibus, quibus fieri posset, æquis & verecundis conditionibus alter alterius animum tranquillaret. Depactus tamen est Ororicius cum Hugone, se paruo comitatu conuoluere, quorum suorum numerum æquare Hugonè obsecrauit. Ne verò hæc paucitatis postulatio astutum propositum habere videretur, hoc fūco politulus infector causam obliniuit. Verisimile esse dixit, vbi magni conuentus Britannorum & Hibernorum sunt, rixas & pugnas oriri, duces rem ad concordiam adducere non posse, si milites contentione discordes tumultua-

Ertandem
in Britanniã
renauigar.

Ororicius
insidias parat
Hugoni.

Idque per
speciem col-
loquij.

ri incipiant. Æqua erat hæc, & honesta postulatio, atque ab omni, vt putabatur, dolo malo aliena. Quare Ladius ad hanc conditionem, ex pacto & conuentu descendit. Pridie eius diei, quo conuenire statuerunt, Griffinus, Mauritij Giraldi nepos, licet non esset vas ferrius somniorum interpres, mirificè tamen sollicitus erat, ne Ororicius Hugoni, & Giraldo auunculo insidias apponeret. Etenim ei, concubia nocte arctè dormienti, visus est ingès siluestrium porcorum grex, qui, ferina agrestiq. inhumanitate, in Hugonem & Mauritium incurrauit. Apparuit præ ceteris aper vastus, & horribilis, canoro grunnitu, & dentata rabie eos inuadens, quos præpropere laniaret, nisi somnians interueniret, feramq. venabulo perterebraret. Griffinus, hoc somnio exterritus, nihil, præter malum, opinione augurari potuit. Rem auunculo enarrat, quem à statuto congressu, amicissimo animo, reuocare conatur: quandoquidem Ororicius, etiamsi viri boni personam, ad simulata virtute, suscipiat, aliquas sine dubio insidias Hugoni ac Mauritio machinari, etiam atque etiam suspicatur. Subridens hinc Giraldus, nepotem melius ominari obsecrauit; adiungens, eum non esse tam perspicacem somniorum coniectorem, vt eius prædictioni fidem temerè tribuat: se & Hugonem, pacto & constituto cum Ororicio die, à colloquio non absuturos, ne fortè Ororicius eorum promissa repeteret, atque illos pergrauiter reprehenderet, quòd conuentis minimè starent: illum non dubitare quin Hugo negotium suum, bono modo, conficeret: non esse item viri, qui animi excelsitate valet, in somniorum obstita, sagarū superstitione infuscata, pertimescere: postremò se in eorum numero non nolle existimari, qui

amicos

Somnium
Griffini,
quod insi-
dias irritas
fecit.

Somniorum
elevatione.

amicos etiam somniantes plurimum diligunt, & inimicos, eosque vigilantes, non multum reformidant. Verum hæc responsio, neruorum plena, Griffini aures non impleuit, sed suis, ad periculum capitis, præsto esse consideratissimè decreuit. Postero die Ororicus & Lacijs venerunt ad certum locum, qui collis Ororicij dicitur, comitati perpaucis stipatoribus, qui & inermi, & numero pares erant: cumque mutuo religionis iurisque iurandi nexu obstricti fuissent, vt factas inducias pie inuolanteque conseruarent, Ororicus & Hugo se in sermonem dederunt. In hoc colloquio Mediæ princeps immanitatis suæ virus effundere, dicens, Henricum esse iniquum in eum vindicem, non æquum iudicem, qui a solos, prædoneque in pristinam eius hereditatem sine causa immittit. Anglorum regem ad largiendum ex suo esse nimis restrictum, qui ceteros decoctores, quos lustris & ganeis, paterna maternaque bona obligurire nouit, non nisi alienis fortunis locupletare studet. His & similibus conuitiis res ab intemperato litigatore est extracta: at Hugo Lacijs se totum ad lenitatem dedit, & omnis eius collocutio quietis & concordie fuit socia. Ororicus contra adeo calcitrantem, & in lacescendo procacem se præbuit, vt non modo concordiam, sed vocem etiam concordiam efflagitantis repudiarit. Cum uterque parumper interquieuisset, Ororicus se ab Hugone paululum subducens, ad proximum cliuum properabat, vt vesicam (vt erat hominis ingenium ad fallendum paratum) vrinæ onere leuaret. Hanc enim discessioni suæ latebram dedit. Eo loco, insidias prorsus abstrusas, contra Hugonem posuit. Verum Griffinus suorum saluti, somnio stimulatus, prouidissimè prospiciens,

Ad conuitia
rem deducit
Ororicus.

Griffini vigi-
lantia.

toto

toto hoc tempore, non admodum longo interuallo ab Hugone abfuit. Atque vt Ororicus, fi forte sub eius adfpectum Griffinus veniret, magis fortunæ, quàm confilio aduentum eius tribueret, comitati funt eum eiufdem sanguinis gentiles fepteni, equis infidentes, omnibus præfidiis ad pugnandum parati, & Griffini falutis diligentiffimi, qui ioculari ac gymnico certamine torneamentorum (fic enim vocant) diem confumferunt. Verùm in hos ludos Griffinus animum fuum non ita ftudiosè propofuit, quin diligente quadam negligentia oculos in Hugonem, & auunculum fuum fapiffimè coniecerit. Conniuebat nepotis fedulitati Mauritius Giraldus. Etsi enim fomniorum fuperftitioni hominem vtcunque deditum cernebat, eius tamen induftriam commendabat, quòd in omni capitis difcrimine, maluerit fe præftare nimis fufpiciofum, quàm parum prouidum. Ororicus aut Griffinum adfpectu non videt, aut eum nugari, non speculari autumat: quare ad conuallem, vbi multos in infidiis pofuit, accurrit, armatis fignum dat. Giraldus nepotis præfagationem non prorfus fpernens, ac pro nihilo putans, omnes Ororicij geftus, pronos & obliquos acrius obferuat. Is vbi furentem, & volatica celeritate currentem Ororicium videt, intentatum gladium feftinanter vibrat, & ofcitantem Hugonem huius difcriminis admonens, homicidæ impetum redardare obnititur. Ororicus rectà Lacio proximam, quem fecuri percutere parat. At Lacij interpres (vt erat hominis, in tanto vitæ periculo, commemorabilis fidelitas) corporis fui oppofitu Hugonem defendit, & lethali vulnere accepto, animam egit. Infidiatorum effufiones, figno dato, tanquam apum examina, ex cuniculis

Ororicus
vim parat
aperte.

Hugonem
securi petit,
frustra.

niculis euolant. Mauritius Giraldus, patefactis iam infidiis, maxima voce, vt Griffinus vsque istinc exaudire possit, clamat. Griffinus, & sui ad hostes cursum equorum incitant. proditores, animis paruis prauisque trementes, statim atque euocatos accelerantes cernunt, regredi, quàm progredi malunt. Horum fuga non mediocrem Ororicio reformidationem proponit: dumque equum perturbanter, & timidè scandit, Griffinus, præpropera eruptione interueniens, eum lancea confixit, quæ plaga illius spiritum, multo sanguine profuso, exhaustit. Tres Ororicij cubicularios, quos ille dilexit ex omnibus plurimum, dum eum in equum tollere uoluerunt, Martis & mortis vis perculit. Facta hac strage, Britanni Ororicium obtruncant, & eius caput, qui huius perfidiæ ac periurij caput fuit, ad regem in Britanniam mittunt. In hoc conflictu, Radulphus, Roberti Stephanidis filius, ita se pugnacem tironem præbuit, vt natum fortissimi parentis virtus, & parentem animosi nati impigras multum illustrarit. Interim dum hæc in Hibernia geruntur, Henricus rex multatugis occupationibus implicatur. Nam filiorum impia conspiratio, tam patri quàm patriæ molientium pestem durissimum ei negotium efficit. Quocirca alienissimo hoc regni tempore, animum suum ex tantarum molestiarum vinculis eximere omni studio enititur. Quippe humanæ mentes, dum curarum innumerabilitate premuntur, libera ruminacione non perferuntur ea, quæ in consultationem veniunt: contraque maximis molibus quassatæ & oppressæ incuruescunt. Vnde contingit, sinceri iudicij aciem, ad cuius normam laudatarum rerum actiones diriguntur, sapissimè retundi, vt nec acutè in rem propositam

Griffinus in
tempore opẽ
fert.

Ororicium
lancea trans-
adigit.

Caput eius
ad regem
missum.

Filiorum
conspiratio
in Henricũ.

fitam intueri, nec præfens agendi tempus moderari, nec quidquam in posterum valeat, salubrius prouidere. Ergo cum in omni re, tum in maximarum occupationum concursu, aureolum illud *QVATE NVS*, viro prudenti, & rempub. gerenti in primis est obseruandum. Quare ne rex, in hac curarum negotiorumq. magnitudine, Hiberniæ gubernatione districtus teneretur, istud onus alteri imponere, & mentem suam ea cura relaxare decreuit. Nam si illius insulæ res in perbono statu essent collocatæ, bellum ciuile, quod contra eum filij impiè nefarieq. suscitauerunt, maiori otio, & minori negotio confici posse arbitratur. At verò quis Hiberniæ prorex constituendus sit, animi, nec sine causa, pendebat. Nam quò recensior, in ea prouincia, eius dominatus erat, eò maiori cura, diligentiaque quis inibi cum imperio ac potestate versetur, mente & animo prospiciendum putabat. Hæc igitur fuit prima, in consultatione, difficultas, vtrum ea administratio ad aliquem de Britannicis conuenis, qui iam tum in Hibernia habebant, an ad alium, qui nulla ibi prædia possidebat, esset deferenda. Siquidem grauem difficilemque habebat hæc controuersia deliberationem. Homini autem peregrino, nullo vsu tractandæ reipub. imbuto, insulæ adhuc vacillantibus gubernacula tradere, cum summo incommodo, ac multarum rerum confusione coniunctum videbatur. Ad quid huic capeffenda est nondum pacata, tranquillæ reipub. qui eiusdem regendæ imperitus habetur? Cæca est prouinciarum dominatrix inscientia, & summis tumultuosissimæ seditionis periculis illaqueata. Qualibus, quæso, serperastris teneram, & quasi lactentem rempub. sustinebit, qui genicularis admi-

Deliberat
Henricus de
prorege Hi-
berniciæ.

adimniculis orbatus in eadem nondum ambulare didicit? Quemadmodum enim is nauarchus, qui nullam bene nauigandi rationem habet, à clauo ad sentinam est detrudendus, ne vectores aut æstu iactati, aut ad scopulos appulsi miserabiliter obruantur; ita necesse est, celerima & calamitosissima naufragia fieri, vbi homines inscientes, nulliusque ordinis venas tenentes ad prouinciæ munia, temeraria electione, adhibentur. Non est negotium adeò expeditum, rempub. rectè administrare; imò haud scio, an quidquam sit, in rerum humanarum actionibus, quod in maiore labore positum videatur. Deinde etiam cum homines minimè experti, in ignotas prouincias, bellique incendio ardentes, cum regia auctoritate veniunt, & ingenij sui magnitudini fidentes, nullius consilium exquirere volunt; quantum detrimenti incolæ sint accepturi, nemo homo non perspicuè auguratur. Nam vt mustum, feruida agitatione, extra lacus ripas effluit; ita noui rudesque prouinciarum moderatores, in rebus gerendis rarò se continent, sed longius, quàm expedit, euagari consuescunt. Dices, ad prouinciæ consiliarios omnia referre rectores debent. Sanè quidem, si vellent, vel si reipub. senatores sine retractatione liberè loqui auderent. Sed quid, si istos in familiaritatem recipiât, qui omnia ad eorum voluntatem loquuntur, & ad eam oram vela dant, ad quam gubernatorum flatum ferri vident? Regis vicarium inueniunt difficilem & austerum: iudiciorum acerbicatem non mitigandam; barbaram & effrenatam nationem, libertate immoderata, ac licentia exsultantem, durissimis legibus obligandam proclamant. Clemens es, & naturâ mitis: nocturnis, diurnisque grassatoribus aut apertè ignoscere,

Difficultas
administran-
dorum pro-
uinciarum.

aut occultè suadent conniuere. Te præbes magistratum in augenda re nimis rapacem, & nummariis caplis auidè deditum: habes siluam magnam, in qua, si his blandis suffragatoribus, ad omnem adulationem compositis, vti velis, ad ciuium pecunias perbreui tempore adspirabis. Corruptrix sanè est omnis salubris consilij foeda parasitorum assensio, & veritatis iudicium, simulatione officij, adulterat: nec multùm laborat lingua adstricta mercede, quid sit ad famam tuam sordidum, dummodo auctoritate tua, ad suas opes amplificandas, abuti valeat. Neque enim existimationi tuæ homo sibi solùm natus, non officiis, sed temporibus seruiens, studiosus cupidusque existit, qui te absentem minimè nouit, præsentem solummodo honorat, è prouincia deudentem deserit. Nam qui vtilitatis tantùm causâ se ad tuam amicitiam applicat, simulatque perspicit, se nullum beneficium deinceps scenerari posse, vela contrahet, teque in altum minimè persequetur. Inexercitos ergo à gubernaculis reipub. repellamus, quamquam ipsi repelli nolunt. In prouinciis regale munus sustineant, qui eandem vsum percillant: extranei tamen, non domestici erunt. Nam de hoc multùm etiam atq. etiã considerare Héricum oportebat. Nec enim hanc orationem meam latiùs vagari, sed terminis illius tantùm temporis circumscribi volo, quo Hiberni sub Britannorum imperium, & ditionem ceciderunt. Quandoquidem malos quosdam latinitatis interpretes non defuturos præuideo, qui singulis libelli mei syllabis, literarum tendiculis, insidiari, & omnia minima puncta peiorem ad partem verbi deprauatione rapere pertentabunt. Quare Henrici consultationem oratione explico, ab eius posteritate men-

tem & manum cohibeo. Quod si huic prouinciali muneri nullum Britannum, qui in Hibernia domicilia habet, præpositum esse rex velit, sed Anglo domestico, maximi consilij viro, & Hibernis noto, imperium mandet, multa etiam incommoda consequuntur. Nam verisimile est, veteranos molestissimè ferre, ipsis ereptum esse illius prouinciæ imperium, in quam primi aduenerunt, in qua seipsum infinitis periculis obiecerunt. Quid etiam nouus iste præfectus adfert, quòd tantus ei honos sit discernendus? Nobilitatem? Quasi verò Strangbous, Stephanides, Mauritius, & Reimundus Giraldus non sint amplissima cognatione. Virtutem? Atque hæc scilicet illis defuit, qui toties in Hibernia, ad perpetuam Hibernici nominis gloriam, triumpharunt. Experientiam? In qua cum his, qui in Hibernicis negotiis optimè exercitati sunt, nullo modo est conferendus. Fidelitatem? Quod integritatis specimen is vnquam dedit in quo primos victores superauit? Habuit in ditione sua Strangbous Dublinium, Waterfordiam, & omnem ferè Lageniam. Stephanides & Mauritius Giraldus principem locum in opido Guesfordia, iure victoriæ tenuerunt. Regi omnia, libentissimis animis, concesserunt. Quod si vlla infidelitas eorum animos occupasset, fatius esset, venienti regi resistere, quàm iam victori repugnare. Præfagire itaque rex poterat, veteres duces, quorum animi, in hac principatus rivalitate, facillimè essent irritabiles, cum ipsis Hibernis contra nouum hunc insulæ moderatorem coniuratos. Interdum enim dynastæ prouinciales factiosi existunt, & depeculatores, partibus infectos, ad seditiones excitandas clam instigant: non vt regi resistent, sed vt nouo procuratori, in seditionibus

fedandis, molestiam pariant, & eius gratiam prorsus extinguant. Accedit etiam horum aduentu aliud incommodum, quod prouincialium commodis multum officit. Cum externus homo prouinciam accipit, accolae oportet, eius beneuolentiam honorariis colligere. pluribus etiam accensis, & sequestribus est succinctus, qui vocem habent venalem, quorum amicitiae fluxae sunt, & suffragatoriae. Item eius coniunx, si constrictus sit vxore, muneribus est delinienda. Siquidem blanda est stomachantis viri conciliatricula mulier, & plus interdum, in pulinari, nocturna calantica, quam in eo foro, in quo iuris nundinatio exercetur, vetusta membrana valet. Omnes sane ad prouincias confluunt, eo solum consilio, ut magnos sibi quaestus instituant, & cum in quouis loco, pecunia, rerum humanarum domina, plurimum possit, tum in prouinciarum administratione, ubi omnia ad lucrum praedamque reuocantur, & summa, & sola dominatur. Iam vero cum gubernatorum imperium non sit in insula statarium, imo saepius bimum, raro amplius trimum existat, alijque, ut moris est, succedant: omnes fortunas, quas, in captanda beneuolentia, prouinciales haecenus dissiparunt, iam nunc mutatis rebus, coguntur amittere, atque nouis muneribus designatos nouosque magistratus, & eius adstipulatores demulcere. Vnde consequitur, prouinciales indigenas, ubi eorum bona, summo labore quaesita & collecta, exteri homines comesse solent, in horribiles miseriae incurrere, & ponderoso inopiae egestatisque pressu intoleranter ingrauescere. Haec atque alia magni momenti argumenta (ut redeam ad id, unde diueri) regi, & eius consiliariis se offerunt. Tandem Richardo

Strang-

hartung in
vyl bagam
vdu ad sto
7u.

atashat

e 2

Strangboo insulæ gubernationem non modò dandam, verùm etiam credendam, vna mente consentiunt. Venit itaque Strangbous ex Hibernia, regis accitu, qui tum in vrbe Rothomagensi fuit. Rex consilium suum cum illo contulit, nimirum eius fidei, sedulitatiq̃ue Hiberniæ præfecturam esse committendam. Respondit Strangbous, se quidem paratum esse, vt officij eius ratio postulat, regis excellenti dignitati operam, & studium nauare: tamen sine collega Hibernis moderari, illi prorsus displicere: multos se habere inuidos, qui ei iam olim graues contumelias imposuerūt, & in regis auribus illius nomine ad inuidiã vsi sunt. Quod si regiæ magnificentiæ visum esset, illum solum in insulam, cum imperio, mittere, hoc inimicissimis suis ansas criminationis daret, vnde in eum, nihil perfidiæ cogitantem, odium & offensionem conferrent, omnia etiam eius benefacta, tamquam malefacta damnatoria malevolentia reprehenderent. Quod si rex animũ inducat, Reimundum Giraldum (is autem fuit, quemadmodum antè explicauimus, Henrici doriphorus, apud quem plurimum auctoritatis habuit, & gratiæ) collegam ei adiungere, se quidem oblatum munus minimè recusare. Magna laude honestauit consideratissimum Strangboi responsum princeps, atque vt viri integerrimi industriam acueret, Guesfordiam ei, & castellum Wickloense in perpetuum adsignauit. Etenim summis viris plerumque vsu venit, vt magis in turbulentis rebus munifici, quàm in pacatis grati inueniantur. Strangbous regis secundarius constitutus, simulac Hiberniam attigit, ægras & quasi depositas omnes Britannorum partes inuenit. Nam vbi manauit sermo in Hibernia, Angliæ regem ciuili bello domi distineri, incolæ, quorum

Strangbous
tandem gu-
bernacula
Hiberniæ
accipit.

Collegam &
inspectorem
petit Reimũ-
dum Giral-
dum.

Munera ei à
rege dantur.

In Hiberniã
aduenit, quã
repperit tur-
batam.

Hiberni cō-
spirant ad li-
bertatem re-
cipiendam.

Consilia &
difficultates
Anglis duci-
bus, in resi-
stendo.

Militum 2.
lienatio, o-
dio Henrici.

quorum animi temporibus illis incerti erant, deposito metu, se crexerunt; libentibus animis decreuerunt, ex Britannorum laqueis fortunas suas exsuere, atque intermissam insulæ libertatem armis recipere. Bello ad hunc modum vndique renato, Strangbous & Reimundus cōsilia ineunt, quibus præsiidiis hostibus occurrere, & his belli vulneribus mederi possint. Multa hîc eorum conatui obstare, atque officere videntur. Primum regis pecuniam ad easam intelligunt. Siquidem isti, qui quæstores, vel potius pecuniæ publicæ auersores erant, data & accepta ad tam fallaces calculos reuocabant, vt principis ærarium planè exhaustum esset. At ibi bella geri, & tolerari nequeunt, vbi angustia ærarij existunt: quãdoquidem neruos à corpore distrahunt, qui à bellicis rebus fiscos diuellunt. Nam si oscitans, & meridiatione torpens bubulcus in campis, aut virgetis cottidiè securus delitescens, salarium, pro quo, cum hero depactus est, iure mereatur: an non multò magis militibus diaria, attributaque pecunia, numerari debent, quorum corpora dies noctesque, inimicorum telis sunt proposita, qui cum hostibus conflictantur, qui in acie, si in discrimen veniatur, occumbunt? Nulla quidem maior, aut laudabilior fidei, & integritatis significatio dari potest, quàm ob patriæ, & principis dignitatem mortem obire. Milites itaque stipendiis non adficere, nihil aliud est, quam ius ac fas omne delere. Accessit deinde huic malo aliud incommodum. Omnes Britannici milites, qui ductorem Reimundum iam olim habebant, post illius in Angliam cum rege transuectionem, Herueij sub manu erant. Is verò siue in milites durior fuit, siue nimis sordidè cum illis egit, nec pecuniam soluens, nec eos in hostium

hostium fortunas incurrere permittens, in odium acerbissimum totius exercitus venit. Adeunt ergo omnes Strangboun, palamque dictitant, ipsis statutum esse, nisi Reimundum rursus eis præficiat, aut in Britanniam remigrare, aut ad hostes transfugere. Strangbous id efficit quod rogant: ad Reimundi ductum se applicant. Fauſta hæc mutatio militum animos recreat. Diutius frigore non frigeſcunt, ſed ad Ophellanos, ſempiternos hoſtes, inflammatis animis rapiuntur (nam depopulandi licentiam illis Reimundus permisit) prædas capiunt, & ingentibus manubiis diuturnam egeſtatem ſuſtentant. Iſtis territoriis populatis diuexatiſque, Leſmoriã, ad ſpem maioris commodi deuoluti, veniunt; caſtra apud opidum faciunt; tectis ac mœnibus totum ferè nudant; agros, nullis reſiſtentibus, populantur; captiſque prædis decem & tres corbitas onerant. Verùm perdifficilis nauigatio eorum curſum Waterfordiam verſus impediobat. Vt primùm Corcagiæ ciues tenuem de his rapinis auditionem acceperunt, duas & triginta naues firmis copiis inſtruxerunt, & parum ſecundo curſu ad Britannicam claſſem prouecti ſunt. Britanni ſubitò hoſtium appropinquatione obſtupefacti, ſe, vt temporis anguſtiæ ferebant, animoſè colligere, & pugnam naualem, nam eò res vocabat, in primis committendam ſtatuerunt. Corcagiẽſes, ſpe atque animis inflati, conglobatis proris celerrimè, & acerrimè, in Britannica nauigia inuehuntur. Illi contra ratibus coniunctis, & contento curſu, milites ſuos Hibernis opponunt; in eos arcus, extentis brachiis, intendunt; impetum pilis, miſſilibus, ſagittarumque ſpiculis, retardant. Vtrumque acriter pugnatur. Rem bellicam, in Britannica claſſe, mili-

Reimundū
Ducem con-
ſenſu petunt.

Et impetrant

ſtatimque in
hoſtes eunt.

Nauale præ-
lium in lacu.

Adami Herefordiensis
virtus.

Præfectus
hostium occiditur.

Ipsi fugiunt.

Dermicius
ferò opitulatur
Corcagiensibus.

tari imperio administruit Adamus Herefordiensis. Is industriae & virtutis suae nervos in tanto discrimine intendens, cum senis decemscalmis in constratam nauim utcumque magnam vehementissimo remigio incurrit, in qua vehitur Gilbertus, Curgerij filius, qui praetorio imperio classi Corcagiensi praefuit. Philippus Walseus, miles Britannus, iuuenis ad rem militarem bene appositus, cum Gilberto districto ense concertat, eumque, prima aggressione, leui brachio pugnantem, vita expellit. Corcagienses, praetoris interitu pernotos, horror perfundit. impetu pulsuque remorum fugiendo, saluti consulunt. Persequuntur eos Britanni, octo turremes in fuga postremas, in praeda primas, remigando capiunt: nautas contumaces in aquam mergunt. Ceteri ad resistendum imbecilli, partim celeritate nauigandi euadunt, partim sese in terram è dicoris euiciunt, fugam omni contentione capiunt. Hoc praelio viam sibi victores patefecerunt ad urbem Waterfordiam, ad quam naues suas, exsuuiis nauticis confertas, non sine magno triumpho, appulerunt. Reimundus, simulac victoria in peruagato sermone erat, viginti satellitum, & quadraginta equitum stipatione comitante, per maritima ad istum locum, vbi pugnatum erat, contra Corcagienses venit, si quos fortè palantes intercipere posset. Dermicius Desmondiae princeps, illas etiam oras peruasit, uti Corcagiensibus, auxiliario comitatu, dexteram tenderet. Ast Britanorum tam victoria promulgata & cognita, quam nouo aduentu nuntiato, magno animi motu perturbatus, referre, quam conferre pedem maluit. Reimundus interim, compulsis totius territorij armentis (erant autem circiter quattuor millia pecudum) ex agris ingentem hausit praedam,

prædam, quam nullis obsistentibus Waterfordiam adduxit. Latitarunt abditè, per hæc tempora, in siluis, prope Waterfordiam, nonnulli Hiberni, ad Britannorum cædem imminentes. Isti apposuerunt de suis quosdam bellicos excussores, qui prædarentur villulas vrbi vicinas & finitimas. Hi vt omnia diripere, atque diuexare contenderunt, vicinitas vlulantibus clamoribus percrepuit. Reimundus, vno tantùm satellite comitatus, Waterfordia egreditur, & direptores equitando persequitur. Prædones pecora compellunt ad spinosiorum siluæ saltum, occultatorem Hibernorum hostium. Reimundus quando nullam spem recuperandæ prædæ videt, in urbem reuertere incipit. Satelles, relicto suo officio, Reimundo se ducem præbet, & reuertentem ad insequendum acuit. Reimundus veritus, ne stipator eum debilitatis animi insimularet (quod minimè tamè oportuit, fortis enim & animosi viri est, potius ex periculo desperatis rebus euadere, quàm præcipiti amentia ad necem ruere voluntariam) in ipsum lucum insidiosum, & audacissimorum hostium refertum, se committit. In mediis armis se, & ad seclam versari videt. Seruus temeritatis multam sustinet, quem telis dimidiatum, insidiatores ictibus incisè membratimque lacerant, & post membrorum direptum, feris corpus dilaniandum proiiciunt. Alij interim in Reimundi corpus tela immittere sunt conati. Ille, stricto gesso, iter sibi admodum viriliter, & valdè mirabiliter patefecit: huic lacertos, illi toros, alteri caput amputauit: tandem in campestem planitiem ex densis siluis, ad properantes commilitones, absque fauciatione rediit. Secum tamen maximi discriminis insignia duxit, nam tres secures in equo, &

Reimundi
in depopulatores
audax
cruptio.

Insidias incidit.

Quas miraculose illæsus euadit.

Reimundus
in Angliam
reuocatur,
pattis morte.

Herueius
iterum exer-
citus præfici-
tur.

Omnes co-
piæ cogun-
tur.

Duuenaldus
Dublinij ci-
ues incurio-
sos opprimit.

Cæſorum
numerus.

tres in vinbone fixas habuit. His rebus ita gestis, venit ex Britannia, qui Reimundo acerbum nuntium detulit. Significatum est enim illi, patrem eius, Gulielmum Giraldum, è vita abiisse: quocirca amici eum impensè rogant, reditum domum maturare, quò paterno funeri iusta persoluat, atque in patrimoniij possessionem, quod ei satis amplum genitor reliquerat, quàm primùm veniat. Reimundus in Cambriam tristis & attritus re nauigauit. Post eius abitum, Herueius exercitus magisterium sumsit. Is, quò rerum gestarum specimen, & exemplum aliquod daret, comitatus est Strangboun, cum militum cateruis, prope Cassiliam. Strangbous non ita multò post, omnes Britannicas copias, tam distantibus insulæ partibus positas, vnum in locum cogi imperat, vti pugnantes repugnantescque Hiberni expeditius confici possint. Porro Dublinij ciuibus negotium dat, ad Cassiliæ confinia agmina accelerare; cuius mandata dum duces exsequuntur, casu in Ossiria pernoctant. Cùm multi hanc Dubliniensem percurſionem sermonibus diuulgassent (neque enim hanc occultè ciues fecerunt) Duuenaldus, Limmerici princeps, cum expedito exercitu, coniecit se in noctem, atque hostium sternutamentis insidiatus, primo diluculo, in eorum castra improuisò irrupit, & somniculosos ciues, nullis excubiis præmunitos, ita furenter oppressit, vt ceteris Hibernicis proceribus nullum atrocitatis locum reliquerit. In hac clade quattuor Ductores & quadringenti milites Oostomanni desiderati sunt. Hoc rumore disseminato, Strangbous districtus (nihil enim tam præter optatum eius accidere potuit) tamen fronte occultans mœstitiam Waterfordiam remeauit.

Dici

Dici vix potest, quantam dat hæc victoriola lætitiã Hibernis, qui elata intenti insolentia ad renouandum bellum reuifcunt. Coniurationis non modò princeps, sed etiam princeps efficitur Rothericus, Connacix regulus, infeliffimus Britannorum exagitor. Ille signa Britannis infert, in Mediam cum exercitu firmo -hostiliter peruadit, & fugato Hugone Tirello (siquidem necesse habuit, tantæ multitudinis tela & incurfus refugere) castella diruit, varios pagos, succensis ignibus, inflammat: quod quidem incendium per finitimos agros percurrit, & multorum domicilia obit. Strangbous temporum caliginem aduertens, his malis, priusquam longius serpant, & peiores exitus habeant, sine mora, resistendum exiltimauit. Et hanc incudem diu multumque tundenti, nemo mortalium appositior, ad insulam recuperandam, Reimundo Giraldo obuersatur, cuius in Hiberniam aduentum belli fore confectioem ei persuassimum est. Erat sanè Reimundus cum fortis, tum etiam felix bellator, atque Hiberniæ non rudis, & tiro. Ast quali incitamento, hominem secundiffimis rebus domiflorentem, & in domesticis negotiis occupatum, ad insulam, belli sumtibus & iacturis exhaustam, communibusque miseriis conuassatam alliciat, difficile factu videtur. Sed attende, quàm argutum embolium Strangbous excogitauit. Illi fuit soror grandis, & nubile, nomine Basilia, virgo sine exceptione pulchella, germanis ornamentorum insignibus adeò cumulatè dotata, vt familiam venustas, venustatem humanitas, humanitatem castimonia plurimum decorarit. Huius non modò amicus, sed etiam amator Reimundus fuit,

Hiberni in-
solefcit hac
victoria.

Quibus ca-
put & regi-
men, Rotheri-
cus accedit

Strangbous
anxius confilij.

Ad Reimundum reuocandum inclinatur.

Quem, matrimonio sororis promisso, pertrahit.

dus fuit, seque Strangboo putidiusculum petiorem, de
 sorore collocanda, sæpenumero præbuit. Procrastina-
 uit hætenus, impediuit numquam coniugium Strang-
 bous: sed iam nunc cum se tantis periculis cinctum per-
 spiciat, hoc hamo piscem, escæ auidissimè inhiantem,
 capiendum sentit. Scripsit ad Reimundum, breui tem-
 pore post patris decessum è vita, epistolam, amicissimi
 desiderij plenam; ea verò hanc habuit summam.

RICHARDVS STRANGBOVS

REIMVNDI GIRALDO,

S. P. D.

Litteræ
 Strangboi
 ad Reimun-
 dum.

„ SI non animi tui magnitudini, mi Reimunde, plus tri-
 „ buerem, quàm communi hominum conditioni tri-
 „ buendum censerem, communi etiam modo dolorem
 „ tuum consolandum iudicarem. Verùm cum tua te
 „ virtus, contra omnem mundanarum rerum impressio-
 „ nem, adeò tectè armarit, vt dissipabilis naturæ fragilita-
 „ tem, si non æquo, saltem forti animo, tolerandam scias;
 „ non mihi assumendum putabam, vt fus Mineruam, id
 „ est, vt Strangbous Reimundum, lugendi modum face-
 „ re, philosophorum, seu potius Christianorum more,
 „ perdoceret. Ab his ergo abeo, quæ virtutis tuæ præco-
 „ nem, non debilitatis consolatorem postulant: ad Hiber-
 „ niam venio, quæ tuum aduentum summo desiderio
 „ exspectat, cuius incolæ te absente facultatem bellandi
 „ arripiunt. Vereor, vt omnia nobis teterrimè cedant,
 „ nisi quàm primùm te ad nos receperis, & præcipitanti
 „ reipub. subueneris. A te igitur maximopere, mi Rei-
 „ munde, etiam atque etiam peto & quæso, ad afflictis, &
 „ abiectis

abiectis tuis necessariis, qui vehementer te requirunt, & “
 perpetuum communium fortunarum propugnatorem “
 agnoscunt, plures ac præsentis vires dare, & in primis “
 Basiliam, sororem meam, atque vxorem, simul atque “
 huc te conferes, tuam, quæ tui profectò desiderio ob- “
 languet, teque, quantum virginalis verecundia patitur, “
 mente ac complexu tenet, ab hostium insidiis, & telis “
 eripe. A denicalibus ad nuptias, ab inferiis ad hyme- “
 næum, à viscerationibus ad genitalem lectum confe- “
 stim aduola: vt tristitiam tuus reditus recreat, cuius “
 abscessus hæcenus adfixit. Ad te scriberem verbosio- “
 rem epistolam, nisi tua prudentia contractiorem postu- “
 laret. Vale, Basilix amorem ama, ad eam appropera. “

Acerrimos Reimundo stimulos istæ litteræ admo-
 uebant, quandoquidem non tam sedentem erigere,
 quàm omnibus celeritate præcurrentem videbantur
 incitare. Copias itaque in Cambria contraxit, in qui-
 bus eius consobrinus Meilerius, principem locum ob-
 tinuit, cum aliis triginta equestris ordinis viris, qui
 illum aliqua cognitione attigerunt. Duxit item sub
 signis centum stipatores equestres, & trecentos sa-
 gittarios. Mox cursu vsus secundo, in tredecim veliuo-
 lantibus nauigiis mare transiens, Waterfordiam milites
 transportauit. Hic dies non potuit non pulcher videri
 Strangboo, & reliquis Britannis, qui Waterfordix con-
 sedebant. Nam posteaquam ciues Britannorum res in
 angustum venire perspexerunt, militum cædem, in clam-
 destinis colloquiis, eructarunt, omnesque ad vnum Bri-
 tannos necandos trucidandosque tempore oblato de-
 notarunt. Verùm ea ipsa hora, qua res in manibus fu-
 tura erat, ecce tibi Reimundum, ad dubia reipub. tem-
 pora

Reimundus
 accingitur
 ad expedi-
 tionem, &
 copias con-
 scribit.

In Hiberniâ
 venit.

Periculum
 Anglorum
 eius oppor-
 tuno aduen-
 tu ditissimum.

pora referuatum, in portu nauigantem videbant. Cuius fortunatus ad urbem accessus ciuium furori finem, nouo timori principium adferebat. Reimundus, conspiratione manifesto inuenta, atque deprehensa, Strangboum armatis cateruis bene comitatum, ac à metu communis cædis respirantem, ex hostili ciuitate Guesfordiam perduxit. Frecello, Waterfordiæ custodi, dum in lintre Strangboum vrbe egredientem prosequitur, remiges viam & manus adferunt. Quo scelere perpetrato, interfectores relictis transtris, Waterfordiam incredibili celeritate, conuolant; se cum aliis homicidis consociant, Britannis in publicum prodeuntibus, atque adeò domesticis parietibus se includentibus vitam adimunt; singulis tam fæminis, quàm pusionibus necem offerunt. Verùm Britanni, qui in arce Reginaldi, quasi in statiuo præsidio, erant constituti, perfidis falcariis, dum arcem attentant, pugnacissimè se opponunt. Hostes turris ianuam saxi cædere; lapidum coniectu fenestras frangere; faces ardentes in tecta iactare. Britanni eorum impetum excipere, tela depellere, furorem reprimere, incensione arcem liberare. Tandem post grauem vrbis disturbance, coacti sunt ciues, ab armis discedere, atque duriores, quàm hactenus, pacis condiciones accipere. Reimundus autem, ne connubium, ad quod iamdiu, insaniens ferè ob amorem, exarsit, rebus ex Strangboi sententia constitutis, intercalaretur (quippe intimæ calliditatis est, amantem ludificare) exercitû in vllam adducere expeditionem recusat, antequam Basiliam in matrimonio habeat. Tam huic orationi fauebat Strangbous, quàm qui maximè, nihilque temporis amantibus prorogari passus, sororem ad se arcessit, quæ tum Du-

blinij

Strangbous
Waterfordiam deserit.

Ciues aperte
desciscunt, &
viu Anglis
adferunt.

Angli in arce se defendunt.

Ciues tandè
ad pacem coacti redeunt.

Reimundus
ad nuptias
properat.

blinij consistens, lectis fratris litteris peramanter scriptis, Guesfordiam cursim petit, multis amicorum gregibus, & pedisequis, quæ illi ancillabantur, stipata. Ne multis, nuptiali solenitate sponsi sponsa efficitur. Quod coniugium exoptatissima totius exercitus gratulatione celebratum est. Postridie cum lucefceret, Reimundus à coniugis aspectu, aut potius amplexu se eripiens (nam commune regni stabilimen priuato oblectamento anteposuit) Dublinium versus viam, cum omnibus copiis, direxit. Etenim Rothericus, sicut antè exposui, magnam in Media demolitionem fecit, & ad Dublinij dispersionem, illo tempore, acceleravit. Nam urbem solutam, & præsidio nudam esse, recentes nuntij, qui speculandi causa in eam irrepserant, post reditum declararunt. Verùm simulac Rothericus veterem Hibernicorum armorum domitorem, & id temporis nimis potentem, appropinquantem rescit, in vltimas Connaciæ fedes se coniecit. Reimundus in Mediam iter facit, ibi diruta castella reconcinnat, concussos opidorum muros reficit. Hostium ferocia edomita, & compressa, tota insula nonnihil vacuitatis à bellico tumultu habuit. Ast Herueius, inuidiæ aspide ad mentem admota, auctam exaggeratamque Reimundi fortunam immodicè tulit: atque vt in intimam hominis fortunati familiaritatem se penitus immergeret, & eius consiliis exploratis, facilius ei obesse posset, occultum virus affinitatis integumentis obuoluendum statuebat. Quocirca Nestam, Mauritij Giraldi filiam, fretus Reimundi benignitate, cuius erat consobrinus, sibi despondit. Herueius, si Giraldo Cambrensi fides adhibenda sit, erat veterator perquam versutus, artificio dissimulandi mirabiliter

Eæq. Guesfordiæ consecræ.

Reimundus Dublinium properat, cū exercitu.

Terrore solo omnia pacat.

Herueij occultum odiū in Reimundum.

Affinitascius subdola cum eodem.

Praui mores & ingenium Herueij.

Quem ubiq.
infectatur
Giraldus hi-
storicus, ne-
scias an satis
sincerè.

Guilielmi
Giraldi nu-
ptiarum, cum
Alma Strang-
boi filia.

Salisburien-
sis ad ponti-
ficè legatur,
pro confir-
matione do-
minatus Hi-
bernici.

biliter eruditus. Verè, an secus, pro certo affirmare non
queo. verisimile tamen mihi videtur, Herueium Giral-
di voluntatem læsisse, quandoquidem in quauis ferè li-
belli sui paginula eius famam omni contumelia attingit.
At si deprauatos hominis mores sincerè expresserit,
historici integritatem, religionemque plurimum laudo:
sin domestici odij publicos testes colligere voluerit,
maledicam bacchandi calumniam multum reprehendo.
Sed de hoc satis superque scriptum puto: redeo ad
cetera. Gulielmus Giraldus, Mauritij filius, Reimundo
hoc negotium præcipuè procurante, harum enim nu-
ptiarum auspex erat, cum Alma Strangboi filia, Euæ,
vxoꝝis secundæ priuigna, matrimonio se copulauit. At-
que hac affinitate, omni ex parte arctius adstricta, victo-
res, maiori animi alacritate, & voluntatis consensione,
insulæ præsidia in posterum munire, bellicas res matura-
re, hostium copias depellere ac dissipare confidunt.
Præterea Strangbous Mauritium Giraldum, ex Cam-
bria, in Hiberniam reuocauit, atque eum Offaliæ atque
Wikloniæ hereditate perliberaliter muneravit: pari item
possessione Meilerium, & geminos Herefordenses fra-
tres donauit. Hæc dum in Hibernia geruntur, Henricus
rex interea, tametsi plurimis negotiis districtus & obli-
gatus fuit, propter varias belli ciuilibis tempestates, tamen
aliquam curæ & consilij sui partem in Hiberniam deri-
uauit. Iohannem Salisburiensem, qui non multo post
Carnotensem pontificatum obtinuit, ad Adrianum Pon-
tificem Maximum, Anglia etiam oriundum allegat: à
quo priuilegium regis nomine, Iohannes petit, cuius vi
ac auctoritate rex omnem conatum adhibere fidem dat,
Hibernicam rempub. constituere, insitam barbariam

ex agre-

ex agrestium moribus delere, & quod caput est, conferre leges Catholicæ fidei consentaneas. Nam multum in Hibernia vitam degebant, quibus aut sacra mysteria magna ex parte ignota erant, aut superfluentibus, & inter se discrepantibus cæremoniis deuoti, magnam religionum confusionem habebant. Assensum præbuit Adrianus Henrico, in tam Christianum negotium operam curamque impendere. Eum pontificio diplomate Hiberniæ Dominum designauit, quem honorem aureo annulo ad regem misso approbavit. Hic dominationis titulus in Henrici Secundi posteritate semper permansit, vsque eò dum Henricus Octauus, suffragantibus publicis insulæ comitiis, primus Hiberniæ rex appellari cœptus est, cum à patris morte annum tum tertium & trigessimum regnasset, qui fuit post Christum natum 1541. Missus est in Hiberniam, cum hoc priuilegio, Nicolaus Galingefordensis, gymnasij Malmesburiensis præfectus, & Gulielmus Aldellini filius, sed præcipuè Iohannes Salisburiensis: qui, conuocato Waterfordiæ antistitum concilio, pontificias litteras publicè recitauit. Verùm hæc regiæ auctoritatis confirmatio politicos Hiberniæ principes in officio continere non potuit. Siquidem Duuenaldus, Limerici rector, perinde ac si pacis & quietudinis pertæsum esset, conflato latronum ac proditorum tumultu, ab Henrici imperio subitò defecit. Postquam Reimundus de hac coniuratione nuntium accepit, bellicum canere, & exercitum cœpit armare, in quo, præter Hibernos qui officium & fidem secuti à regis partibus erant, sequens Britannorum numerus arma gerebat. Centum & viginti equestris ordinis milites, armigeri, seu satellites equestris

Diploma super eo imperat.

Quis primum regni titulo in Hibernia usus.

Litteræ pontificis recitatur publicè.

Duuenaldus ab Anglico imperio defecit.

Expeditio Reimundi in eum.

Limmericū
copias addu-
cit.

Davidis
Walshei au-
dax facinus.

Galfridus
submersus.

Meilerius
eiusdem ta-
men audacię
comes.

Quem ciues
conferti in-
vadunt, &
proturbant.

ſagittarij quadringenti. Rebus ritè conſtitutis, Reimundus alaudas ſuas prope Limericū perduxit, circiter calendas Octobris, vti perfidam ciuitatem quā ferro, quā famæ ſuffocaret. Limericēſes, partim quòd ciuitas muris fuit armata, partim quòd cellas, & horrea habuerunt magno frumētī hornotini numero repleta, nihil magno- perè, viſis Britannis, metuerunt. Verùm iuuenes prædæ, & direptionis cupidi, urbem attentare, quoquo modo ſeres haberet, ſtatuebant. Militiæ ſacramēto obligatus erat iam tum, in Britannico exercitu, David Walsheus, Reimundi nepos, militari laude, & ſi externa iſta naturæ libramenta ad rem pertinent, egregia formæ dignitate antecellens. Is primus omnium ſalutem ſuam in diſcrimen offert, quippe calcaria equo admouens, in flumen bene rapidum delabitur, quod, non ſine intuentium ſtupore, auſpicatò tranſnat. Veruntamen nõ rectà, ſed obliqua & tortuoſa via, hic atq. illic ſenſim incedit, & ea diligenti indagatiōe, equus, in quo erat, vadū repperit. Iſtud idem commilitonibus, ſigno dato, declarat. In eandem viam, quoad potuit, ingreſſus eſt Galfridus, audax ad conandū eques, verùm cūm parum cautè ambiret, torrentis voragine ſubmersus eſt. Hic fatalis caſus non retardauit Meilerii, tacita æmulatione inſtigatum. Etenim multis angoribus implicabatur, qui antea, in rebus difficillimis, primus haberi ſolitus eſt, in hoc diſcrimine, tertius numerari. Is itaq. equo calcaria adhibens, in profluentem ſe conicit. Cūm aduerſam adſcendere ripam cogitaſſet, paludati ciues, partim ex vrbe euolantes, partim in muro- rum præſidiis conſiſtentes, telorum tormentis, & lapidum emiſſionibus, eum continentis aditu arcebāt. Duo itaq. hoſtium genera Meilerium vexarunt: ciuiū iacula, & amnis

repagula conuellunt; ciuitatem introeunt; per medias hostium turbas peruadunt; vicos corporibus ciuium consternunt. Complures in ædes fusi profugiunt; ad expugnantorum pedes strati iacent, illis se dedunt. Quibus rebus fortunatè confectis, & militibus ad vrbs præsidium sub ductu Milonis Meneuensis relictis, Reimundus in Lageniam lætus ob partam victoriam reuertitur. Attendendum est hoc loco, vnum insigniter diem, Hibernis perpetuò infestum, & quasi fatalem illuxisse. Limmericum, die Martis, Britanni expugnabant. Eodem die, obsessos Limmerici milites obsidionis periculo liberare: quod paulò post intelligitur. Die item Martis, Guesfordia fuit dedita: die Martis, Waterfordia ab obsessores occupata: die Martis Dubliniensis ciuitas armis oppressa. Hæc quidem notatio vnius diei & animaduersio, diuinantibus, qui natalitiis prædictis supersticiosè sunt illigati, magnam disputationis materiam daret, Martis maiestatem suo præcipuè die in castris fataliter dominari. Verùm Seruator noster, dierum fabricator & moderator; qui in sua, non in siderum potestate vnumquodque temporis punctum collocauit, sola numinis sui prouidentia tales euentus ita ordinat, vt eius clementiam victores agnoscere, iustitiam autem victi pertimescere debeant, quorum calamitas non ex stellarum instinctu, aut fati òmine, sed ex putidis vitiorum cloacis profluere est putandum. Ceterùm Reimundi, eiusque gentilium, cùm felicitatem, tum virtutem mirari satis nequeo. Felicitatem, quòd omnia eis in quouis conatu optimè processerunt: virtutem, quòd Hibernos, homines absque dubio (ne eis, qui temporibus illis vixerunt, nihil tribuamus) natura non timi-

Dies Martis,
quasi fato
quodã, Hi-
bernis sem-
per infelix.

Superstitio
tamen in eo
non ponenda,
aut astrorum
vlla vis.

Reimundi
felix virtus
in Hibernia.

timidos, vsu bellicosos, multis partibus plures, in quouis prælio, in omni dimicatione, semper peruicerunt. Vnde perspicuè intellegi potest, graue istud conuitium, quod ex Gilda se sumsisse testatur Polydorus Virgilius, nihil, præter calumniam & vanitatem continere. Cambrenses, scilicet, seu Wallos, nec in bello fortes, nec in pace fideles esse. Hoc tantùm abest à veritate, vt nihil veritati magis aduersetur. Quicumque in Britannicæ vetustatis monumentis exquirendis studium suum collocabit, facillimè comperiet, Wallos, in omni memoria atatum & temporum, tum domi fidelissimos, tum militiæ valentissimos euasisse. Atqui hoc Polydorum, sagacem Britannicæ antiquitatis inuestigatorem, minimè fugisset, dummodo in veterum aduersaria oculorum aciem acutius intendisset. Sed qui de industria inuidiæ squamis pupillam obcæcat, nō mirum est, si in rebus perspicuis, & in communi hominum sensu positis, lippire videatur. Admonuit me hîc historiæ integritas, in hunc sermonem delabi, & Wallorum famam, quam falsò alij lædunt, verè defendere. Atque vt maxima illa, & posteritatis memoriæ commendatissima bella, quæ alibi peruariè gesserant, prætermittam, cùm non mei instituti sit, ea scriptis illustrare & celebrare, ipsa maleuolentia eorum laudes, in Hibernicis negotijs, extenuare nō potest, qui ea fidelitate in pace vixerunt, ea fortitudine in prælijs dimicarunt, vt omnes insulæ locos & lucos, Wallici nominis gloria, implerint. Sed vt ad generosam illam Reimundi Giraldi stirpem, & quasi virgula diuina circumscriptam, oculos conuertamus, externa corporum linamenta, orationis penicillo depingere, animorumque studia lectori indicare, huic loco alienum non erit. Fuit

Reimun-

Polydori in
Cambrenses
conuitium.
Polyd. Virg.
lib. i. Angl.
Histo.

Id refutatū.

Forma & effigies Reimundi.

Mores & ingenium.

Meilerij descriptio.

Reimundus Giraldus vir longæ & proceræ staturæ; multum cincinnatus; cæcis ac eminentibus oculis præditus: nasum habuit incuruatū, & leuiter à medio inflexum: vultus erat familiaris, & vt plurimū idem. Crasso fuit corpore: verū membrorū tarditatē animi virtus compensauit: summa vigilantia, belli præsertim ardore: ad præliorum euentus mirificè felix exstitit: ita etiā industrius, vt fortunā nauitas superarit. Nihil non cogitatō & consultō pertentauit, in his rebus, quæ ad reipub. salutē, aut interitum spectabant: non multi cibi, nec delicati homo: inediæ admodū perferens: vestibus pompā pro derelicto habens: in algēdo, æstuandoq. patiens: profuit militibus, quibus præfuit: quorū mira erant studia erga eum, quo semper carebāt ægrius. Nemo in amicitia comior, nullus in odio capitalior: & vt rē in pauca cōferam, nihil ei deerat, quod ad impigrū bellatorē, & peritissimum ducē pertinebat. Verū Meilerius erat subcrispo capillo, nigris & toruis oculis, acri & seuro vultu, statura perpusilla. Fabrica membrorū fuit tolerabilis, summa corporis gracilitas, tamē neruosior. In bello audaciā hominis magis reprehenderes, quàm virtutē desiderares. Fuit enim miles nō solum strenuus, sed etiā fortis. Mentē ei natura dedit, tam acribus gloriæ stimulis concitatam, vt citius alienæ laudis fructū percerperet, quàm quidquā de sua delibaret. Veruntamē iusta reprehensione nō caruit, quòd Christianū sanguinem, nō insolita militibus atrocitate, extra modū, profuderit. Nec verò his duobus viris florētissima familia laudes suas terminauit; quandoquidē Robertus Barrēsis, Milo Meneuēsis, Robertus Meilerius, alterius, vt puto, frater germanus, Reimūdu Hugo, Mauritij Giraldi filij, & plures alij eiusdē arboris rami in domos ac familias suas sempiternā bellicę vitutis memoriā intulerūt.

RICHAR-

RICHARDI STANIHVRSTI
 DVBLINIENSIS DE REBVS IN
 HIBERNIA GESTIS,
 LIBER QVARTVS.

T verò insidiosa omnium benefactorum famula, inuidia, compressum & constrictum malevolentia suæ virus diutius non potuit continere. Nam simul atq. Herueius perspexit, Reimundi nomen magis ac magis augeri, fortuna & felicitate hominis commotus, varices ferè dirupit, atque maximis quibusdam vinculis affinitatis laxatis, omnem vim ingenij in præpotentis viri exitium, pessima, & infidelissima mente, consumpsit. Clàm ad Henricum regem litteras, acerbè & asperè scriptas dedit, in quibus Reimundi nomen detulit: illum in Hibernia omnia populariter agere, publicam pecuniam dilapidare, incolarum plausum istis humanitatis illecebris captare, vt verendum sit, ne de fidelitate sua deflectat, atque hominum, mutationis rerum cupidorum, auxilio fretus, regem à reipub. gubernaculis deiciat: illum non ita pridem Limericum recepisse, imò verò ciues vrbs principatum vtrò ad illum detulisse. Cùm autem plus roboris eius ambitioni pederentim, & gradatim accesserit, credibile esse, eum officio suo ac muneri defuturum, & ad regis imperium, in prouincia delendum, exercitum maleficiosè conflaturum. Quare cùm istam perfidiam à Reimundo metuerit, maximè conuenire officio suo existimauit, regem huius proditionis quàm celerrimè

X

admonere.

Herueius
 clanculum
 admorder
 Reimundi
 famam, apud
 regem.

Accusat vt
 defectorem,
 aut defectu-
 rum.

admonere. se esse sanguinis, non sceleris Reimundiani affinem; personam in sinu, atque in delitiis habere, crimen detestari; nullam coniunctionem cum à principis partibus, quoad spiritum & vitam duxerit, disiuncturam. Quamobrem ad diuturnitatem regiae dominationis in primis expedire, hunc seditionis stimulatorem, insulæ imperio imminentem, in ipso ambitionis suæ exorsu, ex omni dignitatis gradu præcipitare, & sine vlla mora, ei summittere. Iis & eiusmodi malevolentissimis querelis, regem suspicione incendere, aliquam sibi bonam gratiam quærere, Reimundi potentiam criminari Herueius conabatur. Rex his litteris expectatus, (nam grauem ei suspensionem excitarunt,) statim est adductus, vt hæc omnia Herueio crederet. An quòd, in læsæ maiestatis delatione, omnis accusatorum oratio aditum ad principum aures facillimè habeat? An quod propinqua affinitas, quacum Reimundo Herueius se coniunxit, maiorem ei fidem faciat? Etenim plerique affinium, ac consanguineorum scelera libenter reticere solent. Ceterum dupliciter, in hac criminatione, peccauit Herueius; primum, quia necessario suo, fidelissima gratia ei coniuncto, acerbissimam iniuriam, minimè lacessitus intulit; tum deinde, quòd publica auctoritate, ad satiandum priuatū odium, perfidè abusus fuit: quo vno nihil sceleratius, nihil perditius, in omni bene constituta repub. obtingit. Nam cum homines, intra legē viuentes, legis præsidio armari debeant, tu quis es, qui bono bonorum præmia adimere, aut cui minimè malo malorum supplicia proponere audeas? Nam hunc optimè sentientem ciuem, quem intolleranda tua insolentia amicum tibi esse non permittit, regis inimicum fraus tua

Rex nimis
credulus ca-
lumniis.

Excursus in
calumniato-
res bene me-
ritorum ci-
uiam.

tua efficiet? Quid enim? vulticulum tuum subire nolui, voluntatem tuam fortasse offendi. Quid tum inde? Num ideo legum reticulo me illaqueabis? Quid? Qui apud regem, aut legem nullo modo prorsus offendi, mēne perduellionis reum proclamabis? Tu gratia, auctoritate, opibus flores: alter infimæ fortis, integri tamen capitis homuncio areo innocentiaē muro se vallat, ad aram legum, ad tuos impetus reprimendos ac retardandos, confugit. Num igitur in repub. tantum tibi arrogabis, in virum, nihil fraudis facientem, imò nihil sceleris cogitantem, & ciuilis officij non ignarum, venenata acerbitatis tuæ tela coniiicere? Aut ciuem, à legibus digritū nusquam discedentem, lege, sine lege, tanquam maleficum mirimillonem iugulare? Neque enim propterea tua voluntas ab illo abhorret, quòd fraudem capitalem admisit, sed ideo in hominem innoxium crimina fingis, quia tuas inimicitias suscepit. Tales quidem hominum pestes non modò à quauis libera, & iuris æquabilitate sulca repub. penitus sunt exturbandæ, sed etiam infra omnes inferos amandandæ. Nam quo iure tolerari debet, qui impia eruptione integritatem oppugnat? Etenim nihil omnium rerum innocentia præstantius: siquidem hæc patrona tutatur inopes, firmat diuites, iuuentutem recreat, senectutem ornat, tranquillitatem adfert, fortunas conseruat, omnia iniqua pericula, in quauis composita & constituta repub. à ciuibus propulsat. Vbi hæc non valet, ibi leges non vigent, ibi omnia diuina & humana iura peruertuntur. Magno igitur opere, omnes qui ad gubernacula reipub. sedent, prouidere debent, ne præposteri, & immanitate efferati emissarij in viros, innocentia tectos, & legibus septos, odium iniquissime

Quattuor
inquisitores
missi in Hi-
berniam.

Forum quod
mandata.

In Hiberniâ
veniunt.

Lætus atque
alacer eos
Reimundus
excipit.

Motus ar-
morum ite-
rum in Hi-
berniam,

struant & in primis ne iuris operimento domesticas inimicitias tegere, & velare audeant. Hoc si Henricus secum reputaret, Herueij querelas facilè opprimeret, contraque de Reimundi fide atque integritate dubitans, quattuor inquisitores, bonis omnibus summè probatos, in Hiberniam, abiecta omni cunctatione, legabat. Hoc autem negotij illis conficiendum dedit. Primum, totius Hiberniæ statum, curiosis oculis, inspectare, & occultos, si qui latitarent, coniurationis mæandros sagacissimè odorari, quinetiam, in ipsum cubile, Herueio duce, venire; regem insuper de omnibus rebus, cuiusmodi sunt, certiolem facere. Tum deinde, omnia consilia, de Reimundo, clausa habere; nullum verbum de immutata regis voluntate facere; hominem comiter appellare; perbenignè alloqui; regis studium prolixè illi polliceri. Ad extremum, vnum aut alterum, de eorum collegio, constituere, qui prima nauigatione in Angliam cum Reimundo transmittat. Horum nomina fuerant Robertus Poërus, Osbertus Herloterius, Adamus Genemuthius, Gulielmus Bendengius. Regis mandata isti exponunt: eisdem Reimundus, egregia animi alacritate, dicto audiens est. Nec verò sine causa. Nihil enim virum, in vitæ grauitate, & integritate excellentem, magis in omni fortunæ vicissitudine solari ac lætificare potest, quàm conscientia optimæ mentis seipsum sustentare. Dum ergo in maritimis ventum Reimundus expectauit, bellum subito exarsit. Quippe nuntiorum fermone perferebatur, Duuenaldum, Tomondix principem, foedera rumpere, & Britannorum statum labefactare. Hæc omnia satis testata esse confirmabant, quia contra milites, qui Limmerici relictæ erant præsidij causa, exercitum

exercitum duxit, quin etiam ad mœnia accessit, urbem armatis sepsit. Quamobrem periculum esse, ne obsessi, fame dominante, extremum spiritum effundant, nisi commilitones hostium copias, sine retardatione & mora dissipent, & sociorum salutem incolumitatemque defendant. Strangbous cum militibus rem communicat. Illi vno ore, in vllam expeditionem, nisi sub Reimundi ductu, pedem inferre renuunt. Militarem hanc suffragationem ad inquisitores Strangbous retulit. Illi, sumto spatio ad cogitandum, tandem consilio, post longam deliberationem, mutato, Reimundo bellum commiserunt. Hoc enim, eo præsertim minus bono tempore, non solum oportebat, sed prorsus etiam necesse erat. Britannorum numerus hic fuit. Octoginta equestris ordinis viri; equites stipatores ducenti; sagittarij trecenti. Præsto fuerunt magnæ Hibernorum cateruæ, qui, testificandæ debitæ obedientiæ gratiâ, Britannicas partes susceperunt. Primi horum euocatores habiti sunt Murchardus, Kinceliæ gubernator, & Duuenaldus, Ossiriæ princeps. Britannorum aduentu exeunte, & in vulgus emanante, Limmerici obsessores Cassiliam versus, cum exercitu, progrediuntur, arctissimam viam, propinquam finitimamque opido præoccupant; truncos, secuti oportunitatem loci, decussant; operibus munitionibusque præsidia incingunt. Posteaquam Reimundus accepit, iter longuriis interpositis esse interceptum, hostesque fossa & vallo redimitos includi, nonnihil temporis, vno aut altero die intermisso, ad prælii comparationem distulit. Rebus ritè constitutis, Reimundus milites decurauit. Cùm omnes in procinctu fuerunt, Duuenaldus Ossiriæ rector, qui suum auxilium Reimundo ad-

Milites in
solum Reimundi
propti.

Cui bellum
commisum
est.

Copiæ Angli-
canæ.

Hostes recedunt
ab vrbe
obfessa.

Duuenaldi
Oſſirienſis
oratiuncu-
la.

iunxerat, & qui Duuenaldum Tomundiaë principem acerbè & penitus oderat, ita Britannos eſt adloquutus. Victores valentiſſimi, qui noſtram inſulam, non tam curſibus, quàm præliis, illuſtratis; etiam atque etiam conſiderate cum veſtris animis, in quantum diſcrimen hodierno die vobis incidendum ſit. Cauete, veſtra lan- gueſcat virtus. Si Tomundienſes euerteritis, quod mihi maximè in optatis eſt, totum hoc ad communem no- ſtrum fructum, qui iſdem in armis ſumus, redundabit; & quorum latera veſtri mucrones non perforabunt; co- rum corpora noſtræ ſecures, ſicut officia ſodalitatis po- ſtulant, cæſim lacerabunt. Verùm ſi fracti & debilitati animos contraxeritis (quod deus omen auertat) verè hoc mihi videor eſſe vobis prædicturus, nos, qui contra ho- ſtes à veſtris partibus ſtamus, cum hoſtibus bellum con- iungemus, & contra vos armati congregiemur. Nam cum animis ſtatutum, ac deliberatum habemus, ad vi- ctōres, ſingulari animi inductione & voluntate, concur- rere, victis & reformidantibus nos, noſtraſque vires op- ponere. Quamobrem cùm hoc vobis antè denuntiem, agite viriliter, vt ſoletis, intendite neruos, reuocate vires; prius de quauis fortunâ excipienda, quàm de fugâ cogi- tate. Nullus eſt locus ad tergiuerſandum. Abſunt longè veſtra effugia, adſunt propè hoſtium tela.

Quam ad ſi-
nem has mi-
nas Duue-
naldus iacta-
uit.

Totum hoc callidus ad aſtutias veterator ſubdolè & verſutè dixit, non quò Britannorum virtuti diffideret, ſed vt hiſce minis inflammati, ſi quas fortitudinis acu- leos reconditos ac ſopitos haberent, iam eos inter dimi- candum exſerent, & in hoſtes erigerent. Nihil enim ei potius fuit, quàm Duuenaldi ruinam, quocum diu- turnam ſimultatem geſſit, intueri. Ergo vbi perorauit, Meilerius,

Meilerius, qui primo agmini præpositus erat, Tomundienſium ſtationem; machina admota, hoſtiliter verberat: & fragmentis ſeptorum deiectis, ac funditus euulſis, fit via vi. Hoſtes contra impreſſionem Britannorum, omnibus neruis, contendunt, vi vim illatam repellunt, verum tamen parùm viribus conatuq̄e inualent. Nam Britanni, vt erat hominum propria & perpetua, in Hibernicis præliis, felicitas, arcubus ſagittas emittunt, hoſtes de præſidiis, iaculorum multitudine, depellunt, & maxima Tomundienſium vi enecta, inſignem victoriam conſequuntur. Atque hæc cædes & occiſio (quod quidem euentum, quaſi aliquo fato obtigiſſet, ſuperſtitioſæ ſagæ permirum videretur) die Martis facta erat. Peruaſit illius diei victoria in ſingulas Hiberniæ oras, & omnibus, qui alieni erant ab imperio Britannico, timorem ac deſperationem iniecit. **Quin** etiam **Rothericus**, Connaciæ præfectus, & Tomundienſium dux **Duuenaldus** (voluntate hoſtes, neceſſitate ſupplices) legatos & deprecatores ad **Reimundum**, de concordia conſtituenda, miſerunt. Ambo, vno eodemq̄e die, ſed non eodem loco, cum **Reimundo**, de pace, ſunt collocti: atque obſidibus datis, adfirmatè promiſerunt, quin etiam conceptis verbis iurarunt, in **Henrici** poteſtate, & ditione permanere. Per hos dies exſecrandus quidam furor **Cormachum**, **Diſmondia** principis natum, inuaſit: nam non modò contra patrem arma tulit, ſed etiam de eius exactiōe totus cogitauit. **Murchardus** pater, his rebus allatis (neque enim hæc occultè filius fecit) nuntios ad **Reimundum** legauit, qui peſtilentiſſimas deſperatiſſimi filij machinationes illi enodarent, eius item fidem, & opem implorarent. Nuntij **Reimundum** & precibus

Tomundi-
es victi.

Rothericus
& Duuenal-
dus pacem
petunt.

Filij contra
patrem con-
ſpiratio.

Reimundus
Murchardo
suppetias fert

Murchardus
pater per na-
ti insidias ca-
ptus.

Cormachus
occiditur.

Strangbous
moritur.

precibus rogare, & præmiis inuitare, vt Cormachi fero-
ciam comprimat, & à Murchardi capite proditoris im-
petus terroresque depellat. Porrexit seni calamitoso fi-
dem dextramque militarem Reimundus, qui cum exer-
citu, prope Corcagiam excurrens, adfectum illud inte-
stinum bellum confectum reliquit, & vt Murchardus,
cum vfitata auctoritate, regnaret, perfecit. Verùm post
militum discessum, Cormachus in perfidiâ, instinctus
furore, perseuerans (nam qui semel officij sui lineas tran-
sit, eum insigniter improbum esse, iterum atque sæpius
videmus) pacificatoriæ legationis tegmine proditionem
occultans, credulum patrem cepit, atque in carcerem
coniecit. Captiuus in ergastulo non diu includebatur,
cùm paribus paria referens (neque enim adeò notabiles
iniurias impunitas & inultas diutius esse voluit) percul-
forem, ad eadem faciendam, proposito auctoramento,
subornasset, qui Cormacho comprehenso, & confosso
patrem è vinculis emisit. Atque ad hunc modum pro-
ditio, malis initiis exorsa, tristes habuit & exitiales exi-
tus. Hæc dum aguntur, interea redditæ sunt Reimun-
do à coniuge litteræ, quarum sententia fuit, Strangbous
fratrem vitam cum morte commutasse. Hoc tamen ver-
bis, subobscuris explicatus habentibus, argutula vxor
marito significauit. Nam si vel tenuis huius rumoris
aura subito efflaretur, verendum erat, vt tota insula bel-
lum Britannis, communi conspiratione, indiceret & de-
nuntiaret. Intellexit tristificum vxoris ænigma Rei-
mundus, & sine mora Dublinium censuit aduolan-
dum; partim vt repub. (quæ Strangboi morte in ex-
tremum pænè discrimen adduci videbatur) armis tege-
ret, & consiliis stabiliret; partim vt præsentia sua demor-
tui exse-

tui exsequias cohonestaret, cuius cadauer euisceratum, & vnguentis, ne subrancidum putresceret, delibutum, vsque ad Reimundi reditum domi insepultum iacuit. Etenim Strangbous, quando testamentum moribundus fecit, sepulturam in Reimundi aduentum differri iussit. Verùm enimvero Reimundi animus anxiferis hîc curis suspensus erat. Nam necesse habuit, dispersas per insulam Britannicas cohortulas in Lageniam compellere, quoniam conductis copiis melius, quàm dissipatis, regnum firmari, considerauit. Quod si, reductis Limmerici custodibus, urbem ciuium tutelæ committeret, credibile erat (cùm, in exulceratis animis, fraudis & perfidiæ reliquiæ vt plurimum resideant) eos in posterum Britannorum imperium repudiaturos. Quare cùm hæc ei accurata consideratione de liberanda atq. concoquenda sint, prudentioribus, qui iam tùm Limmerici erant, & quorum taciturnitatem sæpè est expertus, Strangboi mortem secretò impertit, tum etiam, quid in his angustiis explicandum sit, consiliat. Post longam disquisitionem, vna est adfessorum vox, nullos Britanos Limmerici relinquendos, sed omnes in Lageniam reducendos: alioquin rempub. in magnum periculum adduci, non solùm ob mortem Strangboi, sed etiam, quod magis ad causam pertinet, propter subitum ipsius Reimundi discessum, qui in Angliam, ex præscripto regis, iam cogitabat. Limmerici autem imperium statuunt ad Duuenaldum, Tomundiæ præfectum, differendum. Horum languido consilio vititur Reimundus. Duuenaldum accersit: cui, vbi eum ad obedientiam integritatemque grauiter & sententiosè hortabatur, vrbis custodiam commendabat. Arripuit Duuenaldus imperium,

Duuenaldus
Tomundiæ
sis Limmerici
præfectus
constituitur,

Duuchaldi
perfidia.

rium, omnia prolixè & religiosè promittens. His rebus malè contractis, Britanni se Linnemico propriunt. Commodum autem transgressi sunt pontem, cum eo à tergo interciso, ciuitatem ex omni plagâ flammis non fortuitis, sed oblati conflagramentem videres. Atque hoc impurissimum periurij & infidelitatis specimen, proditor ingraticus dare voluit. Dolet erratum suum Reimundo, etsi non voluntatis, sed necessitatis erratum erat. Nam credulitas per prouidi cuiusque mentem peragere potest, atque vt quisque est castissimus, ita alios perfidos esse, difficiliter opinatur. Sed vt ad prima redeam, tandem vsque Dublinium Reimundus venit, & Strangboi funeri veste mutata, operam dedit. Sacra eo die summa religione confecit antistes Laurentius, quibus peractis, humatus est Strangbous, magnis & solennibus cęemoniis in fano sacrosanctę Trinitati dedicato, quod Christi delubrum communiter dicitur. Erat Strangbous vir subrufus, perpusillis næuis interpunctus, cęrulei oculi, amabilissima oris dignitas, cuius exsuperantiã vix vllam formosissimis fęminis pulchritudinis laudem relinquebat. Vox mollis; ceruix modicè contracta, longum & procerum corpus; in beneficiis remunerandis nusquam tardus; facultatis exilitatem voluntatis largitate compensabat; fortis vir & experiens; in gestione negotij diligens; togatus obsecundare potius, quàm imperare voluit; armatus imperare totus, obsecundare noluit, non ita tamen, in rebus gerendis, sibi confidebat, quin tectos homines consuleret, quibuscum suos sensus propensè coniungebat; otium bello, multis gradibus, prætulit: atque hæc pacifica optio, & à bello reuocatio ex iudicij firmitate, non animi abiectioe effluxit. Inter ancipites
belli

Strangboi
descriptio.

belli euentus eandem, saltem ad speciem, mentis æquitate præ se tulit: ne aut victor, hostibus superbus, aut victus, commilitonibus abiectus videretur. Vix apud regem graciosus, semper inimicorum plenus vixit. Ex Eua vnicam sustulit filiolarum, quæ Isabella vocitata est, bella & mellita virgo, pudore ac disciplinâ munita. Hæc annos ad decem & quattuor nata Gulielmo, Comiti Mariscallo, nupsit. Secum in Hiberniam Strangbous filium adduxit, adolescentem mirifica virtutis indole præditum. Huic, vt à maioribus posteritas accepit (nihil enim, in hac narratione, præter auditum habeo) Strangbous pater vitam abstulit. Hæc est facti subiecta ratio. Posteaquam Hiberni Lageniam, Britannorum armis, deuictam videbant, ne ceteras insulæ partes sub imperium ditionemque suam homines extranei subiungerent, supra modum incolæ verebantur. Proceres, communis libertatis propugnatores, rem cum consiliis, diuturnis cogitationibus euigilatis, prospicere, magnum & exitabile bellum consociati apparare, vt grauem Britannici mali molem à ceruicibus depellerent. Cùm Strangbous de hac coniuratione plenè planeque cognouit (neque enim erat obscura) contra Hibernos, proeliis promulgatis, exercitum comparauit. Strangboi filius, cùm vix iam primam pubertatem attigisset, primigeniis bellicæ virtutis scintillulis accensus, ad patrem acie instructa accedere, & genu terram suppliciter tangens, eum maiorem in modum obtestari & obsecrare, ne illum præsentis gloriæ occasione priuet: priuaret autem, si eum, ab vnius turmæ ductu, & primo conflictu, eo die, auocaret. Respondit pater, eum esse pusionem perimbecillum, militiæ adhuc insuetum, hostes multitudine esse infini-

Strangboi filius quam ob causam à patre occisus.

tos, & viribus etiam Britannicis cohortibus, nisi eis diuina benignitas opitulari dignetur, longè superiores. Quod si is, in prima excursione, in qua sæpenumero vtriusque partis salus aut interitus agitur, ad metas formidolosus hæreret, aut hostium tela & incurfus refugeret, illi derepentè ingressi in spem victoriæ, incredibili lætitia exsultarent, & effrenata ferocitate concitati, in ceteras turmas se ingurgitarent. Quocirca, inquit, nate, vide quid agas; apud animum propone, in quantum discrimen te, & totum exercitum voces, introspicias in gentilitatem tuam, cuius splendorem nulla ignaviæ labecula hæctenus maculauit. Quod si in hac militari præfectura (quam vt accipias, non suadeo; neque item vt reicias, iubeo) aliquid timidè pueriliterque gesseris, hoc tibi verè adfirmo, ego ipse, qui vitæ tuæ, secundum Deum, fator fui, mortis profectò auctor ero. Ista ergo, inquit natus, lege, in prima turma velitari licebit. Bene habet, ego omnem timiditatis culpam sustinebo. Quare forticulus peradolescens, bene sibi fidens, & parua equitum stipatione comitatus, incitato equo immisit se in hostes. Hiberni istam equestrem exiguitatem flocci facientes, ante victoriam de Britannis triumphant, & coaceruato agmine, in hominem adolescètem celerem progressionem, falsa spe inducti, faciunt. Ille hostium aduenientes impetus nulla dimicatione frangere potuit: quare se, & suos turmales ex eorum telis eripiens (parum enim absuit, quin ab hostibus exciperetur) in paternum gremium, contrà quàm proposuerat, tanquam ex turbine aliquo in portum, plenus formidinis, profugit. Parens ira excanduit, & vnicum filium, districto ense, adeò violenter subter ymbilicum secuit, vt viscera

& exta.

& exta ab adolescentis aluo, sanguinem miserabiliter stillantia, profluerent: atque ita confectus & faucius vitam dimisit. Seueritatem hanc nec dilaudare licet, nec reprehendere, in præfenti, libet: sed vt vt erat, Strangbous furibunda mēte incitatus, nihilo segnius ob interfectum filium, sed multò acius pedem, cum suis, in hostē inferre, & terribili sæuitia pugnantes, ac vulneribus concidentes profernere, fundere, occidere. Abesse enim nō potuit, quin in aduenientes hostes durus, & truculentus fuerit, qui in fugatum filium acerbè seuerus exstitit. Hoc à Giraldo Cambrensi obliuione obscuratum miror, cū tamen omnium sermone celebratissimum sit, & Strangboi monumentum, quod in sacra Trinitatis æde etiam vsque ad hoc tempus, exstat, huius facti memoriam significantius repræsentet. Etenim ibi videre licet lapideum sepulchrum, Strangboi statua, è marmore sculpta, coopertum: cui è sinistro latere adhærescit secti filij tumulus, eiusque simulachrum in marmore incisum, vbi vtraque manu illa supportat. Corruit magna pars huius templi, circiter annum salutis 1568: quâ ruina vetus illud monumentum fuit deformatum. Statim atque templum reedificatum erat, Henricus Sidneius, vir antiquitatis amantissimus, qui iam tum summæ reipub. præfuit, coactis fabris, marmoreum parentis & nati tymbon singulari opere artificioque interpolandum curauit. Vixit tunc temporis sannio facetissimus, cui nomen Calus fuit, in omni dicacitate, si quis vnquam alius, planè Roscius. Statim atque hic faceris scurra accepit, columnas & fastigium templi concidisse, eaque ruina Strangboi sepulchrum fuisse dirutum, dixisse fertur, hunc casum nihil admirationis habere: Illustre, inquit, notumq̃

Henricus Sidneius Hi- berniæ præfectus Strangboi tumulū reedificandū curauit. Calus sannio facetus.

futoribus, & zonariis omnibus est, Hibernos à Strangbo edomitos esse & compressos. Cùm igitur, quo ad vixit, patriæ nostræ funus extiterit, neminem mirari oportet, si Hibernica ligna & saxa tumulum, qui corpus Strangboi contexit, quasi quodam inexpiabili odio, & naturali diffidio instigante diruperint. Huius sermo omnis politissimis dictionibus refertus erat, in quibus nihil erat frigidum, nihil domo ablatum, sed omnia sale facetiisq. ita aptè perspergebat, vt nullum vsquam Diogenem in apophthegmatum lepore, & festiuitate, conditorem iudicares. Verùm hîc, cùm veteres annales Richardum Strangboum, in subigenda Hibernia, principem ponant, hoc epitaphio demortui memoriam celebrandam putauit.

Strangboi
epitaphium.

Victor es, & victus: sed rursus victor habebis,

Victor & inuictus, tempus in omne manes.

Victor Hibernorum, per prœlia multa, fuisti,

Victus & à saeuo vulnere mortis eras.

Non tamen est aliquid, per quod mors ipsa triumphet,

Rursus ab inuicto victa superba viro.

Ista tuum corpus nature lege subegit,

Vicit victricem splendida fama grauem.

Hæc inuicta manet, sed & hæc inuicta manebit;

Ossa sepulta iacent, non tamen acta tacent.

Dum non acta tacent, Strangboi fama manebit;

Fama manet mundo, mensque beata polo.

Strangboi exsequiis omni solennitate cohonestatis, procuratores, qui à rege in Hiberniam, ad inquirendum in Reimundum, missi erant, cautè & diligenter dubios ac ventosos Hibernorum animos, præcipuè atroci ac difficili reipub. tempore, considerantes, coniunctis sententiis,

tentiis, regiam in insula potestatem Reimundo Giraldō, tanquam fidelissimo & experientissimo viro, permittunt. Siquidem res, nuper gestæ, promptæ fidei & integritatis perspicuum ei testimonium dederant. Credibile etiam esse existimant, magnum tumultum reipub. iniectum fore, si iam ab incolis semigrauerit. Quare eo in prouincia relicto, phaselum conscendunt, ac prospere fauonij flatu vsq; mare transeunt. Etsi autem illi Henrico regi declarabant, quanta nuper Reimundus bella gessisset, quàm firmiter & constanter officij sui rationem conseruasset, & mutandi consilij iustas caussas, rationesq; attulissent: tamen Gulielmus, Aldelini filius, vir neque vsquequaque stultus, neque perfectè prudens, in insula præfectus est assignatus. Huic rex confessores, adiutoresq; adiunxit Iohannem Curceum, durum & rigidum bellatorem, & Milonem Coganum, qui iam integrum biennium, tum in Britannicis, tum in Gallicis bellis, industriam, ac fidelitatem suam regi promptam expositamq; præbuit. Cùm primum Reimundus inaudiuit, tres viros, quadraginta militibus stipatos, ex alto in Hiberniam prouectos esse, obuiam illis, cum maximo ornatissimoq; comitatu, processit, & de illorum aduentu, deq; triumphu illis gratulatus, magistratu abiit. Dum Guesfordiam versus iter coniunctim habet, Reimundi gentiles, ferocibus equis aduecti, gymniciis cursibus iuueniliter se exercent. Qui sanè ad spectus inuido Aldelinidis animo non mediocrem dolorem inuffit, & ad eos, qui in eius famulatu erant, conuersus, Cernitis, inquit, hanc Giraldidarum magnificentiam? Quantam pompam adferant? Quàm insolenter se effertant? Quàm gloriosè incedant? Quàm regio appa-

tu se

Reimundus
Hiberniæ
gubernator
relinquitur.

Inquisitores
in Angliam
reuertuntur.

Gulielmus
Aldelinides
Hiberniæ
prætor con-
stituitur.

tu se nobis venditent? veruntamen si vita suppeditauerit, ego horum fortunas dissipabo, ita vt nullum præsentis dignitatis vestigium relinquatur. Hoc non modò dixit, verùm etiam, paucis post diebus quantum potuit, fecit. Omni enim rabie & acerbitate Giraldinorum familiam infectatus est. Sed cum diuina prouisione effectum esset, vt plus voluntatis ad nocendum haberet, quàm facultatis, non poterat, eam feraciorẽ stirpem, quæ admodum altas in Hibernia radices egit, & patulis ramis per insulam se diffudit, fodicantibus maleuolentiæ sarculis exstirpare. Per hæc tempora Mauritius Giraldus, graui morbo oppressus mortẽ Guesfordiæ obiit: in quem diuina bonitas maximã & prudentiæ & doctriinæ ornamenta congeffit. Vir erat staturã non admodum celsã, sed erectã, caput habebat nigris capillis coopertum; in hominis vultu singularis quædam grauitas pellucebat. Nam vt hominem antea nunquam vidisses, tamen eum ex ore prudentissimum diuinares. Nulla in fronte nubecula; nulla ruga, sed sereno semper, eodemque vultu; barba procera, tenuis tamen & fusca, collum peruenustum. Largas habebat, & prolixas palmas, digitos articulis & commissuris egregiè combinatos, cum vnguibus, laudabili proceritate eminentibus; apta fuit vtriusque pedis compositio, & ne multis morer, ab imis vnguibus ad summum verticem nitidissima cute circumclusus erat. Verùm corporis dignitatem animi virtus excellebat. In omni vita modũ & mediocritatem tenuit, grauitatem sine morositate amplectens, dicacitatem, absque scurrilitate, frequentans; vnde hoc inter familiares suos fuit adsecutus, vt omnium grauissimorum hominum facetissimus, facetissimorum grauissimus haberetur.

Mauritij Giraldi mors.

Eius descriptio.

beretur. Vir, vt temporibus illis, non indifertus, & plus etiam quàm nō indifertus; omni diligentia Laconifimum adfectauit; orationis pigmēta despexit; rationis momenta multi existimauit, infantem prudētiā verbosæ stultitiæ præponens. Vir sapientis consilij fuit. In explicanda sentētia tardus, verū certus, in omnes rei propositæ partes acutissimè introspicere solitus, perinde ac si abditos, ac intimos negotij recessus meditata circumspeditione peragraret. In acie bellicosissimus; armis positus, quietissimus; nusquam amicorum desertor; offensionem facile accepit; acceptam citò deposuit; quæ agilitas, & naturæ mollities in eius posteritatem deriuata fuit. Ceterum mortui patris viua memoria relictos liberos ab Aldelinidiana expilatione nō vindicauit. Vix enim parentalia peracta erant, cū fratrum fortunas, contra ius fasque, in suam rem conuertens, de illis non conquieuit, donec castellum Wickloense ex eorum manibus eripuit. Sic voluit, sic potuit, sic effecit. At ne Britannicos conuenas in se dicaces redderet, Fernasiam, villam pusillam, nullo præsidio munitam, & in hostium ore ac faucibus positam, germanis fratribus, compensationis ergo, donauit. Etsi verò ea sedes nimis periculosa erat (nam Hibernici direptores habitatorum vitas inibi appetere impunè poterant) tamen Giraldini fratres locum incolere, & prout res postulabat, castellum, longâ operâ insuntâ, construere, quod substructionum magnis molibus sustentatum, ac sepibus vndiq. circumdatum, multum firmitudinis, ad grassatorum impetus frangendos habebat. Castellana hæc constructio vicinos Hibernos in magnas perturbationes coniecit. Nam talibus munitionibus sparsim fixis, & stabilitis, se breui non solum reprimi, sed etiam

ambrosio
 euuouuua
 siluiliu
 uuuuuuu

mill. 8. D
 Aldelinidis
 erga Mau-
 ritij filios in-
 iuria.

abinichla
 Giraldida
 castellum
 Fernasie co-
 struuat.

tranquilly

Z opprimi

Gualterus
Alemannus
Giraldidis
aduerfatur.

Castellum
Fennafianum
solo æquatur

Aldelinides
Reimundum
inuria ad-
fuit.

opprimi poffe, acri & fagaci mente, præuiderunt. Verùm cum armis fabricam demoliri minimè auferent, ad Gualterum Alemannum fupplices ueniunt, & eum largitionibus corruptum ad caftellum in totum eradican- dum inducunt. Gualterus erat Aldelinidis nepos, homo nullo numero, planè perditus ære alieno. Aft auunculus aduerfam Gualteri fortunam non folùm leuare, verùm etiam honeftare cupiens, ei Guesfordiæ imperium de- dit, & alios in eum honores effudit. Is, ut cognatione, ita viperinis moribus Gulielmo Aldelinidi proximus & ge- minus fuit. Hunc ut Hiberni muneribus demulferunt, haut fcio, quâ cretulâ cauffam dealbauit, fed caftellum, ubi iam ad tectũ ferè peruenit, folo exæquari imperauit. Quod quidem certiffimum continebat & iniuftitiæ & perfidiæ argumentum. Nam vel parietis tectoriolum, inuito poffeffore, afcia abradere, & multò magis ftructu- ram funditus demoliri omnino iniurium erat. Quid porro amplius ad reimpub. labefactãdam facere potuit? Siquidem fociorum firmaméta euertere, nihil aliud fuit, quàm vincētibus accolis haftas miniftrare. Ex quo fanè intelligitur, nihil effe tantis munitionibus firmatum, quod non pecuniã attentari, & comminui poffit. Præte- rea Reimundus Giraldus poffeffionem habuit, in qui- busdam agellis fertiliffimis, non ita procul ab opido Guesfordia fitis. Aldelinides non contentus prima illa iniquitate, fed aliam inimicitiarum cauffam quærens, manus rapaces Reimundi fortunis infert, inuitũ ex præ- diõ exterminator detrudit. Ad hæc, Gulielmus à rege mandatum accepit, ut publico auctoritatis fubfidio, Ro- bertus Stephanides, cui eximios honores mandare con- ftituerat, amiffam in Ophillania poffeffionem fine mora ufurparet.

vsurparet. Tantum absuit vt Gulielmus mandata effecerit, quæ recepit, vt Hibernicâ pecuniâ eintus & retardatus, Stephanidis negotium procrastinavit. Quocirca simulac Hiberni perspexerunt, hominem avaritia ardentem, administrandæ provinciæ principatum tenere, ad illius aulam, tanquam ad mercatum, se conferre, & iudicia ab illo cottidie nundinari. Ex quibus licitationibus breui consequens erat, vt Hiberni Britannos, demeritis legibus, pecuniâ oppugnant, aliena patrimonia, incoluini domino, retinerent, victi in cultissimis agris residerent, victores, non causâ, sed tempore oppressi, vastis & desertis fundis, exili ac macro solo circumclusis, inhærerent. Harum iniuriarum fastidiosus Iohannes Curceus, Aldelinidis collega, audire quàm spectare easdem maluit. Quadruplatoribus itaque cum egente hoc, & sordido gubernatore Dublinij relictis, ad Vltoniam, quadringentis ferè militibus comitantibus descendit, in qua primus ex omnibus Britannis pedem posuit. Ex quo effectum erat, dum alia Hiberniæ territoria, calamitosis funestisque præliis premebantur, nullam belli partem in hanc portionem peruasisse. Quod ipsum percommodè Curceo accidit. Nam quanto minus aliorum expilationi, direptioni quæ. Vltonia patuit, tantò maiorem pecuniarum aceruum indidem auferèdum sperauit. Quadruido, quo Vltoniam versus viæ se commisit, ex Vriliensi territorio discedens, postridie mane ad Dunensem ciuitatem, profus imminutam, ad eò inexpectatus penetrauit, vt ciues, metu vacui, Britannicas copias in Vltoniam influere minimè somniarint, vsque eò dum, in variis partibus vrbis disturbatis, buccinarum clangor prima luce intonuit. Dunenses itaque cum nec pares, nec

Iohannes
Curceus Vltoniam in-
uadit.

Dunum ex-
pugnatur.

præparatas copias ad confligendum habuissent, coacti erant, repentinam & inopinatam incurfionem deuitare, aut ad direptorum clementiam, perditis vitæ rationibus, confugere. Fæminarum gemitus, querela, clamor, fuga. vrbis præfectus Dunlenus, non rudis imperator, vbi obfistere, ac hostes arcere non potuit, ex eorum telis, per pseudothyrum, euasit & erupit. Milites, effractis & euulsis ianuis, domos exinaniunt; in ciuium pecunias inuadunt: absconditas arculas perferunt; quibus spoliis miseris ac diuturnas egestates explent. Euenit, vt Viuianus, Romanæ fedis legatus, à Scotia euectus asportatusque in Vltoniam, Duni id temporis, relaxandi animi causa, diuerfaretur. Is ciuium, & ceterorum Vltoniëfium vicem dolens, ad Curceum pacificator venit, quocum magnis precibus egit, ab armis prorsus recedere. Nam si ei placeret, cum Dunleno foedus icere, & cum toto territorio pacem habere, Vltonienses in se reciperent, tributa Henrico regi, in singulos annos, persoluere, & se totos Anglico imperio deinceps dare. Verùm Curceus acri acie dispiciens, primum hunc introitum faustè feliciterque sibi & suis euenisse, re ipsa omnem pacem repudiauit, verbis tamen pontificium legatum blandissime accepit. Ex his radicibus nata fuit hæc Curcei confidentia, qua sibi Vltoniæ expugnationem desponsam esse, & quasi ex æterno tempore destinata, persuasit. Primum Merlinus Magus, cuius futilitatem † antea peruellimus, Vltoniæ euerfionem, vt putabatur, antedixit, formam, & naturam corporis, atque adeo amictum & insignia bel-latoris expressit, qui huius victoriæ coryphæus foret. Deinde adductus est Curceus, vt crederet, D. Columbam, virum planè pium, Hibernicis litteris vaticinatum, Vltoniam,

Dunlenus
Duni præ-
fectus fugit.

Viuianus
Romanæ fe-
dis legatus,
pro Vltoni-
ensibus pacem
à Curceo pe-
tit.

Curceus pa-
cem oblatam
repudiat, &
qua supersti-
tione cōmo-
tus, obstinatè
se gerit.
Merlinus
Magus.
† Lib. 3.

Vltoniam, fatali euentu, superandam fore, atque deprimendam. Atque hic libellus ita in amore ac deliciolis Curceo erat, vt vigilans eum non dimitteret è manibus, ad dormiendū proficiscens, eundem sub cubicularis lecti puluino collocaret. De S. Columba, viro veridico, nō disputo, qui cælesti instinctu concitatus, nescio quid calamitatis præfagire potuit. Diuinus enim adflatus, vbi vult, spirat, & humanæ inscientiæ caligine discussa, eorum mentibus futura, extraordinario priuilegio, quandoque præsignificat, quorum animos, à concretionē terrena seuocatos, numinis sui maiestate sacrare dignatur. Verū Merlini insulitas omnium irrisione illudi debet. Ille nescio quid de candido equo, de pelta pictis auibus repleta, & quibusdam aliis nugatoriis notis somniauit. Atque hoc quidem loco, annalium nostrorum tabularium peruoluens risum vix continebam, cū legerem, Curceum, ineptis Merlini hariolationibus ductum, primū in amictu, deinde gestu, deinde scuto, deinde albo equo, se totum Merlino, vsq. eò plenè accommodasse, vt in Vltoniam, tāquam personatus comædus, aduolarit. Casu, inquiet aliquis: inò sanè compactò. Nam cū superstitione per se facilè in animum improuidum penetret, tum istis præstigiis mentis aciem libētius perstringimus, quarum triumphalem euentum auidè exoptamus. Sed vt reddamus, quæ restant, vt primū Dunlenus intellexit, castris rem geri oportere, sibi aliquot diebus sumtis ad bellicas rationes confirmandas, omnes vires in Vltoniæ libertatem defendendam contulit. Quare conglobatis congregatisq. decem millibus virorum Dunum cingere statuit. Ast vbi hostium consilia, ex peruagato hominum sermone, rumor ad Curcei aures attulit, post

Merlinus reprehenditur.

Dunlenus
contra Britā
nos exercitū
comparat.

aptam & militum & signorum instructionem, progressus est in propatulum campum. Nam optabilius ei fuit, in aperto prato præliari, quàm vrbis mœnibus, tâquam cingulis coarctari. Ultonienses, vt est hominũ genus naturâ & vsu valdè bellicosum, nã consueti in armis æuam agunt, visis Britannis, non timidè ac diffidenter, sed ordinatè & audacter processum efficiunt. Alter exercitus alteri appropinquat. Clamor tollitur, prælium initur. Britanni Ultonienses sagittis configunt; Ultonienses Britannos hastarum coniectionibus, & crebris lapidationibus appetunt, atq. vbi cominus accedunt, Britanni lanceis & gladiis, Hiberni securibus acriter, & vehementer depugnant. Nulli parti militaris virtus deest, sed victoriæ elargitor, Deus, Curceũ Ultoniensium dominatorem, euersis ac prostratis hostibus efficit. Atq. his quidem in pugnis virtus enituit egregia Roberti Poëri, barbatuli iuuenis, cui omnes Britanni, secundum Curceum vna mente & voce, palmam dederunt. Atque eam virtutis laudem, rebus in Ossiriæ, & Lechelinæ cõfinitis, paucis post diebus, animosè gestis, iuuenilis bellator meritissimò geminauit. Quinque, in veterum rerum monumentis, commemorantur notabilia prælia, quæ cũ Ultoniensibus Curceus cõmisit. Primum hoc erat, de quo iam explicatum est. Alterum subsequente æstate, etiam propè Duni muros, vbi, quindecim millibus Ultoniensium fractis & deuictis, Britanni decesserunt superiores. Tertium non procul à Fernia, in qua pugna, extremam belli fortunam Curceus subiit. Nam cum in illo territorio prædas fecisset, militibus suis, ab hostibus exceptis & interfectis eã ex pugna vix se, & vndecim commilitones eripuit: atque in ipsâ fuga, coactus erat, amissis equis per triginta miliariorum

Prælium.

Ultonienses
victi.
Roberti Poëri
virtus.

Quinq. notabilia prælia cum Ultoniensibus Curceus cõmisit.

liariorum interuallum se & suos defendere à continuis hostium cursibus, qui fugatorum persecutissimi erant: & biduum cum contubernalibus ieiunus, pedester, armatus, fatigatus, itineri infesto, & periculoso se committens, incredibiles molestias, summo animi robore deuorans, tandem ad turrim suam incolumis peruenit. Quo euento tanquam miraculi admirabilitate, & eius ætas, & omnes posteri obstupefacti manus sæpe sustulerunt. Quartum ferūt in Vriiæ finibus obtigisse, in quo complures Britannos, quòd glomerati in hostilem turbam nimis festinanter se coniecerunt, Curceus amisit. Postremum iniuit propter pontē luoriensem, posteaquam Etesiarum diebus, ex Anglia reuersus est. Sed istam dimicationem ei Deus fortunauit, in qua integras hostium copias, parua conflictione, repressit. Qua victoria constituta, in Vltonia, tantis bellis superata, multum requietis habuit. Perangustè hæc referit, in cōmentariis suis, Giraldus Cambrensis, quo magistro breuitatis vsus, eadem perquam breuiter perstringenda, atq. attingenda putauit. Dum hæc in Vltonia geruntur, Viuianus, cuius mentionem modò feci, conuocato Dublinij antistitum concilio, religiosis decretis promulgauit, eos, qui ad posterum, in quacunq. Hiberniæ particula, contra Henticū regem arma sumerent, à fidelium contubernio, primo quoquo tempore seiungendos fore. Et quoniam apud Hibernos iam olim in more positum erat, in tumultuosa rerum perturbatione, bona & fortunas ad templa transportare, in quibus, tanquam in religioso effugio, ab expilatorum rapinis liberantur, nunc verò commeatum in delubris veluti in cellâ penuariâ subdolè ad hunc finē recondunt, ne Britanni cibaria mercari valeant: cunctis concilij sententiis

Viuianus legatus concilium Dublinij celebrat.

tentiis decretum erat, Britannis tempore reliquo, quoties in expeditionem eunt, fas esse, modò alimenta aliunde nec pretio, nec precariò suppetant, rei frumentariæ inopiam templi custodibus cōmunicare, & penus indidem numerato auferre. Hoc interim spatio, Milo Coganus, qui rursus Dublinij magistratum habuit, in vrbe, instar desidiosissimi cessatoris, vsque obtorpere noluit. Saraca, clitellaria iumēta, saccos vicinis aurigis imperauit. Militibus ergo primoribus quadraginta, adfectatoribus equestribus ducentis, & 300. sagittariis coaceruatis, Cōnaciā ante istum diem, à Britannicis cursibus & victoriis vacuam, infestis signis inuasit. At Connactenses, qui hactenus refutati potius bello, quàm laceffiti erant, simulac primū intellexerunt, Britannos eorū bona ad prædam proposuisse, vbi properantem exercitum excludere non ita citò valuerunt, hostium consilium, hoc modo, præuenere. Vfus eos erudiuit, in Britannorū consuetudine esse, non tam viros & mulierculas proterere, quàm domos & pecuniarias pixides compilare. Quare ex vicinorū spoliis ita sibi prouident. Nulla præsidia ad Britannorum aduentum opponunt; contraq. omnibus arcis euersis & exterfis, illibatos thesauros, in effossis terræ visceribus, adeo altè humant, vt eos olfacere Britannici indagatores non valeant. Magalia, celeri excisione, complanant; adibus flammam subiiciunt; signa ac tabulas pictas ex delubris tollunt; deniq. ipsos templorum parietes nudos ac deformatos reddunt; postremò, in omni loco, notas & vestigia exustionis relinquūt, ac vastos & desertos agros hostium potestati permittunt. Triiduo quo hæc gesta sunt, Britanni prædæ spe præditi, ad populatas atque absuntas Connaciæ sedes peruenere. Verū vbi perspexerunt,

Milo Coganus Connactiam inuadit

Connactensium Strata-gema.

runt, incolas locum illis reliquum, non modò ad prædas, sed ne ad penus quidem fecisse, reuersi sunt Dublinium, cum clitellis, nullis exsuuiis, nullis pomparum ferulis ornatis, sed vacuis sarcinis tantum onustis. Verum in reditu Britanni in periculum ac discrimen vocati erant. Nam dum illi, totâ prouinciâ, circumcursant, intereâ Rothericus, multitudine hominum coacta, castra habebat in loco, siluestribus sepibus denso, paratus Britannos intercipere. Quibus redeuntibus se in conspectum dat, atque instructo exercitu, milites in cataphractas hostium copias immittit. Britanni, cum nulla ratio ad resistendum sit, in fugam, pugnae similem, cautè & tectè se conferunt, prosequentium impetum auertunt; tres tantummodo equites amittunt; multi Connactenses in acie cadunt, complures vulnera excipiunt. Eodè anno Henricus rex Gulielmum Aldelinidem, in capiendò & conciliandò pecunias præcipuè occupatum, de Hibernia deuocare, propterea quòd neq. regi, neq. plebi mercenarius gubernator se probabat. Foedè & sordidè se in prouincia gessit. Nullum respectum ad iuris æquabilitatem, nummulis acceptis, habuit; æqua cum iniquis, sine vlla religione, confudit. Reipub. inimicus amicus, reipub. amicis inimicus, hodie læderet, què herè laudabat; in huiusmodi inconstantia solùm constans; durus in illos, quos vlcisci valeret, clemens in eos, quibus obesse non posset; oratio melle dulcior, cogitatio felle amarior; tantus & talis perfidiae ac simulationis architectus, ætate sua est cognitus, vt communem dissimulatorum appellationem quodammodo effecerit suam. Ad summam, istis iniuriis, ex quo prouinciam tetigit, totam insulam, auaritiâ hians, cumlavit, vt non mirum fuerit, si incolis tristè horribilemq.

Connactenses
dimicant cū
Britannis.

Gulielmus
Aldelinides
ex Hibernia
deuocatur.
Eius mores.

Hugo La-
ceus Aldeli-
nidi prætor
succedit.

Henrici re-
gis erga suos
feruos libe-
ralitas.

Mactirus
insidias Mil.
Cogano ma-
chinatur.

Mil. Coga-
nus & R a-
dulphus oc-
ciduntur.

memoriam nominis sui reliquerit. Rex Hugonem La-
ceum Aldelinidi in imperio subrogavit, hominem vi-
gilantem & industrium. Robertus Poërus tam Waterfor-
diæ, quàm Guesfordiæ præpositus erat. Missus etiam est
in Hiberniam Robertus Stephanides, summis ab Hen-
rico ornamentis adfectus. Siquidem ei, & Miloni Coga-
no eos Momoniæ campos perpetuò possidēdos conces-
sit, qui in austrum vergunt, illos autem agros, qui ad a-
quilonem inclinant, Philippo Brusco dono dedit. Vtraq.
territoria perlatè patent. Mare itaque, summa hieme, præ-
teruecti, in novas possessiones veniunt, & pacem stabi-
lem cum finitimis principibus conficiunt. Stephanides
& Coganus quinquennium belli vacationem cum ha-
buissent (nam tum armis, tum caritate & benivolentia
fœderatorum procerum septi vixere) euenerat tandem,
vt Milo Coganus, cum genero suo Radulpho, Roberti
Stephanidis filio, ad Lismoriæ territoria iter faceret. Dum
ambo, in campis, apicantes confident, atque nonnullis
Waterfordiæ ciuibus, quibuscum res illis est, præstolan-
tur. Mactirus, homicida vitiis omnibus vitiosus, & alij
quattuor barbari ac dissoluti percussores, qui idē cum eo
scelus conceperunt, milites, nihil insidiarum cogitantes,
securibus à tergo hostilem in modum adoriuntur, & lo-
cum, in quo sedent, & foci & generi sanguine funestāt.
Erat ille Mactirus Milonis maximè familiaris, quocum,
vt primū aduersperaseret, cōiuuari, & pernoctare, pro-
pter familiaritatem notissimam, Milo statuebat. Verūm
carnifex, omni carens honestate, collectā nimis cruētā
à cōiuiua extorsit. Atq. ita impigram & strenuū militem
(quod sanè dolendū erat) qui apertos hostes sæpè repres-
sit, insidiosus hospes sceleratè interfecit. Huius perfidia
documen-

documentum dedit, quid sit venenatam viperam in gremio fouere, & apud ingratum nebulonem studium atque officium ponere. Milonis & Radulphi interitio non modò priuatis amicis perluctuosa, sed etiam vniuersæ reipub. acerbata accidebat. Nam vt primùm fama hanc cædem in singulas insulæ partes exportauit, omnes Momoniæ heroes, perfidos animos capientes, perinde ac si nullus alius, Milone peremto atq. sublato, superstes esset, qui eorum audaciam comprimere, armati contra populum Britannicum pertumultuosè concurrunt, in primis Stephanidi exitium comparadum, circumfluente exercitu, censent, tanquam impio nefarioque prædoni, qui, primus ex omnibus, Hiberniæ pylas Britannis reserauit, & incolas in seruitutem, Anglorum regi tradidit. Remansit Corcagiæ, hoc durissimo tēpore, Robertus Stephanides, omni miseria præditus, magnū præter ceteros dolorem sustinens, quòd fidelissimum amicum, & carissimum filium, expressam patris imaginem, insidiis & proditione amiserit. Neque enim vsq. adeò suo periculo detrimentoq. doluit, etiamsi Momonienses, erecti ad libertatem recuperandam, omnem belli impetum in illum conuerterunt. Nam Corcagiæ muros concursu multitudinis vndique circumseptos tenebant, vt urbem vi & copiis caperent, atque in Stephanidem furorem suum effunderent. Hæc vbi Reimundo Giraldo nuntiata sunt, copias parauit, & Guesfordia soluens Corcagiam, cum firma militum manu, plenissimis velis, nauigauit, vt reipub. dignitati, & socij salutis interuentu suo succurreret. In qua quidem expeditione, vir fidissimus, & de reipub. optimè sentiens, non amici modò, verum etiam amicissimi hominis officium persoluit. Nam cum sæpe aliàs,

Momonien-
ses rebellant.

Corcagia à
rebellibus
obsessa.

Reimundus
Giraldus Ste-
phanidi opè
fert.

tum vel maximè, in fortunæ flexu, vera amicitia à fictâ & adulterinâ secerni solet. Reimûdo cum suis in urbem ingresso, milites conuentum agunt, quid optimum factu sit, diligenter exquirunt. Vna omnium sententia est, & oratio, pugnam cum hoste euestigiò committendam, inerimes milites, plumbeos quasi gladios vibrantes, in metu non habendos. Omnibus itaq. negotiis bene constitutis, Britanni ex vrbe ad hostes adfiliunt, ferro, quàm maximè possunt, instant. Hiberni contra pugnant omniratione. Ast vbi suos exsanguis frangi, & corruere vident, ceteri adhuc minimè faucij, animis tamen retardati, præter modum exterrantur. Quare de prælio, abiectis scutulis, effugiunt; multi celeres cursus ad siluas faciunt; nonnulli acceptis vulneribus auersis, cõcidunt; alij metu perterriti, & exanimati, in hostium mucrones incurrunt. Britanni timidos vehementissimè vexant, desertos, & dissipatos occupant & capiunt, urbem ex obsessorum impetu eripiunt. Momoniensibus, ad hunc modum, domitis & excisis, prouinciæ optimates, missis ad victores legatis, pacem libentissimè coagmentarunt. His ita negotiis confectis, Reimundus Guesfordiam celeriter est deuectus. Verùm Stephanides lætho misero filij sui, qui ei totus in sinu erat, illacrymare non desistit. Quod præter consuetudinem ei obueniebat, qui nusquam antea fortunæ tormentis adeò effæminatè succumbere erat visus, tametsi eius vita cum periculis & miseriis permixta fuit. Omnia in Hibernia bonis ominibus persecutus est. Fuit optimâ naturâ; insigniter prolixus, munificusq. omni auaritiæ suspicione carens: absque aculeo & maledicto, non infactus, in eius summis laudibus antiquitas excepit vnâ mulierositate. Nam ad omnem

amiculam,

Britanni cū
rebellibus
dimicant.

Rebelles vi-
cti & fugati.

Momonien-
ses pacem
petunt.

Stephanidis
mores.

amiculam, calamistrata coma, & ceruffatis genis fulgentem salax admissarius adhinnuit. Dolendum profectò erat, militem armis inuictum, à libidine vinci. Sub id tēpus Richardus Coganus, Milonis frater germanus, Corcagiam appulit, & in fratris fundos hæres successit. Postea aliquanto venit eòdem Philippus Barenfis, Roberti Stephanidis nepos, yti auunculo suo, in istâ temporum tristitiâ, solatium aliquod reportaret. Silvester Giraldus Cambrensis, eiusdem Philippi frater, & Stephanidis nepos, huius itineris societatem cum Philippo coiuit. Giraldus vir erat pereruditus, acerrimus vetustatis contemplator. Scriptor, meo fanè iudicio, non ferreus, suo planè aureus, apud vtrumque Angliæ regem, Henricum & Iohannem filium, fuit in honore & pretio. Ea quæ nos his libris, magna ex parte, narrando explicauimus, eisdem ipsis temporibus, quibus gestæ sunt, per diligentem complexus est. Insignes etiam Hiberniæ oras obiit, in qua percursatione, multa mirabilia se vidisse commemorat, quorum explicatio alium locum, & librum postularet. Inter cetera memoriæ ab eo est proditum, se in libellum quendâ incidisse, in minimis non ponendum. Index libri inscriptus erat de harmonia quattuor euangeliorum à D. Hieronymo colligata. Vnaquæuis pagina certam figuram continebat, antiquo opere, & summo artificio factam. Primo quasi ad spectu artificis industria horridula & obsoleta intuenti videbatur, perinde ac si literæ potius, quàm picturæ formam exprimeret. Verùm si obtutum acutius in paginulas defigeres, atque solidam expressamq. effigiem curiosis oculis dispiceres, artis præstantia vsque adeò periucundè ac singulariter te caperet, vt nihil vnquam potuisse adeò adfabrè, ac politè

Giraldus Cambrensis in Hiberniam venit.

Harmonia quattuor euangeliorum.

aut penicillo ab Apelle pingi, aut ferramentis à Lysippo fingi, iudicares. Custodiebatur hoc monumentum in opido Kildariensi, libellus erat D. Brigidæ, virginis commemorabili sanctitate præditæ, nō sine præcipuo numinis diuini auxilio, vt Giraldus adserit, scriptus. Mandat insuper litteris Siluester Cambrésis aculeatum Matthæi, antistitis Cassiliensis, responsum, quod mihi tacitum relinquendum non puto. Habebant præsul & Giraldus sermones quosdam de Hiberniæ statu. Interfuit huic communicationi alius Giraldus, Italiâ oriundus, à pontificè maximo ad Hiberniam legatus missus. Dum Siluester Giraldus nonnulla dicebat, cum quadam, vt putabatur, insulæ contumelia, tandem in eum veniebat sermonem, vt obiiceret tanquam probrum genti, etiam in tanta vbertate & copia Diuorum, quos in Hiberniâ fuisse constat, neminem martyrem in fastis numerari, qui pro Christo animam profudit. Ad hoc, inquit antistes, accipe. Non possum diffiteri, si velim pernegare, nationem nostram turpiculis quibusdam rebus oblitam esse, & fatius esse existimarem, cœnum, sic enim est dicendum, quo sumus oblimati, Christianum in modum abstergere, quàm nostra nobis vitia in maledictis obiicere. Sed quomodocumque se res habet, in his barbariæ fluctibus, quibus alluimur, nullus agrestis gladiator ita ab omni sensu, & humanitate vnquam vacuus erat, qui manus impias, & sacrilegas sacerdoti alicui adferret. Verùm iam nunc in eorum ditionem ac potestatem redacti sumus, qui ab antistitum cruore casti non sunt; vt credibile sit, plures posthac Hibernos (si quos diuina Maiestas, è mundo taliter pignerari velit) in eorum numero ducendos fore, qui, pro Christiana religione, morte occubuerunt

Aculeatum
Matthæi Cassiliensis
responsum.

cubuerunt. Lufit pontifex peracutus in Henricum regem, cuius satellites paullo antè (inſciente tamen principe) Thomæ, antiftiti Cantuarienſi, necem attulerunt. Verùm Hibernia non erat id temporis à martyribus vacua atque nuda, etſi numinis prouidentia placuit, vt in exteris gentibus, pro religionis teſtificatione, ſanguinem profuderint, quò melius eorum virtus non modò domi clara, ſed foris etiam admiranda exſiſteret. In hunc numerum referunt annales pontificem Foilanum, quem in tranſmarina regione peregrinantem errantemque homicidæ, ab religione remoti, è vitâ ſuſtulerunt. Cum eo conſociare, & coniungere poſſumus, Kilianum pontificem, Colommanum, & Totmannum, & præ reliquis exemplum caſtitaſis, Dympnam, quæ patrem, ei ſtuprum inferre volentem, declinans, ex Hibernia in Brabantiam ſe recepit. Fugientem parens, inceſtum ſtuprum anhelans, perſequebatur, ac reſiſtenti virgini vim & manus inferebat. Sed vt ad rem reuertar, per hos dies Herueius de monte Mauriſco, tanquam rudem accipiens, atque ad meliorem mentem, voluntatemque à Deo conuerſus, mundanis corruptelis nuntium remiſit, in monaſticam profeſſionem ſe totum tradidit, denique omnem malitia, cum militia, depoſuit. Durus eſt in hunc ſcriptor, prout † ſuprà poſitum eſt, Giraldus Cambrenſis, quem inuidioſis maledictorum notis tradere voluit poſteritaſis memoria. Sed quoniam malevolentia congruenter veritati conuenienterque perrarò loquitur, taleſque ſuos inimicos fingit, quales eos eſſe, & videri optat, æquum erit, in narratione iniqua, calumniatori fidem derogare. Formam Herueij ita depingere conatur Giraldus. Aptas & integras ſingulas corporis

Foilanus
martyr.

Kilianus
martyr.
Vide Surium
de vit. Sanct.
tom 4. fol. 8.
Dympna
martyr.
Suri. tom. 3.
Mai. 15.

Herueius de
monte Mau-
riſco mona-
ſtica vitæ
ſe tradit.

† Lib. 3. circa
finem.

Herueij de-
ſcriptio.

poris partes habuit; articulorum compactio firma; coloris suauitas insignis; statura longa, tamen propter incuruatos humeros, non admodum recta; homo asperâ, & difficili naturâ; frons familiaris, sed mens exitialis; bonorum sector; frequens seditionis concitator; acerbis aliis; sibi tantum dulcis; scortator tantis voluptariis illecebris mancipatus, ut corpus suum ex sanguine ac effœtum effecerit; in Gallicanis præliis bellicosus, in Hibernicis neque fortis, neque felix. Talia & multa acerbiora Giraldus. Verum ut hæc ita fuisse demus, cum explicabili numinis clementiæ placuerit, cælestis gratiæ lucem homini, vitiis obcæcato, tendere, quorsum pertinet, humano modo peccantem tam acriter criminari, cum liceat pœnitentem, melioris vitæ sensum capientem admirari? Habet suum iuuentus feruorem, difficileq. est, eam aetatem libidinis vredine non torrerî. Detur igitur aliquid naturæ communis fragilitati, & aliorum vitas ad insolens illud ac Pharisaicum perpendiculum minimè exigamus. Quippe hoc nihil aliud est, quàm in alienum nauum Lynceis oculis intueri, nostram strumam, instar talpæ, non dispicere. Per hæc tempora Hugo Laccus prouinciam accurata consideratione administravit. Multa habuit & dignitatis instrumenta, & prudentiæ præsidia, quibus incolarum gratiam colligere, collectamque conseruare præclare nouit. Ædificauit arcem Lechelinæ, cui Rogerum Poërum præfecit. Nihil turbidè & violenter, contraque omnia pacatè & tranquillè fieri voluit. Prouincialium non saluti modò sed commodis etiam consuluit. Otij & pacis alumnus; eius aures ad omnium querelas, dum forum egit, patuerunt; iuris æquabilitati totus deditus; ast eâ fuit clementiâ, ut maluerit

maluerit, reum, cum cōdemnare posset, absolueret, quàm cum absolueret, condemnare. Postremò tantus erat incolarum dilinitor, vt nōnulli, quibus suspicionem mouebat, in eius nomen inuaderent, atque regi criminose nuntiarent, Hugonem nouis rebus studere, omnes Hibernos, plausibili adfabilitatis aucupio, & ambitionis occupatione, ad suam causam adducere. Rex veritus, ne Hugo ad regni scamma aditus sibi cōpararet, Iohannem Constabularium, & Richardum Pecum in Hiberniam, cum regio imperio, confestim mittebat; per quos mandata ad Hugonem dabat, prouinciam remitteret, & in Angliam, vento vsus primo, se transferret. Laceus prius quàm discederet, multum consilij nouis prouinciæ moderatoribus impertire, in quīs Lageniæ partibus castella construerent, quibus viis bellum ad pacem, & concordiam conuerterent, agrorum furta & latrocinia depellerent. Exin regis imperio arcessitus in Angliam traicit. Collegæ, qui, post Hugonis abscessum, duumuiratum gesserunt, Meilerium, ex tranquillissimis Kildariæ terris, in turbulentissimas Leisiæ oras detrusere. Causas nimirum multas & graues huius commutationis induxerunt, princeps fuit, ad Meilerij existimationem turpissimum esse, quem omnes celebrabant, tanquam veteranum, ad rem militarem exercitatissimum, otio, desidiaque diffluere. Quòd si Leisiæ fines incoleret, non deessent prouocatores, qui & dormientem expergerent, & vigilantem ad pugnandum cottidie incitarent. Quid hac amoris, beneuolentiæque testificatione dici, aut cogitari potuit clarius? Moram vix semestrem, in Henrici regia, faciebat Laceus, cum inuidorum suorum obtreccationes prosterneret, & obtereret, omnemque

Hugo Laceus accusatur.

Iohannes Constabularius & Iohannes Pecus in Hiberniam à rege mittuntur.

Laceus in Angliam nauigat.

occupandi regni suspicionem obliteraret. Neque quidem certè iniuriâ. Nam vt ignitos malleolos, in profluentem coniectos, celerrimè restingui, ac refrigerari oportet; ita vana in virum integrum, & castum coniecta oratio, aut frigidissimis accusatoribus languentibus depellitur, aut ipsa per se continuò interarescit & cadit. Quamobrem Peco & Iohanne in Angliam reuocatis, Hugo Laceus, à rege maximis beneficiis ornatus, in Hiberniam cum imperio, tota plaudente insula, remeauit. Collegam tamen, se auctore, accepit Robertum Shrewsburiensem, domesticum regis æditimum, summi consilij virum, vti eius oculi publicas Hugonis procurationes specularentur, ac custodirent. Laceus itaque, sicuti primis temporibus, ita tunc, imperatis operis, continuus ædificator castellorum fuit, inchoata & intermissa opera perfecit. Eo illo anno Laurentius Otolus, antistes Dubliniensis, domesticæ tempestati, propter iniquitatem temporum, cedens, iter in Normanniam ad Henricum regem arripuit. Huius peregrinationis duplex causa perhibetur. Prima, vti se regi purgaret, apud quem malè audiebat, quòd, cum Laurentius Lateranensi concilio interesset, (nam in hoc concilium incidit eius ætas, tamen si inter historicos, de numero annorum, esse controuersiam video) immunitates quasdam patrum decretis Hiberniæ concedendas volebat; quibus fixis, ac stabilitis, rex in tributis & pecuniarum exactione multum damni quotannis faceret. Atque hac præsulis molitione rex dignitatem suam violari, maiestatemque minui iudicabat. Deinde altera, ac princeps causa fuit, vt æquis conditionibus ab Henrico impetratis, patriam suam, pro cuius incolumitate, quoad

vixit,

Hugo Laceus prorex in Hiberniâ redit.

Circa annũ 1184. Laurentius antistes iter ad Henricũ regem facit.

vixit, se totum deuouit, ab interitu libertatis, primo quoque tempore, reuocaret. Nam Britannici milites, præcipuè cum Lacedæo successum fuit, in Hibernorum fortunas, absque ratione & modo, se ingurgitarunt. Verùm sanctissimus, atque castissimus antistes, dum itineri se dedit, in morbum grauem incidit. Quem ubi captum omnibus membris, ac debilem administri conspiciunt, in lectica collocatum, ad villulam quandam, in Normanniæ introitu sitam, sedato nisu perducunt. Inibi, id temporis, habitauit moderator cuiusdam religiosi coetus, omni laude laudandus vir. Is à Laurentio enixè contendit, tamdiu ibi commorari, quamdiu valetudine incommoda esset, adiungens, diuinâ beneficentiâ effectum esse, vt eius ædicula tanti hospitis præsentia decoraretur. Neque verò hoc solùm perhospitalis gymnasiarcha dixit, verùm etiam præsulis seruos flagitatores acres apposuit, vt ibi interquiesceret, atque valetudini indulgeret, quoad ex morbo conualeret. Arrisit leuiter, in cruciamentis, Laurentius, & ingentes grates hospiti gratificanti agens, minimè, inquit, diuinitatis voluntatem cognitam & exploratam habetis, quæ aliud mihi hospitium præparauit. Quare cum ad eius nutum præsto sim, longius me peregrinari permitte. Serui, præsulis exhauriunt mandata. Cum iam progressi essent plurimum horarum viam, castrum Augense, & delubrum, numini, diuinissimæ virginis nomine, dicatum, oculis creuerunt. Quod ubi ægrotus intellexit, præmeditatum mortis locum, appulsu inflatuque diuino, prospiciens, suos hoc modo est adfatus. Ultra Augense templum, fidelissimi serui, non est, quod me circumferatis; in exitu est mea vita, siquidem his finibus molestias

Laurentius
grauiter æ-
grotat.

Psalm. 131. 14.

meas Deus terminare decreuit: ad extremum, illud ex regio vate fumens, Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi, hîc habitabo quoniam elegi eam. Talis erat integerrimi præfulis cygnæa oratio, illum eundem versiculum iterum atque iterum repetens, quoad in castrum peruenit. Ibi cum morbus ingrauesceret, & ad sempiternas beatitudinis epulas, appropinquante morte, se inuitari sentiret, adstantes ad religionis ac caritatis cultum cohortabatur. Postea intentis oculis cælum contemplans, intimis sensibus angebatur: illud perpetuis

Psalm. 56. 1.

sermonibus vsurpans. Miserere Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. Postremò incurrens in memoriam nationis suæ, quam summa vi atque acerbitate irretitam reliquit, O infelix, inquit, Hibernia, ô incolæ ærumnosissimi: heu quis vos miseris deinceps leuabit? Quis vexatam & adflictam insulam eriget, & recreabit? Ad cuius perfugium, Hibernia, confugies? Cuius fidem implorabis? Quem calamitatis tuæ deprecatorem habebis? Dum ad hunc modum tanquam verus, & germanus D. Pauli sectator, acerrimo quodam ad perpetuam felicitatem studio ardet, & simul graues curas cogitationesque in gentis, & speciatim in gregis sui salutem, vsq. ad extremum halitum, confert, tandem eius anima è corporis ergastulo in cælitum cœtum euolat, vbi eam diuinitatis claritas, & adspectus perenniter beat. Vir erat clarissimis maioribus natus, etsi generis nobilitatem doctrina, doctrinam sanctitudo superabat. Vmbratili meditationi, mira vitæ deuotione, deditissimus; ast vbi pontifex fuit, ita priuatis studiis vacauit, vt publica negotia non omiserit. Nemo in cælestis vincti cultione, diligentior; cultus moderatus, victus salubris. Etsi

Laurentij
mors.
Eius mores,
ac instituta.

enim

enim eius hospitalitas miranda fuit, tamen corpusculum suum inediâ, cuius mirificè patiens exstitit, eneruauit. Sæpè, in orationibus, solitus est noctem peruigilare. His arinis, à diuina benignitate ei oblatis & datis, bellatricem carnis corruptelam domitam & cōpressam tenuit. Eum habuit non dicecesis modò sua, sed tota etiam Hibernia in religione moderatorem, in controuersis rebus oraculum, in dolore consolatorem, in orbitate tutorem, in omnibus reipub. fluctibus, & procellis peritissimum nauarchum. Quoties domesticarum seditionum incendia exstinxit? Quoties plebeios furores, singulari prudentia, refrænauit? Quoties proceres cum plebe, plebem cum proceribus reconciliauit? Nihil ei laboriosum accidebat, quod patriæ fructuosum iudicabat. Eius vitam Augensis gymnasij alumnus litteris & memoriâ non indiligenter celebrauit. Auctoris nomen non exstat. Illius cōmentarios Laurentius Surius, egregiè industrius scriptor, in libros suos, de Sanctorum vitis inscriptos, coniecit. Successorem habuit Laurentius, in pōtificatu, Iohannem Ciminum Anglum, præfulem omni doctrinâ, & sanctitate ornatissimum, ex religioso Eufaniæ gymnasio, ad illud pastoritium munus, electum. Henricus rex iam dudum in animo habuit, Hiberniam minimo suo filio Iohanni possidendam tradere, atq. idcirco Iohannes Ciminus citius in insulam præmittitur, uti regis voluntatē incolis significet. Hugo Laceus, Henrici iussu iterùm se magistratu abdicare, & à regenda reipub. in Angliam omni festinatione properare. Paullò pōst, Philippus Wigorniensis, vir in multis rebus non contēendus, rerum summâ in Hibernia administrabat. Verùm prima eius excursio multùm iniuriosa, & parū religiosa censebatur.

Tom. 6.
Nouemb. 14

Iohannes
Ciminus
Dublinij Ar-
chiepiscopus
creatur.

Hugo La-
ceus iterùm
in Angliam
redit.
Philippus
Wigornien-
sis Hiberniæ
prorox effici-
tur.

Nam statis illis quadragenis diebus (quod anni tempus precibus, non prædis ab Heroicis viris est adsignatum) Philippus, cum multis coactis & armatis militibus, Armachiam concessit, & non modò à plebe, verùm etiam ab ipsis sacerdotibus, (quos omnis semper antiquitas exactionum immunes esse voluit) magnam pecuniæ vim inuitò & ingratis expressit. Vnde effectum erat, vt Ultoniensium non modò odia, sed pænè etiã arma in se conuerteret. At iniuriarum ultor, Deus, ex templò in depeculatore animaduertente adferebatur. Pedem enim ex opido egressus non erat, cum torminibus cruciaretur, ita vt animam ferè efflaret. Quanquam autem Ultonienses, quos expilabat, dolorè hunc diuinitùs immissum, quasi claram & testatam pœnam, confirmarunt, tamen Philippus, simul ac seroborauit, ex Ultonia immani pecunia, vi expressa & coacta onustus, in Lageniam excessit. Interfuit, in hac rapacitatis coitione, Hugo Tirellus. Hic cum sacerdotum gymnasium Armachia diripuisset, indidem magnâ capacitate authepsam secum Dunum abstulerat. Nulla nox intercedere, præsepe, vnà cum toto Tirelli diuersorio, incendio conflagrare. Postridie mane onerarios equos, exustione consumptos, lebetem integrum inuenire. Tirellus, cõscientia prædæ ac rapinarum excitatus, numen diuinum horrere, ablatum ahenum reddere & remittere non pigrari. Pontifex Dunensis his rebus interfuit, qui, nescio qua animi præfagitione permotus, palam, inter militum conuenticula, dictitasse fertur, magnam sine dubio procellam Hugoni Tirello impendere, Deum insignium iniuriarum, quas pauperibus imposuit, vindictam in breue tantùm tempus detrudere, qui ab egentium querelis, & iniquissimis pupillorum

Philippus
Wigor. Ul-
tonienses ex-
pilat.

Hugonis
Tirelli dire-
ptio.

pillorum compilationibus oculos nunquam auertit. Euēnit ita ei, vt prædixit. Nam Hugo Laceus, paucis fanè pòst mentibus, in Hiberniam reuersus, & quasi Tirelli punitor à Deo constitutus, ei se inimicum odiosum, interposita aliqua offensione, apertè professus est, cumque Laceus meliorum partium vir esset, tandem ad satiandum odium suum effecit, vt Tirellus omnium Britannorum profligatissimus atque perditissimus haberetur. Verùm eorum factiones maximas in reipub. turbas effecerunt. Nam rem sæpius ad manus inimici reuocare; in quibus pugnis, multi vulneribus concisi extremum vitæ spiritum edere. Nullus discordiarum finis fuit, quoadusque, Tirellianis viribus debilitatis ac imminutis, Laceus armis superior euasit, & inimici salutem profus exstinxit. Sub idem tempus Heraclius patriarcha Hierosolymitanus, vir prudentissimus, & omnis officij diligentissimus, in Angliam, ad Henricum regem se supplicem contulit. Illius aduentus hæc ab historicis ratio redditur. Saladinus, Saracenorum rex potentissimus, partim suis viribus, partim intestinis Christianorum discordiis præfidens, in religionem nostram, & sacrae disciplinae alumnos audacius insultauit. Christianorum res inclinare cœpit. Heraclius impendentes ærumnas, quasi in specula constitutus, multo antè prospiciens, toto pectore ad comprimendam intolerandi tyranni ferociam incumbere, principes absens litteris sollicitare, præfens grauissimis sententiis hortari, vt Saladinum, fidei, religionis, Christi inimicum bello persequerentur. Cùm igitur magnam huius expeditionis spem in Henrico, Angliæ rege, religiosissimus patriarcha collocasset, vsque ex vltimis Hierosolymæ oris in Britanniam

Inimicitia
 inter Laceū
 & Tirellum.

Heraclius
 patriarcha in
 Angliam ve-
 nit.

Heraclij patriarchæ ad regē oratio.

niam aduenerat, & in permaximo comitio, regi, huiusmodi oratione, se supplicem exhibuerat.

» Cùm multa sint, potentissime princeps, quæ tuam
 » perillustrem famam, longè lateque diffusam, remotis
 » orbis terrarum regionibus patefaciant, & commen-
 » dent, tum nihil à Deo opt. max. vnquam tibi oblatum
 » fuit, vel ad naturæ tuæ bonitatem declarandam melius,
 » vel ad fortunæ amplitudinem percelebrandam maius,
 » quàm quòd miseri, & miserandi Christiani ad tuam fi-
 » dem confugiendum, & à te, præ ceteris regibus, opem
 » petendam, vna mente, atq. voce consenserunt. In causâ
 » hæc sunt. Saladinus, tyrannus post homines natos im-
 » manissimus, non modo durissimum, & luctuosissimum
 » bellum comparat, sed etiam Christianis denuntiat, nec
 » solùm denuntiat, sed planè infert. Reimundus Tripo-
 » litanus, transfuga omnibus perfidiæ maculis notatissi-
 » mus, cum Saladino copias, scelerata coniuratione, con-
 » iungens, carnifici in cæde Christianorum exultanti, &
 » tripudianti, plures spiritus intempestiuè adfert. Vtraque
 » belua, ex flagitiorum impuritate concreta, omnia ge-
 » neratim Christianis omnibus, speciatim Hierosolymini-
 » tanis ciuibus pericula intendit. Quidquid fraus in ver-
 » bis, vis in armis, multitudo in acie, insolentia in victo-
 » ria, feritas in tormentis præstare poterit, totum illud ab
 » his Christiani sanguinis heluonibus (nisi Deus auerrun-
 » cet) metuens. Hierosolyma, ab omni præsidio vacua
 » atque nuda, & ferè conuulsa sedibus suis, Saracenorum
 » irruptionem dies noctesque pertimescit. Finitimi terri-
 » torij incolæ, tetro, & internecino bello pressi, nihil, præ-
 » ter subitam stragem, aut repentinam fugam, meditan-
 » tur. Quocirca cum eò intolerabilis Saladini dominatus
 prolapsus

prolapsus sit, vt eius tela iugulis nostris intenta, vbique
 volitent, & religionis monumenta spolient atque nu-
 dent: hoc vnum à dignitate tua percussi Christiani re-
 quirunt, huius, quam tecum profitentur, fidei causam,
 defensionemque suscipere; & contra religionis hostes
 exercitum festinanter comparare. Habet hæc petitio
 multam in se dignitatem. Nam cum in bonis viris re-
 vera numerari, præclarum sit, & cuius bonitatis studiis
 donato ac deuoto, omnibus rebus posthabitis, optan-
 dum; tum bonis viris, in optima causa præesse, & ma-
 lis in pessimo conatu obsistere, honorarium quoddam,
 ac potius supra humanam præstantiam, diuinum habe-
 tur. Si finem tam præclari facinoris cogitatione attin-
 gas, meditati occurrunt infinita ad belligerandum in-
 uitamenta. Etenim quid Christianus princeps carius,
 atq. antiquius habere potest, quàm contra perfidos ma-
 num facere, numinis hostes conculcare, fidei oppresso-
 ribus fideles liberare, postremò ipsam vitam, ad breue
 exiguumq. tempus durantem, pro Christo, si res cogat,
 profundere. Siquidem in hoc bello, vt in reliquis rebus,
 causa non est, cur ancipites præliorum euentus exti-
 mescas. Nam si hostes, depulsis ac dissipatis eorum co-
 piis, prosternas; bellum confecisti, multis salutem de-
 disti. Si in acie cadas, in cæleste domicilium euestigio
 immigras. Felix autem, & palmare illud certamen, in
 quo & vincere gloria, & vinci victoria est. Quare, rex
 magnificentissime, si Christianam fidem colis tantum,
 quantum pro certo colis, maeste hac tuâ potentiâ, & e-
 minentiâ; pro Christo propugna, qui pro te, cruci suffi-
 xus, decertauit; bella tua ad illius dignitatem refer, aspe-
 rum, & difficile perpeßu infidelis tyranni iugum à Chri-
 stianorum

» stianorum ceruicibus deiice; seruitutis vincula rumpe;
 » excitatum bellum armis frange; nosmet nobis redde.
 » Moneant te fidelium lamenta, fidem & auxilium tuum
 » implorantia, ac exposcentia, qui multis partibus malunt
 » quamlibet seruitutem seruire, quàm huic importunissi-
 » mæ beluæ ceruices subiicere: quam armis subactam
 » esse omnes exoptant, armis subigere cum primis tu po-
 » tes. Moueat te Hierosolyma, plurimis religionis infi-
 » gnibus iam olim illustrata; moueat te tota illa terra, in
 » qua sacra liberatoris conseruatorisq̃ue nostri vestigia
 » sunt impressa. Sic Christianum imperium amplificabis;
 » sic sceleratorum mucrones retundes; sic nomen tuum
 » erit magnâ apud viuos gloriâ; sic laudem tuam omnis
 » posteritatis fama celebrabit, sic diuina maiestas, cuius
 » athletam te præbes, post volucrem huius vitæ cursum
 » te in cælum tollet, atque beatitudinis perennitate hilara-
 » bit. Hæc habui, clarissime rex, quæ in præsentī dice-
 » rem; fortassis pro causæ bonitate, nimium; pro fratrum
 » meorum calamitate, parû; pro tua, vt spero, virtute, satis.

Dum hanc orationem antistes habuit, tantam vim
 lacrymarum profudit, vt totam pænè acroasin, licet
 maior pars latinè nesciuerit, flere ac lamentari compu-
 lèrit. Rex perhonorificè, & amicè eum accipere, re-
 sponsum in paucos dies differre, illius petitionem cum
 præstantibus in repub. viris communicare. Optima-
 tes, sententiam rogati, in consilium frequentes conue-
 niunt, rem huc atque illuc, ancipiti contentione distra-
 cti, versant; summa consultationis est, nihil esse regis ra-
 tionibus vtilius, quàm domi considerare. Quare Henri-
 cus perbenignè Heraclio, idque de procerum consilio,
 respondit, magnam se animo molestiam capere, quòd
 homini,

homini tam Christiana roganti, negare cogatur: cogi verò, quia graues ei inimicitias Gallorum rex denuntiavit, quæ eum dissentissimum tenent. Verisimillimum etiam esse, si in Iudæam proficisceretur, Gallorum regem in totam Normanniam inuolaturum; atq. ita plura fortasse domi amitteret, quàm foris recuperaret. Se tamen ingentem velle cogere pecuniam ad tanti belli apparatus. Tulit hoc responsum, non tam libenti, quàm patienti animo, patriarcha; & valdè vehementer regem rogauit, Iohannem, filium suum, saltem vicarium dare. Sed nec hîc quidem potest Henricus exorari. Partim quòd Iohannes nondum fatis ætatis atque roboris habeat, & idcirco ad rem militarem minus accommodatus existat; partim, quòd Hiberniæ dominus sit renuntiatus, qui quàm mox in eam insulam accedat, prouinciales suspensis animis expectant, veruntamen impensam in Christiana negotia facere, coaceruata grandi pecunia, iterùm rex promittit. Vbi præsul nihil speculæ ex principis verbis degustare potuit, eum his dictis confidentius est adlocutus. Pecunia nobis, Henrice rex, non deest, sed princeps. Te ipsum, non ærarium tuum deprecimur. Omnes orbis terrarum oræ pecuniam in hæc bella impendunt, sed nulla principem mittit. Quare cum tuas priuatas rationes communibus rei Christianæ negotiis prætuleris, hoc mihi non sumo, instar vatis, oracula fundere, sed hoc tibi denuntiare audeo, Christum, cuius dextra est inuicta, qui nec tuis nec ullius hominis viribus, aut opibus indiget, supplicium de ignauia tuâ acerbissimum sumturum. Ea patrimonia, quæ absens perdere extimescis, præsens fortasse non conseruabis. Diuinitatis ope & auxilio multò magis regum

Heraclius
repulsam
fecit.

præsidia, quàm humanis neruulis, & armis firman-
 tur. Quocirca tu qui externos hostes, & longè gen-
 tium positos spernis ac pro nihilo putas, vide, ne pro-
 pinqui, & domestici inimici se in possessiones tuas im-
 mittant. Obstupuit rex his dictis, & naturam suam ad
 tempus regens, stomachantis præsulis minas, insolitâ
 sibi patientiâ, deuorauit. Ast sicut prædixit, ita variæ
 acerbitates regi acciderunt. Nam Philippus, Gallorum
 rex, cùm iam tum vix ad extremam pueritiam perue-
 nit, Henrici terris multum calamitatis importauit, eum
 de variis possessionibus deiecit. Belligerauit item cum
 illo Richardus, Pietauiensium Comes, qui, euerfis, &
 ciectis Anglis, vrbes ac castella ad imperium suum ad-
 iunxit. Perquam breuiter hæc, quæ externa sunt, coa-
 ceruo, de quibus plures scedæ à variis historicis sunt
 impletæ. Ast quanta rerum permutatio in Hiberniâ,
 per hos dies, euênit, reliquum est, vt explicemus. Non
 ita multò post Heraclij abscessum, Iohannes, Henrici
 regis filius, pompæ plenus, in Hiberniam fatis feliciter
 nauigauit. Huic tria genera stipatorum ministros se
 præbuerunt. Primum, non ex lectis, & modestis Nor-
 mânia viris, quorum frequens erat numerus, sed ex ipsa
 face & seruitio conflatum. In hunc ordinem redige-
 bantur perductores, aleatores, gumia, creditorum frau-
 datores, qui in ludis & meretriciis amoribus vitam de-
 gebant. Secundas partes sibi vendicabant tirones An-
 gli, qui nunquam aciem videre, aut aliquam bellici
 muneris partem attingere. Plerique etiam eorum ga-
 neis, & damnis aleatoriis patrimonia profundere, com-
 plura regis beneficia deuorare. In nouissimis, extra or-
 dinem, quasi postremi homines, consistebant Britanni
 veterani,

Iohannes
 Henrici re-
 gis filius in
 Hiberniam
 venit.

veterani, qui longâ, ac diuturnâ militiâ perfuncti, & Hibernorum moribus satis diu adsuefacti, primum apud principem adolescentem locum habere debuerunt. In hoc comitatu, Henrici regis prudentiam prudentes desiderare, quandoquidem selectio bonorum virorum, malis ablegatis, in adolescentiâ necessario adhibenda erat. Quis probus pater improbis satellitibus natum suum succingi velit? Quin etiam acuti, ac intelligentes viri, ex filij seruis, de paternis moribus coniecturam vt plurimum faciunt: & rectè faciunt. Ego ne in illo parente aliquid consilij, quidquam grauitatis inesse autumem, qui liberum suum, præsertim ad multorum imperium natum, malo cultu, prauaque consuetudine corrumpi permittit? Quod facilè fit, si filiolum illis committat, qui vt ad nullam partem vtiles sunt, ita nihil aliud præstare possunt, quam se magnificè circumspicere, meretricia voluptate liquefcere, dirarum fulmine ignauos terrere, crebras seditiones facere, impura obscenitatis lue adolescentulos commaculare? Magni interest, quibuscum homines adolescentes societatem coëant, quorum sermonibus, & exemplis adsuefacti sint. Quemadmodum enim nouæ lagunculæ inueteratam odoris fœditatem, quam ex malè olentibus liquoribus primùm traxerunt, difficillimè deponunt: ita adolescentuli, scurrarum impuritate, propter deprauationem consuetudinis, inquinati, in vitiorum cœnum facillimè se immergunt; tum deinde integerrimis doctoribus arduum negotium exhibent, ex cæca, & tenebricosa improbitatis fuligine, ad virtutis lucem adspiciendam, illos reuocare. Vixit in Anglia, abhinc annos quinque & viginti, fœmina, quæ, siue eam ex ge-

nere, siue ex dignitate, siue ex virtutum omnium ornamentis spectes, fuit sine controuersia primaria. Hæc annos nata viginti, necdum ulli nupta viro, apertis fenestris, duas fortuito aniculas iurgiis concertantes adspexit. Altera alteram, vt in probrosis contumeliarum aculeis ferè fit, Anglicè meretricem appellare. Hæc ad famulas conuersa, ab illis sciscitari, quid vernaculo meretricis nomine significaretur? Castissima virginis, pudorè & pudicitiam inuiolatè colentis, interrogatio, & regio suo genere digna: quæ mentem ab omnibus corruptelarum illecebris vsque eò puram seruauit, vt nomen, huic turpitudini impositum, prorsus ignorarit. Sed vt hoc linquamus, quod tamen matronis tenendum optamus: Iohannes à prudentium congressu non penitus erat desertus. Adueniebant cum illo docti, & litterati homines, inter quos Siluester Giraldus Cambrensis (quo de antè factis multa) eius quasi pædagogus, ex regis præscripto, erat constitutus. Sed gladiatores, non doctores, summam potestatem, in insula habebant. Nam posteaquam firmi rumores de Iohannis aduentu prolati erant, insulæ heroes hoc nuntio exhilarati, domino, & rectori suo honoraria elargiri, omnemque gratulationem facere, festinabant. Interea coloni è vicinia Waterfordiam profecti (nam hanc primùm ciuitatem Iohannes classe tetigit) simulac adolescentem adspexere, non modò, plausu maximo, principi gratulationem significarunt, verùm etiam in collum eius inuadere, & patrio more suauari eum voluerunt. Normanni lictores superbè agricolas appellantes, nō solùm eos à Iohanne inhumaniter repulère, sed etiã, cincinnis vellicatis, magnis homines rusticos ignominiiis adfecère. Vicani cõtumelia offensi, rem pergraui-
ter tulle-

Giraldus Cãm-
brensis Iohã-
nis pædago-
gus.

Rustici Hi-
berni à Nor-
mannis malè
tractati.

ter tulerunt, & Desmondia, Tomundia, atque aliarum
 prouinciarum tetrarchis obuiam facti, palam, & liberè
 nuntiarunt, eorum in urbem aduentum inanem penitus
 ac ignominiosum fore. Neq. enim principem, inquit,
 conspicietis, regia nobilitate micantem, Hibernorum a-
 nimos adfabilitate sibi allectantem, sed insolentem, &
 superbum verberonem, huc atque illuc pueriliter voli-
 tantem, barbarâ, & incultâ stigmaticorum frequentiâ co-
 mitatum. Quid multa? non prouincialium gratulatio-
 nibus, sed scutica mediis fidius perdignum. Tum dein-
 de, quantis contumeliis operi oppressiq. fuerint, magno
 vsi impetu, significarunt. Hunc vbi scrupulum optimati-
 bus rusticuli iniiciunt, proceres ad libertatem recuperan-
 dam excitati, contra Iohannem coniurant, domum se re-
 cipiunt, omnibus Britannis viam, arma, exercitus denun-
 tiant. Nam qui, inquit, eorum dominatu, ac super-
 biâ oppressi, viuimus, quos nec precibus flectere; nec
 impendiis delinire; nec amore placare; nec honore pa-
 care possumus? Hæccine sunt præclara Anglicæ domi-
 nationis primordia? Hoccine est pacem facere, an ad
 bellum quiescentes impellere? Siccine amabilia Britan-
 nicæ urbanitatis blandimenta succedunt? arridentes
 spernere? gratulantes repellere? gestientes fustu-
 rario munerari? legibus parentes omni dedecore cumulare?
 Quoties nostram nobis barbariam, vt probrum, obie-
 cerunt, cum tamen ipsi agrestiorem insulæ importent,
 quàm in insula reperiunt. Iohannes de communi Hi-
 bernorum conspiratione admonitus (neque enim erat
 occulta) coactus est, belli terrore, se demittere in An-
 gliam, & insulam suam, quam pacatam inuenit, tumultu-
 osam relinquere. Harum verò perturbationum sedatio

Hibernici
 proceres cõ-
 tra Iohan-
 nem coniu-
 rant.

Iohannes in
 Angliam re-
 nauigat.

Bruseo

Hugo Laceus Hiberniæ gubernator à Iohanne constituitur.

Laceus contra rebelles bellat.

Rebelles vincuntur.

Laceus arcem fundat.

Hugo Laceus ab operario occiditur.

Bruseo, Curceo, Giraldidis, & in primis Hugonis Lacei virtuti ac assiduitati commendata fuit, ad quem etiam Iohannes reipub. curam detulit, libentissimis omnibus. Laceus, statim atque provinciam tutandam obtinuit, nonnihil temporis ad comparationem belli contulit. Etenim maior cura cogitatioque, in omni apparatu, ei ponenda erat, quoniam coniurati maximarum seditionum faces totâ insulâ incendebant, suamque manum ubique confirmabant. Rebus satis commodè ordinatis, in hostes irruptionem facit, non mediocres copias vno atque altero prælio deleuit, denique omnia coniurationis mala non modò perbreui tempore sedauit, sed penitus etiam sustulit. Ut primùm Hiberni, præliis fracti, Anglis succubuerunt, Laceus exercitum deposuit, & pristino suo more exstruendi, bellicæ architecturæ assiduitatem præbens, arcem quandam Deru athiæ fundauit. Complures Hiberni, mercede conducti, multo eorum sudore, ac labore, in hac structura erant occupati. Laceus eos frequenter inuisere, valdè familiariter atque hilarè baiulos salutare, donis datis, ac spe cumulationis manupretij ad munus pensumque fabros stimulare, quinetiam inter operarios corporis sui neruos, multò plus, quàm illius pars virilis postulabat, periclitari. Atque se abiecit in humilem hanc, & familiarem societatem, vt ieiunæ plebeculæ ventos colligeret, benevolentiamque sibi conciliaret. Verùm incautus plebicola non modò operam, sed etiam se perdidit. Nam dum fodicans ad terram parum solerter inclinauit, venit à tergo seruus mercenarius, qui homicidij scelere concepto, percutiebat locum, quippe securi Hugonis cerebrum persecabat. Etsi autem

terū multorum gladij ad homicidæ viscera celeriter ad-
 hærescerent, tamen crudelissima morte sexcenties mori
 malebat, quàm patriæ suæ seruitutem contueri. Atque
 ita Hugo Laccus, qui, magnis rebus gestis, plurima apud
 Hibernos fortitudinis suæ monumenta collocauit, de-
 missio hoc, ac seruili mortis genere periit. Multa in ho-
 mine laudanda, nonnulla vituperanda erant. Qui eum
 ex trunco corporis æstimabant, flaccum, petulum, &
 verrucosum fuisse ferebant, oris etiam deprauatione, ac
 distortionem membrorum deformem: depressum habuit,
 & quassatum nasum; genæ, præsertim parte dextra, in-
 eunte ætate ambustæ, adustionis notis, & veteris vesti-
 giis flammæ fuerunt deformatæ. Restrictus, ac tenax
 naturâ. Ast diuitiarum hirudo, meretricius amor (in qua
 libidine, post vxoris obitum, immoderatè, & intem-
 peratè erat bacchatus) maximam ex eius armario auri
 argentiq̃ue vim exhaustit. Vir regio spiritu; attentus
 gloriæ suæ auditor, quam toto pectore anhelauit, in
 præliis exitus habuit interdum parum fortunatos, ta-
 met si ad usum, ac disciplinam militarem bene peritus
 euasit. Venit ad eius societatem in Hiberniam Gilbertus
 Nogentus, vel Nugentus, equestris census vir, qui,
 in Hibernicis bellis, multum rerum gestarum laude
 processit. Is vxorem duxit Rosam, Hugonis sororem.
 Eum Laccus Fouriæ & Deluinæ coloniis munerauit.
 Gilbertus germano fratri, Richardo Nugento, quem
 rerum veterum codicilli Richardum de Capella nomi-
 nant, Deluiniam admodum fraternè donauit, è cuius
 stirpe Deluinæ Barones enati sunt, quorum virtus
 cum magna in rebus omnibus, tum summa, in re mi-
 litari, semper existit. Ceterum hoc in loco minuenda

Lacci descri-
 ptio.

Huc vsque
 Giraldus
 Camb. in hi-
 storia pro-
 cessit.
 Gilbertus
 Nugentus
 ad Laccum in
 Hiberniam
 venit.

Deluinæ
 Barones vn-
 de orti.

d mihi

Guliel. Neu-
brig. Rerum
Angli. lib. 3.
cap. 9.

Lacei & Vi-
uiani defen-
sio contra
Guliel. Neu-
brig.

mihî occurrit opinio, seu potius ficta Gulielmi Neubri-
genſis narratio, in qua Hugoni Laceo, & Viuiano vi-
detur obſectare. Hugonem adfirmat, cùm in ſuſpi-
cionem regni appetendi vocaretur, Henrici regis præſcri-
ptum, quo in Angliam redire iuſſus eſt, penitus con-
temſiſſe; magnam item lætitiã ex Lacei morte ad prin-
cipem perueniſſe, quoniam à religione officij declinans,
Hibernico regno perfidè vti voluit. Eo inſuper inter-
fecto, regem poſteà, in prætorum deligendo, maiorem
cautionem adhibuiſſe. Præterea enarrat, Viuiano, pon-
tificio legato, quo de ſuprà verba fecimus; auctore &
conſuaſore, Ultonienſes bellum contra Curceum ſuſce-
piſſe: deinde cùm nimis diu, in Hibernia adhæreſceret,
inſulæ præfectis denuntiantibus, auro minus onuſtum,
cuius tamen percupidus erat, in Scotiã remeſſe. Quàm
multa errata, quàm paucis verbis? Nam nec rex id
temporis Hugonis fidei diffuſus fuit, ſed multò antè, vt
ſuprà eſt demonſtratum, non ſolùm ex omni læſæ ma-
ieſtatis ſuſpicionem, ſed etiam ex calumniatorum ſermo-
nibus (inuidiæ ſanguine miſſo) ſe vindicauit. Regis
auctoritati nuſquam non obtemperauit. Tantum etiam
abfuit, vt ob illius interitum rex gaudio triumpharit, vt
etiam grauari viſus ſit. Quidni? Nam quo pacto be-
nefici ac ſalutaris ſerui ſpiritus grato principi vilis eſſe
potuerit? Laceus vir erat plenus officij, tametſi nimis
valdè populo ſe daret. Aſt ſtatim atque falſam à ſe ſu-
ſpicionem imminutæ maiieſtatis depulit (nam laudis
avidus, non regni appetens vixit) rex, vt antea, ita ab
illo tempore beneficis in eum fuit, & de hominis inte-
gritate, tam re quàm opinione innocentie florentis, op-
timè exiſtimauit. Quòd verò refert, Viuianum non
ſponte

sponte ac voluntate, sed minacibus gubernatorum vocibus ex Hibernia decessisse, pecuniæque cupiditate sitienter arsisse: bis in eo labitur. Siquidem nostræ scedulæ, quod bona cum Gulielmi venia dixerim, nec præfectorum minas loquuntur, nec hominis auaritiam vehementibus verbis persequuntur, nec cuiquam Hibernicarum tabularum memoriam replicanti, vsque quod sciam, hæc occurrent. In eo etiam perspicuè alucinat Gulielmus, Viuiantum ardentis faces Vltoniensium ardori ministrasse. Nam legationis munus ad Hibernos antistes suscepit, vti prouinciales prorsus à bello discedere cogeret, & omnes à fidelium sodalitiis excluderet, qui manum contra regem facerent; quam legationem castè, integreque confecit. Togatus belli extinctor esse cœpit. quippe Curceo pacis auctor fuit, quem optimis conditionibus oneravit, quibus alter, benè victoriæ fidens, vti modo prorsus nullo voluit. Sed de his satis mihi multa verba fecisse videor, cetera perterram. Vix dum Lacedæo vita exhausta fuit, cum omnes per insulam Britanni, certis studiis, ac firmis armis diuincti, in bellum incubuerint, ad vlciscendum Hugonis interitum. Etsi enim vnus tantum facinorosus furcifer repertus erat, qui infestum hoc scelus, & immane in rempub. edere auderet, tamen Britanni omnem suspitionis specum peragrantes, opinati sunt, Hibernicos optimates notasse & designasse, communi conspiratione, ad hanc internecionem Lacedæum, & ceteros Britannos, vt primùm vlla occasio ad talem cædem illis oblata esset. Non igitur fas esse, confirmarunt, tanti sceleris architectis veniam, & impunitatem dare. Hugo Lacedæus, enecti, vt arbitror, filius, huius belli gerendi administrator

Angli Hibernos omnes suspectos cædis & rebellionis habent.

nistrator fuit, qui, ad Iohannis Curcei consilium & auxilium se adiungens, inuictum exercitum ex armatissimis militibus confecit: quem in Hibernos, ab officij ratione declinantes, infestis signis immisit, & multis captis, plurimis necatis varia loca, eorum sanguine, fremebundus cruentauit. Hibernis, Britannorum impetu, percussis & prostratis, victores totam prouinciam pacatissimam reddiderunt, in qua satis quietè vixerunt, vsque eò dum Iohanni, Henrici filio, post Richardi fratris occasum, Angliæ regnum eiusdem insulæ heroes detulerunt. Iohannes omnibus æqui bonique cultoribus in acerbo odio fuit, propterea quòd Arthurum, nepotem suum, ad quem ius regni spectabat, non modò iniuriòsè exhæredauit, sed suis etiam manibus, vita priuauit. Ita enim plurimi id ætatis homines non loquebantur solum, verum etiam personabant. Inter ceteros, Iohannes Curceus, primus Vltoniæ Comes, immoderatione verborum elatus, sibi minimè temperare, sed perturpem hanc, & flagitiosam atrocitatem detestari, & in Iohannem furiales maledictorum aculeos liberius emittere. Reperti sunt in Curceum maleuoli, qui ista conuitia Iohanni regi nuntiarent, & asperis vocibus celebrarent. Læcus habuit per litteras mandatum à rege, quem non ita pridem ad insulæ imperium extulit, omnem fraudem ac cunctationem abiicere, & Curceum, vbi vbi sit, catenis constrictum, in Angliam prima velificatione inferre. Dum Læcus rem mandatam fideliter gerere parat, clam ad Curceum indicia imminentis ruinæ deferuntur. Quibus patefactis, Curceus prouidens ac præcauens, ex Læci insidiis elapsus, Vltoniam versus properè (nam properato opus erat) furtiuam fugam affectauit:

Hiberni sæpius vincuntur.

Ann. 1199.
Iohannes rex
inuisus suis.

Curceum in
Angliam vincunt
deuchi iubet.

Curceus
fugit.

fectavit: ad quam incolumis, itineribus tamen occultis, & deuiis, perrexit. Ecce autem repente nouum bellum conflatum. Nam Laceus pergrauiter ferens, Curceum è manibus fugisse, coactas regis copias, persequendi studio incensus, in Vltoniam immittit. Curceus timorem vtrumque deponere, ad arma virosque confugere, indagatas vias munitare, hostium impetum à suo capite depellere, in flexionibus ac diuerticulis latitans, regis milites, extra munitiones suas vagantes, ferro lacefcere, iaterdum incautos concidere. Laceus inimici audaciam dementer stomachari, fulmina emittere, Curceum pestem, & perniciem reipub. præconis voce, declarare, mortem ei denuntiare, ac palam prædicare, contra eius manipulares crebrò velitari. Verùm vbi frequens irruptio vtrimque facta erat, tandem Curceus, satis magno exercitu, ex Vltoniensibus comparato, caput extulit, Laceum audacius irritare cœpit, & contra eum, prope Dunensem ciuitatem, aciem instruxit, in qua Curceana manus, quòd plus firmamenti, & roboris habuerit, exsultauit, & triumphauit. Laceus præliis vsus parum secundis, in Lageniam, demisso capite, excessit, mentem à pugnis, spe victoriæ exclusa, reuocat, cuniculis, non armis Curceum irretire excogitat. Legem, de proditore capiendo, regis nomine fert, in qua amplissimam ei pecuniam pollicetur, qui Curceum, non solum existimatione, sed etiam pronuntiatione rerum capitalium condemnatum, è medio tollet, aut captum in Lageniam ad proregem perducet. Atque hæ argentæ plagæ, quas Laceus texit, luculentam Curceo plagam non ita multò post, imposuerunt. Nam cum illius diei memoria, in qua salutis humanæ restitutor in crucem est actus,

Quem bello
Laceus rege-
tit.

Curceus acie
victor.

Proscriptio
Curcei.

anniuersaria celebritate Duni coleretur, Iohannes Curceus, vt erat pietati summè deuotus, militaribus tegumentis euolutus, nudo solorum callo sacra loca pressit. Dum huic pedestri deuotioni, cum omni reuerentia, operam dat, de eius domesticis aliqui, tempus, quod antè sæpius aucupati sunt, non dimittunt, inerim domino manus iniiciunt, comprehensum ad Laceum attrahunt. Nonnulli scriptum reliquerunt, Hugonem Laceum, posteaquam exsoluit præmium, quod promisit, de militibus supplicium morte ac suspendio sumsisse. Certum nescio. Verùm seu ita, seu secus res se habuit, vncum hunc Curceo impactum esse, Laceus pergaudere, ne forte rex aut eius negligētiam subaccusaret, aut fidelitatem desideraret. Quare vt primum eius potestati Curceus commissus erat, nullum tanti negotij vicarium constituere, sed in Angliam, parum tempestiuo ad nauigandum mari, cum captiuo transire, & eum, regis præscripto, perpetuis tenebris vinculisque mandare. Rex Lacei nauitatem, non modò pecunia, ex ærario erogata, verùm etiam eximiis honoribus compensat. Nam eum Vltoniæ Comitem creat, & omnium prædiorum, quæ in Vltonia, & Connacia, Curceus habuit, possessorem efficit. His adhuc modum negotiis confectis, Iohannes Curceus de maiestate damnatus, de pristino honoris gradu deiectus, ac ab omni fortuna & spe derelictus, summa ac singulari calamitate afflictus fuit, cui addita fames vix ei vitam reliquam fecit. Ex quo homine fortunæ fragilitatis perspicuum documentum capitur. Is qui non ita pridem tantos exercitus cōtinuerat, qui tot admiranda bella non solum repulerat, sed etiam gesserat, qui maximis in repub. honoribus perfunctus fuerat, qui multos milites

domi

domi cottidie sustentauerat, post subitam fundatissimi status ruina, iam exinanitus ac perditus, in foetido fornicatae camerae nidore, miserabiliter cōtabescere cogitur, tantis inediae tormentis cruciatus, vt vix vnum tritici granum in buccā coniicere possit, cuius nutrimento vitam suam, p̄nē mortuam, propagare valeat. Verumtamen inestimabilis numinis bonitas non vsque eò asperè hæc vulnera captiuo infligit, quin comploreatum eius dolorem gratiæ leuamenti, idq̄. tristissimo suo tempore, mitigarit. In hac enim afflictione Curceus constitutus, incipit, antea actæ vitæ flagitia, quæ in Deum, ac in homines impiè nefarièq̄. commisit, in memoriã reducere, quorum recognitio eius conscientiam non mediocri dolore compungit. Tendit ad Christum manus supplices, eius benignitatem implorat, paupertatis patientia eum armare, egestatē consolari, p̄cnas, quibus est dignus, amouere, extremum eius casum & fortunam miserari. Pœnitenti & supplici captiuo Christus, in hac miseriarum magnitudine, remedio atque alleuamento fuit. Aduenerunt in Angliam transmarini milites, clari & honorati viri. Habuerunt, in contubernio, palmarum plurimarum athletam, & reipsa satis virilem, tamen nimium fiduciae in suis lacertis collocantem, qui vnum aliquem Britannum ad duellum prouocauit. Quod vbi Iohannes rex intellexit, respondit, se non multum de gladiatorum compositionibus laborare: habere tamē plurimos, in ditione sua, qui manu, cum isto bustuario, configere audent. Inicitur consilium de prompto ad pugnam pugile deligendo; consultanti regi in mentem venit Iohannes Curceus, vnus præ omnibus, ad singulare hoc certamen quàm maximè effectus. Rex ad aulam vinctum, sine
mora

mora, introuocari imperat. Ab eo, in medium allato sciscitatur, vellétne pro regni diademate, pro patriæ libertate, pro principis salute, cum aperto reipub. hoste gladiatorium certamen instituere? Nam ita elatè, atque amplè loqui rex voluit. Hic Curceus, pro te, inquit regem appellans, gentem, & dignitatem tuam dedecorante, propugnare nolo. Verùm si salus patriæ meæ in periculum, ac discrimen, vt refers, vocatur, in ea causa, meipsum ad omne periculum opponere, non recuso. Rex Curcei verba, tamquam hominis feruentiore, quàm prudentiore animo præditi, patientius tulit, & cum è vinculis emitti, imperauit. Præterea, quoniam per diuturnam macie torridus fuit, corpus suum saginare iubetur, quoad pristinae lateribus vires accedant. Ast ad opima alimenta conuiuam, edacitate hiantem, adhortari, nihil necesse fuit. Siquidem ad eò præter modum abdomen potu, pastuque onerabat, vt toto corpore, incredibiliter adipalis, tumesceret. Interea dum se Curceus roborat, aduenit dies, quo die pugna sit pugnanda. Prouocator in puluerem & circum, cum magna militari pompa, primus processit, horam ex hora expectans, qua Anglus in dimicationem veniret. Occurrit eius expectationi Curceus, & in medium se dat. Hunc vt alter adspexit, monstri granditate obstupefactus, iniquam esse certationem, proclamauit: adiungens, se illuc venisse, cum viro aliquo, non cum vasto ac immani capitone, gigantis simillimo, decertaturum. Atque ita, perinde quasi, ante pugilationem, manus daret, ex ferro ac manibus Curcei elapsus, clam se ei subrepsit. Curcei fama hîc augeri, & in omnium ore splendide ac magnifice versari cœpit.

Accessit

Accessit, cum ambo principes, stato quodam tempore, de publicis negotiis sermones haberet, ut Gallorum rex Angliæ regem impensè rogaret, Iohanni Curceo in mandatis dare, insigne aliquod fortitudinis suæ specimen e-
dere. Adfuit accersitus Curceus, & super ingentem truncum galeam collocavit: postea manu dextera tenens strictum gladium, depressis superciliis, ardentibus oculis, atque obtorto collo utrumque regem adspexit. Tum seipsum colligens, ac omnes membrorum nervos contendens, non modò galeam gladiatoria totius corporis firmitate persequere, sed etiam ensen in trunco ita altè & firmiter defigere, ut nemo homo inter adstantes, cum ab ipso Curceo discederes, gladium è robore, vlla corporis contentione extrahere potuerit. Posteaquam magnam fortitudinis suæ admirationem intuentibus, & respectantibus mouebat, reges ex eo causam tetri ac terribilis aspectus comiter, & iucundè exquirere. Quid sibi fulgentis gladij quasi volebat? Quos atra frontis nebula notabat? Qui sensus erat superciliorum? oculorum flagrantia? oris seueritas? tumida ceruices? Quid cogitabat? Quid intendebat? Ad hæc ille: si hic meus conatus (iam me vobis indicabo) minus prosperè successisset, ita me Deus iuuat, vestra latera (neque principes, neque populum excipio) meus ad vos intentus mucro petisset. Subagreste hoc planeque rusticum quasi vasti lanistæ responsum regum animos nihil magnoperè commouit, qui, agresti quadam morositate, factus fuit plausibilis. His rebus actis, Angliæ rex pristinam Curceo libertatem, cum fortunæ restitutione, reddidit, qua recuperata, in Anglia cunctari noluit, sed in Hiberniam se traicere pertentans, decem & quinque vicibus, quibus

se fluctibus commisit, ventis reflantibus reiectus est in Britanniam. Veruntamen Curceus hanc nauigandi difficultatem magicis fagarú præstigiis, haut numinis decretis assignans, in maritimas Galliaë oras, commutandi litoris caussa se recepit, vti exin portum aliquem Hibernicum peteret. At inanis hæc contentio cum frustrata erat: quod toties contingit, quoties humana audacia cum diuina potentia bellare contendit. Nam non modò Gallicanos sinus clausos inuenit, verùm inibi è vita excessit. Quis, & quantus is fuit, eius res gestæ, quas breuiter, summamque perstrinximus, satis manifestè testificantur. Regis Maniæ filiam habuit in matrimonio, tamen nullam sobolem propagauit. Quod idem alius quibusdam Hibernorum dominatoribus, id temporis, accidisse ferunt, quorum familia, cum liberorum nihil haberent, ad paucos redactæ fuerunt. Vir erat Curceus, præter communem hominum speciem & figuram, procerus, maximis viribus corporis, acri animo, magnoque, in acie, cum dux esset, vitam suam in periculum proicere nimis audacter consuecebat, in quo culpa non vacabat, cum imperatorum cautio militum cautio habeatur. Commendatior autem nulla eius laus est posteritatis memoriæ, quàm quòd omnis victoriæ gloriam numinis benignitati semper vnice tribuerit. Quæ quidem grata accepti beneficij recordatio, cum in cuiusq. Christiani animo insculpta esse debeat, tum in Curceo fuit, præcipuo quodam modo, singularis.

HIBER-

HIBERNICARVM

I APPENDIX,

I

EX SILVESTRO GIRALDO CAMBRENSI,
peruetusto scriptore, Collecta:

CVM RICHARDI STANIHVRSTI
ADNOTATIONIBVS.

Giraldi Cambrensis Præfatio,

Illustriſſimo Anglorum regi, Henrico Secundo,
Giraldus Cambrenſis.

CAPVT PRIMVM.

RLACVIT excellentiæ veſtræ (inuitiſſi-
me Anglorum Rex, Normania Dux &
Aquitania, & Comes Andegavia) me cum
dilecto filio veſtro, Johanne, in Hiberniam,
à latere veſtro tranſmittere. Ubi non tan-
quam tranſfugæ, ſed exploratoris officio fun-
gens (cùm in primis multa notarem, alijs regionibus aliena ni-
mis, & prorsus incognita, ſuique nouitate valdè miranda) cœ-
pi diligens ſcrutator eruere, quis terræ ſitus? Quæ natura?
Quæ gentis origo? Qui mores? Quotiens, à quibus, & quali-
ter ſubacta ſit, & expugnata? Quæ noua? Quæ ve ſecreta, con-
tra ſolitum ſui curſum, in occidentis & extremis terrarum fini-
bus, natura repoſuit? Quos ultra fines, nec terra ſuſſiſtit, nec
hominum, vel ferarum habitatio eſt vlla. Sed trans omnem ho-
rizontem in infinitum, per inueſtigabiles, & occultas vias, ſolus
Oceanus circumfertur, & euagatur. Sicut enim orientales pla-
gæ proprijs quibusdam & ſibi imatis præminent, & præ-
cellunt

cellunt ostentis, sic & occidentales circumferentia suis natura
 miraculis illustrantur. Quotiens quippe tanquam seruis, & veris
 fatigata negotiis paululum secedit, & excedit, remotis in parti-
 bus, quasi verecundis & occultis natura ludit excessibus. Colle-
 ctis ergo, & electis elegantioribus cunctis, ea, quæ memoria di-
 gna videbantur, non inutile duxi in vnum congerere, & indu-
 2 striae vestræ, quam nulla ferè latet² historia, propalare. Poteram
 quidem, vt alij, aurea forte munuscula, falcones & accipitres,
 quibus abundat insula, vestræ sublimitati destinasse, sed quia
 magnanimo principi parui pendenda putavi, quæ de facili prater-
 ire possunt, & perire: ea potius curavi celsitudini vestræ mit-
 ti, quæ non possunt amitti. Illis posteritatem, per vos, instruere,
 quæ nulla valeat ætas destruere. Dignas quoque tam vestras,
 quàm inclitæ prolis vestræ virtutes, & victoriarum titulos
 summam evoluerè, styloque perstringere, non indignum reputa-
 ui, vt tanta temporis nostri gloria transitorie non pertranscat,
 verum enimvero, literarum beneficio, firmum perpetuitatis ro-
 bur obtineat. Hoc etiam nostræ diligentie dignè deberi non dif-
 fido, quia rerum, tam inclitè gestarum memoria multorum men-
 tibus, imitabili exemplo virtutis, in posterum vigor accrescet:
 earumque lectio, sicut antiquis maiorum imagines & picturæ,
 laudabili imitationis inuidia, tam animosis conferet, quàm igna-
 vis. Fstis scintillam strenuitatis adiciens, innatum illis ignem
 accendens.

RICHARDI STANIHURSTI

ADNOTATIONES IN CAP. I.

1. In hac appendice edenda, non fuit propositum, singula, quæ
 Giraldus Cambrensis, vel vt plerique scribunt, Cambrensis,
 literis mandauit, typis committere, sed prima quæque capita,
 nec ea etiam admodum curiosè syllabatimq; dictata, in lucem
 proferre.

proferre. Quod nostrum institutum non multum reprehensionis est habiturum apud eos præsertim, qui in Giraldi scriptis sunt volutati: in quibus multa, nimis altè repetita, & à proposito declinata, reperiuntur.

2. Plena profectò regis collaudatio. Nam antiquitatis notitia est, quæ admirationes in summis principibus efficit. Hac enim cognitione imbuti multò facilius possunt, suos mores conformare, aliorum vitia castigare, perfidorum prodiciones antevertere, ad rempub. salutariter moderandam non viuorum modò scientiam, sed mortuorum etiam vsum & consilia conferre. Non igitur audiendum est, quod ab idiotis dici solet: Ille præclare rempub. temperauit, iste exercitum prudentissimè continuit, quos tamen literarum inscios fuisse, ac rudes constat. Si hæc verè ab illis dicantur, miracula enuntiant. Nam si illiterati tantum præstiterunt, quid docti & eruditi fecissent?

De situ Hiberniæ.

CAP. II.

Hibernia, post Britanniam, insularum maxima, vnius contractioris diei nauigatione, ultra Britannicas Wallias, in occidentali Oceano, sita est. Intra tamen Vltoniam & Scotticas Galvvedias, duplo ferè angustiore spatio, mare coarctatur. Vtraque verò vtriusque terræ promontoria, hinc distinctius, illinc, ratione distantie, confusus, satis apertè, sereno tempore, perspicere possunt, & notari. Insularum occidentalium hæc vltima. Hispaniam ob austro, trium dierum naturalium nauigatione, collateralalem habet. Britanniam maiorem ab oriente. Solum Oceanum ab occidente. Ab Aquilonari verò parte, trium dierum velifico cursu, borealium insularum maxima, Islandia iacet.

De Hispanico mari, duobus brachiis Britanniam
& Hiberniam complectente.

CAP. III.

Hispanicum autem mare, quod & Hiberum dicitur, vel ab Hiberio flumine, vel quòd hemisphærij formam Hispania prætetendat, de occidentali se inter Hiberniam & Hispaniam recipiens Oceano, gemino dividitur brachio. Quorum unum Hispaniam interluit, atque Britanniam, ac exinde in Boream se convertens, Galliam dividit & Britanniam. Sed quamvis brachij istius ora crebris hinc inde terris, quibus nominari potuisset, attingitur, à Gallia tamen mare Gallicum nominatur. Aliud verò Hiberi maris brachium Hiberniam, indirectum, versus Boream præterlabitur, & Britanniam. (cujus quantum longitudo protenditur, tantò latitudo arctas immoratur ad partes, donec se aquilonari Oceano immisceat ad Orchades. Quæ videlicet Hibernia, quantum à cetero, & communi orbe terrarum semota, & quasi alter orbis esse dinoscitur, tantò rebus quibusdam, solito natura cursu, incognitis, quasi peculiaris eiusdem natura thesaurus, ubi insignia & pretiosiora sui secreta reposuerit, esse videtur. Sic quidem Hibernia Britannia collateraliter adiacet, ut quocumque ex portu Britannico in Occidentem navigantibus, aliqua se ex parte, representet. Britannia tamen duplo in quantitate, Hiberniam excedit. Cùm enim utriusque longitudo, ab Austro in Boream extensa, iaceat, illa 800. millia passuum in longum: circiter verò ducenta millia in latum habet. Ista verò ab Reudanicis montibus, usque Columbinam (quæ Thorach dicitur) insulam, octo dierum magnis & Hibernicis, quadraginta scilicet millearia, excursibus, in longum protenditur. Quatuor verò à Dublinio usque Patricij Connacticumque mare, in latum expanditur. Tantæ siquidem Hibernia quantitatis esse

esse potest, quantæ, circumscriptis, Wallia & Scotia, potior insula Britannica pars, regibusque antiquis appropriata, quam & Britones olim, à primo Bruti filio, Loctrino, cui assignata fuerat, Loegriam dixerent.

ADNOTATIONES IN CAP. III.

1. Id est, peragrando quadraginta miliaria singulis diebus: quibus computatis 320. miliaria numerantur.

2. Absolutè, ut arbitror, ponitur: ut sit sensus, Hiberniam cum Wallia & Scotia æquari, duabus istis Britanniae insulae portionibus mensis.

De variis Solini, Orosij, Isidori & Bedæ sententiis quibusdam veris, quibusdam erroneis.

CAP. IIII.

Solinus verò in centum viginti millia passuum satis exquisitè latitudinem Hiberniae diffundi describit, sed de longitudine tacet. Quamobrem arbitror ipsi incognitam insulam, quam inhumane magnitudinis esse testatur. Orosius verò certiori indagine Hiberniam Britanniae propinquam, longo spatio terrarum angustiozem, sed cæli solisque temperie magis utilem, protestatur. Isidorus quoque concordat Orosio, dicens, Hiberniam proximam Britanniae insulam, spatio terrarum angustiozem, sed situ fecundiozem. Beda verò Hiberniam tum aëris salubritate, quam serenitate multum Britanniae, præstare asserit: de salubritate verum, de serenitate verò (salua pace veniaque sua) contrarium scribens, sicut ex sequentibus palam erit. Sicut enim Gallia Britanniam, sic & Britannia Hiberniam, aëris tam serenitate quam subtilitate longè præcellit. Quantò enim ad Euri partes magis acceditur, tanto cæli faciem, quo purior & subtilior, tanto penetrabilior & inclementior aër illustrat. Quantò verò

verò ad Circij, Zephiriſque fines magis vergitur, occiduam temperiem quò nubiloſior & obtuſior, tantò benignior atque ſalubrior aura ſecundat. Terra quippe medio, inter Islandiam frigidam, & Hiſpaniam torridam, libramine porrecta, à contrariis hinc inde contracta temperantia, tam celi temperie, quàm aëris ſalubritate feliciter Hibernia ſecundatur. Eſt autem Hibernia, pro quantitatis ſue captu, multò rotundior. In medio aliquantulum ſubſtricta, circa capita verò in amplitudinem dilatata. Britannia verò longior, & arctior eſſe diſciſcitur. Sed ſicut Hibernia, contra Aquilonem, Britannia longè brevior & mutilatior, ita & in Meridiem non minor, verùm etiam, iuxta Bedæ aſſertionem, trans illius fines ſe multum protendit.

ADNOTATIONES IN CAP. IIII.

1. Nihil ſcriptum reliquit Solinus de latitudine aut longitudine Hiberniæ.

2. Mendax locus, corruptusque totus erat Solini liber, qui ad Giraldi manus peruenit. Apponam auctoris verba, vt in correctioribus exemplaribus imprimuntur. Multis inſulis, nec ignobilibus (Britannia) circundatur: quarum Hibernia ei proximat magnitudine. Inhumana eſt, ritu incolarum aſpero: aliàs ita pabuloſa, vt pecora, niſi interdum à paſcuis arceantur, in periculum agat fatias. Hæc Solinus. Non ergo affirmat, Hiberniam inhumane eſſe magnitudinis, quemadmodum Giraldus ſcribit, ſed magnitudine ad Britanniam quàm proximè accedere: inſulam verò ipſam, propter ferinam illius temporis barbariam, ab omni humanitate vacuam eſſe.

Solin. cap.
25.

De æqualitate Hiberniæ, & inæqualitate.

CAP. V.

1 **H**ibernia quidem terra inæqualis, & montuoſa, mollis & aquoſa, ſilueſtris & paludoſa, verè terra' deſerta, in via, ſed

*sed aquosa. Videas hic igitur supra montes aquas stare. In sum-
 mis enim aëreorū, arduorumq. collū verticibus, stagna reperies,
 & paludes. Planicies tamen habet per loca pulcherrimas, sed
 respectu siluarum modicas. Est autem per omnia ferè sui late-
 ra, marinaque litora terra valde demissa. Interius tamen in col-
 les varios, arduosque montes enormiter erecta; non tantum
 circumferentias, verum etiam penitimas sui partes sabulosas
 magis habens, quàm saxosas.*

ADNOTATIONES IN CAP. V.

1. Alludit parum accommodatè ad istum vatis versiculum
 Psal. 62. In terra deserta, inuia, & inaquosa. Verum Hiberniam
 non adeò desertam fuisse eo tempore, etiam ipso Giraldo teste,
 liquidò apparet. cap. primo, ita scribit. Poteram quidem, vt alij,
 aurea forte munuscula, falcones, & accipitres, quibus abundat
 insula, vestra sublimitati destinasse. cap. 6. campos frugibus ab-
 bundè vestiri docet. cap. 7. magnam vini vim in Hiberniam as-
 portari testatur. Passim in historia, magnam Hibernorum mul-
 titudinem in armis fuisse, declarat. Quibus omnibus in vnum
 collectis, consequens est, Hiberniam non fuisse desertam; nisi
 illam terram desertam esse Giraldu vellet, quæ aureis munus-
 culis abundat, in qua incolæ agriculturæ operam nauant, cum
 transmarinis mercatoribus commercia habent, quæ in quauis
 insulæ portione populis referta est.

2. Id potuit verum fuisse, temporibus illis: nostra ætate fal-
 sum est. Nam maior Anglicæ Prouinciæ pars siluis caret, adeò
 vt incolæ cespitibus, magna ex parte, vtantur. Dublinienses sul-
 phureis carbonibus, ex Britannia adsportatis, luculentos focos
 sustentant.

3. Non ita passim, imò admodum rarò tales montes repe-
 riuntur

De glebæ fertilitate.

CAP. VI.

Gleba præpingui, vberique frugum proventu felix terra est, & fecunda. Frugibus arua, pecore montes, nemorosa feris abundant. Pascuis tamen, quam frugibus: gramine, quam grano fecundior est insula. Multam fruges in Hibernia, plurimam in culmis, minorem in granis spem promittunt. Tritici namque grana contracta sunt hic, & minuta, & vix alicuius anni beneficio purganda. Abundè satis & campi vestiuntur, & horrea farciuntur, sola verò granaria destituuntur.

ADNOTATIONES IN CAP. VI.

I. Totum istud, ætate nostra, falsum est. Quinetiam passim, in Anglica prouincia, reperitur quoddam genus tritici, quod Normanicum appellatur, satis grande, & plenum. Valdè ferax est Hibernica gleba, dum modo, in subactò & iterato solo, agricolæ fementem faciant.

De ventositate, & pluuiositate, earumque causis.

CAP. VII.

Quod ver gignit, & parturit, æstas nutrit, & prouehit; vix in messe pluuialis aquositas colligi permittit. Eolicis namque flatibus, & pluuiialibus inundationibus, præ aliis terris, hac exuberat, collateraliter verò Zephyro, ab Australi parte. Frequentior, & procellosior aliis Corus hic regnat, omnes ferè occidentales arbores, in eminenti positas, partem in oppositam vel inclinans, vel euertens. Terra nimirum mari immenso, & ex omni latere ventis exposita, nullam penitus, partibus ex illis, propinquam seu remotâ solidi obstaculi defensionem habet. Adhæc etiam aquæ, in nubibus contracta & conglobata, ob tantam

tantam⁴ loci illius intemperiem, nec atherei caloris igne consumpta, nec algoris aërei nexibus adstricta, & in niuem glacialempre naturam concreta, demum in pluias facillimè resoluuntur. Item hic quoque terra, sicut & alia quælibet montuosa, pluias abundè gignit & nutrit. Terrea quippe montanaque præcipuè frigiditate consumi calor, in euacuata attracti humores in naturam originem de facili conuertuntur. Qui etiam, iuxta situs varios, varia vocabula sortiri solent. Dum enim adhuc collibus incumbunt, ¹ nebulae nuncupantur, altius elati, & à terreno contagio liberè sublimati, nubes vocantur; guttatim verò minutimque ad ima reuertentes, seu liquidi, seu concreti, nunc niues, nunc pluiæ dicuntur. Hinc igitur Hibernia, Wallia, & Scotia pluiis abundant. Pascuis, & pratis, melle, & lacte, vinis, non vineis diues est insula. Beda tamen, inter alias insule laudes, dicit eam vinearum expertem non esse. Solinus verò, & Isidorus apibus eam carere asserunt. Sed salua ipsorum venia, circumspèctus è diuerso scripsissent, vineis ipsam carere, & apium expertem non esse. ⁶ Vineis enim, & earum cultoribus semper caruit, & caret insula. Vina tamen transmarina, ratione commercij, tam abundè terram replent, vt vix propaginis, prouectusque naturalis, in aliquo, defectum percipias. Pictauia namque de plenitudine sua ei copiosè vina transmittit, cui & animalium corria, & pecudum ferarumque tergora Hibernia non ingrata remittit. Apes quidem, sicut aliæ nationes, hæc mellificas habet. In maiori tamen, vt arbitror, ⁷ copia scaturirent, si non venenosas & amaras, quibus siluescit insula, fugerent examina taxos, vel potius si non aëris Hibernici, tanta cum humiditate, ventositas minuta corpuscula tam disperderet, quam corrumperet. Favorabiliter autem dici potest, tempore Beda, nonnullas forsitan, in insula, ⁸ vineas fuisse, & longè post Solini tempora S. Domini cum Ossiriensem, vt asserunt quidam, apes in Hiberniam detulisse.

Ceterum ipsos in hoc excusabiles vix inuenio, quod aded apibus inimicam hanc terram asserunt, vt aduectos etiam inde pulueres seu lapillos si quis alibi intra aluearia sparserit, examina fauos deserant. Beda quoque cernorum, caprorumque venatis insulam istam dicit insignem, cum eandem tamen semper capris 9 ¹⁰ caruisse constet, & carere. Nec mirum est, si à tramite veritatis interdum deuauerint, cum nihil oculata fide, nihil nisi per indicem, & à remotis agnouerunt. Tunc enim res quelibet certissimo nititur de veritate subsidio, cum eodem utitur relatore, 10 quo¹¹ teste. Ob tantam inde sollicitam, & in plerisque certissimam remotissimarum rerum indaginem, debita sunt laude non indigni. Et quoniam nihil humanum omnino perfectum, omniumque habere notitiam, & in nullo peccare, potius diuinitatis est, quam humanitatis, errores forte si qui ex parte irrepserint, tam imperfectionis conditio, quam ipsa locorum distantia reddat veniales. Hanc igitur veniam petimusque damusque vicissim, nihil vnquam humanum à nobis alienum esse putantes. 11

ADNOTATIONES IN CAP. VII.

1. Hoc perrardè contingit, alioquin agricolarum labor prorsus inanis esset, si per aquam pluuiam quotannis adueheretur tantum incommodorum.

2. Hoc verum esse, nunquam obseruauit.

3. Nihil sanè minus. Quassari hinc possunt arbores, vt alibi, turbida aliqua, & extraordinaria tempestate, quod non ita frequenter obtingit.

4. Per locum, mediam aëris regionem intelligi oportet. Nam alioqui Giraldus sibi repugnaret, qui supra cap. 4. temperiem Hiberniæ summis laudibus in cælum effert.

5. In eandem sententiam hi versiculi, nescio à quo, erant scripti. *Dum pluit, est pluuia: & nimbus, dum nubibus haret: Dum terram tangit, protinus imber erit.*

6. Non erat ea mens Bedæ, vt scriberet, vineta esse in Hibernia,

bernia, sicuti in Gallia, aut Hispania, sed vineas quasdam in hortis reperiri, quemadmodum in Anglia, quod verum est. Atque eum fuisse Bedæ sensum, non dubito.

7. Ingens apum copia, in Hibernia, abundat. Non enim in rusticanis modò alueariis, sed passim etiam, ferè in quouis vacuo siluestri trunco, & in terræ cauernis, examina reperiuntur.

8. Quo pacto hoc dici poterit, cum Giraldus antea hoc ipso capite, sine exceptione, asseueret, Hiberniam semper vineis caruisse. Sed qui fuit Bedæ sensus suprà explicauimus.

9. Solinus re vera hoc affirmat, in quo vehementer errat. Verba eius sunt: Apes nusquam. Aduectum inde puluerem, *Solin. cap. 25.* seu lapillos si quis sparserit, inter aluearia, examina fauos deserunt.

10. In correctioribus exemplaribus nulla caprarum mentio à Beda fit. Diues, inquit, lactis ac mellis insula, nec vinearum *Beda lib. 1. Hist. Eccles. cap. 1.* expers, piscium, volucrumq. sed & ceruorum venatu insignis. hæc Beda. Verùm ipse Giraldus dum Bedam reprehendit, mihi, offendere, videtur, cum scribat, Hiberniam à capris semper desertam fuisse. Magnum caprorum caprarumque numerum ibi iam esse, non opus erit comprobare: atque ea abundantia non in Anglica prouincia, sed in ipsis Hibernorum territoriis, magna ex parte, reperitur. Quin etiam temporibus D. Brigidæ, quæ multis lustris ante Giraldum natum vixit, capras in insula fuisse, sic doceo. Etenim Giraldum contra Giraldum testem produco. Ille topograph. distinct. 2. notabilia quædam Hiberniæ loca literarum monumentis mandat. Inter alia, de quodam còtinuo igne, qui à D. Brigida fuit institutus, in opido Kildariensi, ita loquitur: Virgea quadam, & orbiculari sepe ignis iste circuitur, intra quam mas non intrat: & si forte intrare præsumpserit, quod à temerariis quibusdam nonnunquam est attentatum, diuinam vltionem non euadit. Item mulieribus solùm, & his non oris flatu, sed follibus tantum & ventilabris ignem licet exsufflare. Item per imprecationé virginis caprarum foetus hic non perueniunt. Hactenus ille. Quorsum quæso caprinos foetus abigendos à sepibus virgo orasset, si nulli tales, in Hibernia, vnquam fuerunt?

Solin. cap.
25.

11. Fama mendax est, & scriptores sæpenumero in errorem rapit. Solinus scribit, in Hibernia, auem esse raram. Ast ubi aues abundant, si in Hibernia non abundant? Adhæc ita pabulosam insulam affirmat, ut pecua, nisi interdum à pascuis arceantur, in periculum agat satias. Quod secus est. Item mare, inquit, quod Hiberniam & Britanniam interluit, vndosum & inquietum toto in anno, non nisi æstiuus pauculis diebus est nauigabile. Solinus errat. Satis tranquillum est, nisi ventorum vi agitetur. Et non solum æstate, sed etiam summa hieme, vectores vltro citroque nauigant. Beda refert, niuem vltra tridui spatium rarè in Hibernia manere. Quod non est ita. Niuis tempus non est adeò statum, & certum. Sæpius per vnum mensem, rarè per duos pruina ac niues in Hibernia hærent. Interdum tota hieme nullas dispicies. Falsi rumores historicos nimis credulos in huiusmodi errores inducunt.

Lib. 1. Ec-
cles. Hist.
cap. 1.

De Bernacis ex abiete nascentibus, earumque
naturis. CAP. VIII.

1
2 **S**unt & aues hæc multæ, quæ bernacæ vocantur, quas mi-
rum in modum contra naturam natura producit. Ancis
quidem palustribus similes, sed minores. Ex lignis namque abie-
tinis, per æquora deuolutis, primò quasi gummi nascuntur. De-
hinc tanquam ab alga ligno coherente conchilibus testis ad li-
beriore formationem inclusa, per rostra dependent. Et sic,
quousque processu temporis, firmâ plumarum vestituram indu-
tæ, vel in aquas decidunt, vel in aeris libertatē volatu se trans-
ferunt. Ex succo ligneo marinoque, occulta nimis admirandaque
seminij ratione, alimenta simul incrementaque suscipiunt. Vidi
multotiens oculis meis plusquam mille minuta huiusmodi auium
corpuscula, in litore maris, ab vno ligno dependentia, testis in-
duta, & iam formata. Non ex harum coitu, ut adsolet, oua gi-
gnuntur, nec auis in earum procreatione vnquam ouis incubat.
In nullis terrarum angulis vel libidini vacare vel nidificare
viden-

videntur. Unde & in quibusdam Hibernia partibus, auiibus istis tanquam non carnis, quia de carne non natis, episcopi & viri religiosi, ieiuniorum tempore, sine dilectu vesci solent. Sed hi quidem scrupulosè mouentur ad delictum. Si quis enim ex primi parentis, carnei quidem, licet de carne non nati, femore comedisset, cum à carniū esu non immunem arbitraret. Respice infelix Iudæe, respice vel serò primam hominis generationem, ex luto sine mare & fœmina: secundamque ex mare sine fœmina, ob legis venerationem, diffiteri non audes. Tertiam solum, ex mare scilicet & fœmina, quia vsualis est, dura ceruice, approbas, & affirmas. Quartam verò, in qua sola salus est, ex fœmina scilicet, & sine mare, obstinata malitia, in propriam perniciem detestaris. Erubescere miser, erubescere, & saltem ad naturam recurrere, quæ ad argumenta fidei, ad instructionem nostram noua cottidie animalia, sine omni mare vel fœmina, procreat & producit. Prima ergo generatio ex limo, & hæc ultima ex ligno. Illa quidem, quoniam à domino nature tantum semel, ideo semper obstupenda processit, istam verò non minus admirabilem, minus tamen admirandam, quia sæpe, imitatrix natura ministrat. Sic enim composita est humana natura, ut nihil præter inusitatum & rarò contingens, vel preciosum ducat, vel admirandum. Solis ortum & occasum, quo nihil in mundo pulchrius, nihil stupore dignius, quia cottidie videmus, sine omni admiratione præterimus. Eclipsim verò solis, quia rarius accidit, totus orbis obstupescit. Ad idem etiam facere videtur flatu solo, & occulta quadam inspiratione, citra omnem mixturam, apum ex fauo procreatio.

ADNOTATIONES IN CAP. VIII.

1. A nostris Bernaculæ appellantur.
2. Quid hoc verbo significetur, prorsus ignoro, nisi fortè legendum

legendum sit, *anatibus quidem palustribus similes, sed minores.*

3. Hoc exemplum, quo, pro argumento, ad infirmendam atque frangendam Hibernorum antistitum sententiam, usus est Giraldus, non aptè ad rem propositam fuisse accommodatum, satis luculentè scripsimus, in Hiberniæ descriptione, Anglicè à nobis edita. Dissimilis ratio est eius, qui supra naturæ vires creatus est, qualis fuit Adamus, ac eorum animalium, quæ naturali efficientia gignuntur. Certè in scholis creari, & gigni plurimum distare, doctos non fugit. Veteres philosophi ex nihilo nihil fieri docuerunt; creari tamè aliquid ex nihilo, Christiani credunt. Hibernos antistites ita fuisse argumentatos, arbitror. Quidquid est caro, ex carne, communi naturæ cursu, gignitur: Ast talem ortum Bernaculæ non habent: non sunt igitur carnes. Carnem, vsitato loquendi more hîc accipiendam admonemus: nam piscium etiam carnem dici auctor est D. Paulus. 1. Corinth. 15. 39.

4. Similem habet sententiam D. Thomas, part. 3. quæst. 31. art. 4. in corp. Primus, inquit, homo productus est, ex limo terræ, sine viro & fæmina: Eua verò producta est ex viro, sine fæmina: alij verò homines nascuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartum, quasi Christo proprium relinquebatur, vt produceretur ex fæmina, sine viro.

5. Est minus admirabilis. Nam vt homo dignitate, ita ortu & origine, ceteris animantibus multum præstat. Amplius est hîc ad philosophandum campus, sed huic loco inopportunos.

6. Ita D. Augustinus, tract. 24. in Iohan. Miracula, inquit, quæ fecit Dominus noster, Iesus Christus, sunt quidem diuina opera, & ad intelligendum Deum, de visibilibus admonent humanam mentem. Quia enim ille non est talis substantiæ, quæ videri oculis possit, & miracula eius, quibus totum mundum regit, vniuersamque creaturam administrat, assiduitate viluerunt: ita vt pænè nemo dignetur attendere opera Dei mira & stupenda in quolibet feminis grano: secundum ipsam suam misericordiam, seruauit sibi quædam, quæ faceret opportuno tempore, præter vsitatum cursum ordinemque naturæ, vt non
maiora,

maiora, sed insolita videndo, stuperent, quibus cottidiana viderentur. Maius enim miraculum est gubernatio totius mundi, quàm saturatio quinque millium hominum de quinque panibus. Et tamen hoc nemo miratur: illud mirantur homines, non quia maius est, sed quia rarum est. Quis enim & nunc pascit vniuersum mundum, nisi ille, qui de paucis granis segetes creat. Hæc D. Augustinus.

De variis insulæ laudibus, terræque naturis.

CAP. IX.

Terra terrarum hæc omnium temperatissima. Non cancri calor exæstuans compellit ad umbras. Non ad focos capricorni rigor vrgenter inuitat. Nives hîc rarò, & tunc¹ modico tempore, durare videbis. Ex omni tamen vento, non minus Subsolari Fauonioq. & Zephyro, quàm Circio, & Boreali quandoque brumescit. Ex omni quidem modicè, ex nullo immoderatè. Sicut æstiuo, sic & hiemali tempore herbosa virescunt pascua. Vnde nec ad pabula² fœna secari, nec armentis vnquam stabula parari solent. Aëris amœnitate temperiæque tempora ferè cuncta tepescunt. Aëris quoque clementia tanta est, vt nec nebula inficiens, nec spiritus hîc pestilens, nec aura corrumpens. Medicorum opera parum indiget insula. Morbidos enim homines, præter moribundos, paucos inuenies. Inter sanitatem³ continuam, mortemque supremam nihil ferè medium. Aduenarum tamen vna hîc ferè est passio, & vnica vexatio. Ob humida namque nutrimenta, immoderatum ventris fluxum vix in primis vllus euadit. Præterea per totum panè anni circulum carnes ad esum, & vaccinae valent, &⁴ porcinae nocent. Item nemo vnquam indigenarum hîc natus, terram, aëremque salubrem non egressus, vlla trium generum specie⁵ febricitauit. Solà vexantur acutà, eaque perrarò. Hic quidem tenor naturaliter rebus in-

g

bus inenat, sed mundo senescente, & tanquam in decrepita aetate senium iam vergente, & ad finem tendente, cunctarum ferè natura rerum corrupta & in deterius mutata. Tanta siquidem pluuiarum hic iam inundat vbertas, tanta nebularum & nubium incumbit impuritas; vt vix tres dies, vel^o aestiuos, continua serenitate clarescere videas. Nulla tamen aëris virulentia, nulla temporis intemperies vel sanos & hilares hic contristat, vel etiam delicati capitis cerebrum turbat.

ADNOTATIONES IN CAP. IX.

1. Interdum satis longo tempore, quod facile est obseruatu.
2. Nostra ætate aliter se res habet.
3. In Hibernorum territoriis, vbi corpora incolæ exercent, rarò homines in morbum cadunt: sed in Anglica prouincia sæpius ægrotant.
4. Porcina caro hieme non nocet, imò germani Hiberni ad illud cibi genus insaturabili auiditate rapiuntur, quemadmodum libro primo posui.
5. Aliter in Anglica prouincia accidit.
6. Hoc certè, nostro tempore, ab omni veritate abest.

De terræ istius habitatoribus.

CAP. X.

DE cetero tempus esse videtur, vt ad primos terræ istius habitatores, singulosque singulatim diuersarum nationum aduentus, stilum vertamus. Qualitèrque, & quibus ex partibus huc aduenerint, quantamque moram in insula fecerint, quòve tenore defecerint, quam breuius, & luculentius poterimus, explicemus. Competens enim ordo deposcit, vt postquam terram ipsam in Oceano fundauimus, situm & naturam, variàsque animantium eiusdem tam proprietates, quam defectus, rerumque nouitate

tates enodauimus, tandem hominem ipsum, tanquam digniorem operis partem, & cuius gratia de ceteris differuimus, introducimus, eiusque mores & modos, variosque, iuxta fortune vi- ces, rerum euentus, vt ad nostra iam tempora, declaremus. Vt sicut laudabili antiquorum industria nostri temporis aucta sunt studia, sic, longè licet inferiore hyra, calamòque fragili, dispari ni- mis & valde dissimili, vt magnis componi parua solebant, no- stra quoq. diligentia, posterorum studiis aliquid adiciatur, ne per ignauiam & socordiam tempora ducamus otiosa, & non tan- quam communi omnium commodo, sed nobis solum inutiliter, & tanquam bestia, sine causa, nati videamur. O quàm præ- clariore, quàm præcellentiore præditi sunt animo, qui pretiosum illud Dei donum, nobilem scilicet & incomparabilem scientiæ thesaurum non abscondunt, sed larga potius, laudabilique libe- ralitate, cunctorum mentibus, vel dicendo vel scribendo, gratis acceptum, cum sui incremento, gratis impendunt, luculentam quo- que, multaque lucubratione plurimum elaboratam sapientiæ lu- cernam (vt omnibus in commune deducta pulchrius elucescat) palam exponunt. Sic ¶ eorum dignè commendanda videtur intentio, qui, quoniam breues dies hominis sunt, & tempo- ra transitoria, propensius euigilant & elaborant, egregio aliquo facinore, memoriam sui in æuum extendere, dignisque virtutum titulis perlongam facere, vel potius quoniam momentanea est vi- ta, mortiq. accommoda, quam spiramus ¶ exspiramus, perpe- tuam sibi, mortique penitus impermixtam, spirabilem scilicet & inexspirabilem, bonorum operum studiis, comparare.

De primo aduentu Cefaræ: scilicet, neptis Noë,
ante diluuium. CAP. XI.

Iuxta antiquissimas igitur Hiberniensium historias, Cefara,
neptis Noë, audiens diluuium in proximo futurum, ad re-

motissimas Occidētis insulas, quas necdum quisquam hominum habitauerat, cum suis complicibus fugam nauigio destinauerat. Sperās vbi nunquam peccatum perpetratum fuerat, diluuij vindictam locum non habere. Amisissis itaque, quas in comitatu habebat, naufragio nauibus, vna, qua cum viris tribus, & quinquaginta mulieribus vehebatur, naue superstite, primo ante diluuium anno ad Hibernica litora sorte deuenit. Sed licet acutè satis, & laudabili, in scæmina, ingenio, fatalitatem declinare statuerit, communem tamen interitum, & ferè generalem nullatenus potuit, euitare. Litus igitur in quo nauis illa primùm applicuit, nauicularum litus vocatur. Et in quo præsumata tumultata est Cæsara, vsque hodie Cæsare tumulus nominatur. Veruntamen cunctis ferè per diluuium iam deletis, qualiter rerum istarum & tam euentus quàm aduentus memoria, post diluuium, retenta fuerit, non indignum videtur dubitatione. Sed qui historias istas primò scripserunt, ipsi viderint. Historiarum enim uerò enucleator uenio non impugnator. Sed fortè in aliqua materia inscripta lapidea scilicet, vel latericia (sicut de arte musica legitur, ante diluuium inuenta) istorum memoria fuerat reseruata.

ADNOTATIONES IN CAP. XI.

1. Scitè fatis dictum. Nec etiam hæc fabula digna est, quæ refellatur. Primùm si scæmina peracuta imminentem vndarum aduentum præfagire valuit, cur non cum auunculo mansit? Deinde quæ potuit nauibus ad Hiberniam adspirare, cum id temporis nauigandi ars prorsus ignota fuerit? Ast quorsus his tricus immoramur?

De secundo aduentu Bartholani, scilicet 300. annis
post diluuium. CAP. XII.

TRecentissimo verò post diluuium anno Bartholanus, Seræ filius, de stirpe Saphet, filij Noë, cum tribus filiis suis, eorumque vxoribus, vel casu, vel industria, hoc est, vel errore via, vel optima opinione patriæ, Hiberniæ litoribus fertur appulisse. Erant autem tres filij eius, Languinus, Sallanus, Raturugus. Qui, cum nominum suorum indicia rebus largirentur exstantibus, perpetuam sui memoriam, & quasi viuacem quandam presentiam sunt inde sortiti. A primo enim filio, Lagini stagni: à secundo, mons altissimus, qui illi imminet mari, quod Hiberniam interfluit, atque Britanniam, Salanga nominatur. Cuius ad radices quia longis post temporibus S. Dominicus nobile monasterium construxerat, mons Dominici, iam vsitatus nomen habet. Raturugus verò, qui duobus tertius successerat, Raturugo nomen stagno donauit. Sub hoc autè Bartholano gestorum pauca reperimus insignia. At non alia, nisi ferè vastissima quattuor stagna subito ex terræ visceribus eructantia. quattuor nemora, studio agricultura succisa, & radicitus auulsa, atque in campestem puritatem, non sine magno multorum sudore, redacta. Eo enim temporis, tota propemodum terra, præter montana quedam, & ipsa rarissima, siluis immensis, & fruticosis nemoribus fuerat obsita, vt vbi exercerentur aratra, campana planicies vix inueniretur. Sed etiam adhuc hodie, respectu siluarum, pauca sunt hic campestria. Bartholanus verò, cum filiis suis & nepotibus, non mediocriter tam in rerum successibus prosperari cœpit, quàm successionebus. Nam ab aduentu eorum, postquam trecentorum annorum euolutus est circulus, ad nouem iam millia virorum successione sua traditur numerus excreuisse. Tandem verò in bello magno, quod cum gigantibus gessit, potitum victo-

ria, quia mortalium prosperitas nescit esse perpetua, & quoniam faciles dare summa deos, eademque tueri, difficiles: & quia summis hunc numina rebus crescendi posuere modum: in se magna ruunt, summisque negatum, stare diu, nimiumque graues sub pondere lapsus: subita pestilentia, ex aëris forte corruptione, de interemtorum gigantum cadaveribus exorta, eum, cum omnibus ferè suis, aboleuit euentus. Ex illa namque mortalitate solus fertur euasisse Ruanus. Qui scilicet Ruanus, ut antiquæ referunt historia, post multa & plura, quam de facili credi possit annorum curricula, vsque ad tempora beati Patricij reseruatus, & ab eo baptizatus fuit. Hic verus, ut aiunt, historiae relator cuncta gentis gesta, à memoria sinibus, præ nimia antiquitate, abolita, S. Patricio replicabat. Nihil enim tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non aboleat. Hic quidem Ruanus licet à morte viuendi quidem inducias extorserit, pacem tamen non impetrauit. Licet enim vltra communem, & consuetum fluxæ ac momentaneæ vitæ terminum, mortem longè distulerit, debitam tamen misere carnis fatalitatem non euasit. Ruanus iste, prout ex Hibernicis historiis colligi potest, trans omnem antiquorum patrum longæuitatem, licet incredibile valde videatur, & calumniae obnoxium, multis annis vitam produxisse, perhibetur.

ADNOTATIONES IN CAP. XII.

1. Nostra ætate rem aliter esse, supra demonstrauimus, cap. 5. Adnot. 2.
2. Nec mirum. Nam si hæc narratio vera sit, Ruanus annos ferè vixit 2041. Ast huiusmodi insomnia recitare, refutare est.

De Tertio aduentu Nemedi, scilicet à partibus
Scythiæ, cum quattuor filiis suis.

CAP. XIII.

PResato igitur Bartholano, cum omni successione sua, acerbæ
continuaque pestilentia mucrone detrito, aliquandiu terra,
suo nudata cultore, remansit, donec Nemedus, Agnominiij filius,
natione Scythicus, cum quattuor filiis suis, ad desolata litora ter-
re deuectus est. Starium, Gerbanelem, Anninum, ¹ Fergusium-
que filios hic habuit. In cuius Nemedi temporibus, quattuor
² stagna, subito, inopinatioque impetu emersa, multa nemora &
silue in campos, & plana sunt redacta. Hic cum piratis, qui Hi-
berniam grauiter depopulari consueuerant, quattuor bella gessit
crudelissima, cui ubique cessit victoria. In quadam tamen au-
stralis Hibernia insula, diem obiit, quam & sui nominis perpe-
tuam fecit heredem. Filiorum autem Nemedi, nepotum, abne-
potumque successio, in breui generis numerositate, in tantum
excreuit, vt totam ferè insulam longè abundantius solito, per
omnes eius angulos adimplessent. Sed quoniam plus grauitatis
habent res, que cum tempore crescunt, & rara solet subitis re-
bus inesse fides: sicut subito in tantam excreuerat multitudi-
nem, sic subitis, & inopinatis rerum euentibus, & casu longè
citiore, quàm ortu defecerunt. Bellis namque frequentibus
que cum ³ gigantibus gesserant, quibus tunc temporis abunda-
bat insula, variisque incommodis & infortunis, maxima pars
in breui deleta fuit. Pars verò residua tot imminentia, ea tem-
pestate, malorum incommoda, fugæ præsidio, declinans, partim
Scythiam, partim Græciam nauigio petierunt. Ducentis igitur,
& quindecim annis Nemedi generatio Hiberniam tenuit, &
ducentis postmodum annis vacua fuit.

Circa annis
mundi.

2317.

I

2

3

ADNOTATIONES IN CAP. XIII.

*In Catal.
reg. Scot.*

1. Iste Fergusius non est is, qui primus Scotorum rex ab Hectore Boëthio ponitur, qui fuit non Nemedi, sed Ferquuhardi filius, multisque lustris post Nemedi occasum, communem à natura lucem accepit.

2. Fortè legendum: quattuor stagnis subito inopinatoque impetu immersis.

3. De gigantibus multa in vtramque partem disputari possunt, verum quia Alchimus Auitus, Viennensis antistes, ornatissimis atque optimis versibus, de illis dixit, non alienum est, eius sententiam in medium proferre:

*Alchim. Aui.
lib. 4. cap. 4.
habetur in
Biblioth. 5.
patr. tom. 7.*

Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos, immania monstra, gigantes.
Nec tamen effari solitum, quo semine cretos.
Communi cunctis ortum de matre ferebant:
Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis,
Plus vultus, quàm forma fuit: sic linea, membris
Conueniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quum forma viri, quum corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones,
Artus semihominum patulis qui faucibus, imo
Integros, viuosque homines crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant diro terrore, tonanti
Blasphemis cælo conuicia mittere plantis
His similes mendax Phlegræi fabula belli.
Excussas finxit iecisse per aëra rupes:
Pro telis, spacirosa manus quas turbine mentis
Sparferit, & missis cælum quassauerit aruis.
Hæc sunt priscorum, quæ de terrore gigantum,
Carmine mentito, Graij cecinere poetæ:
Qui cælum aduersus prauis contendere factis

Instite-

Institerint, nec iam missis conflagere cœlis
 Quum possent, diris agitarint prælia votis.
 Montibus impositos nec enim fas credere montes,
 Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
 Qui coctos lateres, lentoque bitumine iunctos
 In sublimè rati manibus sic posse superbis
 Sustolli, & cellas in sidera surgere moles.
 Quum fureret mortale genus, castroque labore
 Irrita conscensis commenta inferret in altum
 Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum
 Non prius abstitens, subitas discordia linguas
 Quàm daret, & varius confunderet omnia sermo,
 Hinc sparsum fœdus, diuisa lege loquendi,
 Quod scelerum assensu turbata superbia rupit.
 Sic interruptæ perierunt culmina massæ:
 Effectuque carens cessauit in æthere turris.
 Hæc post Diluuium: nam quantas tempore prisco
 Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
 Atque laceffitis contemptum immiserit astris,
 Abstergente Deo dira eluuioue docemur.

Genes. 12.

Si cui cordi sit, plura de gigantibus scire; legat D. August. lib.
 15. de Ciuit. Dei, cap. 23. D. Hieron. cap. 66. in Esai. D. Ambros.
 lib. de Noë, & arc. cap. 4. & cap. 34. D. Cyrill. Alexand. lib. 3. in
 Genes. & lib. 9. contra Iulianum. Tertull. libr. de Resurrect. car.
 circa medium, & adnotat. Renat. Lauren. in eundem locum.
 Isid. Etymol. lib. 11. cap. 3. Albin. Carol. quæst. in Gen. quæst. in
 cap. 6. D. Thom. postil. in cap. 6. Genes. Francisc. Georg. pro-
 ble. Sect. 2. de Noë, & Dilu.

De Quarto Aduentu, scilicet fratrum, & filiorum

Deleæ. CAP. XIII.

His itaque seriatim, hoc tenore, completis, tandem quinque
 duces, & hi germani fratres, filij scilicet Deleæ, de prædi-
 eta Nemedi posteritate, quæ in Graciâ secesserat, in Hiberniam

Anno m. x. c. lxxv.

h

appli-

- applicuerunt, & eam vacuum inuenientes, in quinque portiones
 aequales inter se diuiserunt, quarum capita in lapide quodam
 conueniunt, apud Mediam, iuxta castrum de Kilair, qui lapis,
 & vmbilicus Hiberniae dicitur, quasi in medio & meditullio
 terra positus. Vnde & Media pars illa Hiberniae vocatur, quia
 1 in medio est insulae sita. De quinque tamen partibus illis fa-
 mosis, quarum nomina supra posuimus, nulla est haec. Cum enim
 praedicti fratres quinque, videlicet Gaudius, Genandus, Gan-
 gandus, Rutheragus, & Slanius, in quinque partes insulam di-
 2 uisissent, quilibet partium illarum suam in Media² portiuncu-
 lam habebat, lapidem praefatum contingentem, quia terra illa, à
 principio, optima fuerat, tam campestri planicie, quam fecunda
 frugum fertilitate, vnde & nullus eorum quinque expers ipsius
 esse volebat.

ADNOTATIONES IN CAP. XIII.

1. Nunquam aut in annalibus legi, aut à nostris accepi, quin
 Media quintam Hiberniae partem efficeret. Neque memini,
 in quo loco, harum Giraldus mentionem facit, vt interim Me-
 diam omittat. Lagenia, Momonia, Connacia, Vtonia, quatuor
 sunt insulae portiones, quintam, extra Mediam (vt quidem ego
 sentio) nemo reperiet. Existit autem hic quaestio subobscura,
 vnde Media suum habet nomen ductum? Nam ideo idcirco
 Mediam dici hanc partem, quod in Media insulae portione sita
 sit, omnino veri non est simile. Latinum est hoc nomen, at illi
 quinque fratres Latine nescire. Certè in peruetustis scriptori-
 bus vbique, pro Media, Midiam inueni scriptam: & lingua ver-
 nacula haec insulae portio, Meth, nominatur, quod sanè voca-
 bulum nullam, cum mediae partis significatione, affinitatem
 habet.

2. Nos longè aliam sententiam, vtpote communem nostro-
 rum, & vt opinio mea fert, verisimiliorem secuti sumus libro
 primo. Sed haec lectoris iudicio relinquo.

De primo Hiberniæ Monarcha, scilicet Slanio.

CAP. XV.

Processo verò temporis, fortuna variante vices, & in breui, vt adsolet, multa peruertens, Slanius solus totius Hiberniæ monarchiam obtinuit: vnde & primus Hiberniæ rex nominatur. Hic primò quinque portiunculas Mediæ redintegravit, & in vnum coniungens mensæ regali appropriauit. Vnde & à principalibus illis quinque portionibus, per Slanium, vt dictum est iam mutilatis, vsque hodie segregata separatim per se Media iacet. Nec tamen quantum terræ vna illarum quinque, tantum continet ista, sed solum medietatem. Cùm enim à tempore Slanij quælibet illarum quinque partium triginta duos cantaredos continuerit, sexdecim tantum Media contenta fuit. Est ergo numerus cantaredorum omnium Hiberniæ 176. Dicitur autem cantaredus (composito ex vulgari vocabulo, tam Britanica, quàm Hibernica lingua) tanta terræ portio, quanta centum villas continere solet. Cùm igitur ex his fratribus, & eorum successione, nouem successerint reges, parum tamen, & circiter annos triginta regnauerunt. Slanius verò in monte quodam, apud Mediam, tumultatus est, qui ab eius nomine nomen accepit.

ADNOTATIONES IN CAP. XV.

i. Media, nostra ætate, ab aliis quatuor partibus segregata nō est: & iam ita latè patet, vt duplicem Mediam, communibus regni comitiis, diuisam habeamus, quarum vna, vetusto nomine, Media, altera Occidentalis Media dicitur. Mediam non ita latè diffusam fuisse, temporibus Giraldi Cambrensis, arbitror.

De quinto aduentu quattuor filiorum Milefij regis, de partibus Hispaniæ, & qualiter Herimon, & Heberus regnum inter se diuiferunt.

CAP. XVI.

DEleta igitur magna ex parte, & plurimum debilitata natione ista, cum variis inter se conflictibus, tum eo potius bello, quod cum alia quadam Nemedi posteritate, quæ de partibus Scythiæ superuenerat, graui cum dispendio gesserat, demum aduenerunt de Hispaniæ partibus, in sexaginta nauium classe, quattuor nobiles Milefij regis filij, qui & statim totam insulam, nemine rebellante, sibi vendicauerunt. Procedente verò tempore, duo istorum nominatissimi, Heberus scilicet, & † Herimon duas in partes æquales regnum inter se diuiferunt. Herimoni cessit pars australis, Hebero quidem aquilonaris.

† Alij, Herimon.

De fratrum discordia, & qualiter, interfecto Hebero, de Hiberniensi populo primus Herimon monarcha fuit.

CAP. XVII.

CUm autem aliquandiu prosperè satis, & feliciter conregnassent, quoniam nulla fides regni sociis, omnisque potestas impatiens consortis erat, cæca malorum mater ambitio, fraterna paulatim disiungens fœdera, omne pacis vinculum in breue dissoluit, & letis se rebus immiscens discordia cuncta peruertit, & perturbat. Post varios igitur fratrum conflictus, & ambiguos semper bellorum euentus, tandem Herimoni cessit victoria, & in bello quodam, interfecto Hebero, fratre suo, totum regnum Herimon solus obtinuit, qui & de Hiberniensi populo, qui vsque in hodiernum insulam habitant, primus monarcha fuit.

fuit. A nomine verò prædicti Heberi, secundum quosdam, Hibernienses nomen traxerunt: vel potius, secundum alios, ab Hiberno, Hispaniæ fluuio, vnde prouenerant. Dicitur sunt & Gaideli, dicitur sunt & Scoti. Sicut enim antiquæ referunt historiae, Gaidelus quidam, Phenij nepos, post linguarum confusio-
 nem apud Nembroticam turrim, in variis linguis peritissimus fuerat. Ob quam peritiam rex Pharaos filiam suam Scociam ei sociavit uxorem. Quoniam igitur Hibernienses ab istis, vt aiunt, originalem lineam ducunt, à Gaidelo, & Scocia, Gaideli & Scoti, sicut & nati sunt, sic & nominati. Gaidelus iste, vt aiunt, Hibernicam linguam composuit, quæ & Gaidelach dicitur, quasi ex omnibus linguis collecta. Scotia quoque pars insule Britannicæ dicitur aquilonaris: quia gens originaliter ab his propagata terram illam habitare dinoscitur. Quod tam lingue, quàm cultus, tam armorum etiam, quàm morum, vsque in hodiernum probat affinitas.

ADNOTATIONES IN CAP. XVII.

1. Hibernos olim appellatos Scotos, & Hiberniã fuisse Scociam dictam, non modo Giraldus Cambresis, sed alij etiam vetusti scriptores perspicuè testantur. Vt huius rei fidem faciam, à D. Patricio incipiam, qui primus Euangelij lucem Hibernis adtulit. De eo ita vetus auctor scribit:

*Qui, iussione domini,
 Missus ad Hiberniam,
 Que plena erat idolis,
 Dura cernice, incredula.*

*Qui tenebras idololatriæ
 Scoticæ gentis abstulit,
 Et predicauit hominibus
 Fidem, præclaro lumine.*

*In hym. ad
 mat.*

Scoticæ, inquit, gentis, pro, Hibernicæ gentis. De eodem ita alius: Tempore Theodosij, & † Valentini, Papa Celestinus ad Scotos in Christum * credentes Palladium misit Episcopum. Quo defuncto ab eodem missus est ad eos S. Patricius, genere Brito, filius Conches, sororis S. Martini. Qui in baptismo quidē dictus

*In breui. ca-
 non. regul. ca-
 pit. de Sion.*

*† Alius Va-
 lentiniani.*

** Fortè credi-
 turos.*

dictus est Suchar : à S. Germanio Magonius, à Celestino verò Patricius, à quo Scotorum archiepiscopus est ordinatus, per annos sexaginta, sanctitate, signis, & doctrina excellens, totam insulam Hiberniæ conuertit ad Christum. Sanctus autem Patricius dum Scotorum regi prædicaret. Hæc ibi. Promiscuè nunc Hiberniæ, nunc Scotorum mentio fit. Cælium Sedulium, poëtam nobilem, Hibernum fuisse, perspicuum est. Eius vita à Tritemio, & Sixto Senensi ita describitur. Cælius Sedulius Presbyter, natione Scotus. Idem nomen ipse Sedulius vsurpat in epistol. libro. Sedulius Scotigena. Eius adnotationes in omnes D. Pauli epistolas ita inscribuntur. Sedulij Scoti Hibernensis, &c. D. Gallus etiam Hibernus fuit : quod ipsum Wallafridus Strabus, qui eius acta litteris mandauit, in præfatione sua agnoscit. At verò lib. 2. cap. 46. hæc narrat. Nuper quoque de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam pænè in naturam conuersa est : quidam aduenientes, vnum è suis conuicatoribus, multiplici peste possessum, in eodem monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibi moraretur diebus, & cottidie infirmitatis suæ remedium, plena fide, deposceret, nocte quadã senem sibi, per somnium, vidit assistere, gestu & habitu venerandum. Quem, quis esset, interrogans, beatissimum Gallum fuisse perdidicit ; & protinus ad illum, cernis, inquit, ô domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum cottidie euidentiã præstolari. Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim me reseruatum esse cognosco, vt sicut his barbaris virtus tua latissimè claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat, & claritas. Gentis, inquit, tuæ hominibus, quos paullo antè Scotos appellat. Præterea in vita S. Kiliani martyris hæc verba reperiuntur. Beatus Kilianus, è Scotorum genere, nobilibus ortus partibus, diuinæ gratiæ factus est nobilitate clarissimus. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior : è quibus Columbanus gaudet Italia, Gallo dicitur Alemania, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur. Quid clarius ? Quid significantius dici potuit ? In eandem sententiã scribit Ionas, in vita D. Columbani, cap. 2.

Colum-

*Sixt. Senens.
lib. 4. biblio.
Sanct. verb.
Cæl. Sedul.
Surius de
Sanct. hist.
to. 5. Oct. 16.*

*Suri. tom. 4.
Iulij 8.*

Columbanus, qui etiam Columba vocatur, in Hibernia ortus est; insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux occiduas ponti descendit in umbras. Insulae huius situs, ut ferunt, amoenus est, & immunis ab armis, & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit: gens quanquam ceterarum gentium legibus carēs, attamen Christianae religionis dignitate florens, ita ut omnium vicinarum gentium fidem excellat. Hæc ille. Verum obseruandum est, Ionam, & Wallafridum Strabum totos errare, qui Columbarum, & Columbam eundem esse, scribunt. Diuersi sunt, ut nostrae gentis annales liquidò confirmant. Ambo Hiberni erāt, ambo æquales. Columba florebat, dum Iustinus secundus imperij gubernacula tenebat, quo tempore in Britanniam ex Hibernia migravit, ut Bedæ placet, lib. 3. cap. 4. vbi Surius, in margine, Columbanum, pro Columba, imprimi curauit, in quo, ut ceteri, lapsus est. Columbanus imperante Mauritio vixit, in Italia è vita excessit, circa annum humanæ salutis 615. aut, ut Sixtus Senensis affirmat, anno 598. nono Calend. Decembris. Columba verò humatus est, non procul ab Albania, in insula, quæ vulgò Colmkilia nominatur, ut auctor est Beda. Verum Hiberni confirmāt Columbam in Dunensi ciuitate sepultum esse, cuius rei testes sunt vetusti versiculi.

*Suri. tom. 6.
Novemb. 21.*

*In Vit. S.
Galli. lib. 1.
cap. 1.
Habetur apud
Sur. to.
5. Octob. 16.*

*Surius to. 4
in vita Os-
wald. Au-
gust. 5.
Sixt. Sen. lib.
4. biblioth. 5.
Verbo Co-
lumb.
Beda lib. 3.
Angl. hist.
cap. 4.*

*Hic tres in Duno, tumulo tumulantur in vno,
Brigida, Patricius, atque Columba pius.*

Quoniam verò in Columbae mentionem incidimus, quid in eius vita pro hac sententia facit, appingere libet. S. Columba prædicens interitum cuiusdam impij, sceleratiq̄ue plani, hæc verba facit. Et conuersus ad fratres ait, Hic homo filius est perditionis, qui, quam promisit pœnitentiam, non explebit, sed mox ad Scotiam reuersus, ab inimicis percussus, peribit. Factumque est ita. Nam ad Hiberniam regressus, ille miser in manus inimicorum incidens trucidatur. Ibi Scotiam, hinc Hiberniam nominauit. Idem auctor, in vita Columbarum, in totius causæ arcem inuadere videtur. Eius verba hæc sunt. Beatus Columbanus in Hibernia, insula in Oceano sita, quam Scotorum gens inhabitat, ortus est. Hibernia enim antiquitus Scotia

*In legend.
nou. Angl.*

dicta

dicta est, de qua gens Scotorum Albaniam, Britanniae maiori proximam, quae ab euentu modò Scotia dicitur, inhabitans, originem duxit, & progressum habuit. Idem, in vita D. Columbae, suam narrationem his verbis terminauit. Est autem sciendum, quòd Hibernia propriè Scotorum est patria: antiquitùs igitur Scotia, pro Hibernia, saepius scribi solet, sicut hìc in vita S. Columbae diligenter intuentibus apparet: & etiam Venerabilis Beda, de gestis Anglorum, multis in locis Hiberniam exprimere volens, Scotiam scripsit. Hæc ille. Ita testatur Beda lib. 1. Angli. hist. ca. 1. lib. 2. cap. 4. li. 3. ca. 4. & ca. 27. Hæc ego nõ tanta ambitione colligerè, nisi nonnulli ab hac sententia dissentirent: qui tamen Scotos ab Hibernis ortos concedunt, quia rem luce meridiana clariorem pernegare nullo modò possunt. At verò Scotos non modò ortum, sed etiam nomen ab Hibernis hausisse, veteres historici vna assentione confirmant.

2. An ea vox istam significationem præ se ferat, prorsus ignoro. Illud Hibernicæ linguæ peritis discutiendum relinquo: à quibus saepius accepi, istam locutionem, ab omni alia, perpauca mutuare, magnam tamen cum Hebraica lingua affinitatem habere.

3. Istud idem affirmat Giraldus infra cap. 19. Et Beda lib. 1. cap. 1. Hæc autem (Hibernia) propriè patria Scotorum est. Ab hac egressi, vt diximus, tertiam, in Britannia, Britonibus & Pictis gentem addiderunt.

4. Id verum esse, nostra ætas testatur. Etenim ea lingua, qua nunc Scoti vr bani vtuntur, non Scotica est, sed Anglica. Agrestes verò Scoti, tantum Hibernicè sciunt. Id ita olim fuisse confirmat Beda: Hæc, inquit, in præsentì, iuxta numerum librorum, quibus lex diuina scripta est, quinque gentium linguis, vnam eandemque summæ veritatis, & veræ sublimitatis scientiam scrutatur, & confitetur, Anglorum videlicet, Britonum, Scotorum, Pictorum, & Latinorum, quæ meditatione scripturarum, ceteris omnibus est facta communis.

*Beda lib. 1.
histor. Angl.
cap. 1.*

De Gurguntio, Britonum rege, qui Balclenses in Hiberniam transfinit, & eandem ipsis inhabitandam concessit. CAP. XVIII.

Sicut Britannica refert historia, rex Britonum, Gurguntius, nobilis illius Bellini filius, & Brennij famosissimi nepos, rediens à Dacia, quam olim à patre suo subactam, & sibi iam rebellem iterum subiugauerat, apud insulas Orchadum classem inuenit, quæ Balclenses de Hispaniarum partibus illuc aduectauerat. Cum ergo duces eorum ad regem accessissent, & vnde huc aduenerint, causamque aduentus, ut aliquam scilicet terram, in occidentis partibus, inhabitarent, ei proposuissent: cum etiam summo opere iam flagitassent, ut aliquam terram eis inhabitandam concederet: rex tandem, de suorum consilio, insulam istam, quæ nunc Hibernia vocatur, & quæ tunc vel vacuâ prorsus fuerat, vel per ipsum inhabitata, eis inhabitandam concessit. De suis etiam navigationis duces ipsis adhibuit. Ex quo patet, non nullo iure, licet antiquo, Britannie reges Hiberniam contingere. Legitur quoque, famosum illum Britonum regem, Arturum Hibernia reges tributarios habuisse; & ad magnam etiam vrbs Legionum curiam quosdam eorum accessisse. 2

ADNOTATIONES IN CAP. XVIII.

1. Locus, vnde isti Hispani venerunt, vulgò Baion dicitur.
2. Hæc vrbs, lingua Britannica, Caër Pleon, Anglicè West-chestria nominatur.

Quot reges ab Herimone vsque ad patricij aduentum regnauerunt. Et quod insula per ipsum ad fidem est conuersa. CAP. XIX.

PRimo igitur gentis huius rege, scilicet Herimone, vsque ad Patricij aduentum 131. reges de eadem gente in Hibernia regnauerunt. Patricius vero, natione Britannus, vir dita & sanctitate

sanctitate conspicuus, regnante Laëgrio, Nelli magni filio, in su-
lam intravit, & gentem inueniens idololatram, varioque errore
delusam, primus in ea, diuina opitulante gratia, fidem Christia-
nam & predicauit, & plantauit. Baptizatis itaque caterua-
tim populis, & tota iam insula ad fidem Christi conuersa, apud
Armachiam sibi sedem elegit, quam etiam, quasi metropolim, con-
stituit, & primum totius Hiberniæ primariæ locum. Episcopos
quoque congruis in locis collocauit, ut in partem vocati sollicitu-
dinis, quod ipse plantauerat, & ipsi rigarent, Dominus autem
incrementum daret. Hic quoque notandum videtur, prædicto
Nello Hiberniæ monarchiam obtinente, sex filios Muredi re-
gis Ultoniæ, in classe non modica, boreales Britannia partes oc-
cupasse, vnde & gens ab his propagata, & specificato voca-
bulo² Scotica vocata, vsque in hodiernum, angulum illum in-
habitabat. Sed quibus ex causis huc aduenerint, qualiterque, &
quantis⁴ proditionibus potius, quam expeditionibus Pictonum
gentem perualidam, armis quoque & ammositate longè præstan-
tem, à partibus illis expulerint, cum notabilem illam Britannia
topographiam declarabimus, enucleatim expedietur.

ADNOTATIONES IN CAP. XIX.

1. Fortè legendum, à primo igitur gentis huius rege.

2. Existit, hoc in loco, quæstio subdifficilis, an ob Muredi,
regis Ultoniæ, filiorum in Albaniam aduentum, Aquilonaris
Britanniæ pars tum Scotia dici cœpta sit? Illud enim hoc in ca-
pite Giraldus Cambrensis indicare atque innuere videtur. Hæc
autem incurfio in Albaniam, paulò ante Patricij aduentum, fa-
cta fuit, Vixit Patricius Celestino primo pontificium munus
sustinente, à quo ad Hibernos missus est. D. tamen Hierony-
mus, qui Patricium ætate antecessit, Albanensium Scotorum
mentionem, ut mihi quidem videtur, facit. Neque Britannia,
inquit, fertilis prouincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, om-
nesque vsque ad Oceanum, per circuitum barbaræ nationes
Moysem prophetasque cognouerunt. Hæc ille. Nonnulli libri
legunt

Hierony. ad-
uers. Pelag.
& Cæsiphon.
cap. 4. circa
med. som. 2.

legunt, Stoicæ gentes, sed mendosissimè. Hoc loco D. Hieronymus Britanniam à Scotica gente separat. Albania, quæ nostra ætate, Scotia dicitur, est Britannia pars, non itaque improbable est, Hiberniam hîc significari. Cùm verò addat, Omnesque, usque ad Oceanum, per circuitum barbaræ nationes, satis credibiliter asserere quis poterit, Hiberniâ in ista clausula potius, quàm in prima cõtineri. Aliud tamen eiusdem auctoris testimonium superioribus verbis lucem videretur adferre. Scotum, qui eius scripta, invidia quadam & obrectatione, reprehendit, ita descripsit. Habet progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia. Non de Britannia vicinia, sed Britannorum dixit. Quod totum non modò ad Hibernos Scotos, sed ad Albanenses etiam satis appositè accommodari potest. Non sum autem nescius, Britannia significatione ipsam Hiberniam à quibusdam vetustis scriptoribus fuisse comprehensam, vt testis est Plinius. Sed vt ad D. Hieronymum reuertamur, alibi in eundem calumniatorem inuehitur, qui locus etiam corruptè imprimitur. Non recordatur stolidissimus, & Scotorum pultibus prægratuus. Vbi libri impressi habent, & scotorum: sed falsò, quemadmodum, & alibi eodem errore librarij capiuntur. Audiant, inquit D. Hieronymus, ethnici messes ecclesiæ, de quibus cottidie horrea nostra complentur, audiant catechumini, qui sunt fidei candidati, ne vxores ducant ante baptisma, ne honesta ducant matrimonia, Sed Scotorum, & asotorum ritu, ac de repub. Platonis promiscuas vxores, communes liberos habeant. Vbi impressi libri habent, scotorum & asotorum ritum: imis mendosè. Nullû enim sermonè hîc instituit Hieronymus de promiscuis viris, sed de promiscuis tantùm vxoribus. Quî verò scorta, cum sint meretrices, plures vxores habere possunt? Imò satis dilucidè, cum aperta Scotorum Albanensium distinctione, horum verborum sensa expressit alio loco D. Hieronymus. Quid loquar de ceteris nationibus, cùm ipse adolescentulus, in Gallia, viderim Scotos, gentem Britannicam, humanis vesci carnibus. & paullo pòst. Scotorum natio vxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Catonis sectetur exemplum, nulla apud eos coniunx propria, sed vt cuique libitum

*Hieronym in
proem. in 3.
Comment.
Hiere. tom. 4.*

*Plinius lib. 4.
natural. hist.
cap. 16.
In proem. in
prim. Com-
ment. Hiere.
tom. 4.*

*Epist. 83. ad
Ocea. tom. 2.*

*Lib. 2. aduers.
Ioni. cap. 6.
tom. 2.*

fuerit, pecudum more, lasciuiunt. Scotos, inquit, gentem Britannicam, quo additamento, Scotos Albanenses satis distinctè ac enucleatè expressit. Verùm D. Hieronymus (quod pace talis, & tanti viri dixerim) totus in vxorum multitudine errat. Quod in veteribus & priscis annalibus perspicuè cernitur: quibus citius est credendum, quàm vanis rumoribus, quos homines longinqui nimis citò colligere consuecunt. Illi quidem historiaram, ac geographiæ auctores facillimè labuntur, qui nimis celeriter credunt, de exterarum gentium institutis, in quibus nullam inspectionem habent. Hoc ex nauta aliquo, qui vix maritimas eius regionis oras præteriens adspexit, accipiunt; illud à vectore, ad nullam rem idoneo, arripiunt; istud à mercatore, non gentis ritibus, sed domesticis pactis dedito, discunt. Atque his nugis collectis & coaceruatis, libros suos edunt, in quibus cum alienæ nationis incolas mendaciis onerant, quid aliud præstant, quàm vt priuato otio, & aliorum fortassis negotio intemperanter abutantur. Neque hæc ita accipi velim, perinde ac si D. Hierony. cuius honorificentissimam mentionem semper à me fieri volo, falsitatis, aut inanitatis insimulem. Sed quemadmodum vanitas ineptis & ventosis homuncionibus plerumq. errorem obicit; ita simplex & columbina illa euangelij facilitas sanctos ac religiosos viros interdum credulos efficit. Nam vt quisque est cultor veritatis studiosissimus, ita alios esse mendaces tardissimè suspicatur. Scitè profectò D. Augustinus, plerumque, inquit, in his nostra credulitas fallitur, quia nonnumquam & historia, & multò magis fama mentitur. Quare D. Hieronymum, vt par est, suspicio; rumorem, qui religiosas ac apertas optimi & probatissimi viri aures, inani sonitu, compleuit, damno: & cur damnem, sic doceo. Scoti Albanenses, eisdem moribus, quibus & Hiberni, imbuti fuerunt. Hoc cum alij, tum noster Giraldus suprà cap. 17. docuit: & verè. Loci enim, non ingenij mutatio est facta. At Hibernos distinctas vxores longè ante D. Hieronymum natum, habuisse, grauis & sincerus auctor Beda his verbis testatur. Ad hanc ergo (Hiberniam) vsque peruenientes nauigio Picti (vt diximus) petierunt in ea sibi quoque sedes, & habitationem donari. Responde-

runt

*Tract. 90. in
Iohan. refer-
tur à Beda.
1. Corint. 4.*

*Beda lib. 1.
Eccles. Hist.
cap. 1.*

runt Scoti, quòd non ambos eos caperet insula: sed possumus, inquit, salubre vobis dare consilium, quid agere valeatis. Nouimus, insulam aliam esse, non procul à nostra, contra ortu Solis, quam sæpè lucidioribus diebus de longè adspicere solemus. Hanc adire si vultis, habitabilem vobis facere valeatis: vel si qui restiterint, nobis auxiliariis vtimini. Itaque petentes Britanniam Picti habitare per septentrionales insulæ partes cœperunt. Nam austrina Britones occupauerant. Cumque vxores picti non habentes peterent à Scotis, ea solùm conditione dare consenserunt, vt vbi res veniret in dubium, magis de fæminea regum profapia, quàm de masculina regem sibi eligeret: quod vsque hodie apud Pictos constat esse seruatum. Hæc Beda. Iam verò, quid sodes causæ æquus rerum æstimator censeret esse, cur Scoti tam prouidi formularum cautores existerent, si mutuis vxoribus, ac potius scortis (nam fœdam libidinem honesto nomine tegere, & velare non audeo) promiscuè vti consueuerint. Quem enim curialem, quem gentilem, quem auunculum, quem nepotem, quem auum, quem abauum, quam sororem, quam priuignam, quam materteram, quam neptem mihi profers, vbi nemo legitimis vtitur nuptiis, nullus certos aut cognoscit, aut agnoscit liberos? Aut quæ hæreditaria regni successio sollicitum cuiusque animum habeat, qui certas paterni, maternique sanguinis propagines non inspicit? Præterea Solinus, qui Hibernicam gentè satis ignominiosè peruellit, certa connubia commemorat. Puerpera, inquit, si quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli, summo mucrone, auspiciam alimentorum leuiter infert. Mariti, inquit, non maritorum. Sed ad ipsa D. Hieronymi tempora accedamus, quæ etiam pro Scotis contra hæc figmenta manifestè faciunt. S. Patricius, qui Scotis, hoc est, vt idem sæpius iteremus, Hibernis, Christianæ fidei lucem tendebat, D. Hieronymi ætati suppar erat: quod ex notatione temporum perspicuè elicio. Nam D. Hieronymus, Honorio imperatore, in cælitu concilium cœtumq. migravit. Patricius ad Hiberniã profectus est, Theodosio secundo & Valentiniano tertio imperatoribus, cū quattuor & sexaginta

Solin. cap. 26.

annos confecisset. Qualis autem vulgaris Scotorum Hiberniensium, & Albanensium (nam vt vtrique sanguine & vicinitate, ita moribus finitimi erant) consuetudo, viuo Hieronymo, fuit, talis sine controuersia eo non ita pridem mortuo permansit, ac etiam permaneret, si non eorum mentes Evangelij radius numen illustrasset. His positis & stabilitis, quæ posita & stabilita esse debent, videamus an Patricius istam luxuriam, in vsu fuisse cottidiano collocatam, in Hibernia, animaduertit. In eius vita hunc euentum, parum Latinè, sed admodum aptè ad rem, quam in manibus habemus, vetus scriptor narrat. Erat quidam magus, qui grauius resistebat Deo, cuius obstinaciam videns Sanctus, ait ad Dominum. Domine, qui omnia potes, hic impius blasphematur nomen tuum, eleua illum foras, & citò moriatur. His dictis, eleuatus est magus in aère, & iterum demissus de superis cum globo niuis, verso capite, ad lapidem comminutus, & mortuus est. Tunc rex iratus surrexit, cum suo exercitu, vt Sanctum occideret, & statim terræmotus factus est magnus, & tonitrus, & ignis, & ventus vehemens, & ceciderunt ex eis multi, ceterisque huc illucque fugientibus, remansit rex, cum quattuor viris, latens in quodam loco, cum magno timore. Venit autem regina ad Patricium & dixit ei: Homo iuste, & potens, ne perdas regem, veniet enim, & genua flectet, & adorabit Dominum tuum. Hæc ille. Reginam conciliatricem inducit, numinis præconem, pro mariti sui salute, blandè, & concinnè deprecantem. Quæ certè regina appellanda non erat, quæ multiplex cubile vsurpabat, quæ vna nocte propter principem, altera simul cum principis bubulco cubitabat. Sed manifestiora videamus. Perrexit, inquit scriptor, Patricius ad regem Milach, cum quo in seruitute fuerat, vt eum ad fidem conuerteret. Quod ille audiens, congregauit omnem substantiam suam, & succendit eam super se, illicque combustus est: magis mortem eligens, quàm vt seruo suo quasi subiectus permaneret. Patricius verò, de monte propinquo, hoc intuens, duabus horis suspirans & lacrymans ait; Hic rex, quia seipsum igni tradidit, ne Deo æterno seruiret, nemo sedebit de filiis eius

*In eius vita
in vetustis
manuscriptis
lib. 6. in le-
gend. nou.
Angl.*

rex super sedem regni eius, sed semen eius seruiet in sempiternum. Quorsum hæc spectat minax vaticinatio? Quem ad finem regis filios exstirpandos diuinat? Reperta est inter Scotos consuetudo, summo dedecore libidinis ac turpitudinis contaminata, quæ Christi nuntium hoc oraculo liberet. Sunt Platonica reipub. ciues. Certas non habent fæminas, quæ maritis nubunt: mulieres promiscuè & cõmuniter se omnibus peruulgant. Sed in caussa maximè aperta testimonia profero minime necessaria. In eo verò quod scribit D. Hieronymus, se in Gallia vidisse Scotos, gentem Britannicam, humanis carnibus vesci, non fas esse duco, viro spectatissimo, atque integerrimo fidem non attribuere. Ast per mihi mirum videtur, tam fœdum facinus, adpectu quæ terribile, non modò contra communem hominum consuetudinem, sed etiam contra rerum naturam perpetratum, in Gallia toleratum fuisse. Certè ipsa Scotia tali lupinæ feritati impunitatem non dabat. Nam cum circa annum salutis 1480. spurcissimus latro ac heluo, in quodam latibulo se occultans, humanis carnibus, bestiarum more, vitam propagasset, comprehensus à lictoribus, viuus cum suis domesticis (omnes enim eodem scelere obstricti erant) ambustus est. Sed quoquo modò se res habuit, paucorum crimina in vniuersam gentem non sunt deriuanda. Quamquam enim Virgilius ille Æneas crimine ab vno omnes discendos iubet, tamen talis iniqua lex à Christianis antiquari debet.

3 Albania est satis ampla Britannicæ portio, non angulus, sicut Giraldus, quadam cõtemtione ac despicientia cõmotus, scribit.

4 Miror, vnde istæ prodiciones effluerint? Certè Scoti, armis viribusque, cum Pictis semper erant conferendi. aliter de his Beda: Procedente autem, inquit, tempore, Britannia, post Britones & Pictos, tertiam Scotorum nationem in Pictorum parte recepit. Qui, duce Reuda, de Hibernia egressi, vel amicitia, vel ferro, sibimet inter eos sedes, quas hactenus habent, vendicarunt. A quo videlicet duce vsque hodie Dalrendini vocantur: nam lingua eorum dal partem significat.

*Beda lib. 1.
Eccles. histor.
cap. 1.*

5 Liber iste, si talis exstet, numquam ad manus meas peruenit.

Quod

Quòd Archiepiscopi nulli in Hibernia fuerunt, ante aduentum Iohannis Papironis, qui quattuor pallia in Hibernia plantauit. CAP. XX.

1 **A**rchiepiscopi verò in Hibernia¹ nulli fuerant, sed tantum
 2 3 se Episcopi inuicem² consecrabant, donec Iohannes Papiro,
 1148. Romane sedis legatus non multis retro annis aduenit. Hic
 4 quattuor⁴ pallia in Hiberniam portauit, quorum vnum apud
 Armachiam posuit, alterum apud Dublinium, tertium apud Cas-
 siliam, quartum apud Tuemiam, in Connactia. Obiit autem
 beatus Patricius, & in Domino quieuit, anno etatis sue 120.
 ab incarnatione verò Domini 458. ab aduentu Hibernien-
 sum 1800.

ADNOTATIONES IN CAP. XX.

1 Hinc apparet, D. Patricium Archiepiscopum non fuisse, quidquid alij scribant, sed solum Episcopum Armachanum. Gelafius primus erat Armachiae Archiepiscopus.

2 Non semper se inuicem consecrabant, nam quandoque illud munus antistes Cantuariensis suscepit, quemadmodum Philippus Flattesburius, vir industrius, & antiquitatis summè studiosus bene adnotauit. Verba eius hæc sunt. Anno Domini 1074. ad regimen Dubliniensis ecclesiae Lanfrancus Archiepiscopus Cantuarie, petente Goderico rege, Dubliniensis ecclesiae populo & clero consentientibus, & eligentibus, in ecclesia S. Pauli Londini, Patricium sacrauit antistitem: accepta prius ab ipso examinato professione, de sua obedientia, more antecessorum suorum, sibi suisque successoribus exhibenda: sacratumque in patriam, vnde venerat, remisit, dans ei litteras ferendas Goderico regulo, & Terdilynaco, maximo regi Hiberniae. Hactenus Philippus. Idem etiam Lanfrancus hoc ipsum præstitit, Anno 1085. Donatum antistitem Dubliniensem consecrando.

3 Magis distinctè totum hoc negotium Philippus Flattesburius expressit. Anno, inquit, Domini, 1148. Iohannes Papiron presbyter cardinalis, à B. Eugenio papa missus cum Christiano,

Lismo-

cia, castella etiam murata, & adhuc integra, vacua tamen & deserta. Ex reliquiis illis, & antiquitatis vestigiis hinc, usque in hodiernum diem, multa reperies. Hibernicus enim populus
 1 castella non curat. Siluis namque pro castris, paludibus utitur pro fossatis. Turgesius itaque regnum Hibernicum aliquandiu pacificè rexit, donec puellarum dolo delusus interiit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXII.

1 Hoc longè secus est nostris temporibus. Nam Hiberni in castellis magnam salutis suæ spem collocant, ut fusè libro primo explicauimus.

Quòd Angli Gurmundum, Hibernici Turgesium Hiberniam dicunt subiugasse. CAP. XXIII.

1 Ceterùm hoc mihi mirandum videtur, quòd noster Anglorum populus Gurmundum clamat Hiberniam subiugasse, & tam castra prædicta, quàm fossata struxisse, de Turgesio nullam penitus faciens mentionem. Hibernienses verò & eorum historia scriptæ Turgesium prædicant. Gurmundum autem prorsus ignorant. Unde & quidam, semel à Gurmundo, & iterum à Turgesio insulam dicunt subiugatam. Sed hi Hibernicis historiis aduersantur: quæ tantùm semel, ante hæc nostra tempora, & tunc à Turgesio gentem Hibernicam testantur expugnatam. Alij verò eundem fuisse asserunt, sed binominem, & quem nos Gurmundum, Hibernienses Turgesium vocare. Sed hoc etiam dissimiles eorum obitus, & finis diuersus stare non permittunt. Verior, igitur, & verisimilior habet historia, quòd, Gurmundo, in Britannia regno, quod sibi subiugauerat, iam in sceptris agente, Turgesium istum, cum electa iuuentute, in hanc insulam expugnandam, in classis suæ non modica parte, transmisit. Qui Turgesius, quoniam & expeditionis huius tribunus fuerat, & terra subacta diu sub Gurmundo, quasi regni rector

gni rector & senescallus permansit. Gens Hibernica eius socius, quem presentialiter & vidit, & nouit, & à quo tanta mala sustinuit, tam nomen, quàm famam perpetuæ memoriæ commendauit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXIII.

I Dum Giraldus aliorum errorem coarguit, maiorem imprudens creat. Turgesium Gurmundi vicarium in Hibernia ponit. Quod nullo modo prorsus fieri potuisse, sic confirmo. D. Patricius è vita abiit anno salutis 480. suprâ cap. 20. Iam verò ab eius tempore, vsq. ad Turgesij aduentum regnauerunt in Hibernia 30. reges, quorum imperia 400. annos sunt continuata: suprâ cap. 21. Quibus computatis, relinquitur Turgesium vixisse anno salutis, 880. At Gurmundus (vt testis est ipse Giraldus infrâ cap. 24.) contra Cerecticius, vel vt alij volunt Careticus, Britannorum regem armatulit. Regnauit Careticus anno 586. vt Britannicæ historiæ vna consensione testantur. Quare Turgesium habere tribunum aut proregem non potuit Gurmundus, nisi ab inferis fuerit reuocatus. Certè sunt, qui in dubium vocant, an vnquam Gurmundus in Britannia pedem posuerit, quoniam nulla eius mentio à Beda, aut alijs integerrimis historicis, est facta. Exstat Dublinij porta, ad occidentem sita, quæ porta Gurmundi nominatur. Ab hoc Gurmundo sumtum esse nomen non est credibile, quia post eius tempora, Dublinium ab Amellano fundatum fuit, vt cap. 28. dicitur: si rectè Giraldus tempora notauit.

Vnde in Hiberniam, vel Britanniam Gurmundus aduenerit. CAP. XXIII.

IN Britannica legitur historia, Gurmundum ab Africa in Hiberniam aduectum, & inde in Britanniam à Saxoibus ascitum Ciretestriam obsidione cinxisse. Qua tamen capta, & passerum, vt fertur, malificia, igne succensa, ignobili quoque tunc Britonum rege Cerecticio in Cambriam expulso, totius regni dominium in breui obtinuisse. Sive ergo Africanus, seu, quod ve-

rius esse videtur, Norvagiensis fuit, vel relicto ibidem Turgesio, modici temporis in ea moram fecit.

Qualiter interfecto in Gallia Gurmundo, Turgesius in Hibernia, dolo puellarum delusus, occubuit.

CAP. XXV.

Gurmundo itaque in Galliarum partibus interfecto, & barbarorum iugo à Britannicis collis ea occasione depulso, gens Hibernica ad consuetas artis iniquæ decipulas, non inefficaci molimine, statim recurrit. Cùm igitur ea tempestate filiam regis Medensis, scilicet, Omachlachlini Turgesius adamasset, rex ille virus sub pectore versans, filiam suam ipsi concedens, ad insulam quandam Mediæ (in stagno scilicet Locherino) illam cum quindecim puellis egregiis etiam, missurum se spondit. Quibus & Turgesius gausus, cum totidem nobilioribus gentis suæ, statuto die & loco, obuiam venit. Et inueniens in insula quindecim adolescentes imberbes, animosos, & ad hoc electos, sub habitu puellari dolum palliantes, cultellis, quos occultè secum adtulerant, statim inter ipsos amplexus Turgesius cū suis occubuit.

ADNOTATIONES IN CAP. XXV.

I Nimis est in scribendo mordax Giraldus, cùm facinus, omnibus laudibus celebrandum, parum consideratè reprehendat. Num iniquum esse existimabimus, barbarum sicarium, ex omnibus vitiis conglutinatum, qui bellum non tam Hibernis, quàm Christianæ religioni indixit, qui omnia passim delubra funditus eradicauit, qui tot annos intollerandam tyrannidem occupauit, qui adolescenti virgini stuprum inferre decreuit, imò qui ipsum patrem, aduersante & repugnante natura, ad filiolæ pudicitiam expugnandam, tamquam ganconem, ex lustrorum fuligine nuper emersum, sollicitauit, aut armatum, aut inermem, aut dormientem, aut vigilantem è medio tollere? Dolus, an virtus, quis in tali hoste requirat? Tale quiddam perpetratum fuisse, temporibus Alexandri, Amintæ, regis Macedonum filij, auctor est Carion. lib. 3.

De Norwagiensibus, qui circiter annos 30. regnaue-
runt, ab Hibernia expulsis. CAP. XXVI.

Fama igitur, pernicibus alis, totam statim insulam peruolan-
te, & rei euentum, vt adsolet, diuulgante, Norwagienses
vbique truncantur, & in breui omnes omnino, seu vi, seu dolo,
vel morti traduntur, vel iterum Norwagiam, & insulas, unde
venerant, nauigio adire compelluntur.

De Medensis regis quæstione dolosa.

CAP. XXVII.

Quasuerat autem à Turgesio prædictus Medensium rex, &
in dolo nequitia iam animo concepta, quoniam tenore, & vel
arte, aues quedam in regnum nuper aduecta, terra patriæque pe-
stifera, destrui possent, & deleri? Cuiusque responsum accepisset,
nidus eorum vbique destruendos, si iam fortè nidificassent, de
castellis Norwagiensium hoc interpretantes, mortuo Turgesio,
in eorum destructione, per totam Hibernienses insulam vnani-
miter insurrexerunt. Annos igitur circiter triginta, Norwa-
giensium pompa, & Turgesij tyrannis in Hibernia perdidit:
& deinde gens Hibernica, seruitute depulsa, & pristinam li-
bertatem recuperavit, & ad regni tabernacula denuò successit.

De Oostmannorum aduentu.

CAP. XXVIII.

Non multo verò post tempore iterum de Norwagia, & in-
sularum borealium partibus, quasi de reliquiis gentis prio-
ris, & quia vel oculata fide, vel parentum relatione, terram opti-
mam nouerant, non in bellica classe, sed sub pacis obtentu, &
quasi mercaturæ exercendæ prætextu, in insulam quidam adue-
nerunt: qui & maritimos Hiberniæ portus statim occupantes,
tandem de assensu principum terræ, ciuitates in ipsis varias con-
struxerunt

struxerunt. Quoniam enim innata otiositatis vitio gens Hibernica nec maria lustrare, nec mercaturæ indulgere aliquatenus voluerat, de communi totius regni consilio perutile videbatur, ut gens aliqua, cuius opera aliarum regionum commercia, quibus hæc terra caruerat, huc aduehi possent, in aliquibus regni partibus admitteretur. Fuerunt autem duces istorum tres fratres Amelanus scilicet, Sitaracus, & Iuorus. Constructis itaque primo ciuitatibus tribus, Dublinio, Waterfordia, Limmerico, Dublinij principatus cessit Amelano, Waterfordiæ Sitaraco, Limmerici Iuoro: & ex his paulatim ad alias Hiberniæ ciuitates construendas, processu temporis, sunt deriuati. Gens igitur hæc, quæ nunc Oostmannica gens vocatur, in primis terræ istius regibus satis tractabiles fuerant & pacifici. Sed ex quo immensa generis numerositate iam excreuerant, & ciuitates fossatis & muris optimè cinxerant, antiquas inimicitias, alta mente repositas nonnunquam renouare, & acriter rebellare solebant. Dicti sunt autem Oostmanni lingua ipsorum corrupta quadam Saxonica, quasi orientales homines. Respectu namque terræ istius, ab orientalibus huc partibus vndecumque aduecti sunt. Ex his igitur, & priorum Norvvagiensium aduentu, de quibus parum securi fuerant, vsu securium contraxerunt.

Quot reges in Hibernia regnauerunt, ab obitu Turgesij, vsque ad vltimum Hiberniæ monarcham, Rothericum. CAP. XXIX.

Igitur à tempore Fedlimidij regis, & obitu Turgesij vsque Rotherici Connactici regnum, qui vltimus de hac gente monarcha fuit, & vsque hodie Connactiæ presidet, cuius & tempore, & per quem rex Lagemia, Dermicius, scilicet Murchardi filius à regno expulsus fuerat, decem & septem reges in Hibernia regnauerunt.

Quot

Quot reges fuerunt à primo Herimone, vsque ad hunc vltimum Rothericum.

CAP. XXX.

EST autem numerus omnium regum, qui à primo gentis huius rege Herimone, vsque ad hunc vltimum Rothericum, Hiberniam rexerunt 181. quorum nomina, gesta, & tempora hic prætereo: tū quia pauca in his insignia, & memoratu digna reperio; tum etiam ne compendium nostrum inutilis prolixitas impediret. Prædicti verò reges non alicuius coronationis sollemnitate, nec inunctionis¹ sacramento, nec etiam iure hereditario, vel aliqua successione proprietate, sed vi tantum, & armis totius insule monarchiam obtinuerunt, & suo more regni gubernacula susceperunt.

I 2

ADNOTATIONES IN CAP. XXX.

1 Latius hic accipienda est significatio sacramenti, quàm in Theologorum scholis. Nam vulgata illa regum vnctio non est propriè sacramentum.

2 Id verum esse, mihi non persuadeo: imò priscis temporibus, de hæreditaria regni successione mirificè solliciti erant: vt auctor est Beda, lib. 1. cap. 1. hist. Eccles. cuius verba suprâ posuimus cap. 19. Adnota. 2. Complures autem armis ac viribus regnum occupasse, non dubito. Quod non modò in Hibernia, sed etiam in aliis orbis terrarum partibus sæpiùs accidisse, quis pernegabit?

Quod à primo aduentu suo vsque ad Turgesium, & ab obitu Turgesij vsque ad Anglorum regem, Henricum Secundum gens Hibernica manserat inconcussa. CAP. XXXI.

GENS igitur Hibernica à primo aduentus sui tempore, & à primi illius Herimonis regno vsque ad Gurmundi, & Turgesij tempora (quibus & turbata quies, & interrupta aliquandiu

I

- superstitione motus obstinatè se gerit. 180. eius in Vltioniensè prelia quinq. notabilia. 182. effugit. 212. què bello Laccus repetit. 213. acie victor. 213. eius proscriptio. *ibid.*
- D** Altini, quartus ordo militum. 43
 Davidis Walshei audax facinus. 156
- Defendendi ratio simplex. 35
 Dele filij in Hiberniam veniunt. 241
 Deliberatio inter Anglos de captiuis. 97. necantur. 103
 Deliberatio regis super Guesfordia. 74
 Deluina Barones vnde orti. 209
 Dermicij improbitas. 59. superbia in regno. 60. à proceribus deseritur. 60. eius libido. *ibid.* vxorem Ororicij rapit. 61. Ororicio resistit. 64. deseritur. *ibid.* confugit ad Regem Angliæ. *ibid.* clam in Hiberniam redit. 68. ira in Dublinenses. 90. cupiditas in Hibernicum imperium. 92. iniusta. 108. mors. 111. habitus, & mores. *ibid.*
 Dermicus serò opitulatur Corcagiensibus. 146
- Dies Martis quasi fato quodam Hibernis semper infelix. 158. superstitione tamè in eo non ponenda, aut astrorum vlla vis. *ibid.*
- Difficultas huius historia. 54
 Diuisio Hiberniæ. 19. alia. 27
 Dona Dermicij in Anglos. 77
 Dublinenses se dedunt. 90. casorum numerus. 148
 Dublinium metropolis, eiusq. descriptio. 21. obsessum. 105. captum. 106. ab Hibernis rursus obsessum. 114
 Dunlenus Duni præfectus fugit. 180. contra Britannos exercitum comparat. 181
 Dunum expugnatur. 179
 Duuendus illex Dermicij filius. 71. eius calliditas. 119. fuga cū captiuis. 120
 Dublinij ciues incuriosos opprimit. 148
- ab Anglico imperio deficit. 155. expeditio Reimundi in eum. *ibid.* eius oratiuncula. 166. quam ad finem habita. *ibid.* Linmerici præfectus constituitur. 169. eius perfidia. 170
 Dymna martyr. 191
E Dictum Henrici. 109
 Episcoporum Hibernicæ ordo. 26
 Episcopi legati. 77. pacem impetrat. *ibi.*
 Equites hastati. 40
 Excubia in castellis, cum clamore. 33
 Excursus in calumniatores bene meritorum ciuium. 162
 Expeditio Dermicij in Osiriam. 78
F ilij contra patrem conspiratio. 167
 Filiorum conspiratio in Henricum. 137
 Foilanus martyr. 191
 Fratrum discordia. 244
 Fuga Hibernorum. 118. nomina fugatorum. 119.
 Funerum ratio. 47
 Furta. 34
G Alfridus submersus. 156
 Gelasius Armachanus Antistes. 130. eius vita recta & sobria. *ibid.*
 Gilbertus Nugentus in Hiberniam venit. 209
 Giraldus Castellum Fernasia cõstruunt. 177
 Giraldus Cambrensis Historicus. 58. in Hiberniam venit. 189. Iohannis pedagogus. 206. quousq. in historia processerit. 209. eius ad Anglorum regem præfatio. 219
 Gottredus sollicitatus aduenit. 114
 Griffini vigilantia. 135. in tempore operam fert. 137. Ororicium lancea transfudit. *ibid.*
 Gualterus Alemannus Giraldidis aduersatur. 178
 Gulielmi Giraldi nuptia, cū Alma Strangboi filia. 154
 Gulielmus Aldelinides Hiberniæ Prator constituitur. 175. ex Hibernia deuocatur.

- catur. 185. eius mores. *ibid.* 226, laudes varie, & natura. 233.
 Gurguntius Britonum rex. 249
 Gurmūdum, ex Anglorum opinione, Hiber-
 niam subiugasse. 258. vnde in Hiber-
 niam vel Britanniam aduenerit. 259
 Guesfordienses victi. 71
Habitus Dermicij & mores. 111
 Harmonia quattuor Euangeliorum. 189
 Hasbulpbus Dublinium tentat. 111. capi-
 tur. 112. eius serox oratio. 113
 Hector Boëthius, infidus scriptor. 18
 Henrici regis in Cambrië ses asperitas. 122
 aduentus in Hiberniam. 124. agrè ex
 Hibernia discedit. 132. principes &
 duces sibi conciliat. *ibid.* munera &
 curationes dispartitur. *ibid.* & tandè
 in Britannia renauigat. 133. de Hi-
 berna prorege deliberat. 138. eius er-
 ga suos liberos liberalitas. 186
 Henricus Sidneius Hibernia prefectus
 Strangboi tumultum reedificandum cu-
 rauit. 173
 Heraclius patriarcha in Angliã venit. 199
 eius ad regem oratio. 200. repulsam
 fert. 203
 Herimon Hibernorum primus monarcha.
 244
 Herneius iterum exercitui prescitur. 148
 eius occultum odium in Reimundã. 153
 affinitas eius subdola cum eodem. *ibid.*
 illius prauis mores & ingenium. *ibid.*
 eum vbique insectatur Giraldus histo-
 ricus, nescias, an satis sincerè. 154
 clanculum admordet Reimundi famã,
 apud Regem. 161. accusat vt dese-
 ctorem, aut defecturum. *ibid.* mona-
 stica vita se tradit. 191. eius descri-
 ptio. *ibid.*
 Hibernia magnitudo & dimensio. 15.
 eius cum Britannia comparatio. *ibid.*
 vnde dicta. 16. situs. 221. equali-
 tas & inaequalitas. 224. Fertilitas.
 226, laudes varie, & natura. 233.
 de eius habitatoribus. 234. primus
 monarcha. 243. per Patricium ad
 fidem conuersa. 249
 Hibernica gens à primo suo aduentu vsq.
 ad Anglorum regem, Henricum secun-
 dum mansit inconcussa. 263
 Hibernicarum rerum Appendix. 219
 Hibernicum idioma ab Anglica prouincia
 ferè exsulat. 29
 Hibernorum mores & ritus. 31. non tam
 feri. *ibid.* hospitalitas. 33. cibi. 38.
 potus. *ibid.* propensi in litteratos. 49
 à feritate excusati. 51. pompam &
 diuitias admiratur, nõ antè solita. 130
 conspirant ad libertatè recipiendã. 144
 victoria insolescunt. 149. quibus caput
 & regimen Rothericus accedit. *ibid.*
 sapius vincuntur. 212
 Hibernici proceres contra Iohannem con-
 iurant. 207
 Hibernici regni titulo quis primùm vsus
 155
 Hispanicum mare, duobus brachijs Bri-
 tanniam & Angliam cõplectitur. 222
 Hospitalitas Hibernorum. 33
 Hostes recedunt ab vrbe obsessa. 165
 Hugo Laceus Aldelindi succedit. 186
 accusatur. 193. in Angliam nauigat.
 193. in Hiberniam redit. 194. iterũ
 in Angliam redit. 197. Hibernia gu-
 bernator à Iohanne constituitur. 208
 contra rebelles bellat. *ibi.* arcem fun-
 dat. *ibid.* occiditur. *ibid.* eius descri-
 ptio. 209. eius desensio. 210
 Hugonis Tirelli direptio. 198
Incursio in agros Dermicij. 64
Ingressio Dermicij in Mediam. 107
 Inimicitia implacabiles. 34
 Inimicitia inter Laceũ & Tirellum. 199
 Iniuria Hibernorum in Britannos. 109
 Inquisitores quatuor in Hiberniam missi.
 164. eorumq; mandata. *ibid.* In Hi-
 berniam

- berniam veniunt. *ibid.* in Angliam reuertuntur. 176
 Instrumenta musica. 39
 Iohannes Ciminus Dublinij Archiepiscopus creatur. 197
 Iohannes Constabularius, & Iohanes Pegasus à rege in Hiberniã mittuntur. 193
 Iohannes Curceus Vltoniam inuadit. 179
 Dunum expugnat. *ibid.*
 Iohannes Henrici regis filius in Hiberniã venit. 204. in Angliã renauigat. 207
 inuisus suis. 212. Curceum in Angliam vincit deuehi iubet. 212
 Iohannes Papiro quattuor Pallia in Hibernia plantauit. 256
 Ira Rotherici in adulterum. 63
 Iudicia Hibernorum. 33
 Iurisperiti imperiti. 37. eorum conuentus soluit. 38
Kildaria Comitis laus. 50. eius diuum. 51
 Kilianus martyr. 191
 Kilkenia municipium. 24
Laceus, vide Hugo Lac.
 Laurētij Antistitis pro ciuibus intercessio. 106. iter ad Henricum regem facit. 194. grauitur egrotat. 195. eius mors. 196. mores & instituta. *ibid.*
 Legati Anglorum ad Henricum. 110
 Legatio Rotherici ad Stephanidem. 84. ad Dermicum. 85. & 107
 Liberalitas Henrici in subiectos principes. 125
 Limericum vrbs. 23. capitur. 157
 Littera Dermicij ad Strangboum. 93
 Littera Ororicij ad Rothericum. 62
 Littera Pontificis recitantur publicè. 155
 Littera Regis pro Dermicio ad suos. 66
 publicè recitata. 67
 Littera Roberti ad Dermicum. 70
 Littera Rotherici ad Robertum. 83
Mactirus insidias Mil. Cog. machinatur. 186
 Mauritius Giralduus Roberti frater. 68
 Mauritij aduentus in Hiberniam. 90
 mors. 176. eius descriptio. *ibid.*
 Mauritij Prendelgasti accessus in Hiberniam. 70
 Medensis regis questio dolosa. 261
 Meilerij audacia. 156. à ciuibus confertis inuaditur, & proturbatur. 156. eius descriptio. 160
 Merlinus Magus. 180. reprehēditur. 181
 Milesij regis filiorum appulsus in Hiberniam. 244
 Milites in solum Reimundū prouisi & proprii. 165. cui bellū commissum est. *ibid.*
 Militia, & ordo. 40
 Milium alienatio odio Henrici. 144.
 Reimundum Ducem consensu petunt; & impetrant. 145. statimq; in hostes eunt. *ibid.*
 Milo Coganus Connaciam inuadit. 184
 cum Radulpho occiditur. 186
 Momonienses rebellant. 187. pacem petunt. 188
 Monstruosa mulier. 91
 Mores Hiberno-Anglorum. 28. & 48
 Motus armorum in Hibernia. 164
 Murchardus pater per nati insidias captus. 168
 Musica & citharædi. 39
Natalitia Christi splendide ab Henrico celebrata. 129
 Nauale prælium in lacu. 145
 Nemedi cum quatuor filiis, à partibus Scythie in Hiberniam aduentus. 239
 Norvagienses tempore Fedlimidij Hiberniam expugnaverunt. 257. postquam 30. annos regnarunt, ex Hibernia expulsi. 261
 Nuptia Strangboi cū Dermicij filia. 105
Onelus perpetuus Anglorū hostis. 32
 Oostmanni qui. 111. eorum in Hiber-

Hiberniam aduentus.	261	Primi reguli Hibernorum.	20
Opida, ac municipia plura.	24	Proceres Hiberni, & vulgus ab Anglico sermone auersi.	30
Oppugnatio Guesfordia.	76	Prælium.	182
Oratio Dermicij ad suos firmandos.	86	Propensi Hiberni in litteratos.	49
Oratio Herueij inclemens.	100	Provinciarum administrandarum difficultas.	139
Oratio Mauritiij & consilium.	115	Quinque Reguli Hibernia.	59
Oratio Reimundi pro salute captiuorū.	98	Quot reges ab Herimone ad Patricij tempora regnauerunt.	249
Oratiuncula Roberti ad suos.	88	Quot reges à tempore Patricij vsque ad Turgesij aduentum regnauerunt.	257
Oratio Rotherici ad suos.	85	Quot reges in Hibernia regnarint, ab obitu Turgesij vsque ad Rothericum.	262
Ordo in mensa.	38	& quot ab Herimone ad eundem Rothericum.	263
Oreli dictum ridiculum.	30	Rebelle Apina procerum sine dedecore.	34
Origo Britannorum à Troianis.	88	Rebelle victi, & fugati.	188
Ororicij Zelotypia. 61. consolatur à cōsiliarijs. ibid. Dublinium oppugnat. 123. fugatur. ibi. insidias parat Hugoni, idq; per speciem colloquij. 133 ad conuicta rē deducit. 135. vim parat aperit. 136. Hugonem securi petit, frustra. ibid. lancea transfuerbatur. 137. eius caput ad regem missum.	137	Rebelle vincuntur.	208
Osirienses repugnant. 78. stratagemate vincuntur. 79. cessi.	ibid.	Reditus Dermicij in Angliam.	66
Paracelsi error & cæcitas.	46	Reductores Dermicij qui.	69
Partitio provinciarum magis distincta.	20	Reimundi laus & fortitudo. 118. eius in depopulatores audax eruptio. 147. insidias incidit, quas miraculosè illæsus euadit. ibid. in Angliam reuocatur patris morte. 148. accingitur ad expeditionem, & copias conscribit. 151 in Hiberniam venit. ibid. Dublinium contendit cum exercitu. 153. terrore solo omnia pacat. ibid. ad nuptias properat, eaq; Guesfordia cōfecta. 153 Linmericum copias adducit. 156. ad auxiliandum Meilerio, suos hortatur. 157. ipse in flumen se demittit. ibid. illius felix virtus in Hibernia. 158 forma & effigies. 160. mores & ingenium. ibid. lætus ac alacer Inquisitores excipit. 164. Murchardo suppetias fert. 168. Hibernia gubernator relinquitur. 175. Stephanidi opem fert.	187
Pax cum Duuenaldo.	80	Reguli Hibernorum. 31. nomenclatura eorum & imperium.	ibid.
Pax inter Rothericum & Dermicium.	89		
Pedites. 41. qui Karni.	42		
Petrus Witbus, formator iuuentutis, eiusq; laus.	25		
Philippus Wigorniensis Hibernia prorex efficitur. 197. Vltonienses expilat. 198			
Pluuiarum abundantia, in Hibernia.	226		
Poëta adalatores.	55		
Polydori in Cambrenses conuictum. id refutatum.	ibid.		
Potus ex vino ignito.	38		
Præficarum nenia & lamenta. 47. spernenda à Christianis. 48. iocundum exemplum.	ibid.		
Præfectus hostium occiditur.	146		
Prandia matutina.	33		

PRIVILEGIUM GALLIARVM REGIS.

CAVTVM HENRICI III. Galliarum Regis Priuilegio, ne quis in omni eius regno libros totos, aut in parte, quoscunq. Christophorus Plantinus aut nouos excuderit, aut veteres, sed correctos siue illustratos, aut adnotatos, eosce iterum excudat, excudi faciat, aut excusos vendat. idque intra sexenniu à cuiusq. libri editione. Quod autem hoc sine, vt ne idem Plantinus, laborum suorum, sumptuumque meritissimo fructu priuetur, cogaturque tandem intermittere aut omittere laudabile suum munus, cum detrimento reipub. litterariæ, & doctorum. Qui contra fecerit, sciat paratam librorum confiscationem, aliasque pœnas siue multas, quæ Regiis Edictis continentur. Cum lege tamen, ne iisdem libri quicquam contineant, quod vel Religioni Catholicæ Apostolicæ Romanæ, vel huius Regni Statui aduersetur. Atque huius Edicti exemplar cum fronti aut calci cuiusque operis apponetur, nullus typographorum siue bibliopolarum vllam ignorantia causam prætexat. Datum, Fontibellaqua, quinta Augusti. M. D. LXXII.

Signat.

Per Regem

De Neufuille.